

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ УКРАЇНОЗНАВСТВА ІМЕНІ І. КРИП'ЯКЕВИЧА

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ЧАГАН ОКСАНА ІВАНІВНА

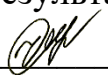
УДК 811.161.2'282.3:728.1(1-22)](477.86/.87)

ДИСЕРТАЦІЯ
СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ
ЛЕКСИКИ ТРАДИЦІЙНОГО СІЛЬСЬКОГО БУДІВНИЦТВА В
БОЙКІВСЬКИХ ГОВІРКАХ

Спеціальність 10.02.01 – українська мова

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

 О. І. Чаган

Науковий керівник: Хібеба Наталія Василівна, кандидат філологічних
наук, доцент

Львів – 2023

АНОТАЦІЯ

Чаган О.І. Структурно-семантична організація лексики традиційного сільського будівництва в бойківських говірках.

Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.01 – українська мова. Інститут українознавства імені І. Крип'якевича НАН України, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка. Львів, Дрогобич, 2023.

Дисертацію присвячено лексиці традиційного сільського будівництва в бойківських говірках.

Уперше цілісно досліджено цю ТГЛ в бойківських говірках: проаналізовано склад, структурно-семантичну організацію та ступінь збереження назв реалій і понять будівництва.

Актуальність теми зумовлена необхідністю фіксації, збереження, а відтак ґрунтовного вивчення лексики традиційного сільського будівництва в говірках, адже, зберігаючи тісний зв'язок із реаліями, зазнає впливу передусім позамовних чинників, що зумовлює зміни у її складі.

Матеріалами для дослідження слугували записи живого мовлення респондентів, зафіксовані впродовж 2016–2021 рр. за спеціально укладеним питальником у 80 н.п. Бойківщини, а також доступні етнографічні та лексикографічні джерела. Мережа обстежених населених пунктів охоплює також мішано-перехідні говірки.

У роботі застосовано *експедиційно-польовий* метод, що дав змогу зафіксувати живе мовлення носіїв говірок та сформувати джерельну базу дослідження. Основий метод дослідження – *описовий*, який дав змогу окреслити семантику лексем, системні зв'язки ТГЛ. *Структурний* – використано для систематизації засвідчених мовних одиниць і їх представлення у межах ЛСГ, СП та ін. Метод *компонентного аналізу* проілюстрував семантичну структуру лексем аналізованої ТЛГ. Результат застосування *зіставного методу* – виявлення відмінностей, а відтак специфіка бойківської лексики традиційного сільського будівництва на тлі

інших говорів української мови. За допомогою *опозиційного* методу встановлено семантичні опозиції діалектних номінативних одиниць одиниць за однією диференційною ознакою. З метою визначення походження аналізованих назв використано метод *етимологічного аналізу*. Для фіксації відомостей про інформанта, висвітлення зв'язку між мовою і соціумом використано *соціолінгвістичний* метод. Метод *лінгвістичного картографування* уточнив просторове варіювання назв традиційного сільського будівництва.

Аналізована ТГЛ має складну ієрархічну будову. За принципом системності на основі смислових зв'язків засвідчені назви структуровано за ЛСГ, СП і СМ. У досліджуваній ТГЛ виокремлено 3 ЛСГ («назви житлових будівель і їх частин та прилеглої території», «назви господарських приміщень», «назви, пов'язані з процесом будівництва»), 11 семантичних підгруп і 10 семантичних мікрогруп. Простежено зміни в семантичній структурі засвідчених назв реалій будівництва, будівельних процесів, матеріалів, виконавців будівельних робіт та інструментів, схарактеризовано мотиваційні моделі та способи їх творення, частково встановлено походження зафіксованих лексем. Визначено зв'язок аналізованих діалектних одиниць з іншими говірками і літературною мовою.

Моделювання семантичної структури лексики традиційного сільського будівництва в бойківських говірках виявило, що більшість зафіксованих назв, як мовних одиниць народної будівельної термінології – однозначні. Натомість, розгалужену семантику виявляють назви господарських приміщень, що пов'язано з поліфункційністю їх використання (*куча*, *царок*, *шоп*) і специфікою конструкції (*пи́ниц'а*, *склеп*, *рупа*). Також багатозначність відзначено в назвах будівельних матеріалів з дерева (*п'линиця*, *трам*), що виникає через те, що мовці по-різному трактують відмінності деталей за формою.

Простежено парадигматичні зв'язки лексики традиційного сільського будівництва в досліджуваних говірках. Відзначено гіперо-гіпонімії відношення, що більшої мірою представлені аналітичними найменуваннями. Установлено, що особливість функціонування синонімів – це перевага

лексичних дублетів на тлі всього обстеженого діалектного ареалу, натомість синонімії ряди в одній говірці зафіксовано зрідка. Назви реалій будівництва формують антонімії пари, наприклад, за ДО ‘розташування’ (*пе|редна с’т’і|на*: *за|дна с’т’і|на*). Особливими зв’язками в будівельній лексиці є партитивні: *ха|та* (ціле) – *да|х* (частина хати) – *к’ро|ква* (частина даху) – *п’я|та, пле|че* (частини крокви).

Основу лексики традиційного сільського будівництва формують однослівні назви, більшість із яких – похідні. Аналіз принципів номінації назв і понять, пов’язаних із будівництвом, дав змогу виокремити характерні види мотиваційних зв’язків для кожної із ЛСГ. Проаналізовано мотиваційні ознаки похідних назв та наголошено на своєрідності їх типів для кожної СП.

Визначено способи словотворення аналізованих діалектних одиниць. Підсумовано, що найпродуктивнішим способом творення назв є суфіксальний (*роз|порка, при|пустниц’а, в’ік|ниц’а, с|пал’н’а, в’і|тал’н’а*), менш продуктивні – префіксально-суфіксальний (*п’рос’т’інок*), префіксальний (*п’ід’со|ф’іт*), безафіксний (*зв’яз’, зв’ід, зруб*), основоскладання (*в’ітро|гон, бл’ихлата*).

Важливим шляхом поповнення репертуару досліджуваної тематичної групи лексики відзначено метафоричне та метонімічне перенесення (*го|лоўка, ко|н’ок*). Акцентовано на взаємозв’язку між лексичними одиницями різних СП, зокрема у випадках, коли одні діалектні одиниці слугують словотвірною базою для інших (*грасу|вати – грас, к’із|лы – к’із|лыти*).

Розкрито генезу аналізованих лексичних одиниць. Виявлено, що 85,2 % зафіксованих назв реалій і понять будівництва – питомі, серед яких – успадковані з праслов’янської мови та утворені від праслов’янських основ. Запозичена лексика становить 13 % аналізованих назв. Найбільше запозичень з німецької мови (5,3 %), менше з польської (3 %), решта – з інших мов. Про глибоке засвоєння деяких запозичених назв свідчить утворення від них дериватів на власне українському ґрунті.

Простежено динаміку лексики традиційного сільського будівництва в бойківських говірках. Виявлено назви, які архаїзувалися через зникнення реалії і перебувають на периферії функціонування, але значення яких мовці

можуть відтворити (плен¹кач, ¹китиц'а, на¹т'ік, л'а¹пак' та ін.). Деякі діалектні назви функціують паралельно з літературними (под¹в'ір'я – о¹к'іў, пл'ац – план та ін.). Відзначено появу новотвору на сучасному етапі (ол'і¹вец').

Засвідчено зміни в семантичній структурі назв, зокрема звуження семантики (д'ім, бу¹динок), ускладнення семантичної структури (за¹м'іт, с'т'і¹лец', ск¹рин'а) чи її спрощення (вар¹цаб). Лексичні одиниці, що формують ЛСТГ, взаємодіють між собою, слугуючи словотвірною базою одних одиниць для інших (по¹вала – повалити, т¹рачка – трачкувати, дра¹ниц'а – дра¹ничник та ін.).

Констатовано, що більшість лексичних одиниць досліджуваної ТГЛ відомі літературній мові, однак виявлено й вузьколокальні назви, не засвідчені в лексикографічних працях, що репрезентують бойківський говір, (ок¹лепини, в'ін¹ище, о¹т'іл'н'і, о¹г'невини, болот'н'аник, пла¹н'ії, л'а¹пак, п¹ровертин', по¹ўйаз', с'т'а¹глина). Поодинокі назви відомі в одній говірці.

Простежено паралелі бойківських назв реалій і понять будівництва з аналогією лексикою інших говіркових ареалів. Виявлено найбільше паралелей у говірках південно-західного наріччя (бойк. чвур¹ак – лемк. чворак, нддністр. чвор¹ак, бук. чвур¹ак).

Аналіз лексики традиційного сільського будівництва в бойківських говірках засвідчив, що вона, з одного боку, відображає традиційну матеріальну культуру Бойківщини, а з іншого – ілюструє сучасний стан та динаміку бойківських говірок.

Перспективу подальших досліджень убачаємо в поглибленому вивченні лексико-семантичної системи бойківських говірок, динамічних процесів у словниковому складі цього говору як у часовій, так і просторовій проєкціях, а авторська фонотека дасть змогу точніше окреслити межі ареалу говору.

Ключові слова: бойківські говірки, лексика традиційного сільського будівництва, тематична група, лексико-семантична група, семантична підгрупа, лексема, мотивація, спосіб творення.

ABSTRACT

Chahan O.I. Structural-semantic grouping of traditional rural construction in Boiko dialects. – Qualifying scientific work on the rights of manuscript.

The thesis for obtaining scientific degree of PhD in Philology on specialization 10.02.01 – the Ukrainian language. I.Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University. Lviv, Drohobych, 2023

The thesis is dedicated to lexicon research of traditional rural construction in Boiko dialects.

It has been first time when lexicon of traditional rural construction in Boiko dialects has been integrally researched, as well as system connections and degree of name preservation in realities of construction, processes, performer of the construction and tools used the builders have been under analysis.

Relevance of the topic is conditioned by the necessity of recording and comprehensive lexicon study used in traditional rural construction in Boiko dialects as, by preserving tight connection with realities, it is influenced not only by intralingua factors but also by outer lingua factors that in their turn have resulted into definite changes in the content of this very lexicon group.

Records of panelists' live speeches have been the sources for the research, and the records were done within 2016-2021, in accordance with the purposefully prepared question lists by the author in 80 localities. Boiko and transient dialects, as well as in published and non-published ethnographical and lexicographical sources. Transitional dialects have been also added to the chain of researched localities which serve as a basis for farther research of dialect boundaries.

By using the expeditional-field research method in the thesis it has become possible to record live native speakers' dialect talks; by using a descriptive method it has become possible to highlight and analyze dialect units. Method of Component Analysis has depicted a semantic structure of names for construction realities, processes, performers and tools. Method of opposition analysis has made it able to set semantic oppositions of dialect units by one differential trait. Comparative method has shown connection between researched vocabulary with

literary language vocabulary and other dialect ranges. In order to research the genesis of vocabulary units, a comparative-historical method has been used. A sociolinguistic method has been applied to record facts about an informant. A linguistic mapping method has made it able to reproduce spacious proliferation of dialect units on atomic maps.

In the research one can find a consolidation of Boiko dialects and lexicon of traditional rural construction in the Ukrainian language and dialects of Ukrainian language continuum. By using a system approach based on semantic ties, a thematic group of thematic group of lexicon under research has been structured by lexicon-semantic groups, semantic subgroups and micro groups. One has identified changes in semantic structures of specified names, characterized motivational models and ways to create realities of construction, construction processes, materials, performers of construction work and tools. Genesis of recorded lexemes has been identified. Connections between analyzed dialect units, literary language and other dialects have been identified.

The research has proven a complex structural-semantic structure of traditional lexicon construction in Boiko dialects. Three (3) lexicosemantic groups have been differentiated within a researched topic (“names for living quarters and their adjoined parts and territory”, “names for storages”, “names related to building process”), 11 semantic subgroups and 10 semantic microgroups.

It has been identified that majority of recorded names are mono-semantic that is common for terms. Branch semantics has been identified in the names of storages that is due to their polyfunctionality (*ˈkucha*, *ˈcarok*, *ˈshopa*) and peculiarities of structure (*pywˈlynyc'a*, *sklep*, *ˈrupa*). Multi-semantics has been highlighted in name of wooden materials (*pˈlynyc'a*, *tram*), that appear in various dialects in the result of non-similar qualification of details difference based on forms by speakers.

Peculiarities of paradigm connection functioning within lexicon of traditional rural construction have been observed. Hipponymic connections that are represented to some extent by one word names and mainly by analytical denomination. Peculiarities of synonyms functioning have been identified as well, which are represented by lexicon twins (doublets) amidst all researched range,

though synonymic lines are rarely set in one dialect. For To “deepness and way of setting”, “placement”, “size” names of construction realities form antonymic pairs (*pe[|]redna s[|]t[|]i[|]na : [|]zadna s[|]t[|]i[|]na*). Partitive connections are thought to be peculiar in lexicon construction *[|]chata* (as one whole unit) – *dach* (part of a house) – *k[|]rokwa* (part of the roof) – *pja[|]ta, ple[|]che* (part of rafters).

The core basis for researched lexicon is formed by a single word, most of which are derivatives. Motivational aspects of derived names have been analyzed and it has been stressed on originality of their types for each semantic subgroup.

Word formation of dialect units has been identified. It has been set that suffixation is the most productive way of single words formation (*roz[|]porka, pry[|]pusnyc'a, v[|]ik[|]nnyc'a, s[|]pal'n'a, v[|]i[|]tal'n'a*), less productive is a prefixal-suffixal way (*p[|]ros't'inok*), a prefixal way (*p[|]id[|]so[|]f'it*), non-affixal (*zvjaz', zv'id, zrub*), word building (*v[|]itro[|]hon, bl'ych[|]lata*).

Metaphor and metonymic displacement has been identified as a crucial way for replenishment of researched thematic lexicon group (*ho[|]lowka, ko[|]n'ok*). There is a connection between lexicon units of various semantic subgroups that has been highlighted, namely when one dialect units serve as a basis for word formation for other units (*grasu[|]vaty – gras, k'iz[|]ly – k'iz[|]lyty*).

One has described genesis of the analyzed lexicon units. Thus it has been distinguished that 85,2% of the recorded names of construction realities are specific, among which one can differentiate those inherited from old Slavic language and derived from old Slavic roots. Borrowed lexicon comprises 13% of analyzed names. Mostly they originated from the German language (5,3 %), less – from the Polish language (3 %) and others from other languages. It has turned to be impossible to identify the origin of some names. Creation of some derivatives on the Ukrainian basis proves a deep assimilation of borrowed names.

Also peculiarities of traditional lexicon creation preservation have been highlighted. Some names have been said to become archaic due to realities disappearance (*plen[|]katch, [|]kytyc'a* etc.) or preserved in native speakers' mind without being recognized in oral speech (*na[|]t'ik, l'a[|]pak* etc.). Some dialectal names have been functioning simultaneously with a literary name *pod[|]v'irja – o[|]k'iw, pl'ac – plan* etc.) that is happening under the influence of a literary

language. Creation of newly created words in a modern stage has been identified (*ol'i|vec'*). One has proven changes in a semantic structure of some phrases, mainly, semantic dissimilation (*d'im*, *bu|dynok*), semantic structure complication (*za|m'it*, *z't'i|lec'*, *sk|tyn'a*), semantic structure simplification (*var|cab*). Lexical units that create semantic subgroups, interact between each other, at the same time fulfilling a function of word creation basis of one words for others (*po|wala* – *powa|lyty*, *t|ratchka* – *tratchku|vaty*, *dra|nyc'a* – *dra|nytchnyk* etc.).

Majority of lexical units are well known in a literary language, though narrow locale names that have not been recorded in lexical graphical sources (*ok|lepyny*, *|v'in:yshche*, *o|t'il'n'i*, *oh|nevyny*, *bolot'|n'anyk*, *pla'n'ii*, *l'a|pak*, *p|rovertyn'*, *|powjaz'*, *s't'ah|lyna*).

Parallels between Boiko names of construction realities with a definite lexicon from other dialect realities have been researches. It should be said that a greater number of parallels have been found out in southern-western territorial dialect which in its turn shows the unity within one territorial dialect as well as in northern territorial dialect. Less identical names are shown in southern eastern territorial dialects.

Lexicon analysis of the traditional rural construction in Boiko dialects has proved that analyzed lexicon of the researched range depicts a traditional material culture of Boikivshchyna as well as a modern state and dynamics of Boiko dialects. Perspective for further researches is seen in deep and detailed study of Boiko dialects dynamics. Author`s records will serve as a source for clarification and setting the boundaries for Boiko dialects spreading.

Key words: Boiko dialects, lexicon of traditional rural construction, thematic group, lexicon-semantic group, semantic subgroup, lexeme, motivation, a way of creation.

Список публікацій здобувача

Праці, які відображають основні наукові результати дисертації

Статті у фахових наукових виданнях України

1. Чаган О.І. Назви житлових приміщень у бойківських говірках. *Записки з українського мовознавства: зб. наук. праць / гол. ред. Т.Ю. Ковалевська. Одеса, 2017. Вип. 24. Том 1. С. 50–57.*
2. Чаган О.І. До питання дослідження будівельної лексики говорів української мови. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки / відп. ред. Л.М. Марчук. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2017. Вип. 44. С. 312–317.*
3. Чаган О.І. Назви підсобних господарських приміщень у бойківських говірках. *Мовознавчий вісник: зб. наук. праць / відп. ред. Г.І. Мартинова. Черкаси, 2018. Вип. 24–25. С. 167–177.*
4. Чаган О.І. Архаїзація будівельної лексики бойківських говірок. *Лінгвістика: зб. наук. праць / гол. ред. К.Д. Глуховцева. Старобільськ: ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2018. Вип. 1 (38). С. 62–70.*
5. Чаган О.І. Номінація приміщень для свійських тварин та птиці (на матеріалі бойківських говірок). *Проблеми загального і слов'янського мовознавства / гол. ред. Т.С. Пристайко. Дніпро: «Ліра», 2019. № 3. С. 135–144.*
6. Чаган О.І. Назви малих архітектурних форм у бойківських говірках. *Записки з українського мовознавства: зб. наук. праць / гол. ред. Т.Ю. Ковалевська. Одеса, 2019. Вип. 26. Том 1. С. 97–111.*
7. Чаган О.І. Назви покрівельних матеріалів у бойківських говірках. *Мовознавчий вісник: зб. наук. пр. / гол. ред. Г.І. Мартинова. Черкаси: Вертикаль, видавець С.Г. Кандич, 2020. Вип. 28. С. 84–92.*
8. Чаган О.І. Номінація будівельних матеріалів у бойківських говірках. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія: Філологічні науки (мовознавство) / гол. ред. В.В. Максимчук. Дрогобич 2020. № 14. С. 197–204.*

9. Чаган О.І. Особливості номінації інструментів будівельників у бойківських говірках. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Філологія: зб. наук. праць. 2021. Вип. 2 (46). С. 247–256.

10. Чаган О. І. Номінація верхнього покриття будинку, його частин та елементів конструкції в бойківських говірках. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Серія: Філологічні науки (мовознавство) / гол. ред. В.В. Максимчук. Дрогобич, 2022. № 17. С. 145–155.

Статті в закордонних наукових виданнях

11. Чаган О.І. Номінація процесів традиційного сільського будівництва у бойківських говірках. *Spheres of Culture. Journal of Philology, History, Social and Media Communication, Political Science and Cultural Studies* / ed.-in-chief prof. I. Nabytovych. Lublin. 2018. Vol. XVII. P. 249–257.

Публікації, які додатково відображають наукові результати дисертації

12. Чаган О.І. Будівельна лексика у лексикографічних працях із Бойківщини. *Діалектологічні студії 11. Слово – словник – корпус* / відп. ред. П. Гриценко. Інститут українознавства ім. Крип'якевича НАН України. Львів, 2018. С. 198–206.

13. Чаган О.І. Репрезентація етапів будівництва в бойківських говірках. *«Дарагое мне – і маё – беларускае»: навуковы зборнік да 100-годдзя з дня нараджэння прафесара Ф.М. Янкоўскага* / навук. ред. Д.В. Дзятко. Рīga: BVKI, 2018. С. 398–402.

14. О. Чаган. Назви опалювальних споруд та їх конструктивних частин у бойківських говірках. *Gwary Dziś. Rocznik poświęcony dialektologii słowiańskiej* / red. nach. J. Sierociuk. Poznań: PTPN, 2019. Vol. 11. S. 55–67.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	14
ВСТУП.....	16
РОЗДІЛ 1. ЛЕКСИКА ТРАДИЦІЙНОГО СІЛЬСЬКОГО БУДІВНИЦТВА ЯК ОБ'ЄКТ ДІАЛЕКТОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ.....	22
1.1. Історія дослідження бойківських говірок.....	22
1.2. Стан дослідження лексики будівництва в діалектології.....	26
1.3. Лексика традиційного сільського будівництва в бойківських говірках як система.....	34
1.4. Методологія дослідження лексики традиційного сільського будівництва в бойківських говірках.....	38
Висновки до 1 розділу.....	41
РОЗДІЛ 2. НАЗВИ ЖИТЛОВИХ БУДІВЕЛЬ І ЇХ ЧАСТИН ТА ПРИЛЕГЛОЇ ТЕРИТОРІЇ.....	43
2.1. Назви сільського будинку.....	43
2.2. Назви приміщень у будинку.....	50
2.3. Назви місця під будівництво хати і прилеглої території.....	57
2.4. Назви частин будинку й елементів їх конструкції.....	62
2.4.1. Назви стін, їх частин й елементів конструкції.....	62
2.4.2. Назви нижнього покриття у приміщенні й елементів його конструкції.....	76
2.4.3. Назви стелі й елементів її конструкції.....	79
2.4.4. Назви верхнього покриття будинку, його частин й елементів конструкції.....	82
2.4.5. Назви вікон і дверей та елементів їх конструкції.....	92
Висновки до 2 розділу.....	100
РОЗДІЛ 3. НАЗВИ ГОСПОДАРСЬКИХ ПРИМІЩЕНЬ.....	103
3.1. Назви приміщень для утримання свійських тварин і птиці.....	103
3.2. Назви приміщень для зберігання продуктів сільського господарства й реманенту.....	110

3.3. Назви малих архітектурних форм та елементів їх конструкції.....	118
Висновки до 3 розділу.....	129
РОЗДІЛ 4. НАЗВИ, ПОВ'ЯЗАНІ ІЗ ПРОЦЕСОМ БУДІВНИЦТВА.....	132
4.1. Назви процесів традиційного сільського будівництва.....	132
4.2. Назви виконавців процесів будівництва.....	142
4.3. Назви інструментів будівельників.....	145
4.4. Назви будівельних матеріалів.....	158
4.4.1. Назви покрівельних матеріалів.....	169
4.4.2. Назви матеріалів для загорожі.....	174
Висновки до 4 розділу.....	175
ВИСНОВКИ.....	178
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	184
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	210
СПИСОК ОБСТЕЖЕНИХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ.....	217
ДОДАТКИ.....	220
Додаток А. Таблиці.....	220
Додаток Б. Індекс аналізованих назв.....	227
Додаток В. Карті і коментарі.....	238
Додаток Г. Добірка діалектних текстів.....	271
Додаток Д. Список респондентів.....	318
Додаток Е. Світлини бойківської хати.....	324

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

б.н.пп – більшість населених пунктів	заст. – застаріле
бойк. – бойківське	зах. – західне
бойк.-ндністр. – бойківсько-наддністрянське	З.в. – знахідний відмінок
болг. – болгарське	зх.волин. – західноволинське
бр. – білоруське	зх.поліс. – західнополіське
бук. – буковинське	ін. – інше
вл. – верхньолужицьке	іт. – італійське
вн. – верхньонімецьке	к. – карта
усі н.пп. – усі населені пункти	кк. – карти
герм. – германське	кін. – кінець
гов. – говірка	лат. – латинське
гот. – готське	лемк. – лемківське
голл. – голандське	лит. – литовське
гр. – грецьке	ЛСГ – лексико-семантична група
гуц. – гуцульське	марамор. – марамороське
данг. – давньоанглійське	ММ – мотиваційна модель
дн. – данське	мн. – множина
днн. – давньоніжньонімецьке	МО – мотиваційна ознака
двн. – давньоверхньонімецька	напр. – наприклад
див. – дивись	нар.-лат. – народно-латинське
діал. – діалектне	нгр. – новогрецьке
дінд. – давньоіндійське	нвн. – нижньоверхньонімецьке
дісл. – давньоісландське	ндністр. – наддністрянське
ДО – диференційна ознака	ндніпр. - наддніпрянське
додат. – додаток	нім. – німецьке
др. – давньоруське	нсян. – надсянське
ж. р. – жіночий рід	одн. – однина
заг.вж. – загальноживане	О.в. – орудний відмінок
закарп. – закарпатське	п. – польське
	перен. – переносне значення
	пд.бук. – південнобуковинське

пд.волин. – південноволинське	срд.надбуз. – говірки Середнього
пд.лемк. – південнолемківське	Надбужжя (східноподільські та
пд.поділ. – південноподільське	західностепові говірки)
пд.слоб. – південнослобожанське	срд.дніпр. –
пн.дб. – північнодобруджанське	середньонаддніпрянське
пн.герм. – північногерманське	ст.п. – старопольське
пн.підляс. – північнопідляське	ст.фр. – старофранцузьке
поділ. – подільське	степ. – степове
поліс. – поліське	сх.поділ. – східноподільське
пор. – порівняй	сх.поліс. – східнополіське
поч. – початок	сх.слоб. – східнослобожанське
прус. – пруське	сх.степ. – східностепове
псл. – праслов'янське	табл. – таблиця
р. – російське	ТГЛ – тематична група лексики
ред. – редакція	тс. – те саме (значення)
рум. – румунське	тюрк. – тюркське
свн. – середньовісхонімецьке	угор. – угорське
слн. – словенське	укр. – українське
слоб. – слобожанське	фр. – французьке
слц. – словацьке	холм. – холмське
СМ – семантична мікрогрупа	ц.слоб. – центральнослобожанське
сн.дніпр. – середньонаддніпрянське	ч. – чеське
СП – семантична підгрупа	ч. р. – чоловічий рід
с.р. – середній рід	шв. – шведське
срб. – сербське	> — мотиваційний зв'язок
срд.поліс. – середньополіське	

ВСТУП

Бойківські говірки є одними із найбільш архаїчних і самобутніх в українській мові, адже й сьогодні зберігають значну кількість давніх рис на всіх мовних рівнях, передусім на лексичному, що й активізує різноаспектне вивчення цих говірок [126; 170; 211]. Це, очевидно, і зумовлює зацікавлення цими говірками багатьох науковців дотепер.

Одним із перших акцентував увагу на бойківських говірках І. Зілінський у праці «Проба упорядкування українських говорів» [92] 1912 року та в наступних розвідках, що стосувалися власне ареалу функціонування говору [92; 93; 94; 95]. Важливими щодо окреслення обширу бойківських говірок та їх меж стали також праці А. Княжинського [113], С. Рабій-Карпинської [175], Я. Рудницького [182], О. Горбача [41], Ф. Жилка [87], Т. Ястремської [255], Н. Хібеби [223], О. Костів [122] та ін. Зазначмо, що мовознавці мають різних погляди щодо цілісності бойківського говору, ба більше, ідеться навіть про його ядро [детально див.: 129; 176; 215].

Різні мовні рівні говірок проаналізовано в спеціальних дослідженнях, зокрема з фонології та фонетики – А. Залеського [88], І. Пагір'я [150], В. Черняк [248, 250], О. Костів [122], Н. Хібеби [224; 223] та ін., акцентології – Я. Пури [172], Г. Кобиринки [114; 115; 116; 117] та ін., словотвору – І. Ковалика [119], Т. Возного [23, 24], Я. Закревської [88] та ін., граматики – Д. Бандрівського [1], Я. Пури [169; 173], О. Захарків [90; 91], І. Ощипко [149], М. Зубрицької [98, 99], Н. Глібчук [33] та ін.

Чисельними є праці, присвячені вивченню різних тематичних груп лексики бойківських говірок, зокрема М. Онишкевича [147], А. Бодника [15], О. Шляхова [251], Ю. Галая [25; 26], В. Пастушин [154], М. Матіїва [133; 134; 135; 136], З. Булика [29; 20], Н. Сокіл-Клепар [191; 192; 193], О. Гурової [60], Н. Хібеби [216; 217; 218; 219; 220; 221; 222] та ін. Фразеологічні особливості говірок аналізували М. Демський [64], М. Яким [251; 252; 253], А. Тимошенко [198].

Дослідження лексики говірок української мови, її тематичних та лексико-семантичних груп і надалі залишається одним з актуальних завдань сучасної діалектології. Саме лексика діалекту, відтворюючи особливості мовлення

діалектоносіїв, також репрезентує матеріальну та духовну культуру. Водночас зміна традицій безпосередньо впливає на лексику говірок, що відображається в її словниковому складі. Тож характерний процес для лексики – це архаїзація, часто зумовлена як внутрішньомовними чинниками, так і позамовними. Тому фіксація, збереження і дослідження назв, які можуть бути втрачені є завданням найбільшої ваги для діалектологів.

Попри те, що бойківські говірки останніми десятиліття були в полі зору багатьох лінгвістів, деякі тематичні групи лексики не стала предметом детального вивчення. Лексика, пов'язана з сільським традиційним будівництвом уже була об'єктом дослідження мовознавців. Значний внесок у її вивчення на матеріалі говірок української мови зробили З. Бичко (наддністрянські говірки) [8; 9; 10], Г. Шило (наддністрянські говірки) [253], Л. Дорошенко (східнополіські говірки) [71; 72; 73; 74; 75; 76], О. Євтушок (західнополіські говірки) [81; 82; 83; 84; 85; 86], М. Никончук (середньополіські говірки) [142], Л. Поліщук (східноподільські говірки) [162], Д. Тодер (закарпатські говірки) [205; 206], З. Ганудель (південнолемківські говірки) [30], Д. Ігнатенко (українські говірки Молдови) [106; 107] та ін. Деякі лексико-семантичні групи будівельної лексики в говірках Івано-Франківщини вивчав М. Бігусяк [12; 13]. Доповнить дослідження цієї тематичної групи лексики її ґрунтовний аналіз в бойківських говірках.

Актуальність дисертації зумовлена відсутністю наукових студій із лексики традиційного сільського будівництва в бойківських говірках та потребою зберегти зафіксовані назви й максимально повно їх описати. Необхідність здійснення досліджень такого штибу зумовлена й тим, що зі зміною матеріальної культури окремі реалії та поняття втрачаються, заступаються іншими, що впливає і на склад лексики. Аналіз лексики традиційного сільського будівництва як одного з пластів лексичного складу бойківських говірок дасть змогу зробити належні висновки про її ієрархічність в системних зв'язках гіперо-гіпонімії, синонімії, антонімії та з'ясувати відношення між мовними одиницями лексико-семантичних груп на рівні словотворення і мотивації, варіантності формальної і семантичної структур.

Зв'язок роботи з науковими планами і програмами. Дисертацію виконано в межах наукової теми відділу української мови Інституту українознавства

ім. І. Крип'якевича НАН України «Українська історична та діалектна лексикологія і лексикографія» (шифр Б 10.02.01).

Мета дисертації – дослідити склад і структурну організацію лексики традиційного сільського будівництва як сегмента лексичної системи бойківських говірок, визначити шляхи формування назв реалій і понять будівництва, їх ареальну репрезентацію в загальноукраїнському контексті, встановити ступінь збереження назв реалій і понять будівництва.

Умовою досягнення поставленої мети є реалізація таких **завдань**:

- 1) за спеціально укладеною програмою-питальником зафіксувати назви реалій і понять будівництва в бойківських говірках;
- 2) окреслити структуру досліджуваної тематичної групи лексики;
- 3) простежити семантичну структуру лексем;
- 4) змодельовати системні зв'язки між мовними одиницями;
- 5) дослідити генезу, імовірні шляхи формування назв;
- 6) визначити основні моделі мотивації та способи номінації назв;
- 7) виявити архаїчність чи інноваційність мовних одиниць;
- 8) установити міждіалектні зв'язки бойківської лексики;
- 9) унаочнити географію назв на лінгвістичних картосхемах.

Об'єкт дослідження – лексика традиційного сільського будівництва в бойківських говірках.

Предмет дослідження – структурна та семантична організація будівельної лексики в бойківських говірках

Джерелами дослідження слугують власні польові записи – тексти зв'язного мовлення та відповідей на запитання, зібрані впродовж 2016–2021 років у 80 населених пунктах Бойківщини за спеціально розробленою програмою (понад 300 питань) на основі «Програми для збирання лексики до Лексичного атласу української мови» Й. Дзендзелівського [68], «Атласу будівельної лексики Західного Полісся» О. Євтушка [85], «Лінгвістичного атласу українських говорів Східної Словаччини» З. Ганнудель [30], праці М. та О. Никончуків «Будівельна лексика Правобережного Полісся в лексико-семантичній системі слов'янських мов» [141]. Тексти говіркового мовлення подано в додатку [додат. Г]. До бази аналізованих назв залучено діалектні словники бойківських говірок [Он., Мат.], дескриптивні

етнографічні праці [101; 118; 180; 208]. та неопубліковані джерела [Сіл.¹; Сіл.²; Гоц.]. Для зіставного аналізу залучено лексикографічні праці з інших говіркових ареалів.

Мережу говірок для обстеження сформовано на основі визначених «Атласом української мови» [АУМ, II] діалектних меж та усталеним в сучасній діалектології окресленням ареалу бойківського у словникових статтях енциклопедичних видань Г. Воронич [24], Я. Радевича-Винницького [176], Н. Хобзей, Н. Хібеби [227]. Завданням дисертації не передбачено визначення меж бойківського говору, тому використано також матеріали зі смуги перехідних говірок до бойківсько-закарпатської діалектної зони, бойківсько-лемківської, а також частину говірок на півночі Бойківщини (перехідні до надсянських і наддністрянських говірок).

Методи дослідження. Для ґрунтового аналізу емпіричного матеріалу використано як загальнонаукові, так і суто лінгвістичні методи, передусім *експедиційно-польовий* – для інвентаризції зафіксованої лексики, *описовий*, який дав змогу окреслити семантику лексем, системні зв'язки ТГЛ, *етимологічного аналізу* – для визначення походження аналізованих назв, *структурний* – для систематизації номінативних одиниць, *компонентного аналізу* – для ілюстрації семантичної структури назв реалій будівництва, *зіставний* – для вияву міждіалектних зв'язків, *опозиційний* – для встановлення семантичної опозиції діалектних одиниць, *соціолінгвістичний* – для фіксації відомостей про інформанта, метод *лінгвістичного картографування* – для унаочнення простової поведінки назв та ін.

Наукова новизна роботи полягає:

Уперше в українському мовознавстві:

- польовим методом зафіксовано назви реалій і понять будівництва в бойківських говірках, що розширює базу української діалектної текстографії і фонотеки;

- цілісно представлено будівельну лексику говірок на відміну від принагідної її фіксації в діалектних словниках бойківського говору;

- досліджено склад і структурну організацію тематичної групи лексики традиційного сільського будівництва, окреслено шляхи формування її одиниць

та семантичну розбудову, характерні способи та засоби номінації, моделі мотивації;

– представлено системні зв'язки лексико-семантичних парадигм, зокрема синонімії, антонімії та гіперо-гіпонімії;

– проілюстровано будівельну номінацію в контексті української діалектної мови – виявлено міждіалектні зв'язки, паралелі;

– здійснено просторову проєкцію лексики.

Поглиблено методику системного вивчення діалектної лексики.

Продовжено вивчення бойківських говірок і діалектної лексикології.

Наукову новизну отриманих результатів репрезентовано в **положеннях, які подаємо на захист**, а саме:

1. Лексика традиційного сільського будівництва в бойківських говірках, репрезентуючи традиційну матеріальну культуру Бойківщини, potwierджує збереженість репертуару цієї тематичної групи, окреслює стан функціонування сучасних бойківських говірок.

2. Досліджувана ТГЛ зазнає впливу літературної мови, що виявлено в паралельному функціонуванні літературних та діалектних слів, а відтак – і у витісненні низки діалектизмів.

3. Внутрішньомовні і позамовні чинники зумовлюють зміни в репертуарі номінацій реалій і понять будівництва (звуження і розширення семантики назв, архаїзація, інновації і ін.).

4. Назви, пов'язані з будівництвом, засвідчені в бойківських говірках, у фонетико-словотвірних варіантах із тотожним чи близьким значенням функціують і в інших діалектах української мови, що свідчить про належність досліджуваних говірок до мікросистеми південно-західного наріччя і макросистеми загальнонародної мови..

Теоретичне значення дисертації у вдосконаленні методології вивчення тематичних груп діалектної лексики з проєкцією на структурно-семантичний, етимологічний й ареальний аспект. Отримані результати можна використати для опису інших тематичних груп лексики на матеріалі різних говорів мови, а також для зіставних розвідок у загальноукраїнському контексті.

Практичне значення роботи полягає в розширенні емпіричної бази української діалектології. Представлений матеріал можна використати для укладання «Атласу бойківського говору», «Лексичного атласу української мови», «Словника українських

говорів» та ін., що потвердить межі функціонування сучасних бойківських говірок. Відомості дисертації цінні для створення лексикографічних праць різного типу. Положення роботи можна використати, як доповнення лекційних і практичних курсів з лексикології, лінгвогеографії, для низки спецкурсів і спецсемінірів із діалектології.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є результатом самостійно проведеного наукового дослідження. Усі наукові праці за темою дисертації опубліковано без співавторства.

Апробація матеріалів дисертації. Результати дослідження обговорено на засіданні відділу української мови Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Основні теоретичні положення роботи та здобуті результати викладено в доповідях на міжнародних наукових конференціях і читаннях: Міжнародна наукова конференція «Книжки про слова. Історична та діалектна лексикографія» (м. Львів, 2017), Міжнародна науково-практична конференція «Українська мова у парадигмі світової лінгвістики» (м. Одеса, 2017), Міжнародна наукова конференція «Діалектологія у структурі лінгвістичних знань» (м. Київ, 2018), Шості міжнародні наукові читання пам'яті члена-кореспондента НАН України Юрія Олександровича Карпенка: до 90-річчя від дня народження (1929–2009) (м. Одеса, 2019), Міжнародна наукова конференція «Діалектний часопростір. Світлої пам'яті Наталі Хобзей» (м. Львів, 2019), VIII Міжнародна наукова конференція «Лінгвалізація світу» (м. Черкаси, 2020), Міжнародна наукова конференція «Стан і перспективи сучасної української діалектології (до 100-річчя з дня народження професора Й.О. Дзендзелівського)» (м. Ужгород, 2021), Наукова конференція «Język w regionie, region w języku» 5 (м. Познань, 2022).

Публікації. Основні аспекти та результати дослідження висвітлено в 14 публікаціях, зокрема 10 – опубліковано у фахових виданнях України, 1 – у закордонних, додатково відображають наукові результати дисертації 3 статті.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі списку умовних скорочень, вступу, чотирьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, переліку використаних джерел (73 позиції), літератури (260 позицій), списку обстежених населених пунктів та їх скорочень (83 позиції), додатків (таблиці семантичної структури, індекс аналізованих назв, карти та коментарі до карт, діалектні тексти, список респондентів, фотоматеріали (світлини бойківської хати). Загальний обсяг дисертації становить 334 сторінки, з них основний текст – 183 сторінки.

РОЗДІЛ 1

ЛЕКСИКА ТРАДИЦІЙНОГО СІЛЬСЬКОГО БУДІВНИЦТВА ЯК ОБ'ЄКТ ДІАЛЕКТОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Історія дослідження бойківських говірок

Бойківські говірки віддавна стали об'єктом різноаспектних мовознавчих досліджень. Розлогу історіографію їх вивчення подано в монографії М. Лесева «Українські говірки в Польщі» [127]. Огляд дощогочасних дескриптивних, лексикографічних та лінгвогеографічних праць здійснила Т. Ястремська у статті про діалектний простір Галичини [254]. Детально висвітлив питання стану дослідження ареалу бойківських говірок К. Іваночко [103], водночас здійснюючи огляд різночасових наукових розвідок, у яких дослідники пояснюють етимологію етноніма «бойко», – наведено міркування І. Наумовича та А. Петрушевича, І. Верхратського, І. Любич-Червінського, І. Франка та ін. [там само].

Визначення «Бойківський говір» викладено на сторінках енциклопедії «Українська мова» [24], «Енциклопедії сучасної України» [175], енциклопедії «Наукове товариство ім. Шевченка» [226]. Риси говору окреслила професорка Я. Закревська [88].

У низці праць про бойківські говірки мовознавці дискутують щодо меж його функціонування, зокрема йдеться про студії І. Зілинського, Й. Шемлея, З. Штібера, А. Княжинського, Я. Фальковського, С. Рабій-Карпинської, М. Пшепурської-Овчаренко, К. Кисілевського, Я. Рудницького, Ф. Жилка, Л. Коць-Григорчук, Д. Бандрівського та ін. (зазначмо, що проблема визначення меж говору дотепер актуальна, навіть більше, ідеться радше про його ядро [124]).

Єдиною узагальненою працею про бойківські говірки дотепер залишається монографія С. Рабій-Карпинської «Бойківські говірки» [174].

Об'єктом наукових студій стали різні мовні рівні бойківських говірок, зокрема **фонетичні** риси вивчали І. Свенціцький [184], Я. Рудницький [183; 184], А. Залеський [89], А. Княжинський [113], В. Черняк [245; 246] та ін.

Фонетичні та морфологічні особливості бойківських говірок Турківського й Боринського (упродовж 1940–1959 рр. – автономний район у складі Дрогобицької обл.) районів Львівщини середини ХХ ст. аналізував Д. Бандрівський [1; 2; 3]. Учений також присвятив монографію «Говірки Підбузького району Львівської області» особливостям перехідних бойківсько-наддністрянських говірок [4].

Серед найновіших праць із фонології та фонетики – розвідка О. Костів про фонетичні особливості бойківсько-наддністрянського діалектного суміжжя (на матеріалах записів діалектного мовлення сіл Новий Кропивник та Рибник Дрогобицького району Львівської області) [122]. Фонетичні риси бойківських говірок Рожнятівщини вивчає Н. Хібеба [223]. Дослідниця наголошує, що ці говірки в діалектному аспекті особливо цікаві для вивчення «питань наявності смуг перехідних говірок щодо дифузності чи експансії мовних рис на різних рівнях, адже на півночі району функціують наддністрянські говірки, на півдні – бойківські» [223, с. 66]. В іншій статті – «Фонетичні особливості бойківських говірок Турківщини» – Н. Хібеба робить висновок про збереженість архаїчності говірок у фонетиці й про появу нових рис, зумовлених впливом агресивніших суміжних говірок та літературної мови [224].

Низку статей, об'єктом дослідження яких є **акцентуаційний** рівень бойківських говірок, опублікувала Г. Кобирина [114; 115; 116; 117], а також – Я. Пура [171], К. Іваночко [104; 105].

У контексті дослідження бойківського говору питання про його **морфологічні риси**, специфіку словотворення, окрім уже згаданих дослідників, висвітлювали в монографіях та окремих розвідках І. Жилко [87], С. Бевзенко [6], Т. Возний [22; 23], І. Матвіяс [132], І. Ковалик [119], О. Захарків [90; 91] та ін. Зокрема морфологічні риси говірок Турківщини досліджував Д. Бандрівський [1], словозміну іменників аналізувала І. Ощипко (говірки Турківського, Старосамбірського та Сколівського районів) [148].

М. Зубрицька результати свого дослідження над бойківською іменниковою словозміною подала в кандидатській дисертації [98], а згодом, доповнивши її матеріалом про бойківську іменникову словозміну, у співавторстві з М. Якимом оприлюднили монографію «З діалектології

Бойківщини: іменникова словозміна, іменникова фразеологія» [99]. Морфологічні особливості бойківських та лемківських говірок за матеріалами пам'яток XVI–XVII ст. аналізував І. Керницький [109]. Бойківські фонетичні, морфологічні риси та лексичні діалектизми в тексті Учительного Євангелія з території Бойківщини вивчала Г. Дидик-Меуш [69].

Бойківські говірки стали об'єктом зацікавлення Н. Глібчук – питання про інтерфрентні говіркові явища на фонетичному та граматичному рівнях [34], специфіка функціонування службових частин мови [33] та ін. М. Матіїв висвітлює фонетичні та морфологічні риси говору в гідронімії басейну ріки Стрий [133; 134], детально – специфіку відмінювання іменників говірок цього терену [135].

На сьогодні **синтаксис** бойківських говірок залишається найменш вивченим. Ідеться хіба про праці Я. Пури, який, вивчаючи говори Західної Дрогобиччини, принагідно аналізував і бойківські говірки [169; 170; 171; 172; 173].

Натомість відзначмо чимало досліджень різних тематичних груп лексики бойківських говірок: простудійовано ткацьку [15], музичну [19; 20; 253], метеорологічну [49], міфологічну [225], обрядову лексику [21; 59; 215; 218; 219; 220; 221], назви одягу [96; 97], назви нафтового промислу [153] та ін. Низку праць, присвячених різноаспектному описові мікротопонімії Бойківщини, оприлюднила Н. Сокіл [190; 191; 192; 193]. Проаналізовано лексичні одиниці, що позначають вік людини [60].

Запозичення у складі лексики говору аналізували М. Онишкевич [143; 145], К. Зозуляк [97], М. Матіїв [136], Н. Хібеба [216; 217] та ін., порівняльним студіям бойківської лексики з іншими говорами присвячено праці М. Барчук [5], Н. Глібчук [31] та ін.

Початком вивчення бойківської **фразеології** стала праця І. Франка «Галицько-руські народні приповідки» [213], багатий та різноаспектний мовний репертуар якої дає змогу досліджувати лексику та фразеологію різної тематики, зокрема міфологічну, релігійну, рослинну, на позначення фізичних та психологічних станів людини та ін. Фраземну номінацію та питання синонімійності й полісемійності вивчав М. Яким [250; 251; 252], а бойківські

локальні фраземи досліджував М. Демський [64; 65], граматичні особливості бойківських фразеологізмів аналізувала А Тимошенко [198].

Представлена й боківська діалектна лексикографія. Невеликі за обсягом словники специфічної бойківської лексики з'являються від середини XIX ст., зокрема І. Вагилевича «Бойки – русько-слов'янський люд у Галичині», С. Пасічинського «Малий словарець бойківсько-руських слів, уживаних в щоденній бесіді», І. Верхратського «Знадоби до словаря южнорусского», О. Яворського «Бойківський словарець с. Лопушанки Хоминої Старосамбірського району» та ін. [146]. Згодом етнограф о. Ю. Кміт, узагальнюючи тогочасні праці з бойківського словництва, почав працювати над «Словником бойківського говору», на жаль, так і не завершивши його [Кміт].

Відомо, що в бібліотеці російської академії наук (Санкт-Петербург), зберігається рукописний словничок бойківських говірок (без назви) В. Давидяка – греко-католицький священик, громадсько-політичний діяч-москвофіл [28; 29]. Як зазначає Б. Галас, «десь між 80-ми рр. XIX ст. і початком XX ст., коли активізувалося етнографічне вивчення Бойківщини» укладено цей словничок, що налічує близько 300 народних слів і висловів [28, с. 239].

Бойківський діалектний матеріал, зібраний у міжвоєнний період, частково репрезентований у колективній праці мовознавців Ягеллонського університету «*Studia nad dialektologią ukraińską i polską*», яка вийшла у Кракові 1975 року [260].

У другій половині XX ст. стала об'єктом зацікавлення М. Онишкевича: «Словник бойківських говірок» – фундаментальна лексикографічна праця, що налічує 17 тисяч словникових статей і вирізняється широтою охопленого матеріалу [Он.].

Згодом з'являються невеликі словнички здебільшого однієї говірки: бойківсько-наддністрянської говірки села Грабовця Стрийського району З. Бичка [Бичк.], сіл Жерніца та Терка лемківсько-бойківського порубіжжя польських дослідників [256; 257].

Результатом опрацювання бойківської лексики стає ще одна діалектологічна праця – «Словник говірок центральної Бойківщини» М. Матіїва, об'єкт лексикографічного опису якої – 6450 слів та 1768 стійких

одиниць і зразків фольклору (фразеологічних, паремійних зворотів, лексикалізованих сполучень слів – 1279) [Мат.].

Понад 9 тисяч одиниць – слова, сталі словосполучення, фразеологічні звороти, прислів'я та приказки – складає реєстр найновішого лексикону «Слова з Болехова» Ю. Гнатишака [Гнат.]. Цей словник про мовлення містян прикарпатського Болехова, що на Івано-Франківщині, належить уже до смуги перехідних наддністрянсько-бойківських говірок.

Лексика бойківських говірок зафіксована на загальномовних та регіональних картах «Atlasu gwar bojkowskich», «Атласу української мови», «Карпатського діалектологічного атласу», «Загальнокарпатського діалектологічного атласу», «Загальнослов'янського лінгвістичного атласу» [AGB; АУМ; КДА; ЗКДА].

Отже, бойківські говірки були об'єктом дослідження мовознавців на різних мовних рівнях, зокрема фонетики, акцентуації, словотвору, лексики та фразеології. Найменш дослідженим залишається синтаксис бойківських говірок. Попри особливе зацікавлення науковців лексикою цих говірок, деякі тематичні групи лексики недостатньо висвітлено, як-от потребує системного аналізу лексика традиційного сільського будівництва.

1.2. Стан дослідження лексики будівництва в діалектології

Мова та культура народу перебувають у безпосередньому зв'язку. Динаміку культурних пріоритетів, зміни традицій у матеріальній та духовній культурі відображено й у мовленні її носіїв. Дослідження лексичного складу діалектів, репертуару тематичних і лексико-семантичних груп – одне з пріоритетних завдань у лінгвістиці, адже дають змогу вивчити фрагмент мовної системи для подальшого цілісного опрацювання словникового складу конкретного говору.

За свідченнями З. Бичка, саме діалектна лексика, у якій відбито світ реальних речей, найчутливіша до змін у житті суспільства [11, с. 5], тому серед важливих завдань сучасної діалектології – зафіксувати й описати лексичний склад говірок та здійснити його системний аналіз.

Останнім часом у діалектології поживалося зацікавлення лексикою традиційного сільського будівництва в говірках як однієї з найдавніших тематичних груп лексики, що є неоднорідною за походженням та складом.

Чимало важливої інформації для діалектолога зберігають праці етнологів та етнографів, адже народне будівництво – це одна зі складових матеріальної культури, що посідає важливе місце в дослідженні етнічних процесів. Значну частину бойківської лексики будівництва зафіксував у XIX ст. І. Франко у своїх працях «Етнографічна експедиція на Бойківщину» [210] та «Моя вітцівська хата» [211]. Бойківські назви реалій будівництва репрезентує М. Зубрицький у розвідках «Селянські будинки в Мшанци Старосамбірського повіта» [102], «Село Кіндратів Турецького повіта», «Будинки і майстри» [100]. Я. Фальковські у статті «Село Волосате Ліського повіта. Начерк матеріальної культури» [207], В. Кобільник – у «Матеріальній культурі села Жукотина Турчанського повіта» [118], документуючи цінний матеріал для вивчення назв традиційного сільського будівництва, які частково вже не відомі для сучасних говірконосців.

Важливе значення для дослідження лексики традиційного будівництва мають праці дослідників XX ст.: Р. Сілецького [188; 189], Р. Радовича [176; 177; 178; 179], А. Данилюка [61; 62; 63], І. Могитича [137; 138], І. Бойка [16; 17], А. Будзана [18], Ю. Гошка [42; 43; 44], П. Федаки [208; 209], Т. Файник [206], Т. Гощіцької [45; 46; 47; 48] та ін., які у своїх працях теж принагідно фіксували лексичний матеріал аналізованої тематичної групи. Джерелами нашого дослідження стали й неопубліковані розвідки Р. Сілецького та Т. Гощіцької, які зберігаються у фондах Архіву Інституту народознавства НАН України у Львові [Гощ.; Сіл.¹; Сіл.²].

Будівельною лексикою цікавилася чимало дослідників пам'яток історії української мови. 1962 році в Польщі виходить друком праця А. Поппе «Materiały do słownika terminów budownictwa staroruskiego X–XV w.» [Poppe], у якій репрезентовано близько 500 словникових статей термінів будівництва, зібраних зі староруських писемних джерел. Важливим є те, що автор, подаючи тлумачення терміна, наводив і контекст його вживання.

Варто згадати дослідження І. Чепіги, яка, розглядаючи будівельну лексику, слушно зауважила, що ця лексика відзначається мобільністю, що пов'язано з розвитком продуктивних сил суспільства. Крім того, за твердженням авторки, під впливом інших мов деякі традиційні назви будівництва давньоруського походження вийшли з ужитку, інші – зберігають своє спеціалізоване значення тільки в говорах [243].

Важливий аспект будівельної лексики дослідив І. Керницький, з'ясувавши, які назви, виявлені у пам'ятках XVI – XVII ст., були успадковані зі староруської доби, а які виникли вже на українському ґрунті з появою відповідних реалій [108].

Дослідниця архітектурно-будівельної лексики писемних пам'яток та лексикографічних джерел XVI–XVII ст. Н. Білан фіксує велику кількість назв будівельних споруд, однак зауважує, що більшість з них – це назви житлових і богослужбових приміщень, їхніх частин переважно спільнослов'янського походження з помітним украленням засвоєнь із грецької, німецької та польської мов [14].

Р. Гринько вказує, що серед виявлених в історичних пам'ятках назв будівель і їхніх частин, майстрів-будівничих, знарядь будівництва, будівельного матеріалу та процесів, основна частина назв житлових споруд є успадкована з праслов'янської та давньоруської мов, водночас більшість із них поширена й у сучасний період [50; 51; 52; 53].

І. Царалунга, яка досліджувала Житомирські актові книги XVI – XVII ст., виділила в них лексеми, що й досі зберегла літературна українська мова, та ті, що функціують тільки в діалектах [227].

Динаміку семантичної структури назв житлових будівель, назв будівель, призначених для зберігання сільськогосподарської продукції від першої їх фіксації в пам'ятках до нашого часу на матеріалі української мови вивчала С. Солодка [195; 197]. Зокрема, досліджуючи семантичну структуру лексем *буда*, *хороми*, зауважила, що вони мають складну розгалужену структуру, розвиток якої пов'язаний із внутрішньою формою цих слів, їхнім первісним значенням [196].

Лексико-семантичну структуру номінативних одиниць на позначення житла людини в сучасній українській літературній мові аналізує С. Лютава. Науковиця виявляє, що для цієї лексики найпоширенішими є гіпероніміїні семантичні зв'язки, антонімія в підгрупі представлена опозиціями: «розкішне житло» / «убоге житло», «рідне житло» / «притулок» та ін., однак характерні відношення і синонімії [131].

Будівельну лексику як сегмент галузевої терміносистеми сучасної української літературної мови вивчають Л. Думанська, А. Письмиченко, Н. Цимбал. Зокрема Л. Думанська, аналізуючи назви фортифікаційних споруд, будівельних матеріалів, виробів, конструкцій і деталей, зауважує, що серед аналізованих термінів будівництва переважають питомі, однак є і запозичення [77; 78; 79]. Окрім того, мовознавиця досліджує явище синонімії в термінології будівництва й архітектури [80]. А. Письмиченко акцентує увагу на шляхах поповнення будівельної термінології та на специфіці творення нових термінів [154; 155]. Н. Цимбал у межах тематичних груп термінологічного поля будівництва та архітектури виділяє об'єднані і протиставлені за певною семантичною ознакою лексико-семантичні групи (парадигми) різних типів семантичних відношень (гіперо-гіпоніміїні, синоніміїні, антоніміїні) [230]. Вагоме значення для дослідження будівельної термінології має укладання мотиваційного словника термінології будівництва та архітектури, яке започаткувала Н. Цимбал, що дасть змогу, на думку дослідниці, розв'язати низку проблем термінознавства та мотивології як галузей мовознавства [228; 229].

Викликає зацікавлення в мовознавців і репрезентація лексики традиційного будівництва в говірках, адже ця ТГЛ зберігає свідчення про розвиток мови, процеси архаїзації та оновлення лексики.

Лексика традиційного будівництва говірок стала об'єктом наукових студій від середини ХХ ст., однак вивчена ще не достатньо [232]. Одна з перших праць, присвячених будівельній лексиці українських говірок, опублікована 1968 року, з'явилася в межах проєкту «Матеріали для поліського діалектного словника»: ідеться про розділ «Полесская строительная терминология (Хата и хозяйственные постройки)» Н. Кореня та М. Шушкевича

[120]. Автори подали фактичний матеріал як словникові статті. Дещо пізніше (1971 р.) оприлюднено наукову розвідку білоруського дослідника І. Лучиця-Федорця «Будаўніча тэрміналогія», об'єктом дослідження якої теж стали поліські говірки [130].

Будівельну лексику найбільш ґрунтовно досліджено саме на матеріалі поліських говірок. Зокрема, цьому питанню чимало наукових публікацій присвятив О. Євтушок [81; 82; 83; 84; 85; 86]. Науковець виділив три мікрогрупи: «назви житлових будівель», «назви господарських будівель», «назви процесів будівництва», унаочнив їх ареальну проєкцію в західнополіських говірках у спеціально укладеному «Атласі будівельної лексики Західного Полісся». Картографований матеріал – результат тривалого вивчення діалектного матеріалу на цих теренах [85]. За свідченнями мовознавця, аналізована будівельна лексика виявляє тенденцію до архаїзації та скорочення репертуару, водночас помітні й інноваційні процеси [82; 84].

Результати спостережень за мовною поведінкою будівельної лексики висвітлили М. та О. Никончуки в монографії «Будівельна лексика Правобережного Полісся в лексико-семантичній системі східнослов'янських мов», у якій намагалися зафіксувати якомога більше назв [141]. Робота має семасіологічний характер, оскільки фактичний матеріал подано «від значення до слова». Для порівняння наведено також паралелі з іншими говірками [232].

На матеріалі східнополіських говірок номінацію традиційних сільських будівель, народних вірувань, пов'язаних із будівництвом вивчала Л. Дорошенко. Результати тривалих досліджень висвітлено в дисертації «Ареалогія будівельної лексики східнополіського діалекту» [71; 72] та багатьох публікаціях авторки [73; 74; 75; 76]. Назви житлових будівель дослідниця поділила за диференційними ознаками: «характер забудови», «будівельний матеріал», «процес будівництва», «розмір житла» [75, с. 119–122]. Назви господарських приміщень, за свідченням мовознавиці, відбивають їх диференціацію за функційним призначенням, розміром, особливостями конструкцій [75]. Об'єктом дослідження Л. Дорошенко стала також ареалогія назв реалій будівництва [73, с. 20].

Системний аналіз лексики будівництва в українській мові на матеріалі лексикографічних праць, писемних пам'яток, художньої та спеціальної літератури із залученням – серед іншого – матеріалів власних польових досліджень, здійснив В. Присяжнюк [165; 167]. Висновки автора свідчать, що більшість одиниць тематичної групи будівельної лексики є автохтонними. Вивчаючи будівельну лексику українських говорів, мовознавець, на жаль, не зосереджує достатньої уваги на визначенні ареалів поширення лексем, обмежуючись загальними коментарями [166, с. 55].

Аналізуючи будівельну лексику, зібрану на Наддністрянщині та Волинському Поліссі, Г. Шило, зосередив увагу передусім на походженні назв [247; 248]. Як зазначав діалектолог, в окраїнних наддністрянських та західноволинських говірках поширені назви, що є давніми та більш новими запозиченнями з балканських та західноєвропейських мов [248, с. 84].

За останнє десятиліття теж з'явилося чимало наукових розвідок, об'єктом дослідження яких стала лексика традиційного сільського будівництва в говірках української мови. Це, зокрема, студії Л. Поліщук – на матеріалі східноподільських говірок [158; 159; 160], результати ґрунтовного дослідження якої висвітлено в дисертації [161]. На основі аналізу лексики традиційного сільського будівництва Л. Поліщук підсумувала, що загальноновживані лексеми – у ядрі ТГЛ, а запозичені – перебувають на її маргінесі, зазнаючи зміни семантичної та формальної структури [161, с. 74–85]. Мовознавиця простежила тенденцію до просторового розміщення лексем на позначення традиційного будівництва і встановила суцільність ареалу східноподільських говірок із мозаїчними та острівними вкрапленнями [161]. Л. Поліщук здійснила системний опис будівельних назв східноподільського діалекту, з'ясувала шляхи їх формування, спосіб творення, визначила зв'язок лексем східноподільського ареалу з літературною мовою та іншими говорами [162].

Вагоме значення для нашого дослідження мають напрацювання Ю. Галає. Науковця цікавила термінологія народного будівництва району Карпат, зокрема лексика на позначення деталей будівель [25] та лексика, пов'язана з піччю [27]. Серед обстежених населених пунктів і ті, де функціують бойківські говірки.

Ю. Галай проаналізував будівельну термінологію закарпатських українських говорів, як-от назви, пов'язані з дахом будинку та його оточенням [26].

Будівельну лексику українських говорів Закарпаття досліджував Д. Тодер [205]. На підставі власних польових досліджень науковець визначив, що ядро лексики, пов'язаної із житлом та прилеглою до нього територією, складають слова праслов'янського походження й назви, поширені в більшості українських говорів і в інших слов'янських мовах. Натомість запозичення в цій групі складають лише незначну кількість [204].

Динаміку семантичної структури будівельної лексики в говірках Прикарпаття простежив М. Бігусяк. Ареал дослідження охоплює територію Івано-Франківської області, що репрезентує бойківський, гуцульський, наддністрянський, покутський говори, деякі населені пункти – і лемківський. Динамічні процеси в семантичній структурі будівельних номенів, за свідченням мовознавця, зумовлені екстра- та інтралінгвальними чинниками [13], наприклад, у ЛСГ назв помешкань та їхніх частин відбуваються процеси семантичного та конотаційного оновлення лексем, окремі з них набувають додаткових позитивних або негативних експресивно-оцінних відтінків, розширюючи свою семантику [12].

Назви житлових та господарських приміщень стали об'єктом дослідження діалектологів у контексті аналізу побутової лексики на матеріалі різних говірок. К. Глуховцева, аналізуючи назви житлових та господарських приміщень у східнословобожанських говірках, основними зв'язками лексико-семантичної системи визначила відношення синонімії, семантичної опозиції, мотивації [36; 37; 38]. Розглядаючи динаміку назв господарських приміщень, професорка констатувала, що чимало лексем відійшло до пасивного фонду у зв'язку зі змінами в господарському житті селян [39].

Як сегмент побутової лексики на матеріалі південнословобожанських говірок динаміку назв приміщень для зберігання зерна та снопів у просторовій та часовій проєкції – упродовж ХІХ ст. та кінця ХХ ст. – розглянула Л. Тищенко. Це дало підстави зробити висновки про часткову семантичну, словотвірну чи фонетичну трансформацію слів, частина з яких субстантивувалась, а також про появу слів, що незафіксовані писемними

пам'ятками і, очевидно, були запозичені з інших мов [201]. Назви будівель і їх частин південнослов'янських говірок Л. Тищенко аналізувала в складі побутової лексики [200; 202].

Тематичну групу лексики назв господарських приміщень у говірках Підгаєччини проаналізувала О. Новіцька. Науковиця зауважила, що ця ТГЛ утворює складну, розгалужену систему лексико-семантичних груп та окремих лексем поза ними [142].

Цікавили назви господарських будівель і дослідників сільськогосподарської лексики. Лексико-семантичні групи назв будівель для худоби та птиці в наддністрянських говірках півдня Тернопільщини вивчав В. Пілецький [156]. Свою увагу дослідник зосередив на походженні лексем, більшість із яких вважає спільнослов'янськими. Наведено також локалізми, що вживають на позначення назв приміщень для свиней, зокрема *бурдѣй*, *хл'івѣц'*, *карнік* [156, с. 104].

Результатом роботи Р. Сердеги стала монографія «Сільськогосподарська лексика в говорах Центральної Слобожанщини», у якій автор принагідно проаналізував назви господарських приміщень [186]. На думку вченого, лексико-семантична система, найменувань сільськогосподарських споруд зазнала протягом існування (у зв'язку з соціально-економічними явищами, розвитком техніки, лінгвоетнічними контактами) певних змін. Відзначає найменування спільнослов'янського походження так і відносно нові для села номени [186, с. 144].

У східностепових говірках назви сільськогосподарських приміщень для утримання свійських тварин висвітлила М. Кушмет, акцентуючи на розгалуженні семантики лексем і як наслідок – їх належність до різних мікропарадигм. Міждіалектні контакти та літературний вплив, за спостереженням дослідниці, спричиняють варіативність лексем [126].

С. Поліщук у східноpodільських та західностепових говірках Середнього Надбужжя виявила, що характерною ознакою цих говірок є розрізнення назв будівель в індивідуальному та колективному господарстві, а зафіксовані назви функціонують і в літературній мові [163; 164].

Динамічні процеси в українських говірках півночі Молдови на матеріалі лексики житлового комплексу вивчала Д. Ігнатенко. Науковиця відзначила найхарактерніші зміни у цій ТГЛ – архаїзацію лексем, проникнення в говірки літературних слів, розширення семантики через виникнення нової семи, перенесення семантики внаслідок метафоризації, звуження семантики лексем. Водночас встановлено, що динамічні процеси в цій тематичній групі лексики зумовлені як лінгвальними, так і позвлінгвальними чинниками, серед яких – міжмовні контакти, розвиток матеріальної культури та зменшення кількості населення старшого віку [106; 107].

Попри велику кількість напрацювань у будівельній лексиці говірок, можна стверджувати, що ТГЛ будівництва й досі залишається недостатньо вивченою, особливо в бойківських говірках. Аналіз ТГЛ у складі побутової та сільськогосподарської лексики зумовили фрагментарність її представлення загалом та на бойківському матеріалі зокрема.

Аналіз праць, присвячених дослідженню лексики традиційного будівництва в говірках української мови, свідчить про необхідність її подальшого ґрунтовного різноаспектного вивчення.

1.3. Лексика традиційного сільського будівництва в бойківських говірках як система

Основною методологічною засадою дослідження лексики говірок є принцип її системності, який полягає в аналізі не конкретно узятого окремого слова, а в його зв'язках та відношеннях з іншими мовними одиницями цієї системи.

Принцип системності в лексиці підтверджували й такі відомі українські мовознавці, як В. Німчук [140], П. Гриценко [55; 57], А. Лисиченко [129] та ін. На думку А. Лисиченка, принцип системності лексики виявляється не тільки в організації тематичних і лексичних груп, а й у наявності синоніміїчних, антоніміїчних та інших зв'язків, а також у структурі багатозначного слова [129].

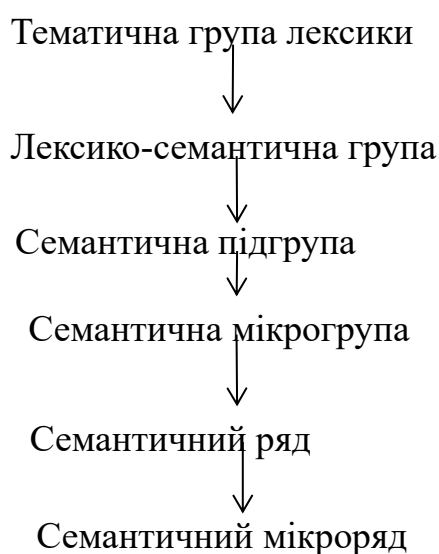
Системний підхід до аналізу діалектної лексики обґрунтував П. Гриценко. Як вважає вчений, лексика говірки, як і літературної мови, становить організовану сукупність елементів, пов'язаних між собою усталеними на будь-

якому синхронному зрізі відношеннями, лексика говірки – окремої діалектної мікросистеми – незалежно від ареальних характеристик та взаємовідношень із лексикою літературної мови з функційного погляду становить єдину систему [58, с. 22]. П. Гриценко наголошує на необхідності вивчати діалектні одиниці в межах однієї парадигми чи кількох парадигм

Важливими щодо системності лексики є дослідження Т. Ястремської, яка зазначає, що тематична організація лексики є основою аналізу лексичних одиниць, а системне її дослідження передбачає вивчення складу і структурно-семантичної організації цих тематичних груп.

Тематична мікросистема має складну ієрархічну будову, у межах якої виформовуються лексико-семантичні групи – власне мовні об'єднання слів, які ґрунтуються на парадигматичних відношеннях [255, с. 9]. Т. Ястремська пропонує багаторівневий поділ лексичної системи [там само, с. 10] (див. схема 1):

Схема 1

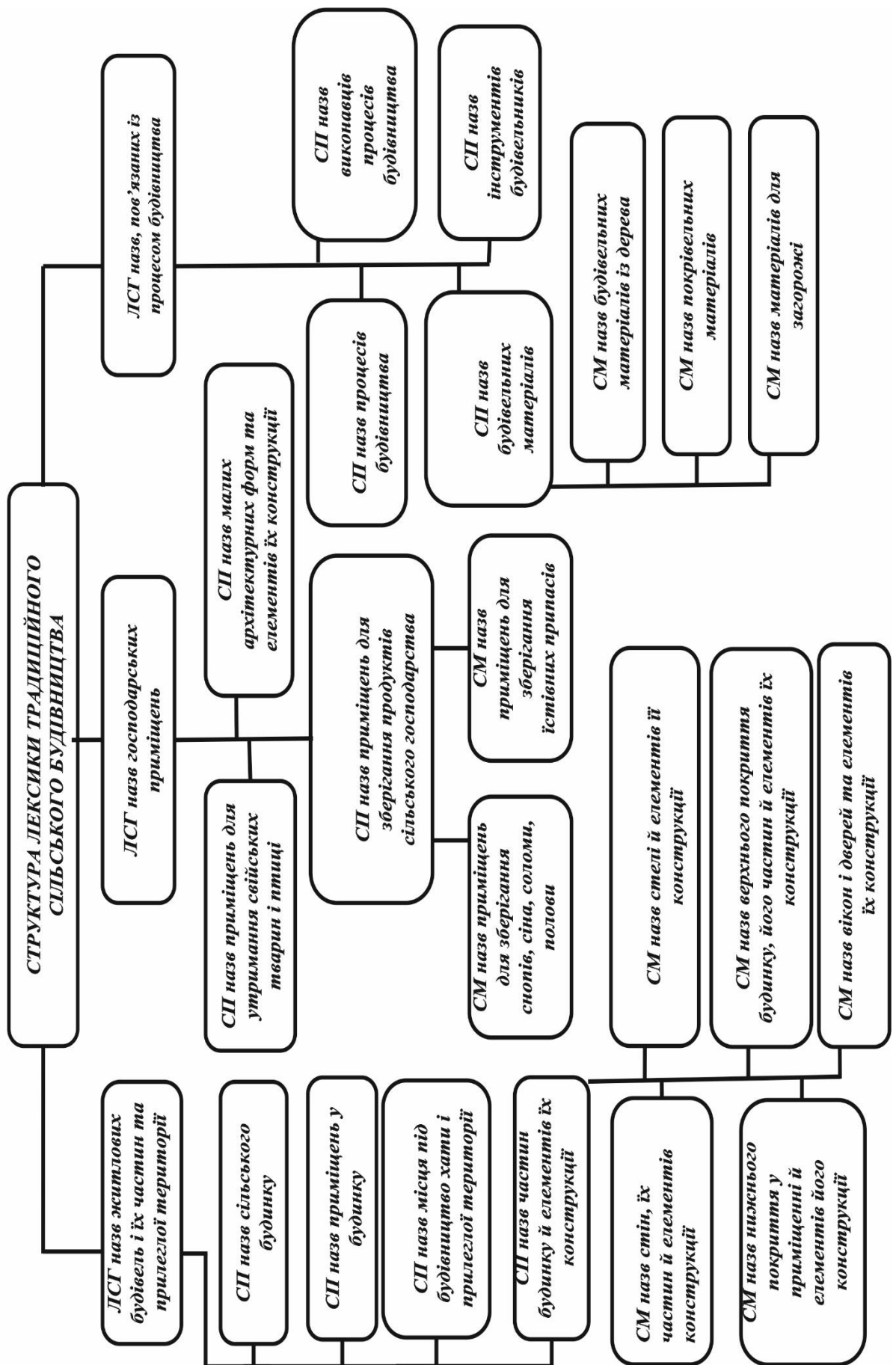

Такий поділ обрано за основу для характеристики структурної організації ТГЛ традиційного сільського будівництва в бойківських говірках. Назви, що входять до складу досліджуваної ТГЛ, формують ЛСГ, СП та СМ на основі належності та маркувальних парадигматичних і синтагматичних зв'язків між лексичними одиницями цих груп. Враховуючи зазначені аспекти структурної

організації лексики, ТГЛ традиційного сільського будівництва в бойківських говірках розподілено на 3 ЛСГ, 11 СП, 10 СМ (див. схему 2).

Схема 2

1.4. Методологія дослідження лексики традиційного сільського будівництва в бойківських говірках

Дослідження діалектної лексики потребує застосування загальнонаукових та спеціальних лінгвістичних методів. У дисертації використано такі загальнонаукові методи, як *аналіз*, *синтез* та *спостереження*. Ці методи дали змогу систематизувати та узагальнити фактичний говірковий матеріал, зібраний під час польових досліджень, проаналізувати зафіксовані лексеми.

Серед спеціальних лінгвістичних методів, використаних для аналізу лексики традиційного сільського будівництва, – *експедиційно-польовий*. За допомогою цього методу було зібрано діалектний матеріал у 80 населених пунктах Бойківщини. Зауважмо, що до мережі обстежених населених пунктів залучено також говірки бойківсько-наддністрянської, бойківсько-покутсько-гуцульської, бойківсько-надсянської смуг перехідності, адже, як писав І. Зілінський, «[...] перехід від одного діалекту до другого майже ніколи не наглий, лиш оба пограничні діалекти зливаються поволи мов філії один з другим, так що дуже трудно означити границю поодиноких говорів одною лінією [...]» [95, с. 339]. Оскільки мета дослідження не передбачала визначення сучасних меж бойківського говору, адже для цього необхідно ґрунтовно проаналізувати всі мовні рівні, дотримуємося традиційного в сучасній діалектології окреслення функціонування говору. Однак вважаємо, що зібраний матеріал з ареалу смуг перехідних говірок, слугуватиме джерелом для ґрунтовніших досліджень.

Науковці виділяють два види експедиційного методу: *маршрутний* і *кущовий* [40; 57]. Збір фактичного матеріалу здійснено здебільшого *маршрутним методом* як одноосібні експедиції за заздалегідь запланованим маршрутом.

Щоб зібрати польовий матеріал, дослідники застосовують також методи *анкетування* та *інтерв'ювання*. Під час польових експедицій у бойківські села надано перевагу методу *інтерв'ювання*, що передбачає відповіді респондента на запитання експлоратора та фіксацію живого мовлення – суцільних діалектних текстів, адже саме текст є більш інформативний і може слугувати підставою для вивчення різних мовних явищ.

Тема дослідження передбачає використання методу *вибіркового опитування*, який застосовують для вивчення конкретного мовного явища. Фіксує лексичну традиційного сільськогосподарського будівництва за спеціально укладеним питальником, виявлено не тільки заздалегідь прогнозовану лексику, а й чимало рідкоживаних слів, які респонденти принагідно вживали розповідаючи про будівництво.

Збір матеріалу проведено за спеціальною програмою-питальником, укладеною на основі «Програми для збирання матеріалів до Лексичного атласу української мови» Й. Дзендзелівського [69], праць М. та О. Никончуків «Будівельна лексика Правобережного Полісся» [141], О. Євтушка «Атлас будівельної лексики» [85], З. Ганудель «Лінгвістичний атлас українських говорів Східної Словаччини» [29]. Питальник налічує понад 300 питань і охоплює більшість понять, пов'язаних із традиційним сільським будівництвом Бойківщини.

Основним методом вивчення діалектних явищ є *описовий*, або *монографічний*, який дає змогу вивчати закономірності говіркового мовлення та виявляти діалектні явища на терені побутування говору в *синхронному* та *діахронному аспектах*. Деякі дослідники не виділяють *описовий* метод як окремий, а визначають його як метод *синхронного аналізу* в межах будь-якого методу [185, с. 63]. У дисертації застосовано здебільшого синхронний аналіз лексики традиційного сільськогосподарського будівництва в бойківських говірках, оскільки польові записи зафіксовано впродовж 2016–2021 років.

Бойківську лексику традиційного сільськогосподарського будівництва проаналізовано також у діахронному аспекті, адже щоб простежити динаміку мовних одиниць цієї тематичної групи лексики, використано лексикографічні та етнографічні праці від початку ХХ ст. Чимало раритетних сьогодні назв, які ще пам'ятають інформанти старшого віку, перебувають у пасивному словникові говірконосців.

У дисертації застосовано *метод компонентного аналізу*, що дав змогу змодельовати семантичну структуру аналізованих номінативних одиниць тематичної групи лексики традиційного будівництва в бойківських говірках, на важливості цього методу дослідження наголошує П. Гриценко [55, с. 22].

Також використано *метод опозиційного аналізу*. Як зазначає О. Селіванова, «опозиційний аналіз застосовується при дослідженні системних явищ мови на різних рівнях, що служить для виділення різних класів мовних одиниць, визначення таксономії цих одиниць на підставі їхньої семантично релевантної розбіжності за однією диференційною ознакою при схожості інших, тобто опозиції» [185, с. 55]. У роботі застосування цього методу уможливило визначення семантичних опозицій діалектних одиниць на основі релевантної розбіжності за однією диференційною ознакою.

Важливе значення в роботі має *зіставний метод*, який застосовано, щоб виявити взаємодію бойківських говірок з іншими говорами української мови та можливу міжговіркову інтерференцію, а також взаємодію з літературною мовою.

Для з'ясування генези лексичних одиниць використано елементи *порівняльно-історичного методу*.

Вагомого значення для вивчення функціонування лексичних одиниць набуває останнім часом *соціолінгвістичний метод*, який передбачає соціодемографічну та біографічну інформацію про респондента [187, с. 57]. Під час польових експедицій зібрано детальні відомості про інформантів, хоча й траплялися випадки, коли мовці свідомо відмовлялися повідомляти дані про себе, називаючи лише прізвище та ім'я. З огляду на специфіку досліджуваної теми, респондентами стали чоловіки віком від 55 до 85 років, будівельники за фахом чи які допомагали під час будівництва. Особливості досліджуваної тематичної групи лексики подекуди утруднювала пошук інформанта, адже в одному селі здебільшого мешкав один-два будівельники чи один майстер, якого запрошували на роботу.

У роботі застосовано *метод лінгвістичного картографування*, що дає змогу наочно й цілісно проілюструвати поширення назв, пов'язаних із будівництвом, у бойківських говірках (див. додаток В).

Висновки до 1 розділу

Бойківські говірки віддавна зацікавлюють науковців, адже й досі зберігають чимало архаїчних рис мови на різних рівнях, про що засвідчено в численних діалектологічних працях.

Грунтовно досліджено фонетичні риси бойківських говірок, зокрема у працях І. Свенціцького, А. Залеського, А. Княжинського, Д. Бандрівського, В. Черняк, М. Онишкевича, І. Ощипко та ін. Серед новіших – варто відзначити наукові розвідки О. Костів, Н. Глібчук, Н. Хібеби, які цікаві з огляду на вивчення взаємодії бойківських говірок із суміжними діалектами, а відтак – на зміщення смуги перехідних говірок. Питання морфологічних рис бойківських говірок досліджували І. Жилко, С. Бевзенко, Т. Возний, І. Ковалик, І. Ощипко та ін. Акцентуаційні риси стали предметом розвідок Г. Кобиринки, Я. Пури, а інтерферентні явища у бойківських говірках аналізувала Н. Глібчук та М. Матвіїв.

Не оминули науковці своєю увагою лексику досліджуваних говірок: простудійовано ткацьку, музичну, метеорологічну, міфологічну, обрядову лексику та ін. Лексика традиційного сільського будівництва в бойківських говірках ще не була об'єктом вивчення, що зумовлює потребу її комплексного аналізу.

У результаті аналізу наукової літератури ми з'ясували, що ця ТГЛ стала предметом зацікавлення багатьох українських мовознавців. Найбільш досліджена вона на матеріалі поліських говірок, що висвітлено у працях О. Євтушка, М. та О. Никончуків, Л. Дорошенко та ін. Лексика традиційного сільського будівництва східноподільських говірок стала об'єктом дисертації Л. Поліщук, у розвідках Д. Тодера проаналізовано будівельні лексику говірок Закарпатської області, а назви реалій будівництва в ареалі поширення бойківських, гуцульських, покутських та буковинських говірок дослідив М. Бігусяк. Окремі ЛСГ науковці вивчали в контексті дослідження побутової чи сільськогосподарської лексики.

Однак, попри значну кількість напрацювань, можна сверджувати, що лексика традиційного сільського будівництва в говірках української мови

залишається недостатньо вивченою, водночас бракує фактичного матеріалу з багатьох говіркових ареалів, зокрема й бойківського.

Основні положення розділу висвітлено в публікаціях автора [233, 235].

РОЗДІЛ 2

НАЗВИ ЖИТЛОВИХ БУДІВЕЛЬ І ЇХ ЧАСТИН ТА ПРИЛЕГЛОЇ ТЕРИТОРІЇ

Обширна емпірична база дисертації уможлиблює поділ номінативних одиниць, які відбивають реалії та процеси будівництва, та аналіз їхньої семантики в межах лексичних мікросистем – лексико-семантичних груп.

ЛСГ «назви житлових будівель, їх частин та прилеглої території» має складну структуру. Її формують 4 СП, зокрема: «назви сільського будинку», «назви приміщень у будинку», «назви місця під будівництво хати і прилеглої території», «назви частин будинку й елементів його конструкції». У СП «назви частин будинку й елементів його конструкції» виокремлено 5 СМ: назви стін, їх частин й елементів конструкції, назви нижнього покриття у приміщенні й елементів його конструкції, назви стелі й елементів її конструкції, назви верхнього покриття будинку, його частин й елементів конструкції, назви вікон і дверей та елементів їх конструкції.

2.1. Назви сільського будинку

В обстежених бойківських говірках СП назв сільського будинку репрезентовано загальними номінаціями і видовими назвами, що ілюструють диференціацію житла за технікою зведення, формою, рівнями в будинку, часом забудови, матеріалом.

На позначення сільського житлового будинку в обстежених говірках виявляємо загальні назви (гіпероніми) *хата* (б.н.пп.), *х'ижа* (9, 27, 28, 29, 30), [Сіл.², арк. 10], *хыжа* (64, 65, 66, 67, 68, 69), *хыж'а* (18, 20, 34), *х'иж'а* (33), [Он. II, с. 349]. У перехідних говірках Закарпатської області етнографічні джерела фіксують назву *хижа* (65) [Сіл.¹, арк. 28].

Лексема *хата* є нормативною в українській мові [СУМ XI, с. 29], її фіксують лексикографічні джерела [Жел. II, с. 1034; Грін. IV, с. 388]. У бойківських говірках, як і в літературній мові, назву вживають також зі значенням 'внутрішнє житлове приміщення, кімната' (б.н.пп.), що сформувалося в результаті метонімічного перенесення з цілого на частину.

Стосовно походження слова, то одностайної думки немає, однак етимологи вважають найбільш вірогідним його запозичення в давньоруські діалекти з пізньоскіфсько-сарматського *xata (< ір. *kata*), спорідненого з ір. *kad* ‘будинок’, а через українську мову слово поширилося в інші слов’янські мови [ЕСУМ VI, с. 161]. З ідентичною семантикою лексему *xáta* дослідники фіксують уже в пам’ятках XVI ст. [67, с. 136]. Назва відома більшості сучасних говорів української мови [там само, с. 135].

Назва *ʰxʷiʃa* в обстежених говірках також репрезентує значення ‘внутрішнє житлове приміщення, відокремлене стінами, кімната’ (30, 34). У мішано-перехіних говірках Закарпатської обл. – *ʰxʷiʃa* (66), його фіксують етнографічні праці з обстеженого ареалу [118, с. 17; 102, с. 1]. Однак і на позначення сільського будинку, і на позначення внутрішнього житлового приміщення ця назва поступово втрачає свою активність та виходить із ужитку під впливом літературного *xáta*: *то називали ʰxʷiʃa по старому / а ти пер' хата //* (30); *хата або хижка / ми тири/важно говорим хата / колис' хижка / хиж'і / буду/ваў їм хижу / а ти пер' ўже кажут хата / ти пер' ўже панство п'їшло //* (34). Спорадично слово *xíʃa* номінує стару убогу хату (53, 59). Одностайної думки щодо походження цієї лексеми немає: деякі етимологи вважають її давнім праслов’янським запозиченням із германських мов, інші – висловлюють думку про генетично незалежне індоєвропейське походження праслов’янської та північногерманської назв [ЕСУМ VI, с. 172]. Слово засвідчено в пам’ятках української мови XV ст. [СУМ¹⁴⁻¹⁵ II, с. 507]. Зі значенням ‘сільський житловий будинок’ назва *xíʃa* відзначена в інших говорах: закарп. [Саб., с. 403; ДЛАЗО, к. 15], лемк. [Пир., с. 416], зх.поліс. [Арк., с. 227].

Ареальне поширення назви *xáta* та *xíʃa* в бойківських говірках ілюструє Atlas gwar bojkowskich [AGB I, m. 1], а семантичну структуру лексеми *xvʒa* унаочнено на карті ЗКДА [ЗКДА I, к. 1].

На Бойківщині, як свідчать власні дослідження, використовували різні техніки зведення житла з дерева, серед яких найбільш поширені – зрубна та каркасна. Зважаючи на це, в обстежених говірках до гіпероніма *хата* фіксуємо гіпоніми за ДО ‘спосіб спорудження’ будівлі: *хата ў зруб* ‘тип будівлі, зведений із колод чи брусів, які укладають горизонтальними рядами, а в кутах і місцях

перетину з'єднують спеціальними замками' (б.н.пп.), *хата ў за|м'іт* 'тип каркасної будівлі із стовпами в кутах та заповненими між ними поперечними короткими колодами' (38, 39, 56, 59, 70, 71, 73, 74, 77, 79, 83), *хата ў стоў|ни* 'тс.' (41, 52), *хата ў стоўп|кы* 'тс.' (18). Назви мають прозору мотивацію, адже вказують на спосіб спорудження. Схожу диференціацію номінацій за способом спорудження житла фіксує Л. Дорошенко в східнополіському діалекті: *хата ў зруб* // *хата ў сруб* 'будинок без використання додаткових стовпів, коли бруси вмонтовують один у другий спеціально обрізаними закінченнями', *хата ў стоў|пах* 'будинок зі стовповою технікою стін' [77, с. 119–120]; пор. також: *у заміт* 'спосіб побудови хати' [Гнат., с. 200].

Із розвитком сільського будівництва на Бойківщині змінилася й форма житла – від прямокутного довгого будинку з одною чи двома житловими кімнатами під одним дахом із господарськими будівлями [179, с. 41; 206, с. 109] до будинку у формі квадрата з кількома житловими приміщеннями, що репрезентовано відповідними гіпонімами за ДО 'форма будинку' до гіпероніма *хата*.

На позначення будинку прямокутної форми під одним дахом із господарськими будівлями зафіксовано просту назву *бу|динок* (30, 34, 41, 78) (див. нижче) та аналітичні назви *доў|га хата* (52, 53), *хата п'ід од|ним по|бойем* (27, 33, 36, 38), *хижа п'ід од|ним по|бойем* (34), *хата п'ід од|ноў стр'іхоў* (42), *хата п'ід од|ним стр|ойем* (28), *хата п'ід од|ним |дахом* (10, 29, 74, 83), *бу|динок п'ід од|ним покр|т'ом* (5), *хата п'ід од|ним укр|т'ом* (70, 71, 73, 78). У перехідних говірках Закарпатської області відзначено *хижа п'ід од|ним по|бойем* (67), *хижа під єдним побоєм* (65), *хыжа п'ід од|ним по|бойем* (66). Аналогійні за структурою та сематикою назви засвідчені і в етнографічних джерелах з Бойківщини: *будинок під одним покриттьом* [102, с. 1], *хата під одним криттям* [188, с. 114], *хата під одним побоєм* [188, с. 114], *хижа під єдним побойом* (65) [Сіл.¹, арк. 28], *хижа під одним побоєм* (67) [Сіл.¹, арк. 35]. У селі Скотарське Мукачівського р-ну (колишній Воловецький р-н) Р. Сілецький відзначає видові назви *надовжна хата*, *квадратна хата* [Сіл.¹, арк. 25].

Номінація *хата п'ід од|ним по|бойем* вказує на спільне покриття усієї будівлі: пор. бойк. *побій* 'дах, стріха' [Он. II, с. 85]; пор. також: *побій* 'дах; покрівельник' [Жел. II, с. 664], *побій* 'дах, накриття' [Грін. III, с. 203], *поб'ій* 'верхня частина

будівлі, що є її покриттям' [141, с. 212]. Слово *побій* має праслов'янські корені [ЕСУМ I, с. 187].

Мотиватором назви *хата* *п'ід одним строєм*, імовірно, є розташування усіх приміщень за порядком під одним дахом; пор. бойк. *стрій* 'будова' [Он. II, с. 260]; пор. псл. *strojъ* 'порядок' [ЕСУМ V, с. 444].

У бойківських говірках будинок у формі квадрата з кількома житловими кімнатами номіновано простими назвами: *квадра^тіўка* (41, 50, 52), *к^вандрат* (27), *к^вадрат* (33, 48, 70), *чву^рак* (79, 83); складеною назвою: *типова хата* (27, 28, 30, 33, 36, 38, 39). У деяких говірках виявлено функціювання синонімів *квадра^тіўка*, *квадра^това хата* (53), *типова хата*, *типовий будинок* (30).

Лексеми *квандра^тіўка*, *к^вадрат* мотивовані схожістю форми до прямокутника. Способом творення назви *к^вадрат* є семантична деривація, *квадра^тіўка* утворена суфіксацією за допомогою афікса *-іvk-(a)* (*квадр^ат* – лат. *quadrātum* 'чотиригранник, квадрат') [ЕСУМ II, с. 413]; пор. також: *квандратіўка* 'тс.': *Квандратівки ста́ли будува́ти по во́йні, у нас она́ бо́ла пе́рша в селі* [Мат., с. 208].

Назва *чву^рак*, припускаємо, могла потрапити в бойківські говірки з польської мови: п. *czworak* 'будинок в селі на чотири квартири' [Karł. I, с. 407]. Зазвичай у будинкові у формі квадрата симетрично розташовані чотири кімнати. Назва відома іншим говіркам південно-західного наріччя: лемк. *чворак* 'хата, що складається з чотирьох кімнат' [Пир., с. 430], 'велика хата з двома входами (чотирма кімнатами)' [Тур., с. 337], нддністр. *чворáк* 'будинок, у якому живе чотири родини найманих робітників; вулик з чотирьох роїв бджіл' [Шило, с. 272], бук. *чвурáк* 'великий будинок з фундаментом квадратної форми; будинок, який складається з чотирьох кімнат' [СБГ, с. 638].

МО для творення складених назв *типова хата* (*будинок*) є часте спорудження такого житла в сучасному будівництві такого типу (квадратної форми на чотири кімнати) для сучасного будівництва; пор.: *типóвий* 'який часто зустрічається, характерний', 'який відповідає певному типові, зразкові, зроблений за певним зразком, типом' [СУМ X, с. 118]; пор. також: сх.поліс. *типо^ва хата* 'житло, споруджене з плетених стін, обмазаних глиною' [77, с. 121].

ДО ‘кількість рівнів’ у будинкові мотивує виникнення видової назви *п'їто|рачка* ‘будинок із додатковим житловим приміщенням на горищі з похиленою стелею або стіною (схоже на мансарду)’ (б.н.пп.) – додатковий рівень у будівлі не є повноцінним поверхом, а ніби – напівповерхом. У таких будівлях немає горища та часто винесений невеликий балкон. Назва утворена суфіксальним способом (-ачк-а); пор.: наддністр. *півторáчка* ‘дошка завтовшки 40 мм’ [Шило, с. 202], бук. *півтора́чкі* ‘півторааршинові поліна дров’ [СБГ, с. 415].

Варто зазначити, що в обстежених говірках не виявлено семантичного протиставлення ‘стара хата’ : ‘нова хата’, ‘убога хата’ : ‘багата хата’, як відзначають інші дослідники лексики традиційного будівництва [166, с. 74], оскільки значення ‘новий будинок’, ‘багатий будинок’ репрезентує загальна назва *хата*. Тому назви, які репрезентують значення ‘великий за розміром будинок’, ‘старий будинок’ кваліфікуємо як гіпоніми до загальної назви *хата*.

На позначення великого за розміром будинку фіксуємо назви *бу|динок* (27, 28, 63, 78), *д'ім* (20, 59), *в'іл:а* (33), *в'іла* (62), *в'іл'йа* (53), *в'іл'йа* (50, 52), *раїшурн'і* (45).

Слово *вілла* запозичене з італійської мови за німецьким посередництвом [ЕСУМ I, с. 399], зафіксоване також в літературній мові [СУМ²⁰, с. 472].

Лексему *д'ім* у літературній мові вживають на позначення будь-якої будівлі, житла [СУМ²⁰, с. 774], однак в обстежених говірках відбувається звуження семантики – ‘велика житлова будівля’: *ка|зал'и д'ім / називал'и вон де барон'їу д'ім / ни ка|зали ни хыжа / ка|зал'и барон'їу д'ім* (20); див. також: *дім* ‘мурована хата, вкрита черепицею’ [Он. I, с. 221]. Назва *д'ім* має праслов'янські корені [ЕСУМ II, с. 91]. На позначення великої за розміром будівлі лексему *дом* фіксують дослідники інших говірок української мови: зх.поліс. [85, к. 4], сх.поділ. [161, с. 75].

Польові матеріали свідчать, що в бойківських говірках зафіксовано звужену (конкретну) семантику лексеми *бу|динок*, ‘великий житловий будинок’ та ‘будинок прямокутної форми під одним дахом із господарськими будівлями’. Назва утворена, очевидно, від давнього запозичення з польської мови (п. *widować* походить від свн. *būden* ‘будувати’ [ЕСУМ I, с. 279]) суфіксальним способом (-ин-ок) (див. підрозділ 4.1).

Лексему *raiʃurn'i* ‘велика житлова будівля’ (45) у бойківських говірках виявляємо okazіонально. Як стверджують етимологи, слово запозичено з польської мови [ЕСУМ V, с. 18]; пор.: п. *rajtshula* ‘великий будинок’ [Karł. V, с. 469].

Значення ‘старий будинок’ в обстежених говірках репрезентують однослівні назви *халупа* (20, 27, 33, 61, 62), *куча* (34, 63), *хижа* (53, 59) та складені атрибутивні номінації *с|тара хата* (9), *ста|рий б|динок* (28), *старос|в'їц|ка хата* (15), *та|расова хата* [Мат., с. 494]. Спорадично фіксуємо синоніми в деяких обстежених говірках: *халупа*, *чор|нобил'с|ка хата*, *шев|ченк'їс|ка хата* (50), *халупа*, *буда* (52), *халупа*, *ста|ра хата* (59).

Назва *халупа* ‘невелика убога житлова будівля’ зафіксована в лексикографічних працях кінця XIX ст. – XX ст. [Жел. II, с. 1033; СУМ XI, с. 14]. У бойківських говірках засвідчено також зі значенням ‘хата’ [Он. II, с. 336]. Однак у сучасних говірках польові матеріали не виявляють слова *халупа* для номінації житлового будинку із загальним значенням. Етимологи висловлюють думку про давнє запозичення назви з іллірійської мови за посередництвом германських мов або ж про запозичення з грецької мови через тюркське посередництво [ЕСУМ VI, с. 152]; пор.: *халупа* ‘тс.’ [Пир., с. 415; 209, с. 79; Шило, с. 265; Горб. VIII, с. 515; Арк. II, с. 223; 85, к. 5; 77, с. 122].

Лексема *куча* в бойківських говірках ілюструє розгалужену семантику (див. додат. А, табл. 4) і здебільшого номінує приміщення для свійських тварин (див. підрозділ 3.1). Тому, репрезентуючи значення ‘стара нужденна селянська хата’, очевидно, набуває негативної конотації та утворене в результаті семантичної деривації за зовнішньою схожістю на приміщення для свиней. З ідентичним значенням слово *куча* поширене в закарп. [Саб., с. 157; 210, с. 79], гуц. [Піп., с. 90; Негр., с. 103], сх.поліс. [77, с. 122] говірках; див. ще: [ЗКДА I, к. 2], а також ндністр. *кучі́нка* ‘убога будівля’ [Шило, с. 157].

Назву *буда* ‘стара убога хата’ фіксуємо спорадично (52). Зазвичай в обстежених говірках ця назва репрезентує значення ‘колиба’, ‘будка для собак’, ‘віз з верхом’ [Он. I, с. 74]. МО для творення назви, очевидно, є зовнішня схожість ознак старої будівлі на колибу – тимчасове житло; пор.: *буда* ‘невелика будівля для господарських потреб, для захисту від негоди’ [СУМ²⁰, с. 215]. Дослідники вказують на запозичення слова із середньовісньонімецької мови, можливо, за

польським посередництвом [ЕСУМ I, с. 277]. Зі схожою семантикою лексема *бúда* функціює і в інших говірках української мови: лемк. [Пир., с.35], наддністр. [Шило, с. 60], зх.поліс. ' [85, к. 5], сх.поліс. [77, с. 122].

У складених номінаціях *шев'ченк'іўс'ка хата*, *та'расова хата* атрибутивні компоненти, припускаємо, мотивовані схожістю будівлі на убоге житло кріпаків ХІХ ст., у якому жив Т. Шевченко; пор.: сх.поділ. *ха'тина ше'ў'ченк'іўс'ка* 'старе нужденне селянське житло' [Пол, с. 359], пд.слоб. *шеў'ченк'іўс'ка хата*, *шеў'ченкова хата* 'стара сільська хата' [199, с. 192].

Аналітична назва *чор'нобил'с'ка хата*, імовірно, мотивована зовнішньою схожістю із занедбаними будинками в Чорнобилі після аварії на ЧАЕС.

Традиційно для будівництва на Бойківщині використовували дерево, натомість інші матеріали – менш поширені, що пов'язано з природними умовами та географічним положенням регіону: *шос' йа ни з'найу / у нас та'ких ха'т'іў ни'ма / та'к'і маї'же ўс'і з'дери'ва / бо т'аж'ко / з'найете / то'то цегл'у дово'зити / т'реба пла'тити / а то ў'же н'іди там па'тик ў'же приве'зет / 'вырубайе* (61). Тому, очевидно, диференціація житла залежно від матеріалів, які використовували для будівництва, репрезентована незначною кількістю номінацій.

На позначення будинку із цегли чи іншого каменю промислового виробництва фіксуємо гіпоніми, репрезентовні словосполученням *му'рована хата* (б.н.пп.), а також однослівними назвами: *му'рованка* (33, 34, 63), *'камениц'а* (50), *ка́мениц'а*, *ка́м'яниц'я*, *ка́мнениц'а*, *ка́мн'аниц'а*, *ка́мн'а'ниц'а*, *ка́мінон'ка* [Он. I, с. 337]. Назва *му'рованка* 'будинок із цегли', очевидно, мотивована дією – споруджувати, зводити будинок – і має подвійну мотивацію (*мурува́ти* 'споруджувати з каменю чи цегли' чи *муро́ваний* 'побудований із каменю чи цегли') та утворена за допомогою продуктивного в українській мові іменникового суфікса *-к-(а)* [218, с. 111]; пор: сх.поділ. *му'рована хата* 'глиняна хата на фундаменті' [161, с. 77].

Мотиватор лексеми *'камениц'а* – матеріал, із якого будують житло. Слово утворене за допомогою суфікса *-иц'-(а)*; пор.: літ. *ка́меніц'а*, *кам'яніц'а* 'кам'яна будівля; мурований будинок' [СУМ²⁰, с. 1273]; а також: лемк. *ка́мениця* 'жилий будинок, побудований з цегли або каменю' [Пир., с. 152; Тур., с. 135].

Із матеріалом, із якого споруджують житло, пов'язані й аналітичні номінації *цегл'а|на |хата* (9, 53, 59), *цегл'ана |хата* (10, 47, 48, 52, 60, 75, 76), *цегл'аниї|бу|динок* (30) та однослівна назва *цегл'анка* (30). Лексема *цегл'анка* утворена в результаті подвійної мотивації – суфіксальним способом (-к-(а)) від прикметника *цегляний* і іменника *цегла* за допомогою суфікса (-анк-(а)). Складену назву *циг'л'а|на |хата* з ідентичним значенням зафіксовано в східноpodільських говірках [161, с. 78].

Аналіз засвідчує, що для назв сільського будинку типовими є такі МО: ‘форма’ (*квадрат'їука*, *к|вадрат*), ‘матеріал’ (*камениц'а*, *цегл'анка*), ‘дія’ (*му|рованка*), ‘кількість’ (*п'їуто|рачка*), ‘зовнішня схожість’ (*шев'ченк'їус'ка |хата*, *та|расова |хата*). Продуктивним способом номінації є афіксація (*му|рованка*, *цегл'анка*, *камениц'а*, *п'їуто|рачка*), аналітична номінація (*|хата* у *зруб*, *|хижа* *п'ід од|ним по|бойем*), семантична деривація (*|куча*, *|буда*), запозичення з польської мови (*чву|рак*, *рай|шурн'ї*). У СП частотними є гіперо-гіпоніміїні відношення, які репрезентують види будинку за ДО ‘розмір’, ‘форма’, ‘матеріал’, ‘час зведення’. Зафіксовано явище дублетності.

2.2. Назви приміщень у будинку

Як стверджують дослідники, житло бойків, як і всіх східнослов'янських народів, пройшло складний шлях розвитку – від однокамерного до багатокамерного [179, с. 22]. На теренах Бойківщини дво- і тридільні житла відомі з від XVI – XVII ст. [142, с. 41–41]. Розподіл приміщень усередині хати зумовив потребу їх номінації. СП назв приміщень у будинку реперезентована загальними назвами кімнат та гіпонімами, що виникли в результаті розрізнення кімнат залежно від їхнього функційного призначення та розміру.

На позначення внутрішнього житлового приміщення (кімнати) виявлено назви: *|хата* (б.н.пп.) (див. аналіз підрозділ 2.1), *|х'ижа* (30, 34), *|хыжа* (66), (див. підрозділ 2.1), *к'ім|ната* (75, 39, 30, 76, 42, 45, 61, 66), *|комната* (64, 68). Оказіонально виявляємо слово *|здебка* (53).

Лексема *кімната* є нормативною в українській мові [СУМ²⁰, с. 1321], як припускають етимологи, запозичена із середньолатинської мови, очевидно, за польським посередництвом [ЕСУМ II, с. 446].

Назва *здебка* ‘внутрішнє житлове приміщення’ реалізує МО за дією: бойк. *зди́бати(ся)* ‘зустрітися’ [Он. I, с. 305] та вказувати на призначення кімнати – у якій зустрічають і приймають гостей. Лексему *зди́бати* етимологи виводять від псл. *dybati* ‘ходити, з метою що-небудь знайти’ [ЕСУМ II, с. 64]. Слово утворене суфіксальним способом (-к-(а)). Назву *здебка* ‘стара нужденна селянська хата’ у закарпатських говірках фіксує також Д. Тодер [204, с. 79] (пор. також: п. *zdybać* ‘зустріти’ [Karł. VIII, с. 425]). У сучасних бойківських говірках слово маркуємо як *застаріле*.

Наприкінці XIX – на початку XX ст. житла заможних бойків мали два приміщення, розташовані обабіч сіней [142, с. 47]. За ДО ‘розташування кімнати’ в обстежених говірках засвідчено семантичні опозиції: ‘кімната, розташована з боку будівлі, де рівень ґрунту нижчий, удолині’ : ‘кімната, розташована з боку будівлі, де рівень ґрунту вищий, угорі’: *дол’їшина хата* : *гор’їшина хата* (28, 55), *нижня хата* : *вишина хата* (71, 73): *то йе нижній к’їнец’* / *то йе нижня хата* / *а та шо йде гор’ї сц’ло* / *то йе вишина хата* (73). Схожу диференціацію зафіксував ще І. Франко: «В хаті було дві кімнати, *горішня* (виділення наше – О.Ч.), де стояла глиняна піч, при ній припічок і запічок. Друга – *долішня* кімната, яку звичайно називали “тамтою хатою”» [212, с. 244].

За ДО ‘розмір’ виявляємо семантичну опозицію ‘простора кімната для прийому гостей’ : ‘невелика бічна кімната для проживання’: *велика хата* : *мениша хата* (34), *велика хыжа* : *мал’а хыжа* (66), *б’їл’ша к’їмната* : *мениша к’їмната* (28).

Для номінації невеликої бічної кімнати в будинках старого типу засвідчено назви *йан’к’ір* (73, 74, 75, 76), *яккір* [Файн., 414], *ванк’єр* [Он. I, с. 83]. У зв’язку з влаштуванням у будинку кількох кімнат слово *йан’к’ір* архаїзувалося – говірконосії можуть його відтворити, однак не вживають. Етимологи вважають, що назва *алк’ір* (*ванк’ір*) ‘бокова кімната, відділена від світлиці перегородкою’ – запозичення з польської мови [ЕСУМ I, с. 61]. Лексему засвідчено в багатьох говорах; пор.: лемк. *ванкерик* ‘невелика кімната – спальня – «ванькирчик»’ [Пир., с. 29], гуц. *ваньк’ір* ‘комірчина біля кухні або в колибі для зберігання продуктів’ [ГГ, с. 33], наддністр. *ваньк’єр*, *ваньк’ір* ‘невелика кімната’ [Горб. X, с. 82; Шило, с. 66], пд.волин. *ван’кир* ‘тс.’ [Горб. VIII, с. 440], зх.волин. *ваньк’ір* ‘стіна з грубою, що

ділить кімнату на дві частини’, ‘невелика кімната за перегородкою з одним вікном’ [Корз., с. 80], зх.поліс. *ван'кір* ‘бічна кімната, відокремлена від великої’ [Арк. I, с. 44], поділ. *ванькир* ‘кухня’, ‘спальня у селянських хатах’ [Брил., с. 15], сх.поділ. *ван'к'ір* ‘бічна кімнатка, відокремлена стіною від великої кімнати’ [Пол., с. 241].

Номінація кімнат у будинку залежить від їхнього призначення та розташування стосовно входу до помешкання. Такі приміщення репрезентовано семантичним протиставленням – ‘кімната, що розташована ближче до входу, яку використовують, як основну для членів родини’ : ‘велика кімната, розташована далі від входу, призначена для приймання гостей’: *перша хата* : *друга хата* (2, 4, 5, 9, 10, 13, 20, 27, 28, 36, 45, 58, 61, 63, 75, 76), *перша к'імната* : *друга к'імната* (38, 77).

Словниковий склад лексики традиційного сільського будівництва в бойківських говірках активно наповнюють сучасні літературні слова, які реалізують МО ‘призначення’. Зокрема із семантикою ‘кімната для снання’ виявлено лексему *спал'н'а* (75, 41, 48, 47); пор.: літ. *спальня* ‘тс.’ [СУМ IX, с. 487]. Значення ‘велика, гарно прибрана кімната для приймання гостей’ репрезентує віддієслівний дериват *в'італ'н'а* (41); пор.: *вітальня* ‘ спеціально умебльована кімната для приймання гостей’ [СУМ²⁰, с. 484]. Назви *спал'н'а* та *в'італ'н'а* утворені за допомогою суфікса *-ал'н'-(а)* –непродуктивний у говірках української мови [218, с. 130].

Для номінації великої, гарно прибраної кімнати для гостей фіксуємо також однослівні назви *зал* (78), *по'к'ії* (34, 38, 39, 45, 70, 75, 76, 77, 78).

Лексема *зал* ‘ Простора кімната, признач. для приймання гостей, розваг і т. ін.; вітальня’ із ремаркою *розмовне* відома літературній мові [СУМ²⁰, с. 991]. Дослідники вважають назву запозиченою з німецької чи французької мов за посередництвом російської та польської [ЕСУМ II, с. 228]; пор.: зх.поліс. *зал, зала* ‘тс.’ [87, к. 51], сх.поділ. *зала* ‘тс.’ [Пол., с. 267].

Слово *покій*, як припускають етимологи, має праслов'янські корені [ЕСУМ IV, с. 482]; пор.: *покій* ‘кімната; пишне, багате приміщення’ [СУМ VII, с. 24]. У назві, імовірно, виявляється мотиваційний зв'язок ‘дія (перебувати в певному стані (у спокої))’ > ‘приміщення, у якому перебуваєш у стані спокою’; пор: *покой* ‘дім багатих людей’, *покойти* ‘заст. оточувати спокоєм; берегти, пестити’ [ЕСУМ

IV, с. 481]. Для номінації великої кімнати назва *покій* відома іншим говіркам української мови: лемк. [Пир., с. 303], зх.поліс. [87, к. 51].

На позначення нежитлового приміщення, що ділить хату на дві частини або з'єднує житлове приміщення з ганком, функціює назва *с'їни* (б.н.пп.); пор.: літ. *сіни* 'тс.' [СУМ IX, с. 225]. Як стверджують етимологи, слово має праслов'янські корені [ЕСУМ V, с. 225]. З ідентичною семантикою лексема поширена не тільки в південно-західних говірах (закарп. [ДЛАЗО, к. 20], сх.поділ. [Пол., 334 та ін.]), а й у південно-східних (ндніпр. [ГЧ, с. 229], слоб. [ПСС, с. 83] та ін.).

У бойківських говірках назва *с'їни* поступово відходить на периферію СП через активність літературної назви *коридор* [СУМ²⁰, с. 1398], бойк. *кори́дор* (б.н.пп.) та його фонетичний варіант *кал'ї́дор* (78, 56, 59) 'вузький (переважно довгий) прохід усередині будинку, який з'єднує окремі його кімнати'. Як стверджують етимологи, слово *коридор* запозичено з французької мови (фр. *corridor* 'тс.') [ЕСУМ III, с. 18]; пор.: лемк. *колідор* 'коридор' [Пир., с. 166], закарп. *колідор* 'тс.' [Саб., с. 147], сх.поділ. *кори́дор*, *кал'ї́дор*.

Із семантикою 'спеціально пристосоване приміщення з піччю, плитою для приготування їжі' у бойківських говірках засвідчені лексеми *кухн'а* (б.н.пп.) та її словотвірний варіант *кух'нина* (78), а також лексема *хашчина* (9), утворені суфіксальним способом (-ин-(а)). Назва *ку́хня* відзначена в літературній мові [СУМ²⁰, с. 1464] та зафіксована в лексикографічних працях української мови кінця XIX ст. – поч. XX ст. [Жел. I, с. 393; Грін. II, с. 333]. Як стверджують етимологи, слово, імовірно, запозичено з польської мови (п. *kuchnia* за посередництва чеської мови від днн. *kuchyna* або свн. *küchen* 'кухня') [ЕСУМ III, с. 164]. Слово функціює і в інших говірках, як-от сх.поділ. *кухн'а* 'тс.' [Пол., с. 291] та ін.

Мотиватором дедемінутива *хашчина* 'приміщення для приготування їжі', очевидно, є те, що для куховарення виділяли зазвичай найменшу кімнату; пор. також: бойк. *хащїна* 'хатина' [Он. II, с. 338]. Лексема та її варіанти відомі й в інших говорах пор.: пн.ндністр. *хатїна*, *хатчіна* 'менша кімната' [Горб. IX, с. 145], бук. *хатчіна* 'буденна кімната – права частина повернутої до сонця буковинської хати, в якій готують їжу і сплять' [СБГ, 610].

До СП назв приміщень у будинку належать також лексема *ко|мора* ‘приміщення в житловому будинку, у якому зберігають продукти харчування, хатні речі’ (усі н.пп.), [Он. I, с. 371].

Назва *ко|мора* у бойківських говірках позначає також окреме приміщення для зберігання збіжжя, продуктів харчування (див. підрозділ 3.2). Із семантикою ‘казна’, ‘будинок’ лексема *комора* відома ще у староукраїнській мові [СУМ¹⁴⁻¹⁵ I, с. 492] і є нормативною [СУМ²⁰, с. 1366]. Слово *комóра*, за свідченням етимологів, запозичено з грецької чи латинської мов [ЕСУМ II, с. 540] та засвідчене в багатьох говірках української мови зі схожою семантикою: закарп. ‘окрема неопілювальна кімната у житловому селянському будинку для зберігання їжі, одягу та ін. поклажі’ [ДЛАЗО, к. 21], сх.поділ. ‘приміщення для реманенту’, ‘приміщення для зберігання зерна’, ‘будівля для зберігання снопів, сіна, соломи, а також для молотьби та віяння і т. ін.’, ‘приміщення для кукурудзи’ та ін. [161, к. 36], сх.поліс. ‘окрема будівля для зберігання зерна’ [74, с. 454], ндніпр. ‘відділення типу кладової’ [Ващ., с. 17], пд.слоб. ‘приміщення для зберігання зерна’ [205, с. 158].

Для номінації приміщення, у якому розташований вхід до будинку, здебільшого з великою кількістю вікон фіксуємо лексеми: *ве|ранда* (27, 34, 39, 49, 50, 58, 68), [Он. I, с. 89], *в'і|ранда* (10, 20, 28, 32, 33, 47, 48, 52, 53, 56, 71, 75, 76, 77, 78), *ви|ранда* (30, 36, 59, 63, 73), *танок* (27, 30, 34, 50, 63), [Он. I, с. 160], *гал'ер'їя* (78), *гал'ар'їя* (53), [Он. I, с. 158]. У перехідних говірках Закарпатської області відзначено назви *танок* (66), *в'і|ранда* (66), *ве|ранда* (68).

Лексема *верáнда*, на думку дослідників, запозичена за посередництвом російської з англійської мови (англ. *veranda* ‘критий балкон’ походить з індійської мови, у яку потрапило з португальської) [ЕСУМ I, с. 350]. Назва – нормативна в літературній мові [СУМ²⁰, с. 275]. На позначення прибудови до будинку, галереї лексему *верáнда* та її варіанти відображено в низці говірок [Пол., с. 242; ГЧ, с. 229; ГЧЗ, с. 315; УСГ, с. 236].

Назва *танок* має семантичну інваріантність в бойківському говорі: ‘галерея, накрита дахом та обгороджена стінами вздовж стіни будинку здебільшого з великою кількістю вікон’ (27, 30, 34, 50, 62, 63), ‘прибудова з майданчиком і східцями, часом із покрівлею біля входу в будинок’ (39, 42, 47, 48, 73, 75, 76), ‘дерев'яний поміст уздовж хати з невеликою загорожею’ (68). Зазначмо, що

багатозначність в одній говірці виявлено зрідка, наприклад: ‘прибудова з майданчиком і східцями, часом із покрівлею біля входу в будинок’, ‘дерев’яний поміст уздовж хати з невеликою загорожею’ (9, 28); пор.: *танок* [СУМ²⁰, с. 700]. За свідченням етимологів, назва запозичена з польської мови (п. *ganek* ‘танок, галерея’ утворене від н. *Gang* ‘коридор, хід’) [ЕСУМ I, с. 468].

Для номінації прибудови перед входом у будинок слово *танок* фіксують лексикографічні праці з інших говіркових ареалів: гуц. [Піп., 42], зх.волин. [Корз., с. 94], поліс. [87, к. 47; 74, к. 81;],

Особливість функціювання в обстежених говірках назв *веранда* та *танок* полягає в синонімії в відношеннях у межах однієї говірки (27, 30, 34, 50, 63, 66), а в інших – за ДО ‘розмір’ – у семантичному протиставленні: *танок* ‘невелике приміщення, у якому розташований вхід до будинку’ : *веранда* ‘велике приміщення вздовж усієї стіни здебільшого з великою кількістю вікон, у якому розташований вхід до будинку’ (9, 39, 42, 47, 48, 73, 75, 76): *танок* / *веранда* / *то ўжэ пот’ім пачали будуваці* / *танок ото’во* / *а веранда отам* / *чириц ц’ілу хату* (39).

На позначення закритого коридору, у якому розташований вхід до будинку здебільшого з великою кількістю вікон перед входом засвідчені також назви *гал’ер’їя* (78), *гал’ар’їя* (53). В обстежених говірках слово *гал’ар’їя* репрезентує також значення ‘прибудова з площадкою і східцями, з покрівлею біля входу в будинок’; пор. також: бойк. *гал’ар’їя* ‘танок, веранда’ [Мат., с. 113]; пор.: *галер’я* [СУМ²⁰, с. 588]. За свідченням етимологів, назва запозичена з німецької чи французької мови за російським посередництвом [ЕСУМ I, с. 459].

Для номінації приміщення між стелею і покрівлею будинку в бойківських говірках зафіксовано просту назву *нід* (б.н.пп.), [Он. II, с. 65], та її фонетичні варіанти *нід^m* (10, 30, 53, 56, 62, 63), *нім* (9, 18, 19, 27, 31, 34, 39), також однослівні номінації *стрих* (37, 50, 38, 58, 49, 33, 9, 41, 63, 35, 54, 21, 55, 42, 56, 61, 23, 83), [Он. II, с. 259], *нід:аш’а* (50), [Он. II, с. 67].

Лексема *нід*, окрім аналізованого, у бойківських говірках репрезентує також значення ‘верхнє внутрішнє покриття приміщення’ (див. підрозділ 2.4.3), ‘поміст із жердин для зберігання сіна, соломи над господарським приміщенням’ (див. підрозділ 3.2). У літературній мові первинне значення слова *нід* – ‘низ’, яке має

праслов'янські корені [ЕСУМ IV, с. 387]. Назву *під* на позначення горища фіксують етнографічні джерела [102, с. 10], поширення репрезентантів семантики 'горище' демонструє карта «Atlasu gwar bojkowskich» [AGB I, к. 5], у говорах карпатського ареалу – «Карпатський діалектологічний атлас» [КДА, к. 131]; пор.: закарп. *під* 'дощана та побілена стеля в хаті' [ДЛАЗО, к. 18, 19], пд.лемк. *під^м* (*пуд^м*, *пыд^м*, *пуйд^м*) 'приміщення або простір між стелею і дахом' [30 III, к. 10].

Назву *стрих*, що має праслов'янські корені [ЕСУМ V, с. 447]. На позначення горища лексема *стрих* відома в інших говірках української мови: лемк. [Пир., с. 373], ндністр. [Шило, с. 247], бук. [СБГ, с. 527]. Просторову реалізацію значення 'горище' в говорах південно-західного наріччя, зокрема й у говірках Бойківщини, відображає і «Атлас української мови» [АУМ II, с. 279].

Назва *п'ід:аш'а* в обстежених говірках багатозначна: 'приміщення для зберігання воза та реманенту', 'нижня частина даху, що виступає поза стіною (безвідносно до матеріалу)'. МО для номінації слугувало 'місце' – розташування під дахом; пор.: *підда́шшя* 'горище' з ремаркою *діалектне* [СУМ²⁰, с. 2371]. Назва утворена від запозиченої з німецької мови лексеми *дах* на українському ґрунті [ЕСУМ I, с. 15] префіксально-суфіксальним способом (*п'ід-...-ш'-(а)*) ; пор.: пд.лемк. *під да́хом*, *під да́шком* 'будівля з однією або двома стінами для воза та іншого сільськогосподарського реманенту' [30, III, к. 68], ндністр. *піддах*, *підда́ши*, *підда́шиі*, *підда́шок* 'місце, де тримають віз' [Шило, с. 203], гуц. *підда́шиі* 'горище (над хлівом)', 'приміщення для реманенту, зберігання сіна' [ГГ, с. 149], зх.поліс. *підда́шок* 'тс., що оборіг' [Арк. II, с. 49].

У деяких обстежених говірках виявляємо семантичну опозицію 'горище над хатою' : 'горище над хлівом' відповідно: *п'ід* : *подр'а* (55, 71, 73, 74, 75, 76, 77) (див. підрозділ 3.1), *п'ід* : *подрина*(83), *п'ід* : *п'ідр'а* (45), *п'ід* : *на стайни* (15, 38, 63, 66), *п'ім* : *на стайни* (39).

Отже, у СМ назв приміщень у будинку виявлено загальні назви *хата* *хижа*, *к'ім'ната* та підпорядковані їм видові, утворені на підставі мотиваційних ознак 'призначення', 'розмір'. Виявлено низку семантичних протиставлень за різними ДО, як-от 'місце розташування' – *перша хата* : *друга хата*, *нижня хата* : *вишня хата* та ін.

2.3. Назви місця під будівництво хати і прилеглої території

Початковим етапом у спорудженні нового житла був вибір місця під забудову, на що впливали різні чинники, передусім природно-географічні. Однак відомі й народні поради, як знайти вдале місце для будівництва. На Бойківщині, як і в інших етнографічних районах України, існували звичаєві закони щодо вдалого вибору місця для будівництва хати, що відзначено етнологами [46]. Наші дослідження теж фіксують такі відомості: *ни мож було на межи / і на чу́ж'ім трун'ї ни с'м'їу́ будо'вати / бо то'б'ї ни'добри 'буди / діти с'а дур'н'ї 'родили* (61); *хто хо'т'їу́ дес' буду'ватис'а / то хо'диу́ дес' до знаха'р'їу́ / і ка'зали / ти тирино'чуї на т'ім 'м'ісци / йак'шо спо'к'їно пе'рестиши / 'можшии с'м'іло там с'тавити* (30); *де ме'дѣа ны будо'вали // три будинок'и ны 'майут 'биты на йі'д'н'ім трун'т'ї* (20); *виби'ралос'а / а'би було су'х'е 'м'ісци / а'би ни було на м'лац'ї* (27); *де во'да / де м'лака ни буду'вали / кост'риц'а / та'ка тра'ва там росте* (28).

Значення 'місце під будівництво хати' репрезентують назви *пл'ац* (б.н.пп.), [Он. II, с. 83], *план* (б.н.пп.), *о'с'їдок* (45, 50). У перехідних говірках Закарпатської області відзначено *'м'істо* (66).

Лексема *пл'ац* 'тс.' функціює у мовленні старшого покоління, її засвідчено в етнографічних джерелах [102, с. 10; 1118, с. 17; Сіл.², арк. 6, 9], Пам'ятки української мови фіксують назву зі значенням 'земельна ділянка, місце під забудову' від XIV ст. [СУМ¹⁴⁻¹⁵ II, с. 154]; пор.: *пл'ац* 'селянський наділ' [Грін. III, с. 199]. Слово *пл'ац* запозичено з німецької мови [ЕСУМ IV, с. 433]. Зі схожим значенням відоме іншим говіркам мови, як-от: лемк. 'площа, місце, базар' [Пир., с. 293], гуц. 'місце', 'обійстя' [ГГ, с. 151], бук. 'місце', 'наділ землі під забудову', 'площа, місце для танців у селі' [СБГ, 432], пн.підляс. 'обійстя' [Горб. XII, с. 475], зх.пол. 'ділянка землі', 'частина поля, вибрана для полювання' [Арк. II, с. 56].

Для номінації місця під будівництво хати говірконосії всіх вікових груп активно вживають назву *план*: *ти'пер'к'и 'кажут план / а тог'ди буў пл'ац // ти'пер' ни 'кажут // ти'пер' і'дут у ра'йон / вы'бы'райут план / вы'м'ір'уйут йім 'сотий / чи два / а тог'ди так ни 'было* (20), що спричинює поступово архаїзацію лексеми *пл'ац*, її витіснення літературним словом *план* 'будова, розташування частин чого-небудь' [СУМ²⁰, с. 2440]). Слово *план* запозичено з французької

мови через польське й німецьке посередництво [ЕСУМ IV, с. 425]; пор.: сх.поділ. *план* ‘документ на ділянку землі на будівництво хати, задум, проект’ [Пол., с. 315].

Лексема *о|с'ідок* утворена за ММ ‘дія’ > ‘місце’, способом номінації є суфіксація (-ок). Назва *о|сідок* в обстежених говірках багатозначна: ‘місце під будівництво хати’ (45, 47, 48, 50), *обсідок* ‘садиба’, ‘територія, рідна земля’ [Он. II, с. 26]. Слово має праслов'янське коріння [ЕСУМ V, с. 227]; пор. також: ндністр. *осідок* ‘тс., що *вобісцє* ‘подвір’я з будівлями; садиба’ [Шило, с. 190], гуц. *ósid* ‘двір, обійстя; садиба’ [Піп., с. 128].

Назву *місто* ‘місце під забудову’ у бойківських говірках фіксує М. Онишкевич [Он. I, с. 445], однак ми виявляємо принагідно, що свідчить про її архаїзацію. Лексема має праслов'янські корені, для номінації місця, місцевості відома багатьом слов'янським мовам [ЕСУМ III, с. 484] й іншим говіркам української мови: закарп. *місто* ‘місце’ [Саб., с. 174], бук. *мѣсто* ‘тс.’ [СБГ, .с. 287], поліс. *мѣсто* (*місто*) ‘тс.’ [Лис., с. 125].

Спорадично в перехідних говірках Закарпатської обл. виявляємо лексему *фундош* ‘місце під будівництво хати’ (67, 68), [Файн., с. 366], яка, як припускають етимологи, може походити від лат. *fundus* ‘основа, дно’ [ЕСУМ VI, с. 137; Brück., с. 129]. У бойківські говірки потрапила, імовірно, через закарпатські говірки з угорської мови (угор. *fundus* ‘земельна ділянка під дім; маєток’ [Саб., с. 401]); пор.: закарп. *фундуш* ‘земельна ділянка під дім; маєток’ [Саб., 401], ‘місце, на якому стоїть хата з господарськими будівлями’ [204, с. 81].

На позначення місця, де раніше стояв будинок, виявляємо однослівні назви *хатнишче* (77), *хатишче* (75, 76), [Он. II, с. 338], *печишче* (33, 56, 58, 63), *метлишче* (50, 52, 60, 61, 62), *розвалишче* (38) і двослівні назви *старий пл'ац* (20, 28, 27, 73, 30), *старый пл'ац* (34), *старий пл'ац* (18, 83), *ста|ре м'ісце* (71, 74). У деяких обстежених говірках виявляємо синоніми *печишче* і *метлишче* (53).

Лексема *хатишче* утворена за мотиваційною моделлю ‘споруда’ > ‘місце для цієї споруди’. Слово утворене суфіксальним способом. Як стверджують мовознавці, суфікс -*шч-е*, за допомогою якого утворені назви місця, де раніше стояв будинок, в українській літературній мові та діалектах виник на основі давнього спільнослов'янського суфікса *-isk- для творення назв ділянок з-під

сільськогосподарських культур [72, с. 11; 141, с. 185; 218, с. 162]; пор.: закарп. *х́атище* (*х́атнище*) ‘місце, де раніше було житло’ [204, с. 82], гуц. *х́атишише* (*х́атиско*) ‘тс.’ [ГГ, с. 200], *х́атнище* ‘тс.’ [Піп., с. 210], бук. *х́атище* ‘тс.’ [СБГ, с. 610], зх.поліс. *х́атисько* (*х́атнисько*) ‘тс.’ [Арк. II, с. 225], *хатишиче* (*хатнишиче*, *хатиско*, *хатниско*) ‘тс.’ [87, к. 3].

Назва *печишиче*, очевидно, мотивована словом *піч*, адже після руйнування житла на його місці зазвичай піч ще залишалася адже її, вимуровану із цегли, було важче розвалити. У словнику за редакцією Б. Грінченка зафіксовано такі значення цього слова: ‘дно печі’, ‘місце, де була піч, а після руйнування будинку залишилася глина і цегла’, ‘випалене сонцем місце’ [Грін. III, с. 149]; пор. також: *пéчище* ‘рештки зруйнованої, розваленної печі’ [СУМ²⁰, с. 2345]. Назва відома іншим говіркам, зокрема: закарп. *печишиче* ‘місце, де раніше було житло’ [204, с. 82], сх.поділ. *печишиче* ‘піч велика’, ‘рештки зруйнованої, розваленної печі’, ‘місце, де була хата і де залишилась купа глини, цегли тощо’ [Пол., с. 310], поліс. *печишиче* ‘місце, де раніше було житло’ [89, к. 3; Лис., с. 158].

Затемнену мотивацію має лексема *метлишиче*. У лексикографічних працях відомі назви *мéтлище*, *мéтлиско* ‘суголовок, межа між двома полями’, *метлі́чище* ‘заросле поле’ [Жел. I, с. 436]. Етимологи вказують на імовірний зв’язок слова *метлі́чище* ‘заросле поле’ з *мéта* ‘край земельної ділянки’, що пов’язане або з *метáти* ‘кидати, викидати’, або *мéта́* ‘ціль’ [ЕСУМ III, с. 447]. У бойківських говірках зафіксовано також лексеми *мéти* ‘місце на кінці ораного поля, де плуг викидає скибу’ [Он. I, с. 438] та *метáти* ‘кидати’ [Он. I, с. 438]. Припускаємо, що мотиватором назви *метлишиче* ‘місце, де раніше стояв будинок’ є дія – *метáти* ‘кидати’: місце, на якому стояв будинок, залишали без догляду, тобто «те, що покинуте»; пор.: закарп. *мéтлище* ‘місце, де раніше було житло’ [204, с. 82], гуц. *мéтлище* ‘лігво, залишки з’їдених вовками овець’ [Піп., с. 101].

МО семантично прозорі назви *розва́лишиче* – ‘результат дії; пор.: *розва́лище* ‘залишки зруйнованої споруди’ [СУМ VIII, с. 623]. Схожі номінації місця, де стояв будинок, виявляємо в інших говірках: закарп. *розва́лина*, *розва́лины* [209, с. 82], сх.поділ. *розва́лина* [Пол., с. 330], зх.поліс. *розвал':а* [89, к. 3].

Місце, на якому розташовані житлові й господарські будівлі, у бойківських говірках номінують: *о|бис'ц'а* (30, 33, 39, 49, 50, 52, 53, 60, 62), *о|быс'ц'а* (28, 34, 59, 61), *о|б'іс'ц'а* (45, 78), *о|б'іс'ц'а* (63), *о|с'ідок* (42, 45, 47, 48, 50), [Он. II, с. 6]

Назва *о|бис'ц'а* (та її варіанти) у сучасних бойківських говірках архаїзується – слово не вживають навіть носії найстаршого віку, хоча й можуть відновити його значення. Лексему *обійстя* ‘садиба’ зафіксовано в лексикографічних працях кін. XIX – поч. XX ст. [Жел. I, с. 540; Грін. III, с. 9] та в сучасній літературній мові [СУМ²⁰, с. 1995]. Й. Дзендзелівський стверджував, що форми слова *обійстя* широко засвідчені в пам’ятках XVII ст., трактував його первісне значення як ‘те, що обійдено, обведено на знак привласнення’, а походження пов’язував із дієсловом *обійти* [69, с. 95]. Із подібною семантикою лексема функціює в більшості українських говірок: закарп. [204, с. 81], пд.лемк. [Горб VIII, с. 484; 30, III, к. 71], гуц. [Пир., с. 250; ГГ, с. 135], ндністр. [Горб. IX, с. 608; Шило, с. 76], бук. [СБГ, с.348], поділ. [Брил., с. 68; Моск., с. 53], поліс. [Лис., с. 139].

Для номінації обнесеної огорожею ділянки землі біля хати, подвір’я в бойківських говірках засвідчено прості назви *о|к'іў* (38), *ўк'іў* (20, 22, 31), *во|к'іў* (17, 18, 19), [Он. II, с. 17], *о|бора* (1, 2, 3, 6, 7, 9, 12, 15, 16, 25, 27, 37, 45, 49, 50, 53), *ў|бора* (16, 21), [Он. II, с. 10], *загорода* (70, 71, 74, 73), [Он. I, с. 267], *под|в'ірія* (36, 39, 60, 61, 62), *под|в'ірі* (5), *под|в'іріа* (28, 34, 59, 64), [Он. II, с. 93]. У перехідних говірках зафіксовано *двур* (67, 68), [Сіл.¹, арк. 35], *дв'ір* (65, 66), [Сіл.¹, арк. 27]. У деяких говірках виявляємо одночасне функціонування літературної та діалектної назв: *о|к'іў*, *под|в'ірія* (38, 83), *о|бора*, *под|в'ірія* (2, 13, 30, 41, 42, 44, 50, 63), *загорода*, *под|в'ірія* (47, 48, 75, 76), *загорода*, *под|в'ірі* (77, 78, 79), *дв'ір*, *под|в'іріа* (65), а також синонімів-діалектизмів *о|к'іў*, *ў|бора* (22). Ареальне поширення назв ілюструють карти (див. додат. В, к. 1).

Значну частину обстеженого говіркового ареалу покриває лексема *под|в'ірія*, що є нормативною в сучасній літературній мові [СУМ VI, с. 737]. Власні спостереження дають змогу констатувати, що в багатьох говірок назва *под|в'ірія* функціює поруч із діалектною назвою, причому літературне слово властиве для мовців середнього віку, що свідчить про поступове витіснення з вжитку діалектної назви. Слово *под|в'ірія*, очевидно, утворено префіксально-суфіксальним способом від питомої назви *двір* [ЕСУМ II, с. 18].

В обстежених говірках слово *окіў* репрезентує також значення ‘обора’, ‘курінь для овець на полонині’ [Он. II, с. 17]. На синхронному зрізі назва немотивована, однак, на нашу думку, може бути утворена шляхом метонімічного перенесення із назви частини на ціле – від назви загорожі на місце разом із загорожею. Як стверджують дослідники, слово може походити від псл. *okolъ* ‘кругла загорожа; круг’; менш переконлива думка про походження українських форм від рум. *osól* ‘загін для худоби’ [ЕСУМ IV, с. 169]; пор.: *окіл* ‘кільцеподібна огорожа з кілків’ [СУМ V, с. 663]. Слово відоме й іншим говірковим ареалам: гуц. *окіл* ‘загорода, куди заганняють овець для доїння’ [ГГ, с. 138], бук. *окіл*, *окіл*, *оків* ‘загорожа для худоби’ [СБГ, с. 363].

На синхронному зрізі слово *о|бора* втратило МО. У бойківських говірках його фіксують також етнографічні [102, с. 2] та лексикографічні праці [Он. II, с. 10]. Можливо, слово *о|бора* походить від псл. *obvora* (утворено із префікса *ob-* ‘об’ і віддієслівної іменної основи *vor-*, пов’язаної чергуванням голосних із псл. *ver-* ‘замикати, розмикати’) [ЕСУМ IV, с. 140]. Назва *обóра* відома й іншим говіркам: лемк. ‘стайня для рогатої худоби з присінками і пашею для тварин’ [Пир., с. 252], гуц. ‘частина садиби; місце перед хлівом; загін для худоби’ [Піп., с. 121], бук. ‘подвір’я’ [СБГ, с. 353], пд.волин. ‘подвір’я й хліви’ [Горб. VIII, с. 484], зх.поліс. ‘конюшня’, ‘увесь одяг’ [Арк. II, с. 5].

Лексема *загорода* в бойківських говірках виявляє розгалужену семантичну структуру: ‘подвір’я’, ‘обора’, ‘місце за городами, де косять траву на сіно, пасуть худобу’ [Он. I, с. 267]. Назва *за́города* утворена на підставі МО ‘дія’ > ‘місце’, очевидно, утворена від дієслова *загорóджувати* безафіксним способом. Слово має праслов’янські корені [ЕСУМ I, с. 571] і широко відоме як південно-західним говорам (лемк. *загорóда* ‘місце за садибою’ [Пир., с. 96], закарп. *за́города* ‘місце, на якому стоїть хата з господарськими будівлями’ [204, с. 81], ‘загороджена ділянка землі’ [Саб., с. 93], пн.ндністр. *за́города* ‘обгороджена ділянка землі з будівлями, присадиба’ [Горб. X, с. 98], бук. *за́города* ‘приміщення для овець’, ‘подвір’я’, ‘загін для худоби на відкритому повітрі’ [СБГ, с. 128], ‘кошара на полонині’ [Горб. VIII, с. 162]), так і північним (поліс. *за́городь* ‘місце, на якому стоїть хата з господарськими будівлями’ [Лис., с. 76], ‘місце, де розташовані будівлі і город’ [87, к. 1]).

Аналіз СП «назви місця під будівництво хати і прилеглої території» виявляє перевагу МО 'дія' (*о'с'ідок, о'бис'ц'а, роз'валишче, 'загорода*), 'об'єкт' (*пе'чишче, хат'нишче*). Затемнену мотивацію має слово *'метлишче*. У результаті метонімічного перенесення утворено вторинні номінації *план, ок'іў*

Продуктивним є морфологічний спосіб номінації, зокрема афіксація (*'хатнишче, 'метлишче, роз'валишче, пе'чишче, о'с'ідок*) та ін., деякі назви є запозиченими (*п'л'ац, план, 'фундош*).

Для СП характерна формальна варіативність на фонетичному рівні ((*в*)*ок'іў*), (*в*)*о'бора, под'в'ір'і(а), дв'і(у)р* та ін.) і словотвірному (*'хатишче – 'хатнишче*).

2.4. Назви частин будинку й елементів їх конструкції

СП «назви частин будинку й елементів їх конструкції» має складну структуру. У ній виокремлюємо назви частин будинку (стіни, стеля, підлога й ін.) і назви елементів конструкції цих частин, адже назва елемента постає в результаті належності його до певної частини будинку, а поза її конструкцією він має іншу назву, що позначає будь-який будівельний матеріал певної форми (наприклад, *брус* як будівельний матеріал, який у конструкції стіни над вікном номінують *о'чан*, у конструкції даху – *к'ровка*, у конструкції підлоги – *'л'ітар'*). У цій СП виділяємо такі СМ: «назви стін, їх частин й елементів конструкції», «назви нижнього покриття у приміщенні й елементів його конструкції», «назви стелі й елементів її конструкції», «назви верхнього покриття будинку, його частин й елементів конструкції», «назви вікон і дверей та елементів їх конструкції».

2.4.1. Назви стін, їх частин й елементів конструкції

СМ назв стін, їх частин й елементів конструкції компонують загальні назви стін (гіпероніми) та гіпоніми, що номінують стіни залежно від їх розташування та призначення.

На позначення вертикальної частини будівлі, яка підтримує перекриття і розділяє приміщення на частини у всьому обстеженому ареалі функціює загальна назва *с'т'іна*, яка є нормативною в сучасній українській літературній мові [СУМ

IX, с. 715], та її фонетичний варіант *с'ц'їна* (9, 20, 30, 62). Лексема, на думку етимологів, має праслов'янські корені [ЕСУМ V, с. 420].

В обстежених говірках засвідчено назви бічних стін, здебільшого репрезентовані атрибутивно-субстантивними словосполуками: *боко|ва с'т'їна* (33), *к|раїна с'т'їна* (33), *шчито|ва с'т'їна* (27, 28, 33, 34, 38, 39, 53, 56, 58), *шчито|ва с'ц'їна* (30, 62), *прочол|кова с'т'їна* (41), а також однослівною назвою *при|ч'їлк'и* (60), [Он. II, с. 148]. Означення у словосполуках часто має локативне походження: *боко|ва (с'т'їна)* – похідне утворення від *бік* ‘яка-небудь сторона, стінка, площина предмета’, тобто вказує на місце розташування – збоку будівлі; *к|раїна (с'т'їна)* – утворене від *край* ‘лінія, що обмежує поверхню чого-небудь, а також те, що прилягає до цієї лінії’ [СУМ²⁰, с. 1417], вказує на розташування скраю, на межі будівлі. Словосполука *боко|ва с'т'їна* відзначена і в пд.слоб. говірках [203, с. 192]. Назва *шчито|ва с'т'їна* утворена від *шчит* ‘трикутна площина, зашита дошками, обмежена з боків двосхилим дахом’ (див. підрозділ 2.4.4).

Лексема *причілок* для номінації бічної стіни будинку та бічної частини даху є нормативною в сучасній українській мові [СУМ VIII, с. 99], а також відзначена в лексикографічних працях кін. XIX – поч. XX ст. [Жел. II, с. 764; Грін. III, с. 452], а двокомпонентну номінацію *причіл|кова стіна* відображено в багатьох говірках: ндністр. [Шило, с. 217], сх.поділ. [Пол., с. 325], поліс. [141, с. 144; 74, с. 600]. На думку етимологів, слово має праслов'янське походження (походить від псл. *čelo* ‘чоло’) [ЕСУМ VI, с. 338]. На синхронному зрізі назва немотивована.

За ДО ‘місце’ – розташування стосовно входу до будинку чи стосовно сонця – виявлено семантичну опозицію ‘фронтальна стіна (із входом до будинку, вікнами на дорогу)’ : ‘стіна, розташована навпроти стіни із входом до будинку’ відповідно: *пе|редна с'ц'їна* : *за|дна с'ц'їна* (20, 62), *пе|редна с'т'їна* : *за|дна с'т'їна* (18, 34, 39, 41, 50, 53, 78), *попе|редна с'т'їна* : *за|дна с'т'їна* (27), *до с|ходу с'ц'їна* : *за|падна с'ц'їна* (30). Схожу семантичну опозицію назв стін відзначає також Л. Поліщук у східноподільських говірках [161, с. 80]. В етнографічних джерелах із Бойківщини на позначення передньої стіни зафіксована словосполука *полуднева стіна* [102, с. 9], а на позначення коротшої стіни – *сьц'їна найнижжа* [212, с. 22]

Опозиція назв *до с|ходу с'ц'їна* : *за|падна с'ц'їна* мотивована тим, що вхід у будинок та вікна зазвичай спрямовували до сходу сонця, тому фіксуємо *до*

с'ходу с'ц'іна ‘передня стіна будинку’, *западна с'ц'іна* ‘протилежна, розташована із західного боку стіна’. Лексема *западъ* ‘захід (одна з чотирьох частин світу)’, *западний* ‘західний’ відомий давноруській та старослов'янській мовам [СУМ¹⁴⁻¹⁵ I, с. 380; Фасм. II, с. 78].

Із семантикою ‘легка, некапітальна стіна, що розділяє приміщення, простір на частини’ засвідчено лексеми *перегородка* (20, 27, 41, 50, 66, 68), *тиригород'ка* (9, 18, 30, 39, 56), *перес'т'інок* (2), *перес'ц'інок* (63), *п'рос'т'інок* (75, 76) та двослівну назву, репрезентовану сполученням прикметника з іменником *середна с'т'іна* (33, 34, 50, 52, 53) (її фонетичний варіант – *середна с'ц'іна* (62)). У деяких говірках функціують синоніми *тиригород'ка*, *п'рос'т'інок* (77).

МО назви *перегородка* є ‘призначення’ стіни. Слово утворено від дієслова *перегородіти* шляхом суфіксації (-к-(а)); пор.: ‘ставлячи стіну, тин і т. ін., розділяти приміщення, простір на частини’ [СУМ²⁰, с. 2248]. Назву *перегорода* для номінації стіни задокументовано в пам'ятках української мови від XIII ст. [Рорре, с. 49]. Лексема *перегородка* з ідентичною семантикою збереглася донині і є нормативною в сучасній українській літературній мові [СУМ²⁰, с. 2248], відома у середньополіських говірках [141, с. 146].

Назви *п'рос'т'інок* та *перес'ц'інок* мають локативну МО – розташування між капітальними стінами. У бойківських говірках назви *п'рос'т'інок*, *перес'ц'інок* репрезентують також значення ‘частина стіни між вікнами’ (див. нижче у цьому підрозділі), ‘коротка колода, якою закладають стіни між стовпами чи між вікнами’ (див. підрозділ 4.4); пор.: літ. *простінок* ‘частина стіни між прорізами вікон, дверей; рідко те саме, що перегородка’ [СУМ VIII, с. 298]. Слова утворені від питомої, на думку етимологів, лексеми *стіна* [ЕСУМ V, с. 420] префіксально-суфіксальним способом (*про-(пере-)...-ок*); пор. також: зх.поліс. *прост'енок* ‘поперечний брус між стовпами у стіні будівлі’ [87, к. 9], срд.поліс. *прос'т'єнак* ‘частина стін між вуглом і дверима, між вуглом і вікном’, ‘стіна, що відокремлює кімнати в середині будівлі’ [141, с. 145–146].

Мотивацією для творення словосполуки *середна с'т'іна* ‘стіна, що відгороджує кімнати всередині будівлі’ є розташування стіни; пор.: срд.поліс. *серѣдн'а с'т'іна* ‘тс.’ [141, с. 146].

Значення ‘стіна без вікон’ репрезентоване двокомпонентною назвою *глуха стіна* (13, 33, 50, 52, 53, 58, 59, 60, 66, 68, 70, 77, 79) та її фонетичним варіантом *глуха с'їна* (30, 62, 63). Компонент *глуха* утворений шляхом вторинної номінації – внаслідок метафоризації – через відсутність вікон через відсутність вікон; пор.: *глухий* ‘зовсім закритий, без отворів, суцільний, непроникний’ [СУМ II, с. 88]. Номінація *глуха стіна* з різним значенням відома іншим говірковим ареалам: сх.поділ. ‘задня стіна хати’ [161, с. 80], поліс. ‘безвіконна стіна’ [141, с. 145; 74, с. 600], слоб. ‘бічна стіна хати’ [204, с. 192].

Польові матеріали дали змогу зафіксувати також назви окремих частин стін. Важливу частину будь-якої стіни будинку складає її основа. Як стверджують етнологи, «у давніших будівлях спеціальних фундаментів не ставили – під кути підвалин вкладали камені або обрізки колод. Це залежало від властивостей ґрунту» [179, с. 88]; на позначення такого кутового каменя в більшості обстежених говірок фіксуємо лексему *кам'ін'*, яка є нормативною в сучасній літературній мові [СУМ²⁰, с. 1272].

Значення ‘основа з каменю чи бетону, на якій встановлюють будинок’ у бойківських говірках репрезентують назви: *фундамент* (2, 9, 10, 13, 18, 19, 20, 24, 28, 30, 34, 36, 47, 48, 52, 53, 59, 61, 63, 66, 71, 73, 74), *фундаминт* (42), *фундамент* (41, 49, 50, 75, 76, 77, 79), *хундамент* (7). У перехідних говірках бойківського-лемківського суміжжя зафіксовано *цок'іл'* (68), *цук'іл'* (69).

Лексема *фундамент* із цією семантикою відома в сучасній українській мові [СУМ X, с. 651]. Як стверджують етимологи, слово запозичено з латинської мови, можливо, за польським посередництвом [ЕСУМ VI, с. 137]; пор.: пд.волин. *фундамент* ‘мурована підвалина’ [Горб. VIII, с. 515], сх.поділ. *фундамент* ‘основа з каменю, бетону, на якій встановлюють будинки, конструкції; нижня частина зовнішньої стіни якої-небудь будови, що безпосередньо лежить на фундаменті і дещо виступає вперед порівняно з частиною, розташованою вище, основа будинку’ [Пол., с. 352], зх.поліс. *фундамент* ‘тс.’ [Горб. III, с. 324].

Функціонування слова *цокол'* на позначення всього фундаменту мотивовано, очевидно, метонімічним перенесенням із частини на ціле; пор. літ. *цоколь* ‘нижня частина зовнішньої стіни якої-небудь будови, що безпосередньо лежить на фундаменті і дещо виступає вперед порівняно з частиною,

розташованою вище' [СУМ XI, с. 244]. Етимологи виводять лексему з італійської мови (іт. *zoccolo* 'вид черевика; копито; цоколь' походить від лат. *socculus* (зменш. від *soccus*) 'вид легкого взуття') [ЕСУМ VI, с. 263]; пор.: закарп. *цок'іл'* ('цокол') 'частина фундаменту, яка знаходиться вище землі', 'місце, де раніше стояла хата' [209, с. 83], пд.лемк. *цок'ел'* 'надземельна частина фундаменту' [Горб. IX, с. 645], сх.поділ. *цокол'* 'нижня частина зовнішньої стіни якої-небудь будови, що безпосередньо лежить на фундаменті і дещо виступає вперед порівняно з частиною, розташованою вище, основа будинку' [Пол., с. 361], зх.поліс. *цокол'* 'кам'яний, цегляний або цементовий фундамент у будівлі' [141, с. 134].

У давніх конструкціях житла на Бойківщині використовували дерев'яний поміст уздовж хати, який укладали на винесеній поза стіну частині підвалини. Цю частину в досліджуваних говірках номіновано: *п'риз'ба* (53), *п'ризба* (2, 15, 16, 71, 73), *п'рис'на* (3, 10, 18, 20, 75, 76), *п'рисна* (5, 79), [Он. II, с. 146], *лаўка* (17, 19, 22, 25, 49), *лавиц'а* (68, 83), [Он. I, с. 401], *при'с'інок* (49, 57), *п'рис'інок* (49, 59), [Он. II, с. 144], *танок* (13, 63). У деяких говірках назв виявлено тільки у формі множини: *лаўк'и* (27, 33, 36, 38, 39, 52, 59, 60, 63, 70), *лав'іч'к'и* (28, 52), *лавич'ки* (30), *лавички* (29) [Сіл.², арк. 10], *лаўкы* (34), *лавиц'и* (74), *при'с'інк'и* (56, 58). Засвідчено синоніми в окремих говірках: *п'риз'ба*, *п'рис'інок* (50, 61), *п'рис'на*, *лаўка* (7, 9, 19), *лаўка*, *танок* (24, 35), *лаўка*, *при'с'інок* (54). Зафіксовано назву *лав'іч'кы* (66) у перехідних говірках бойківсько-лемківського суміжжя.

Лексема *призьба* збереглася в літературній мові із семантикою 'невисокий, земляний насип вздовж стін хати зовні' [СУМ VII, с. 622]. На позначення земляного насипу, на який під вікна клали лавку, слово *присьна* на теренах Бойківщини фіксують також етнологи [102, с. 8–9], однак в обстежених говірках усе ж частіше вживається для номінації дерев'яного помосту; див. також:; див. також: [179, с. 118]. Лексема утворена в результаті стягнення давнішого **призьба*, шляхом сполучення прийменника *при* та іменника **ізба* 'хата' [ЕСУМ IV, с. 570], однак на синхронному зрізі МО 'місце' втратило. Назва *п'рисна* походить від псл. *prisъpa* 'насип', похідне від дієслова *prisuti* 'присипати', що теж є наслідком поєднання префікса *pri-* 'при-' та *suti* 'сипати' (*sъpъ* 'сиплю') [ЕСУМ IV, с. 577]; пор.: гуц. *прісна* 'довга лава попри стіну ззовні хати' [Негр., с. 144], *прісна* буд. 'призьба' [Негр. 2019, с. 183].

У бойківських говірках слово *лаўка* багатозначне: ‘лавка’, ‘стілець’, ‘кладка через потік, річку’, ‘загін (землі), смужка’, ‘нерухома лавка-гембель, на якій стружать клепки’, ‘фуганок’, ‘розпірка (у пилці)’, ‘снички у візках’, ‘деталь санок, що з’єднує стояки, задовбані у полози’, ‘окуття на сницях воза’, ‘складова частина кросен’ [Он. I, с. 401]. Лексема сформувалася на праслов’янському ґрунті [ЕСУМ III, с. 176]. У говорах засвідчено: гуц. *ла́виця* ‘дошка, покладена на призьбу’ засвідчено слово в гуцульських говірках [ГГ, с. 108], *ла́виці* ‘ослін для сидіння’ [118], *лавка* ‘шкільна парта’, ‘кладка через міст’ [Негр. 2019, 118], срд.полю *лаўка* ‘призьба’ [145, с. 142], зх.поліс. *ла́вка* ‘дошка на стояках, на яку сідають’, ‘кладка через річку’ [Арк. I, с. 275], гуц. *ла́вка* ‘тс.’, ‘учнівська парта’ [Пир., с. 182], бук. *ла́вка* ‘учнівська парта’ [СБГ, с. 248].

Лексема *присінок* виявляє локативну МО, ‘місце частини будинку біля сіней’; пор.: *присінки* ‘танок з накриттям, піддашшям на двох стовпцях’, ‘прибудова перед входом до якого-небудь приміщення; невеликі сіни’ [СУМ VIII, с. 20]. Слово *при|с’інок*; утворено префіксально-суфіксальним способом (*при-...-ок*) від питомої назви *сіни* [ЕСУМ V, с. 255]; пор.: гуц. *прі́сінок* ‘добудова до сіней’ [Піп., с. 156], зх.поліс. *присінки* ‘прибудова з площадкою і східцями біля входу до хати’ [87, к. 47].

ДО ‘наявність загородження’ зумовлює появу в деяких говірках семантичної опозиції ‘дерев’яний поміст уздовж хати з невеликим загородженням’ : ‘дерев’яний поміст уздовж хати без загородження’ відповідно: *при|с’інок* : *при|з’ба* (53), *при|с’інок* : *лаў|к’и* (30, 33, 38, 39, 45, 52, 62, 63), *танок* : *лаў|кы* (*лав’іч’|к’и*) (9, 28, 68).

Частину стіни між вікнами в бойківських говірках репрезентують описові назви: *межи |в’ікнами* (34, 53, 63), *межи |в’ікна* (36, 38), а також однослівні номінації: *м’іжв’і|кон’:а* (27, 52), *п|рос’т’інок* (28, 75), *прос’т’інок* (75, 76), *пе|рес’ц’інок* (30), *вос’ц’інок* (5, 20), [Он. I, с. 147], *ос’ц’інок* (11), [Он. II, с. 29], *за|м’іт* (70).

Слово *ос’ц’інок* фонетичний варіант *вос’ц’інок*) утворене від назви частини будинку – *ст’іна* префіксально-суфіксальним способом та мотивоване належністю їй. В обстежених говірках репрезентує також значення ‘короткий шматок дошки чи колоди, яким закладали стіни між стовпами та між вікнами’ (див. підрозділ 4.4).

Назва *за^лм'іт* на позначення частини стіни може бути утворена метонімічним перенесенням із частини на ціле, адже в бойківських говірках номінує також коротку колоду, якою закладають простір між вікнами та між вікном і кутом приміщення (між дверима і кутом приміщення) (див. підрозділ 4.4). Також може бути безпосередньо пов'язана з процесом закладання цієї частини стіни короткими колодами і утворюватися від бойківського слова *метáти* 'кидати' [Он. I, с. 438].

На позначення верхньої частини стіни, що виступає над внутрішнім перекриттям (стелею) до місця з'єднання з дахом, у бойківських говірках фіксуємо назви: *обер^ліхт* (53, 60), *обер^ліфт* (75, 76), *гобер^ліхт* (79), *обер^лбаў* (71). Не цілком зрозуміла мотивація лексеми *обер^ліхт* на позначення верхньої частини стіни. Слово *oberlicht* 'фрамуга, кватирка', як стверджують етимологи, запозичена з польської мови походить від нвн. *Oberlicht* 'вікно в стелі' [ЕСУМ IV, с. 128]. Німецьке слово *ober* означає 'верхній' [там само, с. 128], тому, очевидно, слугує МО для номінації верхньої частини стіни. Схожу мотивацію має також лексема *обер^лбаў* (нім. *Vau* 'будівництво, будівельні роботи' [Мюлл., с. 99]); пор.: лемк. *оберліхт* 'форточка' [Пир., с. 248], гуц. *оберлюфт* 'кватирка' [Негр., с. 124; Негр. 2019, с. 145], бук. *оберліхт* 'кватирка; віконце над дверима в сінях чи сараї; скляні двері' [СБГ, с. 346], зх.поліс. *оберлют* 'верхня частина віконної рами' [Арк. II, с. 3].

Для номінації виведеної коробки будинку, стін сукупно без перекриття фіксуємо назви *зруб* (13, 16, 19, 31, 41, 49, 50, 52, 60, 61), *струб* (20, 53, 62), *сруб* (18, 52, 63, 77, 83), *сруп* (9, 50, 68), [Он. II, с. 261], *стру^лпило* (27). Лексема *зруб* функціонує в літературній мові зі схожим значенням [СУМ III, с. 717]. Слово утворено безафіксним способом від дієслова *зрубати* 'рубаячи, відокремити що-небудь від основи'. Назва *зруб* мотивована дією *рубáти* (дерево) [СУМ III, с. 717]. Слово *зруб*, очевидно, має праслов'янські корені [ЕСУМ V, с. 131]; пор.: лемк. *зруб* 'балки під дахом; спосіб будування хат' [Пир., с. 143], поліс. *зруб* 'стіни дерев'яної будівлі, складені з колод або брусів, що поєднані в чотирикутні вінки' [145, с. 147].

Не зовсім ясну мотивацію має зафіксована лексема *стру^лпило* 'стіни сукупно без перекриття'. У досліджуваних говірках слово *стро^лпило* відзначено зі значенням 'два бруси, з'єднані в горішній частині під кутом і закріплені долішніми кінцями до

стін будівлі, на яких тримається дах' (див підрозділ 2.4.4). Слово *струпило*, імовірно, є фонетичним варіантом назви *стропило*, яке, на думку етимологів, пов'язане з псл. *stropъ* < **strop-* 'покрівля' і споріднене з лит. *strapekás* 'палка, кийок' [ЕСУМ V, с. 446].

Найбільш поширеним в обстеженому ареалі було будівництво дерев'яних будинків. Тому виявляємо значну кількість спеціальних назв деталей у конструкції стін такого житла. Будівництво житла розпочиналося закладанням підвалин, яке супроводжувалося обрядодіями: *ў ніжн'ім дерев'і робили триугол'ну йямочку / і там клали с'в'а'чене з'іл':а / хто шчо маў / л'убого з'іл':а / л'аў с'в'а'ченоў водоў / пол':аў / у ўс'і чотири угли клаў з'рош'і / і тоў коб'іткоў / шо вылутиў / заложіў ўс'і ш'тири угла (34); клалы пиш'ниці с' цер'квы брали / йа'ка с'в'иш'иц':а на х'рамовый п'разник / йел'ейу брали / до'ру // ў т'ім замку выр'ізали ота'к'иї трикутнык / то'то в'ідтам выби'рали / туда закла'дали 'того с'в'аш'ченого / закр'ивали то'то // гос'подар помолиўс'а Оч:и'наш і Богородици / і так то 'пот'ім ўже закла'дали (30); с'в'а'тили с'в'а'ченоў водоў плац' / де май'ут хату буду'вати (9).*

На позначення товстої балки, що є основою стіни, виявляємо однослівні назви: *п'ідвалина* (11, 41, 43, 45, 47, 50, 70, 71, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 81, 82), *п'ідвал'ина* (83), [26, с. 119], *п'ідлога* (10, 22, 23, 24, 28, 33, 35, 36, 38, 39, 40, 48, 49, 57, 59, 60), [Он. II, с. 68], *п'ідлог'и* (4, 5, 6, 7, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 21, 24, 25, 32, 34, 37, 42, 45, 52, 53, 56, 57, 58), *підлоги* (12, 29) [Сіл.², арк. 6, 10], *трам* (2, 3, 8, 9, 10, 17, 18, 19, 20, 22, 26, 30, 31, 61), [Он. II, с. 298; 118, с. 19], *трамб* (59), *трам'я* (12) [Сіл.², арк. 7], [102, с. 2], *зав'яз':а* (33, 62), *брус* (61) (див. підрозділ 4.4). У перехідних говірках відзначено *п'ідл'ога* (66), *споди* (68). Ареальне поширення та лексичну варіативність назв товстої балки – основи будинку – в карпатському регіоні ілюструє ЗКДА [ЗКДА I, к. 4]. Лексичну варіативність назв товстої балки, що є основою хати та їх географію в досліджуваних говірках відображено на картах (див. додат. В, к. 2).

Лексему *підва́лина* 'товста балка, що є основою дерев'яної стіни' зафіксовано в лексикографічних працях кін. XIX – поч. XX ст. [Жел. II, с. 638; Грін. III, с. 160]. У бойківських говірках засвідчено також із семантикою 'довгий брус, що є основою настилу підлоги' (див. підрозділ 2.4.2). Слово нормативне в сучасній літературній

мові [СУМ²⁰, с. 2363]. Етимологи вказують на праслов'янські корені лексеми (псл. *rodъvalъ* 'підкладений, підкочений предмет') [ЕСУМ IV, с. 389]. Слово *підва́лина* 'товста балка в основі хати' відоме іншим говіркам української мови: [Негр., с. 133; Негр. 2019, с. 161; Піп., с. 139; Горб. V, с. 198; Горб. VI, с. 440; Горб. IX, с. 123; Горб. XI, с. 478; Пол., с. 311; 74, к. 45; 87, к. 6; 141, с. 149]

Лексема *підло́га* в обстежених говірках ілюструє розгалужену семантичну структуру: 'підвалина', 'підлога з дощок у хаті', 'тік з дощок у клуні', 'будь-який тік' [Он. II, с. 68]; пор. літ.: *підло́га* 'дощане, паркетне і т. ін. покриття у приміщенні, по якому ходять', 'те саме, що долівка' нормативне [СУМ²⁰, с. 2385]. За свідченням етимологів, лексема має праслов'янські корені [ЕСУМ III, с. 213] та зі схожим значенням поширена в інших говірках південно-західного наріччя: ндністр. *підло́га*, *подло́га* 'перший брус (колода), що лежить на підвалині' [SDUP, с. 31].

В аналізованих говірках лексема *трам* має розгалужену семантику (див. додат. А, табл. 1). Назва *трам* 'колода, балка' засвідчено в лексикографічних джерелах української мови від XVII ст. [Тим.¹, с. 397]. На думку етимологів, слово запозичено з німецької мови [ЕСУМ V, с. 617]. Назва *трім* (*трам*) 'сволок у хаті або бантина на горищі, в повітці, клуні і т. ін.', 'взагалі колода, балка' з ремаркою *діалектне* відзначено в СУМ [СУМ X, с. 305]. пор.: лемк. *трам* (*трама*) 'основа дерев'яної будівлі; балки' [Пир., 390], *трамик* 'надодвірок' [Горб. IX, с. 639], ндністр. *трамо́к* 'бальок' [Шило, с. 254; Горб. X, с. 141], зх.поліс. *трам* 'товста колода, яка є основою дерев'яної стіни' [87, к. 6].

Лексема *споди* має прозору мотивацію, оскільки позначає нижню частину стіни. Назву *спід* також зафіксував М. Онишкевич [Он. II, с. 241]; пор.: *спід* 'нижня частина, дно чого-небудь' [СУМ IX, с. 523]. Етимологічно слово пов'язане з псл. *rodъ* 'низ', а схожі назви відомі іншим слов'янським мовам: п. *spod* 'низ, дно; черінь печі', нл. *spódk* 'дно, основа, нижня частина' [ЕСУМ IV, с. 387].

Із семантикою 'горизонтальний ряд зрубу' в досліджуваних говірках фіксуємо лексему *в'інець* (б.н.пп.). Лексикографічні джерела з Бойківщини засвідчують також назву *вязаниє* (118, с. 20).

У бойківських говірках лексема *в'інець* відома також із семантикою 'верхня балка у стіні, на яку лягають крокви' (див. нижче). Значення 'вінок, вінець', 'обжинки', 'горішня платва, що лежить на т.зв. «путах» будинку', 'дашок для

Лексема *очап* в обстежених говірках має розгалужену семантичну структуру: ‘балка, на якій лежить стеля’, ‘балка на поздовжній стіні хати’, ‘брус над одвірком’ [Он. II, с. 31], ‘верхня балка в стіні, на яку лягають крокви’ (64), ‘бетонна прямокутна пластина над віконним чи дверним прорізом у мурованому будинку’ (50). Я. Фальковські відзначає назву *очап* у с. Волосате для номінації верхньої балки поздовжньої та поперечної стін [207, с. 21]; пор.: *очап* ‘дерев’яна балка в стіні біля одвірка’ [Жел. I, с. 588]. На думку етимологів, назва *очап* походить від питомого слова *чáтитися* ‘доторкатися, прив’язувати, зв’язувати’ [ЕСУМ IV, с. 243]. Польові матеріали засвідчують також дериват *очап’яти* ‘встановлювати дерев’яні балки над вікнами та дверима’ (див. підрозділ 4.1); пор.: бук. *очép* ‘соха, на якій утримується журавель біля колодязя’ [СБГ, с. 374], зх.поліс. *очена* ‘товста балка, яка є основою дерев’яної стіни’ [87, к. 6], ‘поздовжня балка, поставлена на стіну’ [87, к. 12].

Лексема *зв’аз’ин’а*, очевидно, мотивована функцією дерев’яних деталей – зв’язувати стіни будинку в стійку суцільну конструкцію: *йак ўже їде |понад |в’ікна / |понад |д’вир’і / то ўже їде зв’аз’ин’а / т|реба зв’азати / |доўги |дери́во / то назива́ють зв’азати / |в’ікна / |д’вир’і / ўс’о* (18).

Для номінації дерев’яного бруса з пазом, у який заходить стеля, фіксуємо назву *жолоб’ниц’а* (27, 34, 38, 39, 52, 70, 73, 75, 76, 83). Аналізована лексема в бойківських говірках має розгалужену семантику: ‘рівець посередині підмостка в хліві’, ‘доріжка посередині хліва між підмостками’, ‘жолоб у хліві’, ‘балка посередині хліва’, ‘бічна дошка ліжка’ [Он. II, с. 254]. МО назви, очевидно, є ‘форма’ – прямокутний рівець у брусі; пор.: *жóлоб* ‘продовгувате заглиблення, зроблене у чому-небудь’ [СУМ²⁰, с. 917]. Слово утворене за допомогою суфікса *-ниц’-* (а). Загальноприйнятої етимології слово не має, дослідники вказують на спорідненість із гр. *υλάφω* ‘видовбую, видряпую’ [ЕСУМ II, с. 204]; пор. також: лемк. *жолобити* ‘робити заглиблення в чомусь в одному напрямі’, *жолобок* ‘жолоб; заглиблення вздовж корита’ [Пир., с. 104], ндністр. *жолобі́на* ‘видолинок’ [Шило, с. 117], гуц. *жóліб* ‘ущелина в горах’, ‘заглиблення (перев. у дереві)’ [Негр., с. 70], ‘ясла для худоби’, ‘видовбане заглиблення у дереві для напування худоби’ [Негр. 2019, с. 74], *жолóбиц’и* ‘заглибина’ [Піп., с. 56].

Із семантикою ‘балка у стіні, на якій лежить стеля’ фіксуємо лексеми *борт* (20), *борт|ниці́'а* (23), *за|нора* (9, 10, 14), а також складену назву *за|порни |дериво* (18).

Затемненою є мотивація назв *борт* і *борт|ниці́'а*. М. Онишкевич проводить паралель із польським *burt* ‘облямівка, кайма’ [Он. I, с. 67]. Оскільки в балці часом робили виїмку для стельових балок, походження слова можна пов’язати з *бортъ* ‘найпростіший вулик – видовбана колода, яку навішують на дерево, або дупло в дереві, де живуть бджоли’ [СУМ I, с. 222]. На Бойківщині назва *борт* номінує також рівець у верхніх балках, на яких лежали кінці стелі [118, с. 21]. Первісне значення псл. **brtъ* – ‘дупло; порожнина (у стовбурі дерева)’ [69, с. 23]. Лексема *борт|ниці́'а* утворено суфіксальним способом (-*ниці́'-(а)*); пор.: бойк. *бортъ* ‘карниз, зарубка в дерев’яних будинках’ [Он. I, с. 27]; пор. також: ндністр. *бортніця* ‘бокова дошка в ліжку’ [Шило, с. 57].

Назва *за|нора*, на нашу думку, мотивована призначенням деталі, адже балка замикає разом із балками стелі внутрішнє житлове приміщення зверху; пор.: *зані́р* ‘пристрій для запирання, замикання чогось’ [СУМ²⁰, с. 1024]. В обстежених говірках назва *за|нора* відома також зі значенням ‘верхня балка поперечної стіни’ (2, 3, 8, 10, 11, 13), ‘поперечна обтесана балка’ [Он. I, с. 282]. Імовірно, слово має праслов’янські корені [ЕСУМ IV, с. 355]; пор.: бук. *зані́р* ‘вікна і двері’ [СБГ, с. 138].

На позначення верхньої дерев’яної балки у стіні, на яку ставлять крокви, в обстежених говірках фіксуємо однослівні назви *п|латва* (б.н.п.), *платва* [102, с. 24; 118, с. 21;], *п|латоў* (5, 9, 10, 16, 18, 20), [Он. II, с. 79], *платов* [207, с. 21], *платоў* (2, 8, 9, 12, 21, 76, 78, 80, 83), *в’і|нец’* (14, 16, 23, 25, 27, 30, 33, 34, 36, 37, 39, 41, 42, 43, 49, 50, 52, 53, 56, 57, 58, 59, 60, 62, 63, 66), *в’і|ниці́’* (21, 22, 28), [Он. I, с. 129], *о|чеп* (64), [Он. II, с. 31]. Засвідчено синонімічні назви *в’і|ниці́’*, *п|латоў* (19), що є синонімами. Географію назв верхньої дерев’яної балки репрезентують лексичні карти (див. додат. В, к. 4).

Лексему *платоў* М. Онишкевич зафіксував у бойківських говірках зі значенням ‘верхній поздовжній лежачий брус’, ‘обтесана балка’ [Он. II, с. 79]; пор. літ.: *платва* [СУМ VI, с. 568]. Як стверджують етимологи, слово *платва* запозичене з польської мови [ЕСУМ IV, с. 431]. На позначення верхньої балки у

стіні назва відома іншим говіркам української мови [Пир., с. 291; ГГ, с. 150; Негр. 2019, с. 165; Шило, с. 208; 87, с. 12; 145, с. 158].

Мотивацією для лексеми *в'інец'* на позначення верхньої балки у стіні, імовірно, стало те, що дерев'яні деталі розташовані найвище в конструкції стіни; пор.: *вінець* 'останній, найвищий ступінь чого-небудь' [СУМ²⁰, с. 474], 'горизонтальний ряд зрубу' [СУМ I, с. 676]; пор. гуц. *вінець* 'брус або колода вздовж даху, до якої прикріплювалися крокви' [ГГ, с. 30].

У деяких бойківських говірках відзначаємо диференціацію назв верхньої балки поздовжньої та поперечної стін. Зокрема верхню балку поперечної стіни, на якій лежить платва поздовжньої стіни, номінують: *нута* (23), *нутанец'* (12, 19, 20, 21, 27, 28), [Он. II, с. 162; 118, с. 21], *ййа|з'ін'а* (18), *за|пор* (2, 3, 8), *за|п'ір* (1, 4, 5, 13), *платоўка* (6), *ост|р'ішник* (14). В окремих говірках засвідчено функціонування синонімів: *за|п'ір*, *ост|р'ішник* (9), *за|п'ір* (*за|пора*), *зййаз'* (10, 11), [Он. I, с. 301], *зййа|зок*, *п'ідв'ічечник* (16), *нутанец'*, *ййа|з'ін'а* (17). Етнографічні джерела засвідчують слово *зв'язок* на позначення балки, що лежить на платві [207, с. 21]. Лексеми на позначення верхньої балки поперечної стіни виявлено в небагатьох бойківських говірках [див. додат. В, к. 5].

В основі номінацій *нута*, *нутанец'*, імовірно, є призначення, адже поздовжня і поперечна верхні балки зв'язують між собою стіни та завершують їх конструкцію; пор.: *нутати* 'зв'язувати' [Жел. II, с. 790], *путати* (*плутати*) 'сполучати, поєднувати що-небудь з чимсь; змішувати' [СУМ VI, с. 596]. Слово *нута* має праслов'янські корені (псл. *prcto < prēti, rьnq* 'розтягувати, натискувати') [ЕСУМ VI, с. 641]. Назву *нутанец'* утворено суфіксальним способом, а *нута* – безафіксним.

МО 'дія' мають спільнокореневі лексеми *зййаз'*, *ййа|з'ін'а*, *зййа|зок* – з'єднувати між собою дерев'яні деталі в єдину конструкцію; пор.: *зв'язь* 'зв'язок, сполучення', 'міцність' [Грін. II, с. 136], 'зв'язок' (*dial.*) [СУМ III, с. 506]. Слова утворені за допомогою суфіксів *-ін'-(а)*, *-ок* та шляхом нульової суфіксації.

Назва *в'ін'чур*, припускаємо, може походити від бойківської назви поздовжньої платви – *в'інец'*.

Слово *п'ідв'інечник* має прозору локативну МО – ‘розташування’ під *в'ін|цем* ‘поздовжня платва’ (бойк. *в'і|нец*). Слово утворене префіксально-суфіксальним (*під*-...-*ник*) способом.

Лексему *ост'р'ішник* у досліджуваних говірках репрезентує також семантику ‘невеличкий дашок, який приєднують до фронтона’ (див. підрозділ 2.4.4); пор. літ. [СУМ V, с. 789]. Назву утворено префіксально-суфіксальним способом словотворення від *стріха* (*о*- +*-ник*).

У верхній балці стіни робили заглиблення, у яке встановлювали крокви для їхньої стійкості, на позначення якого в обстежених говірках фіксуємо назви *гн'із|до* (10, 18, 20, 27, 28, 30, 33, 34, 38, 52, 53, 56, 58, 59, 62, 66, 70, 75, 76, 77, 78, 79, 83), [Он. I, с. 176], *гара* (38, 39).

Лексема *гара* в обстежених говірках функціонує із семантикою ‘паз у колоді’ (39, 75, 76, 77, 78). Слово *гара* ‘паз, глибокий, довгастий жолобок для вставляння дощок притесаний брусів і под.’, за свідченням етимологів, запозичене з польської мови (п. *gara* ‘паз у дереві’, *garować* ‘робити у дереві пази’) [ЕСУМ I, с. 469]; пор. літ. [СУМ II, 95]. У досліджуваних говірках відзначаємо також дериват *гару|вати* ‘робити пази’ (див. підрозділ 4.1); пор.: гуц. *гар* ‘паз, видовбаний рівчик’ [Негр., с. 56], бук. *гар* ‘заглибина в дереві, паз’ [СБГ, с. 80; Горб. V, с. 155].

Лексема *гн'із|до* утворена шляхом метафоричного перенесення за зовнішньою схожістю. Слово зафіксовано в праслов'янській мові [ЕСУМ I, с. 538] та відоме в інших говірках української мови, зокрема зх.поліс. *гн'ізда* ‘вуглові зарізи в балках на схрещенні двох стін хати’ [Горб. III, с. 288].

Отже, СМ назв стін, їх частин й елементів конструкції переважно репрезентована однослівними назвами, а також атрибутивно-субстантивними словосполученнями (*боко|ва с'т'іна*, *шчито|ва с'т'іна* та ін.). Засвідчено також синоніміїні (*за|п'ір (ост'р'ішник)*, *за|п'ір (зв'яз')*) та антоніміїні (*пе|редна с'т'іна* : *задна с'т'іна* та ін.) зв'язки, представлені незначною кількістю назв. Найпродуктивнішим способом творення назв СМ є афіксація (*борт|ниці|а*, *п'ідв'інечник*, *п'утанец'*, *ост'р'ішник*).

2.4.2. Назви нижнього покриття у приміщенні й елементів його конструкції

На позначення утрамбованої, вирівняної та помазаної глиною землі у приміщенні виявляємо однослівні назви: *зем'л'а* (1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 13, 21, 22, 23, 24, 37, 39, 41, 42, 49, 50, 54, 55, 66, 69, 74), [Он. I, с. 307; 104, с. 14], *зим'л'а* (9, 18, 20, 28, 30, 33, 34, 36, 52, 53, 56, 60), *зем'л'е* (2, 14, 15, 16), *т'ік* (45, 46, 47, 48, 70, 71, 73, 75, 76, 77, 79), [Он. II, с. 291], *мазанка* (83). Відзначено абсолютні синоніми *на'т'ік*, *зим'л'а* (61). У перехідних говірках Закарпатської області засвідчено назви *на'т'ік* (64), *зим'л'а* (63); [детал. див. додат. В, к. 13]. Просторове поширення назв підлоги з дощок репрезентують також карти ЗКДА [I, к. 14].

Лексема *зем'л'а* є найбільш уживаною в обстеженому ареалі та засвідчена в етнографічних працях [102, с. 14]. З ідентичним значенням слово відоме іншим говіркам [ДЛАЗО, к. 16; Горб. II, с. 347; 30, III, к. 4; 85, к. 33; 141, с. 136].

Слово *т'ік*, очевидно, утворене шляхом метафоризації за ознакою схожості (утоптане місце). На думку етимологів, *тік* ‘утоптане місце для молотьби’, має праслов'янське коріння [ЕСУМ V, с. 557]; пор.: зх.поліс. *тик* (*ток*) ‘долівка, глинобитна підлога’ [85, к. 33; 141, с. 136; Горб. III, с. 323], закарп. *натік* ‘тс.’ [ДЛАЗО, к. 16].

Назва *мазанка* мотивована дією, яку виконують під час обробляючи долівку; пор.: *ма́занка* ‘хата, зроблена з глини, сирцевої цегли або хмизу, обмазаного глиною’ [СУМ²⁰, с. 1548]. Слово утворено суфіксальним способом (-анк-(а)). Бойківські назви *мазанка*, *зем'л'а*, *т'ік*, *на'т'ік* на позначення утрамбованої, помазаної глиною землі в хаті, на сучасному етапі архаїзувалися, що пов'язано зі зникненням реалії.

Для номінації дощаного покриття, по якому ходять усередині приміщення, в бойківських говірках виявляємо назву *п'ідлога* (б.н.пп.), а в перехідних говірках – *д'іл'а* (68, 69). Лексичну варіативність назв дощаного покриття ілюструє Atlas gwar bojkowskich [AGB I, к. 3]. Лексема *п'ідлога* з аналізованою семантикою нормативна в сучасній літературній мові [СУМ VI, с. 449] та в обстежених говірках поширена майже в усьому ареалі. Як вважають етимологи, назву утворено від питомого дієслова *лежати* [ЕСУМ III, с. 213].

Слово *ḡil'a* поширене в перехідних говірках бойківсько-лемківського суміжжя. На думку етимологів, назву запозичено з німецької мови за посередництвом польської [ЕСУМ II, с. 70]; пор.: *дили́на* ‘груба дошка; брус, балка’ (з ремаркою *західне*) [СУМ²⁰, с. 758]; пор.: у говірках [ГГ, с. 59; Пир., 84; Горб. VIII, с. 575; 30, III, к. 6; ДЛАЗО, к. 17; СБГ, с. 95; Корз., с. 108; Горб. III, с. 280].

Одним з найважливіших елементів конструкції підлоги є довгий брус, що слугує основою її настилу. На позначення цього бруса фіксуємо однослівні назви *ḡal'ok* (45, 47, 48, 50, 53, 60, 63, 70) (див. підрозділ 2.4.3), *ḡalka* (61), *ḡigar'* (10, 11, 12, 13, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 27, 30, 58, 59, 61, 62, 77, 83), *ḡigar* (1, 2, 4, 5, 6, 7, 15, 36, 41, 42, 45, 51, 54, 55, 56, 57, 60, 63, 74, 78, 79), [207, с. 22], *ḡigart* (9), *n'idl'igarok* (71, 73, 75, 76), *n'idvalina* (16, 28, 33, 34) (див. підрозділ 2.4.1), *n'idvalok* (40), *n'idlavok* (39), *брус* (42). У перехідних говірках зафіксовано *ḡaga* (66, 68). Слова *ḡal'ok*, *ḡigar* ілюструють синоніміїні відношення в окремих говірках (52, 63) (детал. див. додат. В, к. 14).

Назви *лі́гарь*, *ле́гарь* зі значеннями ‘одна з двох жердин, що кладеться під дрова’, ‘одна з колод, що кладеться під дерев'яною підлогою’ фіксують лексикографічні праці кін. XIX – поч. XX ст. [Жел. I, с. 408; Грін. II, с. 367]. У досліджуваних говірках слово *ḡi(e)gar'* відоме також зі значенням ‘поздовжня балка в хаті, яка підтримує стелю’, ‘поперечна балка, яка підтримує стелю’ [Он. I, с. 406], (див. підрозділ 2.4.3). Слово *ле́гар* запозичено з польської мови (п. *legar* ‘лага; дерев'яна підкладка під тягарі’) [ЕСУМ III, с. 208]. У говорах української мови назва *лі́гар'* репрезентує здебільшого значення ‘балка, брус, до якої прибивають дерев'яну підлогу’ [Пир., с. 180; Негр., с. 106; Піп., с. 93; ГГ, с. 113; Шило, с. 162; СБГ, с. 261; 85, к. 32]. Слово *n'idl'igarok* є префіксально-суфіксальним утворенням від *ḡigar* (-*nid*-+*ok*).

Лексеми *n'idvalok*, припускаємо, є граматичним варіантом *n'idvalina*, а *n'idlavok*, імовірно, міг виникнути в результаті метатези від цієї ж лексеми.

Лексема *ḡaga* має не зовсім ясне походження. Як стверджують дослідники, може бути запозичена з дісл. *lāg* ‘колода; повалене дерево’ а також її походження пов'язують із пн.герм. **lig-* ‘лежати’ [ЕСУМ III, с. 178]. На позначення балки чи бруса, що є основою настилу підлоги, назва *ла́га* відома іншим говіркам: закарп.

[Саб., 158], сх.поділ. [Пол., с. 292], зх.поліс. [85, к. 32], срд.поліс. [141, с. 140], сх.степ. [Омел., с. 54].

Із семантикою ‘вузька дерев’яна планка для облицювання підлоги’ фіксуємо прості та складні назви: *п|л’інтус* (б.н.пп.), *л|иства* (47, 48, 71, 73, 74, 77), [Он. I, с. 411], *лист|ва* (59), *шпар|лата* (53, 62), *р|ейка* (61), *ш|пуга* (83).

Слово *плінтус* нормативне в сучасній українській мові [СУМ²⁰, с. 2450]. За свідченням етимологів, запозичена за російським посередництвом з латинської мови [ЕСУМ IV, с. 448]; пор.: [85, к. 34; Пол., с. 317].

Лексема *л|иства* в обстежених говірках відома також зі значенням ‘поперечна клинцювата планка, що скріплює дошки простих дверей’ (10). Слово запозичене з давньоверхньонімецької мови (двн. *liest* ‘шевська колода; копил’) [ЕСУМ III, с. 244]; пор.: *ліиштва* ‘планка на прорізі вікна або дверей; наличник’ [СУМ²⁰, с. 1505]; пор. також: лемк. *лиштва* ‘смужка якогось матеріалу додана до матеріалу та уміцнення суконки; вузька дощинка’ [Пир., с. 186], гуц. *ліштва* ‘дерев’яна планка’ [ГГ, с. 112], зх.поліс. *лиштва* ‘вузька дерев’яна рейка між підлогою та стіною’ [85, к. 34].

Лексема *шпар|лата* утворена за МО ‘об’єкт’ (бойк. *шпáра* ‘щілина’ [Он. II, с. 387]). Немає одностайної думки щодо походження назви *шпáра*, припускають праслов’янське походження [ЕСУМ VI, с. 457] або ж пов’язують із п. ст. *spar*, *wspar* ‘приваба на птахи’ [Brück., с. 552–553], інші – з нім. *sperren* ‘розставляти; загороджувати, захарашувати’ [Фас. IV, с. 471]; пор.: *шпáра* ‘вузький довгастиий отвір; щілина’ [СУМ XI, с. 515].

Назву *ш|пуга* ‘дерев’яна або залізна планка’ фіксують лексикографічні джерела кін. XIX – поч. XX ст. [Грін. IV, с. 511; Жел. II, с. 1098 ^{перше желехівський}], пор. [СУМ XI, с. 527]. У бойківських говірках лексема *ш|пуга* також репрезентує значення ‘поперечна планка, що скріплює дошки простих дверей’ (див. підрозділ 2.4.5). Слово запозичено з німецької мови за посередництвом польської (н. *Spange* ‘дерев’яна поперечка, засув’) [ЕСУМ VI, с. 466]; пор.: лемк. *шпуга* ‘паз, канавка, вистругана уздовж краю скріплюваних дощок, гонтів і т. ін.’ [Тур., с. 347].

Отже, нижнє покриття в будинку репрезентовано назвами утрамбованої, вирівняної та помазаної глиною землі (*зем|л’е*, *т’ік*, *мазанка*, *на|т’ік*) і назвами дощаного покриття (*п’ід|лога*). Назви утрамбованої, вирівняної та помазаної глиною землі перейшли до пасивного словника бойківських говірок.

Продуктивним є морфологічний спосіб творення (*n'ídl'itarok*, *n'íðvalok*, *мазанка шпарлата* та ін.). Відзначено такі МО для творення назв: ‘дія’ (*мазанка*, *n'íðлога*), ‘об’єкт’ (*шпарлата*). У цій СП значна кількість назв – запозичені з німецької (*шпуга*, *листва*) польської (*л’ітар*), давньоісландської (*лага*), латинської (*нл’інтус*) мов.

2.4.3. Назви стелі й елементів її конструкції

На Бойківщині в XIX – на поч. XX ст. в житловому приміщенні та коморі завжди встановлювали стелю, натомість у сінях її переважно не було. Це пов’язано з тим, що в сінях часто був тік [111, с. 123].

Польові матеріали документують в обстежених говірках на позначення будь-якого верхнього внутрішнього покриття в кімнаті, стелі (загальна назва) прості назви *повала* (б.н.пп.), *по^ввала* (11), *повал* (21), *по^вваў* (52), *п’ід* (47, 48) (див. підрозділ 2.2), *по^дди* (74, 83). У деяких говірках засвідчено функціонування синонімів *повал*, *п’ід* (71, 75, 76), *по^вваў*, *п’ід* (77), *повал*, *по^дди* (73), *повала*, *п’ітсоф’ітка* (42, 44, 45).

Лексема *повала* в бойківських говірках покриває майже весь ареал поширення (див. додат. В, к. 5). З ідентичним значенням назву відзначено в лексикографічних працях української літературної мови та бойківських говірок [Жел. II, с. 666; Грін. III, с. 207; СУМ²⁰, с. 2470; Он. II, с. 86]. Слово *повала* запозичено з польської мови [ЕСУМ IV, с. 466]. Лексему *повала* ‘стеля дощана’, за свідченням Й. Дзензелівського, у пам’ятках української мови не виявлено [67, с. 171], проте дослідник відзначає його в інших західноукраїнських говорах, що може свідчити про активне поширення запозиченої назви в більш пізній період [там само, с. 106–107]; пор. також: [Пир., с. 299; ДЛАЗО, кк. 18, 19; Горб. III, с. 310; Горб. VIII, с. 618; Горб. IX, с. 125; Шило, с. 209; КДА, к. 132; 30, кк. 7,8; 85, к. 35]; пор. також: п. діал. *rowała* ‘стеля’ [SGP IV, с. 306]. Лексема творить деривати *повалина* ‘одна з дощок чи півколода для укладання стелі’, *повалити* ‘встановлювати верхнє внутрішнє покриття приміщення’ (див. підрозділ 4.1). Протиставлення на граматичному рівні назв *rowała* – *rował* ‘стеля’ ілюстровано картами Atlasu gwar bojkowskich [AGB VII, к. 390]. Лексичну варіативність назв ілюструють також лексичні карти (див. додат. В, к. 5).

Відзначено видові назви стелі (гіпоніми). На позначення стелі, підбитої тонкими дошками відзначено назви *со^лф'іт* (50), *п'ітсо^лф'ітка* (18, 20, 30, 36, 41, 42, 52, 63), *п'ітсо^лф'іт* (52, 75, 76), *п'ідсо^лф'іт* (28), *п'ітсу^лф'ітка* (56), *п'ітсо^лф'ітка* (47, 48), *чиста п'ітсо^лф'ітка* (45), *бал'к'и з п'ідши^люк'ойу* (43).

Слово *соф'іт* ‘частина декорації на сцені, що зображує стелю або небо’ запозичено за посередництвом польської мови (пор. п. *sufit* ‘гладка штукатурена стеля’ [Karł. VI, с. 505]) з італійської [ЕСУМ V, с. 361]. У бойківських говірках функціює лексема *п'ідсуф'ітка* ‘дошки з внутрішнього боку стелі, які штукатурять’ [Он. II, с. 71]. Слово *п'ідсо^лф'іт* утворено префіксальним способом (*п'ід-*...), а *п'ітсо^лф'ітка* – суфіксальним (*-к-(а)*). Назва відома і в інших говірках української мови; пор.: [Шило, с. 205; СБГ, с. 421; 85, к. 35].

Зафіксовано гіпоніми *л'ін'л'ена по^лвал'а* (83), *дран'кована п'ітсо^лф'ітка* (45) ‘стеля штукатурена, мазана’ до гіпероніма *по^лвал'а*.

У давніх будинках бойки споруджували стелю з такого ж матеріалу, що й стіни, – із пластин у вигляді дошки та півколоди [179, с. 138]. Одну з дощок чи півколоду для укладання стелі в обстеженому ареалі репрезентують назви *пова^лина* (12, 18, 27, 28, 30, 38, 50, 52, 53, 59, 66), *пова^лин'а* (збірне) (66), *по^лвал* (16), що мають прозору мотивацію – ‘елемент’ конструкції *пова^ли*. У бойківських говірках лексема *пова^лина* зафіксована також із семантикою ‘стеля’ [Он. II, с. 86]. Слово утворено суфіксальним способом (*-ин-(а)*).

Власні дослідження виявляють конструктивний варіант стелі – укладену з коротких півколог між поперечними балками – *кле^лкова по^лвала* (33), що утворена за ДО ‘матеріал’, із якого роблять стелю, - *кле^лка* ‘півколода у конструкції стелі’. Імовірно, мотиватором назви *кле^лка* ‘півколода у конструкції стелі’ у бойківських говірках є зовнішня подібність півколоди до опуклих дощечок бочки, оскільки з одного боку опуклу форму. За свідченням етимологів, слово має праслов'янські корені (псл. * *klepъka* від * *klepnŋti* ‘прикривати’) [ЕСУМ II, с. 459]; пор. [СУМ²⁰, с. 1332], пор.: бойк.-ндістр. *клеп'ок* ‘буковий брус, дерев'яна колода’ [Гнат., с. 261], лемк. *клепка* ‘опукла дощечка, з яких складається бочка’ [Пир., с. 161].

Поздовжня балка в хаті, яка підтримує стелю в будівлях старого типу в обстежених говірках репрезентована назвами: *ᵗᵗᵗᵗᵗᵗᵗᵗ'* (б.н.п.), *ᵗᵗᵗᵗᵗᵗᵗᵗ* (15, 16, 47), [207, с. 21; 102, с. 15; 118, с. 21], *ᵗᵗᵗᵗᵗᵗᵗᵗ* (1, 2, 3, 4, 13, 24, 42, 48), *ᵗᵗᵗᵗᵗᵗᵗᵗ'* (42, 56, 63, 75, 76, 77, 78), [AGB I, к. 4; ЗКДА I, к. 5], *ᵗᵗᵗᵗᵗᵗᵗᵗ* (3, 6, 41, 50, 52, 78), *ᵗᵗᵗᵗᵗᵗᵗᵗ* (60, 71), *брус* (42). В одній бойківській говірці засвідчено паралельне вживання синонімів *ᵗᵗᵗᵗᵗᵗᵗᵗ'*, *ᵗᵗᵗᵗᵗᵗᵗᵗ'* (45). Назви *ᵗᵗᵗᵗᵗᵗᵗᵗ'*, *ᵗᵗᵗᵗᵗᵗᵗᵗ'* фіксує також Словник бойківських говірок М. Онишкевича з тим самим значенням [Он. I, с. 189] (див. також додат. В, к. 7).

Слово *ᵗᵗᵗᵗᵗᵗᵗᵗ* у бойківських говірках позначає також поперечну балку, яка підтримує стелю (9, 23, 28, 30, 33, 34, 41, 73). Назву *ᵗᵗᵗᵗᵗᵗᵗᵗ*, імовірно, запозичено з польської мови (п. *tragar* ‘сволок’, очевидно, походить від нвн. *träger* ‘консольна балка’) [ЕСУМ I, с. 580]. Лексичну варіативність на позначення головної балки під стелею в бойківських говірках ілюструє Atlas gwar bojkowskich [AGB I, к. 4]; пор.: [Бичк., с. 11; Піп., с. 51; Саб., с. 78; СБГ, с. 102; Горб. V, с. 160; 30, III, к. 18].

Назва *ᵗᵗᵗᵗᵗᵗᵗᵗ*, можливо, є граматичним варіантом нормативної в сучасній літературній мові лексеми *бáлка* ‘дерев’яна колода або залізний брус, що є основою перекриття, настилу (стелі, підлоги і т. ін.)’ [СУМ²⁰, с. 105]; пор. також: *бальок* ‘балка’ [Грін. I, с. 25]. У бойківських говірках назва *ᵗᵗᵗᵗᵗᵗᵗᵗ* відома також із семантикою ‘довгий брус, що є основою настилу підлоги’ (див. підрозділ 2.4.2), ‘поперечна балка між кроквами’ (див. підрозділ 2.4.4). Слово *бáлка* запозичене (частково за польським посередництвом) з німецької мови (свн. *balke* ‘балка’) [ЕСУМ I, с. 128]. Назва *балька* ‘бервено оброблене четверокутне; трам’ відома пам’яткам української мови від XVI ст. [Тимч.², с. 54]. Лексему *бáл'ок* засвідчено в інших говірках української мови [Шило, с. 46; Корз., с. 69; Арк. I, с. 9; 87, к. 36; 141, с. 159; Пол., с. 234; Брил., с. 11].

Для номінації поперечної балки, яка підтримує стелю виявлено лексеми *ᵗᵗᵗᵗᵗᵗᵗᵗ* (41, 43, 47, 48, 49, 50, 56, 58, 60, 62, 63, 71, 74, 75, 76, 78, 83), *ᵗᵗᵗᵗᵗᵗᵗᵗ* (20), *ᵗᵗᵗᵗᵗᵗᵗᵗ* (53) (див. підрозділ 2.4.2), *ᵗᵗᵗᵗᵗᵗᵗᵗ* (9, 45, 59, 62, 79), *ᵗᵗᵗᵗᵗᵗᵗᵗ* (34), *ᵗᵗᵗᵗᵗᵗᵗᵗ'* (4, 5, 9, 13, 15, 16, 28, 21, 22, 23, 30, 33, 34, 73), *ᵗᵗᵗᵗᵗᵗᵗᵗ* (2, 4, 5, 13, 24), *ᵗᵗᵗᵗᵗᵗᵗᵗ* (41), *брус* (42). У перехідних говірках засвідчено назву *ᵗᵗᵗᵗᵗᵗᵗᵗ* (64, 66, 68, 69). Ареалогія назв поперечної балки, яка підтримує стелю, ілюстрована лексичними картами (додат. В, к. 8).

Лексема *геренда* в бойківських говірках також засвідчена зі значенням ‘поміст з жердок у клуні для сіна, снопів’ [Он. I, с. 166]. За свідченням етимологів, запозичена з угорської мови [ЕСУМ I, с. 499]. Деякі дослідники висловлюють припущення про походження уг. *gerenda* ‘колода, балка’ з якоїсь слов’янської мови (пор. псл. *gręda*, укр. *грѣда* ‘колода, жердина’). Однак це питання досі вважають дискусійним і до кінця не з’ясованим [128, с. 23]. Слово відоме й іншим говіркам південно-західного наріччя: закарп. *геренда́* ‘основна поздовжня балка, на якій лежать поперечні балки стелі старовинної хати’ [Саб., с. 56], пд.лемк. *герѣнда*, *телѣндра* ‘тс.’ [30, III, к. 18]. марамор. *геренда* ‘поруччя’ [Горб. IV, с. 286]. Розширену семантику слова *gerenda* в карпатському ареалі ілюструє ЗКДА [I, к. 8].

Отже, СМ назв стелі репрезентують загальні назви (*повал’а*, *п’ітсоф’ітка*) та видові назви, які сформувалися за ДО ‘матеріал’ (*клепкова повала*) чи ‘дія’ (*шал’ована повал’а*, *л’інл’ена повал’а*, *дранкована п’ітсоф’ітка*). Найпродуктивнішим способом творення назв стелі та елементів її конструкції є суфіксальний (*дил’оўка*, *п’ідсоф’ітка*, *повалина*), префіксальний (*п’ітсоф’іт*) чи аналітична номінація (*чиста п’ітсоф’ітка*, *бал’к’и з п’ідшиўкойу*).

2.4.4. Назви верхнього покриття будинку, його частин й елементів конструкції

Дослідження будівельних традицій Бойківщини засвідчують, що впродовж XIX – на поч. XX ст. були поширені чотирихилі дахи крокв’яної конструкції, а також двоххилі дахи з фронтонами [179, с. 146]. Власні польові матеріали виявляють перевагу двоххилих дахів із фронтонами, а чотирихилі дахи відзначено спорадично в закарпатській частині Бойківщини, а також у деяких населених пунктах Івано-Франківщини.

Для номінації верхньої частини будинку, що слугує її покриттям, у досліджуваних говірках фіксуємо загальні назви та видові. Верхню частину будинку в бойківських говірках репрезентують однослівні номінації (загальна назва) *дах* (б.н.пп.), *верх* (10, 12), *вир’х* (49). У перехідних говірках – *вер’х* (64, 68).

Лексему *дах* етимологи вважають запозиченою з німецької мови за польським посередництвом [ЕСУМ II, с. 15]; пор.: [СУМ II, 214]. Слово

зафіксовано в пам'ятках української мови XVII ст., що може свідчити про давність запозичення [Тимч.¹ I, с. 200].

Слово *верх* на позначення даху є нормативним [СУМ²⁰, с. 710] та має праслов'янські корені [ЕСУМ I, с. 361]. В обстежених говірках відоме також зі значенням 'дерев'яна конструкція даху без накриття' (20, 27, 34, 50, 52, 53, 56); пор.: [Негр., с. 35; СБГ, с. 49; 141, с. 212].

У деяких бойківських і перехідних говірках виявляємо видові складені назви: *н'ім|ец'кый|вер'х* (64), *двос|катний ви(е)р'х* (49, 68), *к'ібл'овий вер'х* (66), *дах на крулях* 'дах на два схили' (72) [Гощ., арк. 15], *ба|рац'кый вер'х* (64), *к'руглий вер'х* (66, 68), *крижос|вий вир'х* (49) 'дах на чотири схили'. У всіх двослівних номінаціях двосхилого даху смислове навантаження має означення.

Компонент двосліної назви *к'ібл'овий (вер'х)* має прозору мотивацію – наявність фронту з обох його боків, який номінують у цій говірці *к'ібел'* (66).

Мотивацією для творення аналітичної назви *крижос|вий верх*, імовірно, є форма даху у вигляді квадрата; пор.: *крижос|вий* 'хрестоподібний' [СУМ²⁰, с. 1429], *крижес|вий* 'квадратний' [ЕСУМ III, с. 89]. Як припускають етимологи, слово *криж* 'хрест' запозичено за посередництвом польської, чеської і словенської мов із романської мови північно-східної Італії [ЕСУМ III, с. 89]. Лексему *крижсь* 'хрест; поперек' фіксують пам'ятки української мови XVIII ст. [Тимч.¹ I, с. 385]; пор. також: гуц. *криж'івий* 'квадратний' [Піп., с. 87], бук. *крижес|вий* 'квадратний' [СБГ, с. 233]. Назви *н'ім|ец'кый|вер'х* та *ба|рац'кый вер'х* мають затемнену мотивацію.

На позначення дерев'яної конструкції даху без накриття okazіонально виявляємо лексему *зв'ід* (70), яка, очевидно, утворена за ММ, очевидно, є 'дія' > 'об'єкт'; пор.: *зводити* 'споруджувати, будувати що-небудь; переміщати що-небудь знизу догори; піднімати' [СУМ III, с. 490] (бруси, що є основою даху, піднімали на будинок всією конструкцією, зводили догори. Етнографічні джерела фіксують номінації *звід* 'стіна' [Файн., с. 133], *зробити звід* 'поставити стіну' [там само, с. 140]. Слово утворено безафіксним способом. Лексема *звід* відома іншим говіркам з різним значенням [Шило, с. 126; Піп., с. 67; ГГ, с. 81; Горб. III, с. 294]

Для номінації трикутної площини, зашиті дошками, обмеженої з боків двосхилим дахом, в обстежених говірках фіксуємо лексеми: *ичит* (б.н.пп.), [Он. II,

с. 395; Сіл.², арк. 8; 102, с. 6; 121, с. 22], *шч'ит* (68), *защ'читок* (52, 70, 71, 73, 74, 79), *фацц'йат* (41, 43, 44, 47, 48, 50, 72), *фац'і'йат* (7, 14, 15, 16), [Он. II, с. 329], *фас'і'йат* (75, 76), *про'чолок* (42), *'к'ібел'* (66). У деяких обстежених говірках одночасно функціують питомі та запозичені назви, причому запозичена назва поступово втрачає активність: *защ'читок*, *фац'і'йат* (77, 78), *защ'читок*, *фацц'йат* (2, 49). Географію назв ілюструють карти (див. додат. В, к. 12).

Лексема *шчит*, припускаємо, мотивована схожістю за функцією на дерев'яний щит: площину збоку даху здебільшого зашивають дошками, які слугують захистом нічим не заповненого простору під дахом від негоди. М. Онишкевич також порівнює слово *шчит* з пол. *szczyt* ‘верх’ [Он. II, с. 395]. Слово *защ'читок*, імовірно, утворено від *шчит* префіксально-суфіксальним способом. Як стверджують етимологи, назва *шчит* має праслов'янські корені [ЕСУМ VI, с. 510]; пор.: [СУМ XI, с. 587], а також: [Пир., с. 450; Піп., с. 231; Горб. III, с. 328; Горб. VIII, с. 652; Горб. XI, с. 487; 30, III, к. 40; Лис., с. 238; 85, к. 26].

Назва *фаціят* ‘фронтон; причілок, піддашок; частина стіни між кроквами’, імовірно, за польським посередництвом запозичена з італійської мови (п. *facjata* ‘тс.’, іт. *facciata* ‘фасад; зовнішній вигляд’ [ЕСУМ VI, с. 81]). Слово *фацята* ‘фасад, лицьова сторона’ відоме історичним пам'яткам української мови XVII – XVIII ст. [Тимч.¹ II, с. 453]. З ідентичним значенням назва *фаціят* (*фасіят*) відома іншим говіркам української мови [Пир., с. 408; Негр., с. 174; Горб. IX, с. 143; СБГ, с. 582; 85, к. 26].

Лексема *причóлок* у бойківських говірках – полісемічна: ‘поперечна стінка ліжка’, ‘поперечна стінка колиски’, ‘стріха, дах над поперечною стінкою будинку’, ‘роги хати’, ‘орана поперек загона вузька смуга землі на краях і вздовж масиву’, ‘навіс над поперечною стіною будинку’ [Он. II, с. 148]. За свідченням етимологів, слово утворене префіксально-суфіксальним способом від питомої назви *чоло* [ЕСУМ VI, с. 338] та прийменника *при*, що має локативну ознаку; пор.: *причілок* ‘бокова стіна будинку; бокова частина даху’, ‘край, кінець чого-небудь’ [СУМ VIII, с. 99]. Назва зафіксована і в інших говірках української мови [Пир., с. 319; Негр., с. 145; Негр. 2019, с. 184; Шило, с. 217; 85, с. 26; Мельн., с. 91; Пол., с. 325; Омел., с. 82].

Назва *к'ібел'* 'трикутна площа, зашита дошками, обмежена з боків двосхилим дахом' має затемнену мотивацію; відзначено також *кі́бел'* 'вставний круглий шип' [Он. II, с. 287]; пор.: *кі́блик* 'сидень, домонтар' – неясне, можливо утворене на основі *кублó* 'лігво, гніздо', *перен.* 'людське житло' [ЕСУМ II, с. 442].

На позначення ребра двосхилого даху в досліджуваних говірках фіксуємо прості назви: *греб'ін'* (8, 14, 15, 42, 45, 53, 71, 74, 77, 78), *гриб'ін'* (20, 56), *ко́н'ок* (9, 30, 33, 34, 41, 47, 48, 52, 63, 70, 71, 73, 74, 77, 83), *гу́сак* (9, 53), *ко́гут* (45), *вир'х* (28). У перехідних говірках Закарпатської області - *ко́н'ок* (66, 68).

Лексема *греб'ін'* 'верхнє ребро двосхилого даху', припускаємо, утворена завдяки семантичній деривації – перенесенню за схожістю місця розташування – на вершині даху; пор. літ.: 'верхній край, верхня частина, вершина чого-небудь; верхнє ребро двосхилого даху; коньок' [СУМ²⁰, с. 679]. Як стверджують етимологи, за походженням слово питоме [ЕСУМ I, с. 589]; відоме й іншим говорам української мови; пор.: гуц. *гре́бінь* 'вершина гори, стріхи' [Піп., с. 39; ГГ, с. 48], пд.лемк. *гре́бін'*, *гре́бен'*, *гри́бін'* 'місце, де сходяться схили покрівлі даху' [30, III, к. 35], зх.волин. *гра́бінь* 'верх солом'яної стріхи' [Корз., 100], пд.бук. *гре́бінь* 'гребінка даху' [Горб. VIII, с. 154], сх.поділ. *греб'ін'* 'верх покрівлі' [Пол., с. 254], зх.поліс. *гребен'* 'верх, де з'єднуються схили солом'яної покрівлі' [85, к. 23].

Як зауважують мовознавці, лексема *ко́н'ок* 'гребінь на даху', задокументована, зокрема, і в обстежених бойківських говірках, запозичена в українську мову з російської мови [ЕСУМ II, с. 563] й утворена шляхом метонімічного перенесення з частини на ціле, адже традиційно верхнє ребро даху прикрашали фігурками, схожими на кінські голови. З ідентичним значенням назва *коньо́к* відома іншим говіркам української мови [Пол., с. 284; 87, к. 23; Лис., с. 103; 72, к. 62а; Бон., с. 104].

Польові матеріали засвідчують у деяких говірках назви *греб'ін'* і *ко́н'ок* (68, 71, 74), *ко́н'ок* і *гу́сак* (9) є абсолютними синонімами. В інших говірках *греб'ін'* і *ко́н'ок* (77) – часткові синоніми. Респонденти зауважують, що *греб'ін'* позначає верх даху, де схили покрівлі сходяться з напуском одного схилу на інший, а *ко́н'ок* – такий верх, де схили даху поєднуються у стик, а зверху їх прикривають смужкою

бляхи. Назви *grében*’, *кон’ок* на позначення верха даху, де з’єднуються схили покрівлі відзначено в середньополіських говірках [141, с. 216].

Слово *гусак* ‘верхнє ребро двосхилого даху’, як припускають етимологи, може бути калькою з польської мови (п. *gąsior* ‘гусак’ (назва кожної з черепиць, що охоплюють ребро даху; жолобчаста черепиця), що в польській мові виникла в результаті перенесення за схожістю до ключа гусей та пов’язана з псл. *gōsь [ЕСУМ I, с. 625]. У бойківських говірках слово *гу¹сак* репрезентує також значення ‘підйомний механізм із жердиною для витягування води’ (див. підрозділ 3.3).

Назва *ко¹гут* має схожу мотивацію, що й лексема *ко¹н’ок* – метонімічне перенесення із частини на ціле: фігурою півня прикрашали місце, де сходилися схили покрівлі; пор.: срд.поліс. *п’евень*, *п’івник* ‘оздоба на схрещенні чи стикуванні вітрових дощок коло дахового гребеня’ [141, с. 219].

Щоб запобігти заливанню дощу на бічну стіну будинку, на Бойківщині робили невеличкі дашки, які приєднували до фронтона. Для номінації такого дашка в обстежених говірках відзначено однослівні номінації: *фар¹тух* (2, 10, 17, 18, 20, 41.), *стр¹ішка* (27, 56, 66, 79), *стр¹іха* (2, 33, 66), *п’ідстр¹ішниц¹і* (71), *остр¹ішник* (38, 39), *п’ідостр¹ішник* (36, 56, 75, 76), *в’ід:аш’а* (63), *п’ід:аш’а* (21) (див. підрозділ 3.2), *про¹чолок* (77), *да¹шок* (5, 13), *п’ридашок* (52), *фац¹і’їатка* (52). Засвідчено також аналітичну назу *шчито¹ва стр¹іха* (30), МО якої є ‘місце’ розташування дашка (біля *шчи¹та*).

Лексема *фар¹тух* у бойківських говірках позначає піддашок, а також елемент одягу – спідницю [Он. II, с. 328]. Слово *фар¹тух* ‘невеликий дашок, приєднаний до фронтона’, імовірно, утворене шляхом семантичної деривації, оскільки схожий за функцією – захищати (від негативного впливу природних умов). Як стверджують етимологи, назва запозичена з німецької мови за польським посередництвом [ЕСУМ VI, с. 76]; пор.: зх.поліс. *фар¹тух* ‘спеціальне пристосування з дощок під фронтоном будинку над причілковою стіною для стікання води’ [Арк. II, с. 220; 85, к. 29].

Слово *п’ідстр¹ішниц¹і* має локативну МО – розташування під стріхою та утворене префіксально-суфіксальним способом (*під*-...-*ниц¹’-(і)*). Бойківське *стр¹іха* відоме зі значенням ‘заломана нижня частина даху’, ‘нижній шар китиць у стрісі’ [Он. II, с. 260].

Мотивацією для номінації назви *п|ридашок* також є локативна ознака. Слово утворене префіксально-суфіксальним способом (*при-...-ок*).

Головним елементом конструкції даху є два брусів, з'єднані в горішній частині під кутом, на яких тримається дах. Один із двох брусів у конструкції даху в обстежених говірках номінують слова *к|роква* (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 11, 13, 14, 15, 16, 23, 24, 41, 42, 43), *к|рол'а* (8, 9, 10, 17, 18, 19, 20), [Он. I, с. 390], *ко|зел* (44, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 72, 80, 81, 82, 83), [Он. I, с. 351], *ко|зеу* (62, 63, 64, 70, 71, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79), *р'іг* (22, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 66, 69) [Он. II, с. 180]. Польові матеріали виявляють у деяких бойківських говірках функціонування синоніми *к|роква*, *ко|зел* (45), *ко|зеу*, *стро|пило* (75, 76, 77), *р'іг*, *стро|пило* (38, 68) (див. додат. В, к. 9). Схожі назви засвідчують й етнографічні джерела з Бойківщини: *кроля* [119, с. 22; 207, с. 22], *кровлі* [102, с. 6], *роги* (29) [Сіл.², арк. 11], *козев* [Гощ., арк. 15].

Лексема *к|роква* в сучасній літературній мові нормативна [СУМ²⁰, с. 1438]. За свідченням етимологів, слово має праслов'янські корені [ЕСУМ III, с. 101]. З ідентичним значенням назва *крóква* у різних фонетичних варіантах відома іншим говіркам української мови [Горб. I, с. 382; Горб. VII, с. 477; Пир., с. 176; 30, III, к. 29; 141, с. 225].

Лексема *к|роля* на позначення двох брусів, на яких тримається дах, має затемнену мотивацію. Не зовсім зрозуміле й походження слова; пор.: *кровля́*, *кровло́* 'дах, покрівля' [Жел. I, с. 383]. М. Онишкевич відзначає зв'язок бойківського *кроля* 'кроква' з літ. ~~укр.~~ *крівля* та проводить паралель із рос. *кровля* [145, с. 40]. Назва *крóвля* має праслов'янські корені й пов'язана чергуванням із *крі́ти* [Фасм. II, с. 378]; пор.: ндністр. *крóлі* 'тс.' [SDUP, с. 32].

Лексема *ко|зел* для номінації брусів, на яких тримається дах, утворена, очевидно, шляхом метафоричного перенесення за зовнішньою схожістю із ногами тварини. Назва, імовірно, має праслов'янські корені, поширена в більшості слов'янських мов [ЕСУМ II, с. 495]; пор.: *козел* 'кроква' [Грін. II, с. 265]. З ідентичною семантикою лексема *козёл* відома іншим говіркам української мови [Пир., с. 165; Негр, с. 96; ГГ, с. 98; Піп., с. 81; Горб. IV, с. 293].

У бойківських говірках назва *стро¹пило* ‘один з двох брусів, з’єднаних в горішній частині під кутом, на яких тримається покрівля’ засвідчена спорадично (див. додат. В, к. 9). Лексема походить від псл. *stropъ ‘покрівля’ [ЕСУМ V, с. 446].

МО для лексеми *p’ig* ‘один з двох брусів, з’єднаних в горішній частині під кутом, на яких тримається покрівля’, можливо, є зовнішня схожість з рогами тварини, оскільки бруси розташовано на верху або ж мотивована тим, що бруси утворюють кут даху; пор.: *rig* ‘на голові деяких ссавців – твердий кістковий наріст, що звужується до кінця’; ‘місце, де сходяться дві зовнішні сторони якогось предмета’ [СУМ VIII, с. 553]. Слово має праслов’янські корені [ЕСУМ V, с. 88]; пор.: пд.лемк. *рогы* ‘кроква, крокви даху’ [Горб. VIII, с. 625], *rógi*, *rógy* ‘тс.’ [Ган. III, к. 29].

Польові матеріали документують і назви окремих частин елементів конструкції даху. Зокрема виступ крокви поза площину стіни, яким вона поєднується з верхньою платвою, у досліджених говірках репрезентовано питомими назвами *пйа¹та* (18, 20, 33, 34, 38, 39, 68), *пле¹че* (30) [ЕСУМ IV, с. 442, 561].

Лексема *пйа¹та*, на нашу думку, утворена шляхом метафоризації за схожістю функції крокви із частиною тіла людини – утримувати точку опори на місці з’єднання елементів конструкції даху та стіни; пор.: *п’ята* ‘опорна частина чого-небудь, іноді місце з’єднання з чимсь’ [СУМ VIII, с. 419].

Назва *пле¹че* мотивована способом поєднання частин під кутом; пор.: плечé ‘частина предмета, розташована під кутом до основної частини; частина важеля від точки опори до точки прикладання сили’ [СУМ VI, с. 579]. У словнику бойківських говірок відзначено: *плечé* ‘плече; частина осі між колесами (частина осі, на якій обертається колесо)’, ‘зад сорочки’ [Он. II, с. 81]; *п’ятá* ‘п’ята’, ‘задня частина полоза в санях’, ‘кінець стріли в плузі’, ‘п’ята постолá’ [там само, с. 165].

У конструкціях даху XIX – першої пол. XX ст. бойки до основних кроков та додатково виведеної поза стіною платви приєднували короткі крокви, розширюючи нижній край даху, що захищало стіни від дощу [179, с. 150]. У сучасному будівництві такі короткі крокви встановлюють, щоб зробити

додатковий дашок над коротшою (бічною) стіною. Короткі крокви номіновано *пар'іжок* (26, 27, 28, 30, 33, 34, 36, 38, 39, 56, 83), [Он. II, с. 41], *припусниця* (17, 71, 73, 74), [Он. II, с. 54], *припусниц'і* (одн.) (9, 10), [102, с. 6], *букарт* (9, 18, 19, 21, 23), [Он. I, с. 74; 118, с. 22], *козеу* (70), *прикозеу* (62), *прик'ізлик* (60, 63), *прик'ізлина* (75, 76), *мален'ка крол'ка* (20), *рогы мал'і* (66). Етнографічні джерела засвідчують слово *парішкі* на позначення двох кроков на рогах даху, а також *щитниві* (*щитниці*) – двох кроков коротшої стіни [207, с. 22], які пов'язані, імовірно, з *ичитом*. Назви коротких кроков поширені лише в окремих бойківських говірках (додат. В., к. 10).

Назви *прикозеу*, *прик'ізлик*, *прик'ізлина* мають прозору мотивацію – указують на місце розташування (біля *кізла*). Слово *прикозеу* утворене префіксальним способом, а назви *прик'ізлик*, *прик'ізлина* – префіксально-суфіксальним (*при-...-ик*, *при-...-ин(а)*).

Лексема *пар'іжок*, імовірно утворена від *ріг*. Етимологи відзначають назви *пáріг*, *пáріжниця*, які походять від від питомої назви *ріг* [ЕСУМ IV, с. 295]. Така номінація є логічною в обстежених говірках, адже в бойківських говірках *ріг* позначає крокву, до якої приєднують *пар'іжок*. Назва утворена префіксально-суфіксальним способом (*па-...-ок*). Слово *пáріжок* відоме в говірках; пор.: підлемк. *паріжок* ‘сніз (кроква) оборогового даху; підтримка крокви до платви’ [Горб. VIII, с. 613], лемк. *паріжок* ‘зуб у вилах’ [Пир., с. 275], ндністр. *пáріжок* ‘зубець у вилах’ [Шило, с. 194].

Назва *припустниця* ‘лата, балка’ відзначена в лексикографічних джерелах кін. XIX ст. [Жел. II, с. 754]. Етимологам не вдалося точно визначити походження слова, висловлюють думку, що *припустниця* ‘короткі крокви на обох причілках стріхи’ може походити від *припустіти* ‘прилагодити’ [ЕСУМ IV, с. 575]. Очевидно, назва утворена суфіксальним способом (*-ниц(а)*); пор.: закарп. *припускáч* ‘палиця, один кінець якої втикається в отвори головки воротила кросен, а другий упирається в підлогу; служить для припускання основи’ [Саб., с. 284].

Бойківська назва *букарт* ‘коротка кроква’ має затемнену мотивацію; пор.: *букат* ‘кусок, скибка’ – запозичення зі східнороманських мов слова [ЕСУМ I, с. 285]. У бойківських говірках також зафіксована лексема *букáта*

‘грудка’ [Он. I, с. 74]; пор.: [Горб. V, с. 143; Горб. VI, с. 424; СБГ, с. 41; Негр., с. 29; Піп., с. 18].

Суцільний ареал в бойківських говірках охоплює лексема ^lлата ‘двобічна обтесана жердина, прибита до кроков, до якої кріпиться покрівля’ [Он. I, с. 404; Гнат., с. 299], а також її фонетичний варіант ^lлата (61, 64, 66, 68), що переважає в перехідних говірках. Назва ілюструє розгалужену семантику: ‘колена дощечка для загорожі’ (б.н.пп.), ‘збиті навхрест жердини для притримування соломи наверху солом’яного даху’ (61). Слово відзначене і в етнографічних джерелах з Бойківщини [102, с. 6; 118, с. 22; 207, с. 22]. Лексема, імовірно, запозичена з німецької мови за посередництвом польської [ЕСУМ III, с. 199] та засвідчена в українських пам’ятках із XVI ст. [67, с. 83]. У бойківських говірках назва творить деривати ^lлатити ‘оббивати дах латами’ (див. підрозділ 4.1), ^lлатник ‘металевий, загострений у вигляді ложки, стержень з гострими ріжучими гранями і дерев’яною ручкою у вигляді літери «Г» для вирізання отворів у латах’ (див. підрозділ 4.3). За ДО ‘матеріал, який прибивають на лат’, відзначено гіпоніми, репрезентовані композитами ^lбл’ихлата, ^lш’іферлата (71, 78). Лексема ^lлата ‘жердина, прибита до кроков, до якої кріпиться покрівля’ відома в інших говірках [Пир., с. 184; Шило, с. 159; СБГ, с. 254; Пол., с. 293; Арк. I, с. 278; 85, к. 17; 141, с. 237; 30, к. 30; Горб. VIII, с. 474;].

Під кроквами в сучасних будинках бойки споруджують конструкцію із двох опорних брусів, які лежать на невеликих стовпах, щоб крокви не прогиналися під важкою покрівлею і дах був стійким. Для номінації конструкції опорних брусів під кроквами виявляємо лексеми ^sт’ілець’ (б.н.пп.), [Он. II, с. 253], ^{stol}лец’ (1, 2, 20, 52, 56, 62, 63, 71, 73, 74, 75, 76, 78), ^{stol}лец’ (66, 68, 83), ^{vars}тат (10).

МО для творення назви ^sт’ілець’ ‘один із двох опорних брусів під кроквами’, очевидно, є схожість функції бруса з предметом меблів, адже слугує опорою, підставкою під крокви. Етимологи висловлюють припущення про зв’язок псл. *stolb* з лит. *stālas* ‘стіл’ [ЕСУМ V, с. 419]; пор. також: пд.бук. *столéц* ‘підпора кроків з поземних і доземних бальків’ [Горб. V, с. 218].

Лексема ^{vars}тат ‘один з двох опорних брусів під кроквами’, припускаємо, утворена шляхом вторинної номінації за формою, адже два бруси, що лежать на

стовпках і підримують крокви, імовірно, схожі на на *верста́т* ‘спеціальний стіл з пристроями для кріплення оброблюваних ручним способом дерев’яних або металевих предметів’ [СУМ²⁰, с. 279]. Слово запозичено з польської мови (п. *warsztat* походить від нвн. *Werkstatt* ‘місце праці, майстерні’ [ЕСУМ I, с. 357].

Між кроквами до *стілцьців* приєднують поперечну балку, яку в досліджуваних говірках репрезентовано лексемами *бант|ниці́а* (20), *бан|тина* (9, 10, 15, 16, 17, 18, 19, 21, 30, 41, 52, 53, 56, 58, 66, 71, 75, 76, 79, 83), [Он. I, с. 43], *бантина* [102, с. 6; 207, с. 22], *попи|речка* (26, 28, 30, 34, 39, 56, 79), *п’і́упе|речка* (20), *п|латоу́ка* (74, 77, 78), *пла|тоу́ка* (71, 73) (див. підрозділ 2.4.1), *бал’ок* (49), *пере|мичка* (1, 2, 10, 50), *роз|порка* (10, 30, 33, 34, 38), *по|душка* (47, 48) (див. підрозділ 2.4.1). Аналізоване значення ілюструють також складені атрибутивні назви: *п|латоу́ка м’іжст’і́л’це́ва* (75, 76), *роз|порни́ї б’рус* (18). Ареальне поширення назв поперечної балки між кроквами представлено на картах (додат. В, к. 11).

Лексема *бан|тина*, імовірно, утворена від запозиченого з німецької мови слова *Band* ‘зв’язок’ за посередництва польської [ЕСУМ I, с. 135]; пор.: літ. *банті́на* ‘поперечна балка між кроквами’ [СУМ²⁰, с. 111]. У говірках південно-західного наріччя назва *банті́на* (а також фонетичні та словотвірні варіанти) зафіксована з ідентичним значенням [СБГ, с. 23; ГГ, с. 21; Шило, с. 47; Пир., с. 21].

МО для творення назв *попи|речка*, *п’і́упе|речка*, очевидно, слугує спосіб розташування елемента конструкції. Способом номінації лексем є суфіксація (-к-(а)).

Назви *пере|мичка* і *роз|порка* утворені за ММ ‘дія’ > ‘предмет’ і вказують призначення цих елементів конструкції; пор. літ. *розпі́рка* ‘брус, що використовується в різних конструкціях і спорудах для фіксації їх у певному положенні; будь-що, чим розпирають, розсовують що-небудь’ [СУМ VIII, с. 766], *перемі́чка* ‘те, що з’єднує частини чого-небудь’, ‘конструктивний елемент, що перекидає віконні або дверні прорізи в стінах’ [СУМ²⁰, с. 2281]. Обидва слова утворені суфіксальним способом (-к-(а)).

До кінців лат, щоб вітер не зривав покрівлі, прибивають спеціальну дошку, яку репрезентують однослівні назви *в’іт|роу́ка* (68), *в’іт|риниці́а* (27), *в’іт|ро|гон* (30), *фут|рин’а* (30) (див. підрозділ 2.4.5), а також двослівні номінації *в’іт|ро|ва |дошка* (10, 28, 33, 38, 39, 41, 47, 48, 49, 50, 52, 56, 62, 63, 70, 71, 74, 75,

76, 77), *в'ідлиу́на* *дошка* (33), *фрон'тон:а* *дошка* (78), *фронт'ва* *дошка* (28), *шчито'вий* *п'ідводник* (56).

Назви з коренем *в'ітр-* мотивовані призначенням предмета – захист від вітру. Слова *в'ітроу́ка* (*-овк-(а)*), *в'ітриниц'а* (*-ниц'-(а)*) утворені суфіксальним способом, а *в'ітрогон* – шляхом основоскладання. Схожі назви відомі іншим говіркам: зх.поліс. *витра́к* ‘дошка, прибита до кінців лат двосхилого даху, щоб вітер не зривав покрівлі’ [Арк. I, с. 60], сх.степ. *в'ітровá дошка* ‘дошка, прибита до кінців лат двосхилого даху, щоб вітер не зривав боків покрівлі’ [Омел., с. 20]. За свідченням М. Никончука, словосполучка *в'ітровá до́шка* поширена у волинсько-поліських говорах, подільських, середньонаддніпрянських і степових [137, с. 233]; пор.: *в'ітрогон* ‘тс.’ [137, с. 234], *в'ётраница* ‘тс.’ [там само, с. 234].

Компоненти аналітичних номінацій *фрон'тон:а* *дошка*, *фронт'ва* *дошка*, *шчито'вий* *п'ідводник* мотивовані ‘місцем’ – розташування біля фронту (*шчита*).

Слово *п'ідводник* має прозору мотивацію та утворено префіксально-суфіксальним способом. МО складеної назви *в'ідлиу́на* *дошка* є ‘призначення’ – відливати дощову воду від покрівлі.

Отже, СМ назв верхнього покриття будинку, його частин й елементів конструкції представлена загальними та видовими лексемами. Типовими МО для творення номінативних одиниць є ‘місце’ (*п'ідст'р'ишниц'і*, *п'рикозеу́* та ін.), ‘призначення’ (*пере'мичка*, *роз'порка* та ін.), ‘матеріал’ (*бл'ихлата*, *ш'іферлата*), ‘зовнішня схожість’ (*к'із'лини*, *цап'к'и* та ін.). Продуктивні способи номінації – морфологічний (суфіксальний (*пере'мичка*, *роз'порка*, *при'пустниц'а* та ін.), префіксально-суфіксальний (*п'ідст'р'ишниц'а*, *защ'иток* та ін.)), аналітична номінація (*к'ібл'овий вер'х*, *в'ідлиу́на* *дошка* та ін.), семантична деривація (*фар'тук*, *пйа'та*, *пле'че* та ін.). Менш продуктивним є основоскладання (*в'ітрогон*, *бл'ихлата*, *ш'іферлата*).

2.4.5. Назви вікон і дверей та елементів їх конструкції

У СМ назв вікон і дверей відзначено загальні назви та гіпоніми, що ілюструють розрізнення вікон та дверей за конкретною ознакою.

На позначення отвору для світла й повітря в стіні приміщення (загальна назва) у бойківських говірках відзначено лексему *в'ік'но* (усі н.пп.); пор. літ.:

вікно́ ‘тс.’ [СУМ²⁰, с. 471]. На думку етимологів, назва питома за походженням [ЕСУМ I, с. 398]. Лексичну реалізацію значення ‘вікно засклеє’ в карпатському ареалі ілюструє ЗКДА [I, к. 16].

Гіпонімами до гіпероніма *в'ікно* є складені назви, що утворені за ДО ‘місце’: *прочолкове в'ікно* (41), *шчитове в'ікно* (39) ‘вікно, розташоване в бічній стіні будинку’; *в'ікно зап'ічне* ‘вікно, розташоване у стіні коло печі’ (18, 56, 61, 63); *в'ікно поличне* ‘вікно, розташоване у стіні коло полиці на посуд’ (61); *в'ікно зас'т'їуне* ‘вікно у стіні, розташованій позаду стола’ (18, 56, 61).

За ДО ‘місце’ – розташування у стіні стосовно входу до будинку засвідчено семантичні опозиції аналітичних назв: *в'ікно гор'ішне* ‘вікно, розташоване у стіні верхньої частини будинку’ (5, 9, 10, 15, 55) : *в'ікно дол'ішне* (9, 15, 55), *в'ікно нижнє* (10) ‘вікно, розташоване у стіні нижчої частини будинку’.

На позначення стулки, що закриває отвір – вхід і вихід, відзначено лексему *двер'і* (б.н.пп.) та її фонетичний варіант *двир'і* (20, 28, 31, 30, 33, 34, 36, 52, 53, 56, 57, 59, 61, 68). Слово має праслов'янські корені [ЕСУМ II, с. 17].

Залежно від конструкції дверей польові матеріали засвідчують гіпоніми: *прос'т'і двер'і* (2, 4, 5, 13, 27, 38, 39, 41, 42, 49, 62, 63, 66, 70, 75, 76, 77, 78, 83), *прос'т'і двир'і* (9, 10, 18, 20, 28, 30, 33, 34, 36, 52, 53, 71, 73, 74), *двир'і ў йіглиці* (18) ‘двері, що складаються з дощок, з'єднаних дерев'яною планкою’; *тафл'ов'і двер'і* (2, 4, 5, 13, 27, 34, 38, 39, 41, 42, 45, 49, 56, 63, 70, 71, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 83), *тафл'ов'і двир'і* (9, 10, 18, 20, 28, 30, 33, 36, 52, 53), *тафл'ован'і двер'і* (60), *дошчат'і двер'і* (50) ‘двері, що складаються з фасованих талин, вправлених у раму’; *йолочн'і двир'і* (28), *накладуван'і двер'і* (60), *набиван'і двир'і* (10), *шил'ован'і двир'і* (20), *шил'ован'і двер'і* (75, 76, 77), *фал'цован'і двер'і* (45), *чиноват'і двир'і* (56), *двер'і ў смир'ічку* (27), *двер'і ў йа'личку* (52), *двир'і на йа'линку* (33), *двир'і п'ід йа'линку* (30) ‘двері, обшиті дрібними дощечками для імітації візерунка голок ялинки’.

Складена назва *двир'і ў йіглиці* мотивована важливою деталлю цього виду дверей – поперечною планкою, що скріплює дошки дверей, яку в обстежених говірках номінують *йіглиця*.

Компонент аналітичної номінації *тафл'ов'і* (*тафл'ован'і*) також указує на деталь конструкції дверей. У бойківських говірках слово *тафель* відоме зі значенням ‘фільонка’ [Он. II, с. 281]; пор.: *фільонка* ‘щиток із тонкої дошки, фанери або іншого матеріалу в каркасі дверей, шафи’ [СУМ X, с. 596]. За свідченням етимологів, слово *тафля* за посередництва польської запозичено з німецької мови (н. *Táfel* ‘дошка, плита’) [ЕСУМ V, с. 528]; пор.: гуц. *тафлі* ‘прямокутна дошка, із якої виготовляють двері, рідко дверну коробку’, *тафльований* ‘зроблений із тафель’ [Негр., с. 166–167], бук. *тафиль* ‘листок шиферу; фігура, що імітує скляну шибку у непрозорих дверях’, *тафльовий* ‘зроблений з тафлів’ [СБГ, с. 540], пд.бук. *тафля* ‘фільонка дверей’ [Горб. VIII, с. 448], срд.поліс. *тахл'ов'ііє д'в'ер'і* ‘двері, що складаються з фасованих тафлин, вправлених у раму’ [141, с. 177].

Назва *фалц'ован'і д'вер'і* мотивована словом *фальц* ‘загин ребер металевих листів; шов у скріпленнях металевих листів; прямокутна канавка (паз) уздовж краю скріплюваних дощок, щитів’ [СУМ X, с. 555], що запозичено з німецької мови (н. *falzen* ‘згинати’) [ЕСУМ VI, с. 69].

Складені назви *накладуван'і д'вер'і*, *набиван'і д'вир'і* утворені за ММ ‘дія’ > ‘предмет’, оскільки дрібні дощечки накладали чи набивали зверху на основу із грубих дощок.

Двослівна номінація *чиноват'і д'вир'і*, припускаємо, мотивована зовнішньою схожістю з ґатунком тканини, нитки якої переплетені у вигляді ялинки; пор.: *чиноватий* ‘полотно, нитки основи якої в чинах перехрещуються не пара з парою, а кожні три з кожною одною’ [Грін. IV, с. 463]; пор. також: нсян. *чінув'атіна* ‘рід лляного полотна’ [Пшеп., с. 209], пн.підляс. *чинов'атини* ‘чиноватка, валовина; ткани ў йолку’ [Горб. XI, с. 486], зх.поліс. *чинов'атний* ‘такий, що має візерунки (про полотно)’ [Арк., с. 252].

ДО ‘місце’ – розташування (в певному приміщенні) – зумовлює виникнення гіпонімів *стодол'ан'і д'вир'і* (61), *стодол'ан'і д'вер'і* (27), *бойш'чан'і д'вир'і* (30), *стаїн'ан'і д'вер'і* (27). Схожу диференціацію засвідчено в етнографічних джерелах із досліджуваного ареалу: *хатні двері* [102, с. 10], *сінешні двері* [там само, с. 10]

Відзначмо, що в бойківських говірках немає розрізнення назв для номінації віконної та дверної коробки, обидві реалії репрезентовані однаковими лексемами. Для номінації віконної або дверної обв'язки, у яку вставляють раму з шибками чи

двері, задокументовано однослівні назви *скрин'ка* (3, 9, 10, 12, 16, 18, 22, 23, 24, 27, 28, 30, 33, 34, 36, 37, 38, 39, 41, 42, 53, 56, 79, 58, 60, 62, 63), *скринка* (19, 21, 49), *скринка* (Коб., 21), *скрин'а* (47, 48, 50, 52, 71, 73, 74, 75, 76, 77, 83), *скрин'і* (70, 78), *пакунок* (20), *коробка* (1, 2, 4, 5, 6, 13, 47, 48, 49, 68) (див. підрозділ 2.4.1), *варцаба* (9, 11, 14, 17, 40, 45, 53, 56, 61), *рама* (15). У перехідних говірках зафіксовано *лада* (66). Дослідники бойківського будівництва ХХ ст. з аналізованим значенням фіксують слова *скринька* [118, с. 21], *футрина* [207, с. 21], *варцаби* [13, с. 9]. Просторове поширення назв дверної чи віконної коробки репрезентують карти (додат. В, к. 15).

Лексема *скрин'а* мотивована зовнішньою схожістю на *скріню* ‘великий ящик із кришкою і замком для зберігання одягу, коштовних предметів і т. ін.’ [СУМ ІХ, с. 318] та, імовірно, утворена шляхом семантичної деривації. У бойківських говірках словотвірний варіант *скрин'ка* відомий також зі значенням ‘верхня частина колодязного зрубу’ (див. підрозділ 3.3). Етимологи припускають, що слово *скріня* може бути запозичене з латинської мови за посередництвом польської та німецької (лат. *scrinium* ‘кругла коробка на папери’), або ж успадкованим з праслов'янської мови (пов'язане з *krina* ‘миска, ринка’) [ЕСУМ V, с. 286]. Назва *скріна* відома й іншим говіркам південно-західного наріччя; пор.: пд.бук. ‘одвірки дверей, скринька вікна’ [Горб. V, с. 215], зх.поліс. *скрін'а* ‘футрина вікна’ [Горб. III, с. 319; 85, к. 38], марамор. ‘скринька віконна’ [Горб. IV, с. 312].

Назва *пакунок* ‘віконна або дверна обв'язка, у яку вставляють раму з шибками чи двері’, імовірно, мотивована зовнішньою схожістю на щось упаковане, адже вікна і двері вставлені, «упаковані» в обрамлення; пор.: *паку́нок* ‘що-небудь, упаковане в паперову чи якусь іншу обгортку для транспортування, перенесення, перевезення або зберігання’, ‘купка зв'язаних предметів’ [СУМ²⁰, с. 2181]. Лексема *пакунок* утворена суфіксальним способом (-унок), імовірно, від запозиченої за польським посередництвом з німецької мови назви *Pack* ‘пакет, в'язка, пака’ [ЕСУМ IV, с. 257].

Лексема *варцаб* (*варцаба*) у бойківських говірках – багатозначна: ‘віконна або дверна обв'язка, у яку вставляють раму з шибками’ (9, 11, 14, 15, 40, 45, 53, 56, 70, 71, 73, 74), ‘нижній горизонтальний елемент віконної обв'язки, підвіконня’ (3, 8, 9, 10, 12, 18, 19, 20, 27, 48, 56, 59, 62, 63),

‘вертикальний стовп по боках віконного прорізу’ (9, 14, 17, 19, 21), ‘накладна планка, що обрамлює вікна або двері’ (50, 52), *варца́б* ‘підвіконня; стовпчик по боках вікна; віконна скринька’ [Он.. I, с. 85]. Однак більшість значень слова архаїзувалися. Польові матеріали дають підстави стверджувати, що слова *варца́б*, *варца́ба* продовжують функціонувати в деяких говірках тільки на позначення підвіконня, що свідчить про спрощення семантичної структури лексеми *варца́б*. Історичні пам’ятки фіксують назви: *варца́ба* ‘фігура до грання в варца́би’; *варца́бница* ‘квадратова таблиця на 64 квадратики, дамниця’ [Тимч.¹, с. 190]. Назву, імовірно, запозичено з польських діалектів (п. *warcaby* ‘шашки’) [ЕСУМ I, с. 335], п. діал. *warcaby* ‘прямокутні рами, зазвичай із дубового дерева, які вмуровують у стіну для встановлення вікон; віконні футрини’ [Karł. VI, с. 70]; пор.: лемк. *варца́б*, *варца́ба* ‘підвіконня, віконний короб’ [Пир., с. 40], гуц. *варца́ба* ‘нижня частина віконної коробки; підвіконня’ [Негр. 2019, с. 27], ндністр. *варца́б* ‘скринька у вікні або у дверях’ [Шило, с. 67], зх.поліс. *арца́ба* ‘один із двох вертикальних брусів віконної рами; стовп у стіні хати; верхній брусок коробки дверей’ [85, к. 39], поділ. *арца́ба*, *варца́ба* ‘коробка для дверей, вікон’ [Брил., с. 26], пд.поділ. *ваца́б* ‘одвірок, один бік дерев’яного обрамлення (дверей і вікон)’ [Мельн., с. 74].

Слово *ра́ма* на позначення дерев’яної коробки, у яку вставляють двері, є нормативною в українській літературній мові [СУМ VIII, с. 446]. За свідченням етимологів, назва запозичена з німецької мови за польським посередництвом [ЕСУМ V, с. 21]; пор.: [Пол., с. 328; 85, к. 38; 72, к. 71].

Лексема *ла́да* ‘віконна або дверна обв’язка, у яку вставляють раму з шибками чи двері’, очевидно, мотивована зовнішньою схожістю на скриню та утворена шляхом семантичної деривації; пор.: *ла́да* ‘скриня, коробка’ [Жел. I, 395]. Як стверджує Й. Дзендзелівський, слово *ла́да* відоме на всій території Закарпатської області на позначення ящика, скрині, шафи [67, с. 158]. Лексема *ла́да* запозичена з німецької мови (н. *Láde* ‘рундук, скриня шухляда’), що поширилася в українській мові за посередництвом польської [ЕСУМ III, с. 181] чи словацької мов [67, с. 158]; закарп. *ла́да* ‘скриня-лавиця’ [Саб., с. 158].

Із семантикою ‘віконне сплетіння, рама, у яку вставляють шибки’ функціонує лексема *ра́ма* (б.н.пп.). Слово нормативне в літературній мові [СУМ

VIII, с. 446] і, як стверджують етимологи, очевидно, запозичено з німецької мови через посередництво польської [ЕСУМ V, с. 21].

Значення ‘скло в рамі вікна чи дверей’ репрезентують прості назви *шиб* (17, 20, 28, 30, 31, 60), *шиба* (10, 27, 33, 34, 38, 39, 42, 50, 52, 53, 59, 56, 62, 63, 66, 77, 78, 83). Назву *шиба* ‘віконне скло’ фіксують лексикографічні джерела поч. XX ст. [Грін. IV, с. 493]. Граматичні форми *śyba* – *śyb* на позначення шибки у вікні відзначає «Atlas gwar bojkowskich» [VII, к. 386]. Назва запозичена з німецької мови за польським посередництвом [ЕСУМ VI, с. 412]. З ідентичним значенням слово *шиба* та її варіанти засвідчені говірках: пд.лемк. [Горб. VIII, с. 649; 30, III, к. 21], зх.поліс. [Горб. III, с. 326].

Водозабірну планку на віконній рамі номіновано *штан'ік* (б.н.пп.), *штат'ік* (78), *штон'ік* (66), які, імовірно, утворені від назви смуги якого-небудь металу – *штаба*, що функціює в сучасній літературній мові [СУМ XI, с. 530]. Слово запозичено з німецької мови [ЕСУМ VI, с. 469]; пор.: [Негр. 2019, с. 243; СБГ, с. 672; Пол., с. 367; 85, к. 43; 74, с. 78].

На позначення накладної планки, що обрамлює вікна або двері, засвідчено назви *футрина* (б.н.пп.), *футрин'а* (38, 39, 79), *шал'іўка* (47, 48), *нал'ічник* (53), *нал'ічні'к* (33, 75, 76), *обнал'ічка* (50, 73, 74, 78), *обнал'ічник* (63), *варцаб* (50, 52). У перехідних говірках – *футро* (66, 68); (див. додат. В, к. 16).

Лексему *футрина(є)* ‘віконна коробка, облицювання віконної пройми’ фіксують лексикографічні праці [Жел. II, с. 1031; Грін. IV, с. 379]. У бойківських говірках зафіксовано також назву *футрина* ‘віконна обв'язка, в яку вставляють раму з шибками’ [Фал., 21], ‘скринька з дощок для вікон’ [Он. II, с. 335], однак сучасні польові матеріали засвідчують втрату цих значень. За свідченням етимологів, слово запозичено з польської мови (п. *futryna* ‘рама в дверях і вікнах’) [ЕСУМ VI, с. 143]. Назва відома багатьом говорам південно-західного наріччя [Пир., с. 413; 30, кк. 23, 24; Горб. VIII, с. 643; Піп., с. 209; Негр., с. 177; Шило, с. 264; Горб. IX, с. 145; Саб., с. 402; СБГ, с. 607; Горб. V, с. 227; Горб. IV, с. 369].

Слово *нал'ічник* та його варіанти утворено префіксально-суфіксальним способом (*на-...-ник-*), *об-/на-...-ник/-к-(а)*) (псл. *lice* (< **lic'o*) ‘обличчя; щока; зовнішня сторона предметів; зовнішній вигляд; постать; форма; речовий доказ’ [ЕСУМ III, с. 251]); пор.: зх.поліс. *налічник*, *обналічка* ‘шалівка – тонка дошка, яка покриває віконну коробку’ [85, к. 44], сх.поділ. *нал'ічн'ік* ‘бокова дошка віконної рами; одвірки, в які вправлено двері’ [Пол., с. 301], говірки Одещини – *налічник* ‘частина вікна’ [Бон., с. 133].

Слово *шал'іўка* утворене суфіксальним способом (*-іўк-(а)*) від *шал'увати* ‘обшивати дошками’, яка запозичена з німецької мови (н. *schalen* ‘обшивати дошками’ [ЕСУМ IV, с. 373]). Лексема нормативна в літературній мові [СУМ IX, с. 400].

Вертикальний стовп по боках віконного прорізу в досліджуваних говірках номінують *стоўп* (33), *вар'цаб* (9, 14, 17, 19, 21), *в'ікон:иї стоўпнок* (56).

Із семантикою ‘нижній горизонтальний елемент віконної обв'язки, підвіконня’ відзначено лексеми *п'ідв'ікон:ик* (б.н.пп.), *п'ідо'кон':ік* (59), *п'ідо'кон:ик* (68), *п'ідв'ікон:иц'а* (27), *в'ік'ниц'а* (30), *вар'цаб* (3, 9, 10, 12, 17, 18, 19, 20, 27, 38, 39, 41, 42, 48, 56, 59, 62, 63, 75, 76, 78, 79, 83), *вар'цан* (2, 5, 13), *вар'цаба* (14, 56, 70, 71, 74, 73, 77).

Назва *п'ідв'ікон:ик* та її варіанти утворені префіксально-суфіксальним способом (*п'ід-...-ник/н'ік*), *п'ід-...-ниц'-(а)*), *в'ік'ниц'а* – за допомогою суфікса *-иц'-(а)*. ММ для творення слів слугує ‘предмет’ > ‘місце’. Слід зазначити про функціонування у деяких бойківських говірках синонімів на позначення підвіконня – запозиченої назви *вар'цаб* та питомої *п'ідв'ікон:ик* (10, 18, 20, 27, 39, 48, 56, 59, 63, 66, 71, 73, 74). Причому спостерігаємо поступове витіснення запозиченої назви питомою.

Один із двох бокових вертикальних стовпів рами дверей у досліджуваних говірках номінують *од'в'ірок* (9, 14, 28, 33, 42, 47, 48, 52, 56, 59, 60, 62, 63, 66, 70, 71, 73, 74), *од'в'ірія* (16, 24, 27, 28, 30, 31, 34, 39, 68), [102, с. 10; Он. II, с. 15], *вод'в'ірія* (17, 18, 19, 20), *вод'в'ірок* (12), *одвірник* [102, с. 10], *удвіря* [208, с. 21], *стоўп* (50), *стоўпнок* (10, 15).

Назву *одвірок* ‘боковий або верхній брус рами дверей; рама дверей’ засвідчено в лексикографічних джерелах *одвіре* ‘очіп, одвірок’, *одвірок* ‘дверок’

[Жел. I, с. 556], *одвірок* ‘дверний косяк’ [Грін. III, с. 38] і в сучасній літературній мові [СУМ²⁰, с. 2058]. Питома лексема *одв’ірок* [ЕСУМ II, с. 17] та її варіанти є префіксально-суфіксальними утвореннями від назви *двер’і* (*о/во-...-ок*, *о-...-ник*, *о/во-...-й-(а)*, *у-...-й-(а)*); пор.: [Пол., с. 304; Лис., с. 141; 72, кк. 71, 72]. Назви на позначення бокового бруса рами дверей архаїзуються.

На позначення бруса або товстої дошки нижньої частини одвірка зафіксовано назви *по|р’іг* (б.н.пп.), *по|р’іг* (9, 10, 18, 30, 36, 60, 62), *по|р’іг^x* (34, 38, 39, 42, 53, 63), *по|р’і^р* (20, 70); пор.: [СУМ VII, с. 259]. Слово *по|р’іг* має праслов’янські корені [ЕСУМ IV, с. 522]; пор.: срд.поліс. *по|р’іг* ‘тс.’ [141, с. 180], сх.поділ. *по|р’іг* ‘тс’ [Пол., с. 323].

Значення ‘поперечна клинцювата планка, що скріплює дошки простих дверей’ репрезентують назви *іг|лиц’а* (9, 45, 49, 52, 53, 62, 63, 70, 71, 73, 79), *г|лиц’а* (77, 79), *йа|глиц’а* (19, 27), [118, с. 24; Он. I, с. 325], *йе|глиц’а* (9, 24), *йіг|лиц’а* (38, 39), *ш|туга* (33, 56, 66, 74, 75, 76) (див. підрозділ 2.4.2), *с’т’аг|лина* (20), *фуга* (28) (див. підрозділ 4.4), *листва* (10) (див. підрозділ 2.4.2), *сно|за* (83).

Лексема *іг|лиц’а* ‘поперечна тонка планка, що скріплює дошки простих дверей’, імовірно, утворена шляхом метафоричного пренесення за схожістю призначення – використовується для скріплення деталей дверей разом. Слово *іг|лиц’а* має праслов’янські корені [ЕСУМ I, с. 526]; пор.: [Горб. IV, с. 291; Горб. VI, с. 432].

Назву *с’т’аг|лина*, припускаємо, утворено від дієслова *стягувати* суфіксальним способом (*-ин-(а)*) та мотивована функцією предмета: *с’т’аг|лина то така з дерева п|ланка трикан|това / називалас’а с’т’аг|лина / бо с’т’ігала до|купи* (20). Ми припускаємо, що слово є власне бойківським, оскільки в доступних нам джерелах не зафіксовано.

У лексикографічних працях назва *сно́за* відома зі значенням ‘невеликий дубовий кілочок, яким з’єднують кінці лопаток в однобортному колесі водяного млина’ [Грін. IV, с. 162], *сно́зи* ‘бігуни дверей’ [Он. II, с. 234], пор.: [СУМ IX, с. 428]. Отже, мотивацією для номінації, імовірно, є призначення – з’єднувати та підтримувати інші деталі (дошки) дверей. За свідченням етимологів, слово *сно́за* походить від кореня *-ноз-* (р. *нозіть* ‘нанизувати, пронизувати, проколювати’ (псл. *noziti*) [ЕСУМ II, с. 234].

Отже, СМ назв вікон і дверей та елементів їх конструкції ілюструє гіперогіпоніміїні відношення мовних одиниць залежно від номінації місця розташування дверей і вікон (*двер'і* – *стодол'ан'і* *двир'і*, *стаїн'ан'і* *двер'і*, *в'ікно* – *в'ікно зап'ічне*, *шчитове в'ікно* та ін.), конструкції вікон та дверей (*прос'т'і* *двер'і*, *тафл'ов'і* *двер'і* та ін.). МО для творення назв є ‘предмет’ (*одв'ірок*, *п'ідв'ікон:ик*, *в'ікниц'а*), ‘дія’ (*с'т'аглина*), ‘зовнішня схожість’ (*скрин'а*, *пакунок*). Виявлено також лексичні протиставлення за ДО ‘місце розташування’ (*в'ікно гор'ішне* : *в'ікно дол'ішне*). Простежено зміни в семантиці лексем, зокрема назви *футрина*, *варцаб* ілюструють спрощення семантичної структури; у деяких говірках літературна назва *п'ідв'ікон:ик* поступово витісняє говіркові *варцаб*, *в'ікниц'а*; назви на позначення бокового бруса рами дверей (*одв'ірія*, *варцаб* та ін.) архаїзуються.

Висновки до 2 розділу

Аналіз ЛСГ назв житлових будівель, їх частин та прилеглої території в бойківських говірках свідчить про її складну ієрархічну структуру, у межах якої виділяємо 4 СП та 5 СМ.

Основу репертуару досліджуваної ЛСГ формують нормативні в сучасній літературній мові назви (*хата*, *с'іни*, *колора*, *коридор*, *кроква* та ін.), а також локальні діалектні назви (*квадра'т'іука*, *іглиц'а*, *ок'іу*, *в'ікниц'а*, *с'т'аглина* та ін.).

Польові матеріали документують однослівні (*хата*, *гнилушка*, *п'ід*, *по'вала* та ін.) і двослівні номінації (*йолочн'і* *двир'і*, *л'інл'ена по'вала*, *шчитова п'ідлога*, *тафл'ов'і* *двер'і*, *в'ітрова дошка* та ін.).

У межах аналізованої ЛСГ засвідчено формальну варіативність на фонетичному (*скрин'а(і)*, *нал'ічни(і)к*, *двє(у)р'і*, *фац(с)и(і)йат*, *ле(і)гар(')*, *о'ча(е, і)п*) *ко(а)ри(л'і)дор*), *с'т'(у)і'на* та ін.), акцентуаційному (*по'р'із*, *о'ч'ін* *п'ри'інок* та ін.), словотвірному (*ст'р'іха* – *ст'р'ішка*, *одв'ірок* – *одв'ірія* та ін.), граматичному рівнях (*о'чєп* (ч.р.) – *о'чєпа* (ж.р.), *плат'ва* (ж.р.) – *платоў* (ч.р.), *по'вала* (ж.р.) – *по'вал* (ч.р.), *лаўка* (одн.) – *лаўк'и* (мн.) та ін.).

Найбільш продуктивними способами словотворення однослівних назв відзначено суфіксальний (*пере'мичка*, *роз'порка*, *перегородка*, *при'пустниц'а*,

в'ік'нищ'а та ін.) і префіксально-суфіксальний спосіб (под'в'ір'я, п'рос'т'інок, перес'ц'інок, ост'р'ішник, п'ідост'р'ішник та ін.). Менш продуктивні – безафіксний (п'уто, зв'яз', зв'ід, за'м'іт) і семантична деривація (ко'зел, фар'тук, п'йа'та, пле'че та ін.), малопродуктивні – префіксація (п'рикозеу, п'ід'со'ф'іт, на'т'ік) та основоскладання (в'ітро'гон, бл'ихлата, ш'іферлата).

Основними ММ для творення похідних назв житлових будівель і їх частин та прилеглої території є: 'процес' > 'споруда (частина споруди)' (бу'динок, зруб, зв'ід, за'м'іт, мазанка), 'функція' > 'приміщення' (с'пал'н'а, в'італ'н'а, здебка), 'місце' > 'частина споруди' (п'ід'даш'а, при'с'інки, перес'ц'інок та ін.), 'форма' > 'споруда' (квадра'т'іука), 'кількість' > 'споруда' (п'іуто'рачка), 'дія' > 'місце' (роз'валишче, о'с'ідок, загорода), 'споруда' > 'місце' (хатишче, печишче).

Характерними в досліджуваній ЛСГ відзначено родо-видові, партитивні, синонімії та антонімії відношення. Видові назви (це'гл'ана хата, мита хата, шчито'ве в'ікно, в'ікно за'п'ічне, стодо'л'ан'і д'вир'і та ін.) в аналітичних номінаціях здебільшого підпорядковані родовим назвам хата, в'ікно, д'вер'і та ін.).

В аналізованій ЛСГ поширені партитивні відношення на кількох рівнях (хата (ціле) – дах (частина хати) – к'роква (частина даху) – п'йа'та, пле'че (частина крокви)).

Назви житлових будівель і їх частин представлені, зазвичай, лексичними дублетами. На позначення реалій і понять будівництва відзначено різну кількість мовних одиниць, зокрема: 'двері, що складаються з фасованих талин, вправлених у раму' – 9 одиниць, 'поперечна балка, яка з'єднує крокви – 9 одиниць, 'невеликий дашок, який приєднують до фронту' – 8 одиниць та ін. Завіксовано синонімії розгалуженість (лексичну дублетність) в межах однієї говірки к'роква, ко'зел (45), ко'зеу, стро'пило (75, 76, 77), заш'читок, фац'і'йат (77, 78), бал'ок, л'ігар (45) та ін.

Найтипівіші антонімії відношення виникають на основі ДО за місцем розташування (пе'редна с'т'іна : задна с'т'іна, до'л'ішна хата : го'р'ішна хата та ін.) та розміром (ве'лика хата : мениа хата).

Значна частина назв аналізованої ЛСГ – однозначні, що властиво термінам. Семантична інваріантність притаманна окремим словам у межах мікросистеми лексики традиційного сільського будівництва, зокрема: (вар'ц'аб – 4 значення,

n'íð:aiš'a – 2 значення, *лата* – 3 значення, *танок* – 3 значення, *підвалина* – 2 значення та ін.).

Більшість лексем, що репрезентують ЛСГ назв житлових будівель, їх частин і прилеглої території, успадковано з праслов'янської мови (*іглиць'а*, *поп'іг*, *в'ікно*, *р'іг*, *шчит*, *стропило*, *кроква*, *верх*) чи утворені від праслов'янських основ (*налічник*, *зашичиток*, *острішник*). Зафіксовано також запозичення з німецької (*пл'ац*, *риг'ел'*, *штуга*, *балка* та ін.), польської (*райшурн'і*, *кухн'а*, *йанк'ір* та ін.), латинської (*квадрат*, *фундамент*, *плінтус*), італійської (*фац'іят*), французької (*коридор*, *план*), угорської (*геренда*), англійської (*веранда*) мов.

Основні положення цього розділу висвітлено в публікаціях автора [235, 239, 246].

РОЗДІЛ 3

НАЗВИ ГОСПОДАРСЬКИХ ПРИМІЩЕНЬ

Як стверджують етнологи, специфіка та кількість господарських будівель на Бойківщині залежали від соціально-економічного стану господарів [179, с. 212].

За функційним призначенням у межах ЛСГ назв господарських приміщень у бойківських говірках виділяємо такі СП: «назви приміщень для утримання свійських тварин і птиці», «назви приміщень для зберігання продуктів сільського господарства і реманенту», «назви малих архітектурних форм».

3.1. Назви приміщень для утримання свійських тварин і птиці

На Бойківщині всіх свійських тварин здебільшого утримують в одному приміщенні, яке розподіляють на частини. Тільки для деяких тварин споруджують окремі приміщення. Тому для номінації приміщень для свійських тварин і птиці засвідчено назви приміщень для всіх свійських тварин (загальна назва), назви приміщень для коней, назви приміщень для овець, назви приміщень для свиней, назви приміщень для курей. Також відзначено назви, що номінують окреме відгороджене місце в загальній будівлі для певних тварин.

На позначення приміщення для всіх домашніх тварин і птиці (загальна назва) в обстежених говірках функціює назва *с'тайн'а* (б.н.пп.), [Сіл.¹, арк. 28] та фонетичний варіант слова – *с'тайн'і* (2, 9, 13, 14, 70).

В обстежених говірках назва *с'тайн'а* – багатозначна: ‘приміщення для свійської худоби та птиці (загальна назва)’, ‘приміщення для коней’, ‘окреме невелике приміщення для овець’ (8, 52, 53, 63); пор.: *ста́йня* ‘спеціальне приміщення, будівля, де тримають коней; конюшня’ [СУМ IX, с. 637]. Слово утворено на праслов'янській основі (псл. *staj-nja* ‘конюшня; хлів’) [ЕСУМ V, с. 392]. Гіпонімами до гіпероніма *с'тайн'а* є складені назви, мотивовані назвою тварин, яких там утримують: *к'інс'ка с'тайн'а* ‘приміщення для коней’ (20, 50, 53, 63), *в'їуча с'тайн'а* ‘окреме невелике приміщення для овець’ (10, 52, 53, 63). За даними карт АУМ, зі значенням ‘приміщення для корів і коней’ слово *с'тайн'а*, окрім бойківських, поширено, в закарпатських, наддністрянських говірках [АУМ II, к. 280], гуцульських [Негр. 2019, с. 209], південнолемківських говірках [30, III, к. 60].

Записані тексти репрезентують демінутиви: *ста|йен'ка* (5, 10, 21, 24, 30), *стайе|ночка* (55), *стайен|чина* (21, 24, 63), *с|тайнеїка* (31), *с|тайенка* (19). У деяких говірках демінутиви вживають на позначення невеликого окремого приміщення для дрібної худоби та птиці: *бу|ли та|к'і спец|іал'н'і стайен|чини дл'а о|вец' буду|вали / ци ў п|рибоц'і* (63). Це підтверджують також етнографічні джерела з теренів Бойківщини [4, с. 33; 10, с. 118].

Спородично в бойківських говірках значення ‘окреме приміщення для дрібної худоби’ репрезентують назви *куч'і* (*куча*) (20, 27), *п|риб'ік* (53, 63) (див. підрозділ 3.3.), *шопа* (10) (див. підрозділ 3.3), *пи|рило* (34) (див. підрозділ 3.2), що мають розгалужену семантику: *ў нас к|ури надво|р'і / ў шоп'і / май|у та|ку шопу / поло|вина к|ури / поло|вина в'і|ц'і / там ўс'о мож|на / кач|к'и три|мати* (10); *дес' мали / ту с|тайн'а / а ту мо|гло б|ути ше пи|рило йа|к'е / та йа|к с|тайн'а / там мо|гли б|ути в'і|ц'і* (34).

Як стверджують респонденти, у домашньому господарстві всіх тварин зазвичай тримали в загальній будівлі: *ко|рову три|мали ў с|тайні / була до|ўга будо|ва / і то ўс'о разо|м // ўс'о три|мали разо|м ў с|тайні // ў с|тайні б|ила к|уча / була йе|н:а / і д|руга / де пус|тиў / там хо|дило* (10); *конеї і во|л'іў то|жи ў с|тайні // ўни бу|ли в'ідо|роджен'і в'ід ко|рови / там пи|риб'і| буў // а так ўза|гал'і / то ў с|тайні* (30). Тому на позначення назв окремих господарських приміщень для утримання тварин у домашньому господарстві виявляємо незначну кількість назв.

Із семантикою ‘окреме приміщення для утримання коней’ в досліджуваних говірках фіксуємо лексему *ко|н'ушн'а* (9, 39, 41, 42, 56, 59, 63) та її фонетичний варіант *ко|н'ушн'і* (13), мотивовану назвою тварин, яких там утримують, а також складені назви *к'інс'ка с|тайн'а* (20, 50, 53), *с|тайн'а на|кон'і* (38, 42, 45).

Слід зазначити, що в окремих говірках лексема *ко|н'ушн'а* репрезентує семантику ‘окреме приміщення для утримання коней у домашньому господарстві’ (9, 39, 41, 42, 56, 59, 63): *дл'а ко|ний б|ула ўк|рема ко|н'ушн'а // у мени са|мойі йе ше ти|пер' ко|н'ушн'а / ўк|ремо / т'іко ўк|ремо // али то ўк|ремо / то ўже ти|пер' поча|ли буду|вати / а ше ўпи|ред / даў|но / то|то б|ули разо|м / с ко|ровами* (9). Однак деякі респонденти стверджують, що назва *ко|н'ушн'а* позначає тільки приміщення для коней у колективному господарстві: *ко|н'ушн'а б|ула / али то дир|жаўна б|ула / а ок|ремо н'и / де ху|доба / там і кон'і* (33); *йе ко|н'ушн'і / то кол|гозна / а ў л'у|деї ни*

було ко|н'ушн'і / а л'уди три|мали ў с|тайні (34). Слово конюїня походить від назви кінь (псл. *копъ* становить етимологічну єдність з псл. *котопъ* 'кінь') [ЕСУМ II, с. 448] та утворене суфіксальним способом (-ушн'-(а)). Назва конюїня 'тс., що стайня' [СУМ IX, с. 637] відома і в літературній мові, а також у багатьох говірках української мови, про що свідчать лінгвістичні атласи: зх.поліс. [85, к. 72], ндніпр. [АУМ I, к. 284], слоб. та степ. [там само III, к. 68].

Окреме приміщення для утримання овець у досліджуваних говірках репрезентовано однослівними назвами в'ї|чарн'а (9, 28, 37, 68, 75, 76), в'ї|чарник (15, 16, 30, 31, 37, 38), вівчарник (67) [Сіл.¹, арк. 35], що мають прозору мотивацію, а також аналітичними номінаціями: в'ї|ча с|тайн'а (52, 53), стайен|чина на в'ї|ц'і (63), с|тайенка на в'ї|ц'і (8), хл'ї| д|л'а о|вец' (33), куча на вівці (72) [Гоц., спр. 601 а, арк. 18].

Лексема вівч|рня відома й сучасній літературній мові [СУМ I, с. 551], а також іншим говорах української мови (пор.: зх.поліс. [85, к. 74], срд.поліс., сн.дніпр., поділ. [АУМ I, к. 286], говіркам Середнього Надбужжя [163, с. 165]). Назви утворені за допомогою суфіксів -н'-(а), -ник від основи вівчар-, що має праслов'янські корені [ЕСУМ I, с. 389].

На позначення окремого приміщення для утримання овець okazіonalно відзначено назву ко|ш'ура (71, 73, 74). У бойківських говірках лексема ко|ша(у,е)ра відома також із семантикою 'огорожене місце для овець на полонині' (10, 20, 68, 75, 76, 77, 78), 'відгороджене місце в хліві для свійських тварин' (13), 'хлів для худоби за селом на хуторах', 'череда овець', 'сарайчик над ямою, з якої видобували нафту' [Он. I, с. 383]. Назву кош|ара 'загорода або хлів для овець, кіз; вівчарня' фіксують лексикографічні праці XIX ст. [Грін. II, с. 296], а також джерела сучасної літературної мови [СУМ IV, с. 315]. За свідченням етимологів, слово запозичено з молдавської чи румунської мов [ЕСУМ III, с. 67]. Лексема відома іншим говіркам української мови: пор.: лемк. кошар (кошара) 'кошара; приміщення для овець' [Пир., с. 172], закарп. кош|ара 'загорода для овець' [Саб., с. 152], гуц. кош|єра 'тимчасово загороджене місце для овець' [ГГ, с. 103], кош|ьура 'загорода для овець; кошара' [Негр. 2019, с. 114], ндністр. кош|ара, кош|іра 'хлів для овець' [Шило, с. 151], зх.поліс. кошара, кош'єра 'приміщення для овець, кіз' [85, к. 74].

Спорадично значення ‘приміщення для овець’ репрезентує назва *za^lgata* (49). Лексема відома в бойківських говірках здебільшого зі значенням ‘прибудова вздовж задньої стіни будинку чи хліва для зберігання сіна, соломи та реманенту’ (див. підрозділ 3.2).

Слово *хл'ів* засвідчено в бойківських говірках також зі значеннями ‘тимчасове житло з хлівом у горах’ (50, 52, 63), ‘хлів для свиней’ [Он. II, с. 340]. Однак польові матеріали демонструють спорадичне вживання лексеми, що може свідчити про її часткову архаїзацію в бойківських говірках. Як стверджують етимологи, назва успадкована з праслов'янської мови [ЕСУМ VI, с. 182]. Слово *хлів* кодифіковано в літературній мові зі значенням ‘будівля для свійської худоби та птиці’ [СУМ XI, с. 83] та поширене в інших говірках української мови: пор.: закарп. [Саб., с. 403], ндністр. [Шило, с. 266], гуц. [ГГ, с. 202], зх.поліс. [85, к. 70], сх.под. [163, с. 129].

Спеціальних назв приміщень для утримання кіз в аналізованих говірках не відзначено, оскільки, за свідченням респондентів, у домашньому господарстві їх розводять небагато, тому зазвичай утримують у загальній будівлі для домашніх тварин: *кози три|майут ў с|тайни / а|бо ў царку / а|бо прив'язана // дехто три|має через д'і|теї / бо моло|ко д'і|ти пїют // зараз поч|т'і то у |кажд'і хат'і ко|за їе* (33); *ў нас ту |дужи |мало їе / та |кози їе / а три|майут / та дес' там ў с|тайни* (18).

На позначення окремого приміщення для утримання свиней у всіх досліджуваних говірках функціює лексема *куча* (б.н.пп.), [102, с. 16], що ілюструє варіативність на фонетичному та словотвірному рівнях: *куч'а* (18), *куч'і* (28, 47, 48, 71, 73, 74, 83) *кучка* (38, 62, 63). Спорадично на позначення окремого приміщення для свиней фіксуємо лексему *сви|нарник* (16) та атрибутивно-субстантивну словосполуку *с|винс'ка куча* (10, 18, 20).

У бойківських говірках лексема *куча* демонструє розгалужену семантичну структуру (див. додат. А, табл. 4). Назва нормативна в сучасній літературній мові: *ку́ча* ‘приміщення для птахів і тварин’ [СУМ IV, с. 422]. Не зовсім з'ясована етимологія слова, як стверджують етимологи, пов'язане з питомими лексемами *кутати* чи *кут* [ЕСУМ III, с. 167]. Ізоглоси лексеми *ку́ча* продовжуються в інших говірках української мови: пор.: [Саб., с. 157; ГГ, с. 108; Негр. 2019, с. 118; Шило, с. 157; СБГ, с. 245; Брил., с. 52; Пол., с. 291; 85, кк. 72, 74, 76].

Нормативна в сучасній українській літературній мові назва *свинáрник* ‘приміщення для свиней’ [СУМ IX, с. 70] не часто вживана в сучасних досліджуваних говірках. Припускаємо, що в бойківських говірках слово з’явилася в період колективізації, адже польові матеріали засвідчують назву *сви¹нарник* здебільшого зі значенням ‘приміщення для свиней у колективному господарстві’ (9, 10, 56). Лексема поширена із цією семантикою і в інших говорах української мови: лемк. [Пир., с. 351], срд.надбуз. [163, с. 170], ндніпр. [Ващ., с. 38], ц.слоб. [186, с. 135].

Значення ‘окреме приміщення для курей’ репрезентують назви: *кур¹’атник* (9, 10), *кур¹ник* (34, 49, 59, 63, 74, 79, 83), *куча* (27), *шона* (10) (див. підрозділ 3.3), зрідка *с’ідало* (9): *кур¹ей три¹майт на с’ідал’і // йак кур¹ей вок¹ремо / то вс’о йі¹н:о с’ідало с’а нази¹вайе* (9).

Лексема *кур¹ник* та її словотвірні варіанти мотивовані назвою птиць, яких там утримують – курей. Слова *курні́к*, *куря́тник* ‘приміщення для курей’ – нормативні [СУМ IV, с. 411, 414]. Назви *кур¹ник*, *кур¹’атник* утворені суфіксальним способом (-*ник*, -*атник*) і має праслов’янські корені [ЕСУМ III, с. 150].; пор.: [Пир., с. 180; 30, III, к. 62; 85, к. 76; 158, с. 131; 163, с. 188].

У СП назв приміщень для утримання свійських тварин і птиці виявлено назви відгородженого місця в хліві для свійських тварин, що репрезентоване однослівними номінаціями *куча* (1, 2, 4, 5, 10, 17, 18, 19, 20), *царок* (9, 21, 24, 25, 27, 28, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 49, 50, 52, 53, 54, 55, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 71). У говірці с. Тисовиця okazіонально засвідчено назву *ко¹ш’ара* (13).

У бойківських говірках лексема *царок* ілюструє розгалужену семантичну структуру (див. додат. А, табл. 5), що пов’язано з поліфункційністю приміщень та їх частин. Багатозначність слова *царок* у карпатському ареалі ілюструє також «Atlas gwar bojkowskich» та «Загальнокарпатський діалектологічний атлас» [AGB I, к. 20; ЗКДА I, к. 26]. У лексикографічних працях поч. ХХ ст. зафіксовано слово *царок* ‘загороджене місце під піччю або під підлогою селянської хати, де тримають домашню птицю’, ‘узагалі загороджене місце, загородка, наприклад для телят’ [Грін. IV, с. 423]; пор.: *оцáрок* ‘загін для худоби’ [СУМ V, с. 827]. За свідченням етимологів, назва запозичена з румунської мови (рум. *țarc* ‘зимовий загін для ягнят’, ‘огорожа навколо стогу сіна’). Слово *цáрок* на позначення відгородженого

місця для домашніх тварин відоме іншим говіркам української мови: лемк. [Пир., с. 422; Горб. IX, с. 644; 30, III, к. 65], гуц. [Негр., с. 180], бук. [Горб. VIII, с. 229; СБГ, с. 619].

Просторову поведінку лексем на позначення відгородженого місця у хліві демонструють лексичні карти (див. додат. В, к. 17).

У багатьох досліджуваних говірках виявлено гіпоніми до гіпероніма *царок*, що репрезентовані аналітичними номінаціями та утворені за такими МО:

– ‘назва тварини’: *тел’ача* *куча* (20), *тел’ачий* *царок* (27, 33, 34, 36, 50, 53, 58, 59, 60, 63) – ‘відгороджене місце у хліві для телят’; *свинс’к’ий* *царок* (50, 53, 58, 60), *свинск’ий* *царок* (56), *свин’ачий* *царок* (33, 63), *царок* *дл’а свиней* (23, 27, 36, 50, 53), *царок* *на свин’і* (9, 30, 28, 62, 63), *пац’ук’і* *царок* (34), *свинс’ка* *куча* (20) – ‘відгороджене місце у хліві для свиней’; *кур’ачий* *царок* (53), *кур’іча* *кучка* (19) – ‘відгороджене місце у хліві для курей’: *там де тримають свин’у / куча // вона ў с’тайни // ў нас ни можли бути окремо / ў нас мороз / зима / с’н’ігы / треба теплої // ходо́ба стої́т / а ту куч’і / ўс’о // одна / друга / трета // с’тайн’а ви́лика // ў с’тайни стої́т ко́рова / а ту ш’тири куч’і // йак то свин’а / то свин’ска куча / а тил’а / то тил’ача / так с’а назива́лы* (20).

– ‘місце’: *царок* *п’ід по’валоу* ‘відокремлене місце для курей у хліві над свинями’ (58).

Відгороджене місце в хліві для курей репрезентують однослівні назви *кур’ник* (28, 77, 78), *кур’атник* (27), *царок* (34, 52, 53, 56, 58, 59), *саж* (51, 71, 73), *потач* (38), *куча* (18, 20), а також аналітичні номінації *кур’ачий* *царок* (52, 53, 58), *кур’ічий* *царок* (56). Спостерігаємо також функціонування синонімів: *потач*, *кур’ічий* *царок* (34), *кур’ник*, *царок* (50), *кур’атник*, *куча* (10).

Бойківську назву *саж* ‘відгороджене місце в хліві для курей’ (51), ‘місце для курей над свинями’ (71, 73) фіксуємо оказіонально; пор.: *саж* ‘місце в хліві, клітка, де вигодовують гусей, індиків і т. ін.’ [СУМ IX, с. 14]. Слово, імовірно, походить від питомого дієслова *са́дити* [ЕСУМ V, с. 162]. Лексема *саж* відома іншим говіркам здебільшого на позначення приміщення для утримання свиней: сх.поділ. *саж* ‘літнє дерев’яне приміщення для свиней’ [Пол, с. 131], пн.дб. *саж* ‘свинюшник’ [Горб. II, с. 356], ц.слоб. *саж* ‘окреме дерев’яне приміщення для свиней’ [186, с. 131].

На позначення місця для курей у хліві над свинями в досліджуваних говірках фіксуємо однослівні назви *кур'ник* (20, 33, 41, 42, 77, 78), *кур'атник* (27, 39), *подр'а* (55, 56), *потач* (30, 34, 36), *с'ідало* (9), *с'ідаїла* (28), *саж* (71, 73), а також аналітичну номінацію *царок н'ід по'валоу* (58).

Слово *с'ідало* в бойківських говірках функціює зі значенням ‘окреме або прибудоване до основної будівлі приміщення для курей’, а також ‘місце для курей над свинями’ (б.н.п.); пор.: *сідало* ‘перекладина, жердина у пташнику чи в клітці, на яку сідають на ніч кури або індики’ [СУМ IX, с. 212]. Назва утворена, очевидно, від питомого дієслова *сідати* [ЕСУМ V, с. 227] за допомогою суфікса *-л-(о)*, що приймає форму *-а-л-(о)* [139, с. 185–186].

Лексема *подр'а* в бойківських говірках має розширену семантичну структуру (див. додат. А, табл. 10). Назва *пóдря* зі значеннями ‘перекладина з жердок у клуні’, ‘поміст перекладина в хліві’ зафіксована і в лексикографічних джерелах з Бойківщини [Он. II, с. 96]. Слово *пóдря* ‘сідало для курей’, ‘горище’ відоме також сучасній літературній мові [СУМ VI, с. 755]. Як припускають етимологи, псл. *podra, podrъ* утворене з прийменника *po* й основи **drъ-* ‘дерево’ [ЕСУМ IV, с. 477]; пор.: [Горб. X, с. 23; Шило, с. 204; ГГ, с. 152; Саб., с. 243; СБГ, с. 438; Горб. VIII, 202; Пол., с. 314; 30, III, к. 11].

Маніфестантами значення ‘місце під піччю, де сидять кури’ є назви *потач* (20, 25, 26, 27, 28, 30, 31), [Он. II, с. 125], *потачка* (18), *царок* (75, 76), *кур'ачий царок* (53), *н'ід^мн'іч* (50, 71, 73), *н'ід^нічок* (74), *н'ім н'рип'ічком* (13, 34, 56, 63), *н'ім н'іч':у* (79), *н'ім н'ічоу* (77, 83), *кучка* (19), *кучка* (72) [Гоц., арк. 9], *кур'ник* (33, 41). У деяких обстежених говірках засвідчено одночасне функціонування граматичних варіантів *потачка*, *потач'а* (17), а також синонімів *потач*, *кур'ник* (9), *потач'а*, *н'ід зап'ічком* (52), *царок*, *н'ід^мн'іч* (70), *потач*, *н'ім н'рип'ічком* (10), *кучка*, *н'ім н'рип'ічком* (48).

Лексема *потач* ‘місце під піччю, де сидять кури’ в багатьох досліджуваних говірках архаїзується, що пов'язано зі зміною способу будівництва печі та утримання курей у загальній будівлі для свійських тварин. Мотивацією для номінації, вважаємо, первісно була назва птиці, яку там утримували. У бойківських говірках зафіксовано слово *пóт'а* ‘птаха, пташина; горобець’ [Он. II, с. 127]. Однак на сучасному етапі слово втратило МО. Етимологи виводять слово *пóт'а* від псл.

рѣтка ‘пташка’ [ЕСУМ VI, с. 229]. Пор. також: гуц. *пѳте*, *пѳтетко* ‘пташеня; курча’ [ГГ, с. 155–156], *пѳти* ‘дике птпшеня’ [Негр. 2019, с. 177].

Слова *п'ід'н'ічок*, *п'ід'н'іч* та описові назви *п'ім п'рип'ічком*, *п'ім п'іч'у*, *п'ім п'ічоу*, *п'ід зан'ічком* мотивовані місцем розташування, де тримають курей.

Отже, у СП «назви приміщень для свійських тварин і птиці» відзначено назви окремих приміщень (*с'таїн'а*, *в'іу'чарн'а*, *хл'ів*, *куча*) та відгородженого місця у загальній будівлі (*куча*, *царок*, *подр'а*). Здійснений аналіз засвідчує, що номінативні одиниці на позначення приміщень для тварин здебільшого утворені від назв тварин (*в'іу'чарн'а*, *ко'нушин'а*, *кур'ник*) та місця розташування цього приміщення (місця). Спорадично фіксуємо назви, мотивовані дією (*саж* <*са'дити*, *с'ідало* < *с'ідати*). За походженням більшість слів аналізованої СП питомі, запозичення репрезентовані германізмами (*шона*) та румунізмами (*царок*, *ко'ш'ара*).

3.2. Назви приміщень для зберігання продуктів сільського господарства й реманенту

СП назв приміщень для зберігання продуктів сільського господарства й реманенту у бойківських говірках формують СМ: «назви приміщень для зберігання снопів, сіна, соломи, полови», «назви приміщень для зберігання їстівних припасів». Окремо фіксуємо назви приміщень для зберігання воза й реманенту, які не входять до СМ.

СМ назв приміщень для зберігання снопів, сіна, соломи, полови репрезентують лексеми із семантикою: ‘будівля для зберігання снопів, сіна, соломи, полови та молотьби, віяння’, ‘прибудова вздовж задньої стіни будинку чи хліва для зберігання сіна, соломи та ін.’, ‘прибудова вздовж бічної стіни будинку чи хліва для зберігання сіна, соломи та ін.’, ‘відгороджене місце у клуні для зберігання снопів, сіна, соломи, полови та ін.’.

Важливе місце в господарстві бойків має будівля для зберігання снопів, сіна, полови, а також для молотьби, віяння тощо. На її позначення в обстежених говірках зафіксовано лексеми *бойиче* (17, 19, 20, 22, 28, 29, 30), [Он. I, с. 68] та її варіанти *бойишче* (2, 3, 4, 5, 6, 7, 14, 16, 21, 29, 31, 57), *бойце* (29) [Сіл.², арк. 13], *бойашче* (1, 2, 3, 4, 5, 11, 12, 13, 15, 24), *бойіско* (8, 11, 16), *обойіску* (15), *бошче* (5, 11, 18),

бошча (11, 14), [102, с. 16], сто́дола (б.н.пп.), [Он. II, с. 254], шофа (71, 73, 74). У перехідних говірках відзначено сто́дола (65) [Сіл.¹, арк. 28], не́леўн'а (68), полівня (67) [Сіл.¹, арк. 35]. Лексичну варіативність та просторове поширення представлені на картах (див. додат. В, к. 18).

Лексема *бо́йще* ‘бій’, ‘місце, де відбувався бій’ відома в літературній мові [СУМ I, с. 212]. У бойківських говірках, припускаємо, значення ‘будівля для зберігання снопів, сіна, полови, а також для молотьби, віяння тощо’ сформувалося шляхом метонімічного перенесення із частини (*бо́йще* ‘тік’ [Он. I, с. 63]) на ціле (*бо́йще* ‘будівля для зберігання снопів, сіна, полови, а також для молотьби, віяння тощо’). Слово, очевидно, мотивовано дією, яку виконують при молотінні снопів. Лексеми *боєвиско*, *боіовиско* ‘тік’ фіксують пам’ятки української мови XVII ст. [Тимч.² I, с. 114–116]. Назва *бойище* та її варіанти утворені суфіксальним способом (*-ишч/-ішч/-аишч-(е)*, *-к-(о)*, *-ск-/іск-(о)*). Етимологи виводять лексему від дієслова *бити* [ЕСУМ I, с. 186]. Слово *бо́йище* та його варіанти зафіксовані в говірках: ндністр. ‘тік’ [Шило, с. 55], нсян. ‘місце в stodolі, де молотили збіжжя’ [Пшеп., с. 71], зх.поліс. ‘майданчик для фізкультури біля школи’ [Арк. I, с. 26].

Назва *сто́дола*, як стверджують етимологи, запозичена з польської або чеської мов [ЕСУМ V, с. 423]. В окремих досліджуваних говірках лексема має розширену семантичну структуру: ‘прибудова до клуні для сіна, соломи’ (35), ‘прибудова до клуні для зберігання реманенту’ (20), ‘повітка на чотирьох стовпах для зберігання сіна, збіжжя та ін.’ (18); пор.: [СУМ IX, 724]. Схоже значення назви *стодо́ла* засвідчено в говірках [АУМ II, к. 281; Горб. VII, с. 447; Горб. XI, с. 482; 202, с. 161; Пол., с. 345; 85, к. 68]

Лексема *не́леўн'а* ‘будівля для зберігання снопів, сіна, полови, а також для молотьби, віяння тощо’, очевидно, мотивована назвою продукту – *по́лова*, який зберігали в цьому приміщенні, окрім сіна та соломи [СУМ VI, с. 87]). У бойківських говірках фіксуємо також лексему *полоу́ник* ‘прибудова вздовж задньої стіни будинку чи хліва для зберігання сіна, соломи та ін.’ (9, 27, 28, 29, 30, 33, 36, 38, 39, 62), ‘прибудова вздовж бічної стіни будинку чи хліва для зберігання сіна, соломи та ін.’ (20, 52, 59). Слово *не́леўн'а* та його варіант *полоу́ник*, очевидно, утворені суфіксальним способом (*-еўн'-(а)*, *-ник*) від праслов’янського *полóва* [ЕСУМ IV, с. 496]; пор.: [30, III, к. 63; Горб. IX, с. 614;

Горб. III, с. 312; 85, к. 67; Пол., с. 321; 30, III, к. 63; [Горб. IX, с. 614; Горб. III, с. 312; 85, к. 67; Пол., с. 321].

Поруч з основними господарськими будівлями бойки часто споруджували додаткові прибудови, які розташовували як уздовж задньої стіни господарських будівель, що були заблоковані (стайня, стодола), так і вздовж бічної стіни. Такі прибудови в багатьох обстежених говірках диференціюють і за номінацією. Значення ‘прибудова вздовж задньої стіни господарської будівлі для зберігання сіна, соломи та ін.’ репрезентують прості назви: *за|гата* (1, 2, 3, 5, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 22, 34, 41, 52, 53, 56, 58, 59, 70), [Он. I, с. 266], *полоу|ник* (27, 29, 30, 33, 38, 39), [Он. II, с. 106; Сіл.², арк. 13], *полуд|ник* (27), *пилиу|ник* (28), *по|ливник* (9), *пелеу|ник* (36, 62), *шопа* (42), *пе|рило* (47, 48), [Он. II, с. 56]. У перехідних говірках зафіксовано *за|хаста* (66), *сол|ом'янка* (68). Для номінації такої прибудови етнографічні та лінгвогеографічні джерела з Бойківщини фіксують назви *п'ід:аики* (72) [48, с. 70], *загати* [179, с. 298], *половник* (29) [Сіл.², арк. 13], *полó(і)вник* [179, с. 298], *пелеу|ник* [AGB I, к. 19], див. (додат. В, к. 19).

Назва *за|гата* в бойківських говірках слово репрезентує також значення ‘окреме приміщення для утримання овець’ (49), [Он. I, с. 265]. Слово утворено безафіксним способом словотворення від назви *загатіти* ‘зробити загату; скидати в одне місце велику кількість; бити’, що має праслов'янське коріння [ЕСУМ I, с. 482]. Із різним семантичним наповненням лексему *загата* виявляємо в інших діалектних джерелах: [Пир., с. 110; Шило, с. 120; Негр, с. 73; СБГ, с. 127; Арк., с. 164; 202, с. 162].

Мотивація лексеми *за|хаста* ‘прибудова вздовж задньої стіни будинку чи хліва для зберігання сіна, соломи та ін.’, припускаємо, пов'язана з призначенням приміщення – захист сіна, соломи та ін. від несприятливих погодних умов. Слово утворене безафіксним способом словотворення та є питомим за походженням [ЕСУМ II, с. 244]; пор. бойк. *зэхист* ‘бічні дошки в колибі, що захищають від вітру’, *захищ* ‘заслона’ [Он. I, с. 291].

Прозору мотивацію має назва *сол|ом'янка* (68), утворена за моделлю ‘продукт’ > ‘приміщення’. Слово утворене за допомогою суфікса *-йанк-(а)* та має праслов'янське коріння [ЕСУМ V, с. 345]. Лексема відома також зі

значенням ‘приміщення для зберігання воза та реманенту’ (68); пор.: закарп. *соломня́нка* ‘заст. хата із солом’яним дахом’, ‘солом’яний бриль’ [Саб., с. 337], гуц. *солом’є́нка* ‘солом’яний капелюх’ [ГГ, с. 175], *солóмінка* ‘солом’яна бочка’ [Шило, с. 243].

Значення ‘прибудова вздовж бічної стіни будинку чи хліва для зберігання сіна, соломи та ін.’ репрезентують однослівні назви: *полоу́ник* (25, 37), *пелеу́ник* (17, 19, 59), *пе́рило* (18, 26, 52, 59), *пері́ло* (13), *шо́па* (33, 36). У перехідних говірках відзначено *сака́с* (68). Лексему *пері́ло* на позначення прибудови біля причільної стіни фіксують етнографічні джерела з Бойківщини [183, с. 298]. У деяких говірках функціують синоніми *пелеу́ник*, *пе́рило* (20), *полоу́ник*, *пи́рило* (31, 52), *пе́рило*, *шо́па* (28, 30, 34), *пе́рило*, *шо́па*, *при́б’ік* (56).

Лексема *пе́рило* має затемнену мотивацію, імовірно, пов’язана з питомим дієсловом *пе́рти* ‘запирати; замикати’ [ЕСУМ IV, с. 348, 356]. Слово утворене шляхом суфіксації: суфікс *-л-(о)*, як стверджує В. Німчук, приймає форму *-и-л-(о)* шляхом відкидання інфінітивного суфікса *-ти* [139, с. 185–186]. У бойківських говірках лексема *пе́рило* має розгалужену семантику (див. додат. А, табл. 11); а також: ‘перегородка, куди складають сіно, солом’яну’, ‘повітка, клуня для сіна’, ‘перегородка в коморі для зерна’, ‘прибудова при хліві для сіна, соломи’ [Он. II, с. 56]; пор. гуц. *пері́ло* ‘перегородка’ [Піп., с. 136], ндністр. *пері́ло* ‘горище над стайнею’ [Шило, с. 197], *пи́рило* ‘місце у stodолі, де складають снопи; засторонок’ [Шило, с. 200].

Назва *при́б’ік* ‘прибудова до будинку чи клуні для зберігання сіна, соломи, полови’ мотивована місцем розташування та утворена префіксальним способом словотворення (*при-*). У досліджуваних говірках лексема має розгалужену семантику (див. додат. А, табл. 12). Етнологи відзначають на Бойківщині слово *при́бік* також зі значенням ‘варіант комори’ [179, с. 298]. Аналізовану назву зафіксовано у Словникові бойківських говірок зі значенням ‘комора позаду хати’ [Он. II, с. 135]; пор.: [Пшеп., с. 200; Шило, с. 215; Арк. II, с. 84].

Важко встановити мотивацію лексеми *сака́с* ‘прибудова вздовж бічної стіни будинку чи хліва для зберігання сіна, соломи та ін.’ (68). На нашу думку, може бути пов’язана зі словом *сак* ‘заст. сумка; торба’ [СУМ IX, с. 16] та мотивоване схожістю призначення приміщення до *су́мки* – щось зберігати. За

свідченням етимологів, назва *сак* є давнім запозиченням з нар-лат. *saccus* ‘мішок’ [ЕСУМ V, с. 164]; пор. також: пд.лемк. *с́акаст* ‘приміщення для половини’ [30 III, с. 205].

Для зберігання сіна, снопів, соломи та ін. бойки також відгороджували в основній господарській будівлі окремий відсік, на позначення якого функціують однослівні назви: *p'ig* (2, 3), *p'iʒok* (1, 2), *ni|pulo* (21, 35, 40, 44, 49), *pe|pulo* (4, 5, 13, 38, 42, 45), *sto|dola* (35, 83). У говірці села Боберка засвідчено синоніми *p'iʒok*, *sto|dola* (20).

Назва *p'ig* ‘відгороджене місце в клуні для зберігання сіна, снопів, соломи’ мотивоване, можливо, розташуванням місця на краю основного приміщення та утворене шляхом семантичної деривації; пор. бойк. *p'iʒók*: ‘місце на печі для лампи’, ‘клуня’ [Он. II, с. 177]. Назва відома також в інших говірках української мови: пд.лемк. *rig* ‘засторонок’ [Горб. IX, с. 625], ндністр. *rig*, *p'iʒok* ‘місце у стодолі, де складають снопи’ [Шило, с. 227], *p'iʒok* ‘місце на збіжжя в стодолі’ [Пшеп., с. 202].

СМ назв приміщень для зберігання їстівних припасів репрезентована лексемами із семантикою: ‘приміщення для зберігання зерна та інших їстівних припасів’, ‘сховище склепінчастим перекриттям для зберігання городини та інших їстівних припасів зі ’, ‘сховище ямного типу із плоским перекриттям із льодою без східців та двосхилим дахом для зберігання городини’, ‘приміщення під першим поверхом будинку нижче рівня землі для зберігання городини та інших їстівних припасів’.

Як стверджують говірконосії, *ў нас тут ў ʒорах ʎ'уди ʎали ʎало зб'іж'а* (50), тому зерно зберігали в коморі в будинку (див. підрозділ 2.2). Лише принагідно виявляємо окреме приміщення для зберігання зерна та інших їстівних припасів, репрезентоване назвами *шпикʎ'ар* (34), *шпикʎ'ір* (20), *шп'ігʎ'ар* (38, 39), *шпихʎ'ер* (2, 14).

За свідченням респондентів, лексема *шпикʎ'ар* ‘окреме приміщення для зберігання зерна та інших їстівних припасів’ відома тільки носіям старшої віку та перейшла до пасивного словника бойківських говірок. Лексему *шпикля́р* та її фонетичні варіанти на позначення комори засвідчені в лексикографічних [Он. II, с. 387] та етнографічних джерелах з Бойківщини [188, с. 29; 179, с. 298], а

також зафіксовані в історичних пам'ятках української мови XV–XVIII ст. [Тимч.¹, с. 501–502]. Назва *штíхлір* запозичена з німецької мови [ЕСУМ VI, с. 463]. З ідентичною семантикою поширена і в інших говірках: лемк. [Пир., с. 444], ндністр. [Шило, с. 282], пд.волин. [Горб. VIII, с. 521], бук. [СБГ, с. 670].

На позначення сховища для городини та інших їстівних припасів зі склепінчастим перекриттям в обстежених говірках засвідчено прості назви *тиў'ниці'а* (4, 7, 9, 15, 16, 18, 42, 44, 47, 48, 49, 50, 61, 63, 70, 71, 73, 74, 75, 76, 77, 79), *п'іў'ниці'а* (27, 30, 34, 33, 38, 39, 42, 46, 52, 53, 59), [Он. II, с. 65], *п'і(у)ў'ниці'и* (44), *рупа* (34), *їама* (78), *склеп* (2, 9, 29). У перехідних говірках відзначено *тиў'ниці'а* (68), *рупа* (67) [Сіл.¹, арк. 35]. У деяких говірках фіксуємо синоніми *склеп*, *тиў'ниці'а* (13), *тиў'ниці'а*, *рупа* (66).

Лексема *півніця*, на думку дослідників, утворена від питомого *pivo* [ЕСУМ IV, с. 366] і відома українській мові від XV ст. [СУМ¹⁴⁻¹⁵ II, с. 146]; див.: [СУМ VI, с. 350]. МО для творення назви є продукт, який там зберігли. Однак відбулося розширення семантики і тут почали зберігати й інші пробукти та предмети. У досліджуваних говірках лексема має розгалужену семантику (див. додат. А, табл. 6). Етнографічні джерела засвідчують назви *півниці* [179, с. 300], *півниці* [Гоц., арк. 10] на позначення сховища для городини та ін. Слово утворено суфіксальним способом (-*ниці'а*). Ареал поширення назви продовжується у лемк. [Пир., 285; 30, III, к. 44], гуц. [ГГ, с. 148; Негр., с. 132; Піп., с. 137], бук. [СБГ, с. 409]; пор.: пол. діал. *piwnica* ‘підземне приміщення під будинком, що служить для зберігання продуктів харчування’ [258, с. 189].

У бойківських говірках лексема *склеп*, має розгалужену семантичну структуру (див. додат. А, табл. 7), [Он. II, с. 223; Сіл.², арк. 10; 183, с. 300; 207, с. 23]. На думку етимологів, слово запозичено з польської мови (пор. п. *sklep* ‘підвал, льох, склеп; крамниця’ [ЕСУМ V, с. 274]). На позначення льоху слово відоме буковинським [СБГ, с. 494], подільським говіркам [Пол., с. 336], в інших – уживають переважно зі значенням ‘магазин, крамниця’ [Пир., с. 356; Піп., с. 175; Негр., с. 158; ГГ, с. 151; СБГ, с. 494].

Лексема *рупа* в досліджуваних говірках демонструє розгалужену семантику (див. додат. А, табл. 8). Словник української мови за ред. Б. Грінченка фіксує назву зі значенням ‘яма, в якій тримають узимку картоплю’ та вказує на

угорське коріння [Грін. IV, с. 88]. Натомість, на думку етимологів, слово має праслов'янське коріння (псл. *гирѣ* 'заглиблення') [ЕСУМ V, с. 144]. Мотивацією для номінації слугує, очевидно, викопана яма для сховища; пор.: пд.лемк. *рупа, рупка* 'сховище для городини' [30 III, к. 44].

Для номінації стаціонарної споруди ямного типу, перекритої плоскою стелею з лазом і вкритої двосхилим дахом, для зберігання та інших їстівних припасів відзначено лексеми *склеп* (9, 18, 20, 27, 28, 29, 30, 33, 36, 38, 39, 71, 73), *тиўниці'а* (9, 42, 50, 61, 63, 70, 74, 77), *п'іўниці'а* (53, 55, 58), *рупа* (34, 66), *йама* (10, 13, 14, 15, 16, 19, 49, 73), які мають розгалужену семантику (див. додат. А, табл. 6, 7, 8)

Питома лексема *йама* [ЕСУМ VI, с. 546] функціює на тлі всього обстеженого ареалу: 'приміщення під першим поверхом будинку нижче від рівня землі' (13, 83), 'сховище для городини та інших їстівних припасів зі склепінчастим перекиттям' (78), а також 'півниця, цілком вкопана в землю, прикрита кіпчиком землі, опертим на балька' [208, с. 23], 'стаціонарна чи кількасезонна споруда ямного типу для зберігання картоплі; яма у формі зрізаного конуса чи циліндра' [179, с. 299].

Значення 'приміщення під першим поверхом будинку нижче від рівня землі' для зберігання городини та інших їстівних припасів у бойківських говірках репрезентовано назвами *п'іўниці'а* (20, 27, 28, 34, 56, 66), *тиўниці'а* (47, 48, 49, 68, 71, 73, 74, 75, 76, 78), *п'ідвал* (79). *йама* (61), демінутив *склепок* (30). Також фіксуємо функціювання синонімів *тиўниці'а*, *йама* (13, 83).

Приміщення для зберігання воза та реманенту номіновано: *во|з'іўн'а* (20, 24, 33, 53, 54), [Он. I, с. 139], *воз'іўн'а* (52, 63, 73, 75, 76), *во|зоўн'а* (3, 5, 6, 8, 9, 16, 54), *возо|ва* (63), *воз'іўниці'а* (56), *возарня* [Сіл.¹, арк. 28], *за|в'із* (2), *за|гата* (59), *ко|лесн'а* (19), [119, с. 34], *ко|лешн'а* (17, 34, 55), [Он. I, с. 366], *шопа* (14, 28), *ш'інка*, (50, 52). У деяких бойківських *шопа*, *ко|лесн'а* (38), а також перехідних говірках *шопа*, *солом'н'анка* (68) виявлено синоніми.

Слово *во|з'іўн'а* і його акцентуаційні та словотвірні варіанти мотивовані назвою предмета, який зберігали в цьому приміщенні, – воза. Назва має праслов'янське коріння [ЕСУМ I, с. 345]. Більшість словотвірних варіантів утворені шляхом суфіксації (*возо|ва* – -в-(а), *воз'іўн'а* – -іўн'/оўн-(а), *возарня* – -арн'-(а),

воз'іу^лниці'а – іу^лн-иці'-(а)), а також виявлено префіксальний (за^лв'із – за-). Слово *возівня* 'повітка для воза, саней і т. ін.' та його варіанти засвідчено в говірках [Горб. Х, с. 85; Шило, с. 79; Негр., с. 43; Ган. III, к. 68; Горб. VIII, с. 444; 141, с. 105].

Лексема *ко^ллес(ш)н'а*, за свідченням етимологів, походить від псл. *kolo* 'колесо, коло, круг' [ЕСУМ II, с. 514]. Тому, можливо, бойківська назва на позначення приміщення для зберігання воза та реманенту утворена за моделлю 'предмет' > 'приміщення', адже у цьому місці зберігали колеса. Слово *ко^ллес(ш)н'а* утворене за допомогою суфікса -н'-(а). Лексема та її фонетичні варіанти відомі іншим говорам: [Саб., с. 147; Негр., 96; Горб. VII, с. 434; СБГ, с. 217; 14, с. 106; 30, III, к. 68; 85, к. 70].

Лексема *шоп^ла* в бойківських говірках ілюструє розширену семантичну структуру (див. додат. А, табл. 9). Назва відома українській мові від XVII ст. [256, с. 140] і запозичена з німецької мови [ЕСУМ VI, с. 453]. Зі схожим значенням відома багатьом говорам: [Горб. IX, с. 650; Пир., с. 443; Шило, с. 281; ГГ, с. 218; Горб. VIII, с. 521; Горб. III, с. 327; 85, к. 68; Пол., с. 313; 30 III, к. 67, 68, 69; 201, с. 161].

Для зберігання воза та іншого реманенту бойки використовують покрівлю на стовпах, приєднану до господарського приміщення, яку номінують *придашок* (52), *в'ід:аш'а* (63), *на^лв'іс* (63), *п'ідна^лвес* (30, 50, 53), *на^лв'ес* (28).

Лексема *на^лв'іс* мотивована особливостями будовівництва реалії, оскільки часто для воза та реманенту робили дах, приєднаний до іншого приміщення, який нависав з даху основної господарської будівлі. Слово є питомим віддієслівним іменником [ЕСУМ I, с. 408], утвореним префіксальним способом (*на^лв'іс* – на-..., *п'ідна^лвес* – п'ід-на-...). В інших говірках української мови назва поширена з тим самим значенням [Пир., с. 216; СБГ, с. 420; 85, к. 70; Лис., с. 131; Пол., с. 312].

МО слів *придашок*, *в'ід:аш'а* слугує 'місце', адже розташоване поруч з дахом. Лексеми утворені префіксально-суфіксальним (*в'ід:аш'а* – в'ід-...-и(<*j)-а) та префіксальним способом (*придашок* – при-...-ок).

Отже, основу досліджуваної СП формують здебільшого власне українські утворення, менше – запозичення з польської (*склеп*), німецької (*шоп^ла*, *итих^лір* та ін.) мов. Найпоширенішими МО є продукт чи предмет, який зберігають у цьому

приміщенні (*ко|лесн'а, солом'н'анка, во|з'їн'а, ти|ниці'а*), 'місце розташування' (*р'їг, придашок, в'їд:аш'а*).

Більшість назв приміщень для продуктів сільського господарства має розгалужену семантичну структуру (*пе|рило, |шопа* та ін.), що пов'язано з поліфункційністю приміщень, які вони номінують. Значна частина аналізованих лексем функціює у літературній мові та поширена в інших говорах української мови.

3.3. Назви малих архітектурних форм та елементів їх конструкції

До малих архітектурних форм етнографи зараховують вулики, кролятники, криниці та огорожі [179, с. 236]. До аналізованої СП назв малих архітектурних форм, на нашу думку, окрім зазначених об'єктів, також можна зарахувати номінації повітки для дров та повітки на чотирьох стовпах для зберігання сіна, збіжжя та ін.

Репрезентантами значення 'повітка для дров' у бойківських говірках є *|шопа* (2, 9, 16, 18, 20, 27, 28, 41, 49, 63), *|ш'інка* (52), *|ш'іфка* (71, 73, 74), *дро|в'їтн'а* (30, 49, 79), *дри|в'їтн'а* (33, 34, 36, 41, 42, 52, 53, 56, 59, 78), *дре|вутн'а* (12), [179, с. 299], *дри|варн'ї* (71), *дрово|рубн'а* (56, 58), *|ш'інка на дрова* (47, 48, 70). У перехідних говірках зафіксовано *дро|варка* (66), *дри|варн'а* (68), *дроварня* (65), [Сіл.¹, арк. 28].

Лексеми *дро|в'їтн'а* має прозору мотивацію: у приміщенні зберігають та рубають дрова; пор.: [СУМ II, с. 420]. Слово *дро|в'їтн'а* етимологи вважають утвореним на праслов'янському ґрунті від від основ іменників *drъva* 'дрова' та *tęti, tьto* 'тяти, рубати'. Назва має праслов'янські корені [ЕСУМ II, с. 131]. Словотвірні варіанти *дроварня, дро|варка* утворені за допомогою суфіксів (*-арн'-(а, і), -арк-(а)*). Лексема *дрово|рубн'а* утворена у результаті основоскладання; пор.: лемк. [Пир., с. 92], закарп. [Саб., с. 79], ндністр. [Шило, с. 112], гуц. [Піп., с. 51], зх.поліс. [Арк. I, с. 144; 85, к. 95], сх.поділ. [Пол., с. 261].

Повітку на чотирьох стовпах для зберігання сіна, збіжжя та ін. номіновано *обо|р'їг* (2, 3, 6, 7, 8, 9, 14, 16, 28, 30, 33, 38, 39, 42, 45, 47, 48, 49, 60, 63, 66, 68, 70, 71, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 83), [Он. II, с. 10], *обо|р'їг^х* (27, 28, 56), *обо|р'ї^з* (34, 50, 52, 53), *|обор'ї^з* (20, 59), *їбо|р'їг* (9), *|обо|р'їг* (54), *сто|дола* (18): *ї_нас та|к'ї обо|роги*

ро|бил|и / нази|вал|и обо|р'ї² // ш|тири с|тоўна заби|вал|и |понад ш|тири |метра / і та|к'її да|шок / то п'їт':їгал|и дого|ри / і то с'а нази|ваў обо|р'ї² (30).

Лексема обо|р'ї² ‘повітка на чотирьох стовпах для зберігання сіна, збіжжя та ін.’, імовірно, мотивована призначенням споруди – оберігати щось від впливу погодних умов; пор.: [СУМ²⁰, с. 2020]. За свідченням етимологів, слово має праслов’янські корені [ЕСУМ IV, с. 141], активно функціює в інших говірках української мови на позначення повітки на чотирьох стовпах для зберігання сіна [Шило, с. 68, 76; Пир., с. 53; Піп., с. 122; Негр., с. 124; ГГ, с. 136; СБГ, с. 353; 85, к. 80; 141, с. 109; 30, III, к. 70].

Цікаво, що бойки часто ставили обороги не тільки в межах обійстя, а й на сіножатях, де зберігали сіно аж до осені [46, с. 35]. Про це свідчать і розповіді мовців: а |обор'ї² то їе о|д':ел'но / то їе да|леко в'їд |хыж'ї / там с'а скла|дуїе |с'їно (20).

З назвою повітки для сіна партитивними зв’язками пов’язані назви частин та елементів її конструкції. Зокрема, частиною оборога є дах, який номіновано |шапка (1, 2, 3, 6, 7, 14, 18, 27, 28, 34, 42, 49, 50, 52, 53, 74), шя́пка, шї́пка (16), [179, с. 301], да|шок (30, 38, 73), вер|шок (68).

Назв |шапка утворена метафоричним перенесенням за схожістю форми та призначенням – захищати від впливу погодних умов. У бойківських говірках лексема |шапка репрезентує також семантику ‘сніпок, яким покривали вершок даху оборогу; вершок даху оборогу’ (71, 73, 74), ‘сніп, яким накривають полукіпки’ [Он. II, с. 379]. Лексикографічні джерела поч. ХХ ст слово шапка фіксують зі значенням ‘сніп із розвернутим верхом, покладений зверху полукіпка’ [Грін. IV, с. 484]; див.: [СУМ XI, с. 407]. Етимологи припускають, що, найімовірніше, назва ша́пка запозичена від старофранцузького *chapel, chape* ‘капелюх’ за посередництвом середньовісньонімецької [ЕСУМ VI, с. 378]; пор.: зх.поліс. шйапка ‘покрівельний верхній сніп полукіпка з снопів; капа оборогового даху’ [Горб. III, с. 326].

На позначення чотирикутної рами – основи даху оборогу, зафіксовано назви: ко|ромисло (14), в'їнчик (16), о|т'їл'н'ї (15), о|г'невини (71, 73, 74).

Функціювання лексеми ко|ромисло в досліджуваних говірках, припускаємо, мотивоване схожістю призначення предмета – слугувати опорою

для кроков даху – із вигнутою палицею для носіння відер із водою; див.: [СУМ IV, с. 297]. За свідченням етимологів, назва пов'язана із *корма, кормига* ‘ярмо’; інші вчені зіставляють лексему із дн., шв. *Karm* ‘рамка’ [ЕСУМ III, с. 40].

Мотиваційно лексема *в'інчик*, очевидно, пов'язана зі словом *вінець* ‘горішня платва’ [Он. I, с. 129], оскільки рама оборогу має схоже призначення – вона слугує основою даху, на яку кладуть крокви оборогу (див. підрозділ 2.4.4).

Назва *от'іл'н'і* має затемнену мотивацію. Припускаємо, може бути пов'язана з бойк. *окіл'н'а* ‘віконна рама’, ‘вінець балок у стіні хати’ [Он. II, с. 17] схожістю форми з одним рядом балок у стіні хати та ілюструвати фонетичні процеси (*t > k*). На нашу думку, бойківське слово *окіл'н'а* може бути утворене суфіксальним способом (*-н-(а)*) від назви *окіл* ‘кругла огорожа з кілків’, яка, за свідченням етимологів, пов'язана з псл. *okolъ* ‘кругла загорожа; круг’ [ЕСУМ IV, с. 169].

Не зовсім ясна мотивація назви *ог'невини* ‘чотирикутна рама, основа оборогу’. У бойківських говірках зафіксовано слова *огніво* ‘кінець у ланцюзі’, *огнівце* ‘одна зі складових частин воза’ [Он. II, с. 14]. Схожі назви відзначені в етнографічних і лексикографічних джерелах кін. XIX – поч. XX ст: *огнівина* ‘балка даху оборогу’ [Жел. I, с. 553], *огнида* ‘дубові бруси у конструкції оборогу’ [211, с. 77]. Загальноприйнятої етимології слова немає. На нашу думку, найімовірніше можна пов'язувати із псл. *odъnōti* ‘обігнути’ [ЕСУМ IV, с. 154], адже позначає раму, що обгинає оборіг довкола; пор.: гуц. *огнівина* ‘деталь кросен; підвалина копиці, оборога’ [Піп., с. 123].

Маніфестантами значення ‘крокви даху оборогу’ у досліджуваних говірках виступають прості назви *кос'а'к* (15), *крокоўка* (30), *крокоўці* (1) [179, с. 301], *пру́т* (1) [179, с. 301].

Лексема *ко'с'ак*, припускаємо, мотивована способом розташування крокви даху оборогу стосовно його сонови; пор.: *косяк* ‘розташований косо предмет’ [ЕСУМ III, 50].

Питома назва *пру́т* [ЕСУМ IV, с. 617] утворена, очевидно, завдяки метафоризації за подібністю форми; пор. бойк.: *пру́т* ‘товщий край коси’, ‘штабове залізо’, ‘залізний прут, що з'єднує чепігу з гряділем’, ‘потовщення на лезі мотики’ [Он. II, с. 158]; див.: [СУМ VIII, с. 363].

Значення ‘один із чотирьох стовпів, на яких тримається дах оборугу’ репрезентують однослівні номінації *обо|рожина* (б.н.пп.), [Он. II, с. 10], *обо|рожниц'а* (2), *стоўп* (28). Лексеми *обо|рожина*, *обо|рожниц'а* мають прозору мотивацію – ‘оборіг’ > ‘частина, що стосується оборога’. Назва *оборóжина* відзначена у лексикографічних працях поч. XX ст. [Грін. III, с. 21]; див.: [СУМ²⁰, с. 2020]. Слово *оборóжина* відоме також іншим говіркам південно-західного наріччя: ндністр. [Шило, с. 188], гуц. [ГГ, с. 136; Піп., с. 122].

Слово *оборóжина* відоме також іншим говіркам південно-західного наріччя: ндністр. [Шило, с. 188], гуц. [ГГ, с. 136; Піп., с. 122].

Із семантикою ‘дерев’яний настил у нижній частині оборугу’ фіксуємо лексеми: *по|денок* (42, 44), *по|ден'а* (78) (див. підрозділ 2.2), *п'ідр'а* (45) (див. підрозділ 3.1), *заруб* (75, 76), *в'ін:ииче* (77), *ок|лепини* (71, 73, 74).

Назва *заруб* у бойківських говірках багатозначна: ‘мала кошара для худоби’, ‘огорожа на полі від худоби’, ‘місце, де доїли корів перш, ніж вигнати на пашу’ [Он. I, с. 284]. В українській мові слово *з́аруб* ‘засік’ відзначено в лексикографічних джерелах кін. XIX ст. [Жел. I, с. 268]. МО для творення назви *заруб* на позначення дерев’яного настилу в нижній частині оборугу, імовірно, є схожість призначення місця – зберігання сіна – із засіком, що номіновано *з́аруб*. Лексема має праслов’янські корені [ЕСУМ V, с. 131] та відома гуцульським говіркам: *з́аруб* ‘зруб стіни будівлі; край лісу; тин із хмизу’, *зару́б* ‘зарубка; позначка, мітка’ [Піп., с. 64].

Лексема *в'ін:ииче* на позначення дерев’яного настилу у нижній частині оборугу має затемнену мотивацію. Вірогідно, репрезентує збірну назву колод, з яких роблять настил, переплітаючи між собою, як у вінку і пов’язано з бойк. *в'інец'* ‘горизонтальний ряд переплетених колод у будівлі’ (див підрозділ 2.4.1). У закарпатських говірках слово *в'ін:ииче* зафіксоване зі значенням ‘місце, де стояла копиця сіна’ [214, с. 162].

Лексема *ок|лепини* ‘дерев’яний настил у нижній частині оборугу’, можливо, мотивована назвою обмолочених снопів, які, вірогідно, складали на дерев’яний настил в оборозі. Слово *окл́епанець* ‘околот’ зафіксоване в лексикографічних джерелах поч. XX ст. [Грін. III, с. 47]. Назва *окл́епанець* має праслов’янські корені [ЕСУМ IV, с. 458]; пор.: ндністр. *окл́епаниць* ‘обмолочений сніп’ [Шило, с. 189].

На позначення глибокої ями, захищеної цямринами, для добування води з водоносних шарів землі в досліджуваних говірках функціують лексеми *к'ир'ниц'а* (20, 48, 47, 49, 56, 71, 73, 74, 75, 76, 77), *к'ір'ниц'а* (36, 38, 42, 58, 78), *ко'лод'аз'* (10, 28, 66), *с'туд'н'а* (9, 10, 11, 12, 13, 17, 18, 30, 43, 45, 50, 58), *с'туд'н'і* (7, 14, 15), *с'тудн'и* (44), *с'тун':а* (16, 19, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 37, 54, 68), *с'тул'н'а* (27, 28, 31, 34, 37, 38, 39, 49, 53, 58, 52, 54, 56, 59, 63), *с'тул'н'і* (33, 49, 70). Схожі назви на позначення криниці засвідчені в лексикографічних та етнографічних джерелах з Боківщини: *керніц'а(і)*, *кырница*, *кырница* [Он. I, с. 347], *кірницє* (48) [Гош., арк. 9], *студне* (48) [Гош., арк. 9], *студні* (7, 8, 14, 15) [179, с. 301]; див. (додат. В, к. 20).

Лексема *к'ир'ниц'а* (пор.: *кырница* ‘криниця’ [Грін. II, с. 239], діал. *керніця*, *кырніця* ‘криниця’ [СУМ²⁰, с. 348]), як припускають етимологи, походить від псл. **krъnica* / *krinica* ‘джерело’; менш обґрунтоване припущення про зв'язок із псл. **krinica* ‘миска, видовбана посудина’ [ЕСУМ III, с. 93]; пор. ще в говорах: закарп. *кыр'ниц'а* ‘книниця’ [Саб., с. 142], гуц. *кірніиці* ‘тс.’ [Негр., с. 92; Піп., с. 78], ндністр. *к'ирніц'і* ‘тс.’ [Горб. V, с. 110], *кірнічка* ‘криничка’ [Шило, с. 142], бук. *ки(і)рніца* ‘криниця’ [СБГ, с. 200], сх.поділ. *кр'і'ниц'а*, *ки'р'ниц'а*, *к'ір'ниц'а* ‘тс.’ [Пол., с. 288].

Назва *с'туд'н'а*, імовірно, мотивована станом джерельної води у криниці; пор.: *студня* ‘криниця’ [Грін. IV, с. 221; СУМ IX, с. 799], *студеній* ‘дуже холодний’ [Грін. IV, с. 221; СУМ IX, с. 799], (< псл. **studъ* (*studa*) ‘прохолода, свіжість, холод, мороз’ [ЕСУМ V, с. 457]). Із семантикою ‘криниця’ лексема *студня* функціює в багатьох говорах української мови: гуц. [ГГ, с. 179; Негр., с. 164; Пир., с. 374;], ндністр. [Гліб., с. 39], пд.лемк. [30, III, к. 71], бук. [СБГ, с. 431], пд.бук. [Горб. V, с. 137], холм. [Ост., с. 375], зх.поліс. [87, к. 83].

Етнологи фіксують на Бойківщині різні види криниць залежно від їх конструкції, що є гіпонімами до гіпероніма *студня*, зокрема, *студня з журавльом*, *студня на журавель* ‘колодязь, воду з якого витягують за допомогою підйомного важеля’, *студня на кóрбу* ‘колодязь, воду з якого витягують за допомогою коловороту’ [179, с. 301].

У деяких бойківських говірках за ДО ‘спосіб облаштування’ фіксуємо семантичне протиставлення ‘природне, не огорожене джерело в полі’ : ‘глибоко викопана й захищена від обвалів яма для добування води з водоносних шарів землі

біля будинку' відповідно: к'ир'ниця : с'туд'(л)н'а (10, 13, 16, 18, 19, 30, 31, 33, 34, 37, 38, 42, 47, 48, 49, 52, 53, 54, 58, 70), сту^н:ик : с'тун':а (68): с':тул'н'і / к'ир'ниця ни кажут / кажут с'тул'н'а // к'ир'ниця просто в'ідкрито / джерел'о / а с'тул'н'а кол'о хати / то ўна ўже в'ікопана (70); і с'туд'н'а кажут / і кир'ниця кажут // кир'ниця то на пол'і // кир'ниця йакшо ни обр'обліна каминем / биз накр'ит'а / а йакшо обр'обліна / йе цимбрин'а і то ўс'о / то с'туд'н'а (18); с'туд'н'а кажут // ў нас к'ир'ниця / де їде вода природна само^током / а так с'туд'н'а (30). Натомість в інших обстежених говірках ці назви є синонімами (20, 28, 36, 56): і к'ир'ниця / і с'туд'н'а / то ни^{ма} р'ізниц'і / хо^{ба} шо тої ка^{за}ў си к'ир'ниця / а тої с'туд'н'а (20); к'ир'ниця і с'тул'н'а / і то му^{рово}но кам'ін'ом / і то му^{рово}но кам'ін'ом (56). Абсолютні синоніми відзначено і в інших говірках: к'ир'ниця, кол'од'аз' (9), кол'од'аз', с'туд'н'а (10): хто го^{вор}ит кол'од'аз' / хто го^{вор}ит с'туд'н'а // та с'туд'н'а ўже гли^{бо}ка / кол'од'аз' гли^{бо}к'ї / а к'ир'ниця м'ї^юка / то шо з:им'л'і (10).

Лексему кол'од'аз' у досліджуваних говірках фіксуємо зрідка. Назва має давнє коріння (< псл. * *koldężь* виводять від герм. * *kalda*, гот. * *kald* 'холодний'; пов'язана також із псл. * *kolda* 'колода; обрубок дерева' як назвою копаного джерела, обкладеного дерев'яним зрубом) [ЕСУМ II, с. 518]. Лексема засвідчена в Повісті минулих літ [6, с. 72] та в пам'ятках української мови [ССУМ ¹⁴⁻¹⁵ I, с. 490], а також відома іншим говіркам: поліс. [Арк. I, с. 236; 85., к. 83; Лис., с. 101], сх.поділ. [Пол., с. 288].

Зафіксовано назви частин криниці, зокрема верхньої частини колодязного зрубу: ц'ам'рини (здебільшого у формі множини) (50), цимбрина (18, 20, 27), цимрин'а (47, 48), цимбрин'а (28, 77, 75, 76), цембрина (19, 49), цибрин'а (71, 73, 74), цибрина (10), зруб (50, 66), обрубина (33, 34, 52, 63), скрин'ка (68).

Назва ц'ам'рина запозичена з польської мови (п. *sebrzyna* 'зруб колодязя' походить від свн. *zimber* 'будівельне дерево, дерев'яна будівля' [ЕСУМ VI, с. 271]); пор.: у говірках [Негр., с. 181; Піп., с. 216; СБГ, с. 620; Бон., с. 204; 85., к. 84; 161, с. 360;].

Лексема обрубина, очевидно, мотивована дією, задяки якій виготовляють колоди; пор. бойк. обруб 'відрубаний шматоб колоди, який служить підвалиною для нетривкої будівлі', обрубини 'підвалини оборога', 'цямрини', обрубувати 'бити', 'вдаряти' [Он. II, с. 11]. Слово має праслов'янське коріння [ЕСУМ V, с. 131];

Назва утворена від дієслова *обрубувати* за допомогою суфікса *-ин-(а)*; пор.: *обрубина* ‘верхня колода, якою закінчується стіна’ [Грін. III, с. 25]; також: *марамор. обрубини* ‘тс.’ [Горб. IV, с. 302], пн.підляс. *обруби* ‘цямриння колодязя’ [Горб. XI, с. 472].

Технологічний прогрес зумовив промислове виробництво спеціальних цементних кілець, які замінили дерев’яну частину та внутрішнє укріплення стінок криниці. На їх позначення в досліджуваних говірках фіксуємо здебільшого назву *к’іл’це* (20) та її фонетичний варіант *кол’цо* (28, 38, 47, 48, 49, 68, 71, 73, 74, 75, 76, 78). Виявлено також складені назви *к’іл’ця би’тон’і* (30), *кол’ца би’тон’і* (70). Слово *кілеце* утворена за ММ ‘форма’ > ‘предмет’. За свідченням етимологів, лексема має праслов’янське коріння [ЕСУМ II, с. 515]. Схожі назви засвідчені в інших говірках: [85, к. 89; Пол., с. 277]. Поява нових конструктивних елементів спричиняє поступову архаїзацію назв верхньої частини колодязного зрубу: *там да’йес’і кол’ца би’тон’і* // *кол’цис’ с камен’у мурувати / деревом об’кладати / циб’рин’і то з дерева* (70); *цимб’рин’а то з’вер’ху йшло за’м’істо того кол’ца / шо ти’пер’* // *цимб’рин’а було з дерева // то ўже ти’пер’ / шо п’ішоў ци’мент / кол’ца / а то’ди ни було* (28).

На позначення підйомного механізму із жердиною для витягування води виявлено назви *жура’вел’* (9, 20, 21, 30, 33, 34, 38, 39, 49, 50, 52, 56, 63, 66, 70, 71, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79), *жура’вил’* (54, 57), *жура’в’іл’*, *жура’в’ій* (17), *жу’равел’* (54), *ва’га* (22, 38, 55), *гу’сак* (42).

МО назви *жура’вел’* є метафоризація – перенесення за схожістю до птаха – його довга шия та дзьоб нагадують жердину, приладну до колодязя як важіль. Етимологи відзначають праслов’янські корені слова [ЕСУМ II, с. 210]. З ідентичним значенням назва *журавель* поширена в інших українських говірках [Пирт., с. 105; Піп., с. 57; ГГ, с. 72; 85, к. 85; Лис., с. 74; 30, III, к. 74].

Схожу мотивацію має назва *гу’сак* ‘підйомний механізм із жердиною для витягування води’ – схожість підйомного механізму на довгу шию птаха.. Назва, імовірно, має праслов’янські корені [ЕСУМ I, с. 628]; пор.: зх.волин. *гуса́к* ‘пристрій для витягування води з колодязя’ [Корз., с. 105], сх.поділ. *гуса́к* ‘тс.’ [Пол., с. 254].

Мотиватором для творення лексеми *va|ga*, очевидно, є схожість із *вагами* – приладом для зважування, на кінці якого є тягарець. На думку етимологів, слово *va|ga* запозичено з давньоверхньонімецької за посередництвом польської мови [ЕСУМ I, с. 317]; пор.: [Саб., с. 33; ГГ, с. 32; Негр. 2019, с. 26; 30, III, к. 74].

Найважливішою частиною *студні на корбу* є вал із ручкою, на який намотують ланцюг із відром. В обстежених говірках на позначення держака для опускання й піднімання відра із криниці вживають назви *корба* (б.н.пп.), *крутило* (9), *рукоуїатка* (34).

Лексема *корба* – запозичена з польської мови [ЕСУМ III, с. 12] та є нормативною в сучасній літературній мові [СУМ IV, с. 286]. Назва відома в інших говірках української мови: пд.лемк. [30, III, к. 78], зх.поліс. [85, к. 88], говори Одещини [Бон., с. 105].

Назва *крутило* утворена за мотиваційною моделлю ‘дія’ > ‘предмет’. Слово *крутило* ‘предмет, який приводять у дію за допомогою крутіння’ фіксують лексикографічні джерела української мови кін. XIX ст. [Жел. I, с. 385] поч. XX ст. [Грін. II, с. 314]. Лексема утворена суфіксальним способом (-ил-(о)); пор.: зх.поліс. *крутілка* ‘коловорот для витягування води з криниці’ [85, к. 88]. [ЕСУМ III, с. 112]

Зафіксована в бойківських говірках лексема *рукоуїатка* мотивована способом використання механізму – брати рукою. Етимологи виводять слово від псл. * *roko(j)ęty* ‘жменя колосся та ін.; ручка’, що утворена від основ іменника *rōka* і дієслова *jęti* ‘брати’ [ЕСУМ V, с. 138]. Слово утворено основоскладанням.

За спостереженнями етнологів, на Бойківщині були різні типи огорож залежно від матеріалу, з якого вони зроблені, – з парних вертикальних колів, між якими складали горизонтальні тонкі жердини, чи з парних колів, двох чи трьох горизонтальних тонких жердин, між якими вертикально переплітали тонкими коленими дошками чи сучками [179, с. 240]. Засвідчено лексему *пл’ім*, що номінує будь-яку огорожу, незалежно від матеріалу (10, 18, 27, 33, 42, 48, 58, 63, 70, 71, 73, 74, 79, 83), в інших обстежених говірках назви огорож диференційовані за однакою ‘матеріал виготовлення’.

На позначення огорожі з парних вертикальних колів, між якими складають горизонтальні тонкі жердини фіксуємо назви *пл’ім* (б.н.пп.), [Он. II, с. 81], *пле|тар’* (24, 53), [Он. II, с. 80], *пле|тар* (49), *пли|тар* (19), *пліт*, *кладений*

верніньом, пліт з драпачки, пліт з рапачки [183, с. 302], пліт з зубача [121, с. 35] (бойк. верніня ‘колена дощечка для загорожі’ (67, 68), драпачка (18), зубач «“Зубач” це одна поперечно уставлена жердка» [118, с. 35].

Лексеми *пліт*, *пле|тар’* мотивовані процесом виготовлення загорожі; пор.: *плесті* ‘виготовляти що-небудь, переплітаючи, перевиваючи, сплітаючи щось витке або гнучке (нитки, мотузки, гілки, трави, квіти і т. ін.)’ [СУМ²⁰, с. 2448]. Слово *пліт* утворено безафікським способом, а *пле|тар’* – суфіксальним (-ар’): пор.: псл. *plesti* < *pletti < *plekti ‘плести, вити, в’язати’ [ЕСУМ IV, с. 440]. Слова відомі й іншим говіркам зх.поліс. [85, к. 91], сх.поділ. [Пол., с. 317].

Лексеми *тин* (8, 9, 13, 49, 41), [102, с. 16; Он. II, с. 342], *тын* (18), *л’іса* (20, 28, 38, 39, 70) виявлено із семантикою ‘огорожа з парних колів, двох горизонтальних тонких жердин, між якими вертикально переплітають тонкими коленими дошками чи сучками’. У говірці с. Грозьова функціують синоніми *тин*, *пар|кан* (10).

Назву *тин* вважають запозиченною із германських мов (дісл. *Tín* ‘садиба, двір, сад’, данг., днн. *tún* ‘огорожа’, двн. *zūn* ‘огорожа, паркан’); припускають також, що германські відповідники запозичені із праслов’янської мови (псл. *tyнь ‘густо рости’) [ЕСУМ V, с. 568]; див.: [СУМ X, с. 114]. Назва відома і в інших говірках; пор.: зх.поліс. *тин* ‘огорожа з горизонтально прибитих до стовпів жердин’ [85, к. 91], сх.поділ. *тин* ‘огорожа, сплетена з лози, тонкого гілля’ [Пол., с. 348].

Бойківська назва *л’іса* ‘огорожа з парних вертикальних колів, між якими складають горизонтальні тонкі жердини’ походить від з псл. *lěsa ‘плетінка з гілок, прутів, плетена огорожа, пліт’ [ЕСУМ III, с. 267]; пор.: закарп. [Саб., с. 162], ндністр. [Шило, с. 162], *ліска* [Горб. V, с. 163], гуц. [Піп., с. 94], пд.лемк. [31, III, к. 52], бук. [СБГ, с. 262], зх.поліс. [85, к. 90]. За свідченням респондентів, назва *ліса* у бойківських говірках поступово архаїзується, що пов’язано з позамовними чинниками: *то с’а називаў пар|кан / по тупе|р’ишному пар|кан / а ко|лис’ |били дра|ниц’і // пліт / то буў та|к’і в’іб|лиц’і |доўг’і / а пар|кан / то буў вы|сок’іі з дра|ниц’і // а л’іса то са|ме / шо пар|кан / а шо л’іса // пар|кан то ўже ти|пер’ пар|кан / бо ўже*

на тило|рам'і на|р'ізаў / а |л'іса / бо то з |л'іса / таї |л'іса // ти|пер' ше |л'іси сохра|н'айуц':а / і пар|кан с'а сохра|н'айе / бо то|му шо ту так то с|тари ше (20).

За свідченням етимологів, задокументована в бойківських говірках лексема *пар|кан* – запозичена із середньовісньонімецької мови через польське та чеське посередництво [ЕСУМ IV, с. 295]. Назва *пар|кан* репрезентує значення ‘огорожа з різаних дощечок, прикріплених вертикально до двох чи трьох горизонтальних лат’ (б.н.пп.). Слово фіксують лексикографічні джерела кін. ХІХ – поч. ХХ ст. [Жел II, с. 602; Грін. III, с. 96]. Назва засвідчена і в інших говірках: [Горб. ХІІ, с. 163; Шило, с. 194; 161, с. 307].

Спорадично зі значенням ‘огорожа з різаних дощечок, прикріплених вертикально до двох чи трьох горизонтальних лат’ виявляємо лексеми *шта|х'етник* (33, 53, 77), *шта|х'ета* (10), *штах'е|тин'і* (47, 48); пор.літ.: *штахёт, штахёти* ‘загорожа з дерев'яних дощечок’ [СУМ ХІ, с. 535]. Слова *шта|х'етник, штах'е|тин'і* утворені суфіксальним способом (-ник-, -ин) Бойківська назва *шта|х'ета* також позначає тонку різану дощечку для огорожі (див. підрозділ 4.4). Лексема *шта|хета* запозичена з іт. *stacchetta* ‘палісад, частокіл’, що, за свідченням етимологів, запозичена в українську мову за посередництвом польської та німецької мов [ЕСУМ VI, с. 473].

Для номінації секції огорожі від стовпа до стовпа в бойківських говірках засвідчено назви *пр'ас|ло* (49, 53, 63), *прис|ло* (52), *пр'ас'мо* (9), *п|р'асла* (77), *б|рама* (83), *про|л'от* (73), *супл'ітка* (71).

Назва *прясло* в обстежених говірках відома також зі значенням ‘кіл в огорожі, до якого прив'язана жердина’ [Он. II, с. 159]. Слово *прясмо* ‘секція загорожі’ зафіксовано в етнографічних джерелах з Бойківщини [118, с. 16]. Походить від *прясти* < псл. *pręsti* ‘прясти’ пов'язане із *prędati* ‘кидатися, стрибати’ [ЕСУМ IV, с. 620]}. Лексема *прясло* ‘частина огорожі’ відзначена в пам'ятках української мови від ХV ст. [Рорре, с. 63], пор.: [ГГ, с. 156; Горб. VI, с. 207; Лис., с. 177],

Мотивація назви *б|рама* ‘секція огорожі’ в бойківських говірках – затемнена. Можливо, утворена в результаті перенесення за суміжністю з входу, в'їзду в огорожі на секцію огорожі, що межує з вхідними дверима в огорожі. У сучасній літературній мові нормативна лексема *б|рама* зі значенням ‘великі ворота,

переважно при монументальних спорудах' [СУМ I, с. 226]. Етимологи вважають, що слово *бра́ма* – давнє запозичення з польської мови (пол. *brama* 'вхід, в'їзд до будови, великі двері, ворота') [ЕСУМ I, с. 244]. Пам'ятки української мови фіксують назву *бра́ма* 'в'їзд або вхід у будівлю, ворота' від XVI ст. [Тим.¹ I, с. 132]. Лексема номінує також прохід або проїзд, ворота в багатьох говірках української мови [Саб., с. 30; Шило, с. 58; Арк. I, с. 30; 85, к. 92; Пол., с. 237].

Назва *супл'ітка* 'секції огорожі від стовпа до стовпа' у досліджуваних говірках має прозору мотивацію – утворена від назви дії, завдяки якій роблять секцію огорожі. Слово утворено від *пл'іт* префіксально-суфіксальним способом (*су-...-к-(а)*); пор. [ГГ, с. 179].

Маніфестантами значення 'невеликі вхідні дверцята в огорожі' в досліджуваних говірках здебільшого є демінутиви: *ф'іртка* (б.н.пп.), *т'в'іртка* (27), *дра|бинка* (56), *гратка* (34), *во|р'іц':а* (71, 73, 74, 75, 76), *во|р'іц':і* (47, 48), *ка|пура* (66).

Лексему *ф'іртка* 'невеликі вхідні двері в тину або у воротах' засвідчена в етнографічних джерелах з Бойківщини [118, с. 36]; пор.: [Жел. II, с. 1028; Грін. IV, с. 377]. Етимологи вказують на запозичення слова з німецької мови за посередництвом польської (пор.: нім. *Pforte* 'ворота, брама') [ЕСУМ VI, с. 167]; пор. [Негр., с. 175; Пир., с. 410; ДЛАЗО, к. 30; СБГ, с. 592; Ост., с. 376].

Демінутив *гратка*, очевидно, мотивований зовнішньою подібністю невеликих дерев'яних дверей, які зроблені з переплетених планок, до ґратів – переплетення металевих чи дерев'яних прутів і утворен шляхом семантичної деривації; пор. бойк. *гратка*, *гратці* 'хвіртка з гілок або планок у дверях літнього хліва' [Он. I, с. 191]. Слово *гратка* запозичено з польської мови: пол. *Krata* 'залізні або дерев'яні пруті, ґрати', що походить від італійського *grata* 'ґрати, огорожа' [ЕСУМ I, с. 586].

МО назви *дра|бинка* на позначенням маленьких вхідних дверцят в огорожі, які зроблені з переплетених планок, очевидно, є зовнішня схожість із драбиною. Неоднозначне твердження етимологів щодо походження слова *дра|бина*. Існує думка про праслов'янські корені (псл. *drab*, *drabana* споріднені з свн. *trappe*, *treppe* 'сходи'), менш переконливе твердження про безпосереднє запозичення з німецької чи польської мов [ЕСУМ II, с. 119].

Лексема *капура*, зафіксована на позначення невеликих вхідних дверцят в огорожі, бойківським говіркам відома також із семантикою ‘потала’ [Он. I, с. 340]. На сучасному етапі назва архаїзується. На думку дослідників, в українську мову слово запозичено з угорської (угор. *kapura* ‘на ворота’), куди воно потрапило з тюркських мов [ЕСУМ II, с. 378]. З ідентичною семантикою лексема *капу́рка* відома іншим говіркам української мови [ДЛАЗО I, к. 30; 30, III, к. 48].

Демінутив *во|р'иц':а* має прозору мотивацію, адже позначає невеликі ворота.

Лексеми *во|рота* (б.н.пп.), *во|ротниц'а* (83), *б|рама* (38, 44, 54, 70) функціують із семантикою ‘проїзд або прохід в огорожі між будівлями, деревами і т. ін., а також ворітниці, що його закривають’ та має праслов'янське коріння [ЕСУМ I, с. 428].

Як стверджують говірконосії, назву *б|рама* (38, 70, 79) вживають на позначення металевих дверцят у загорожі, а *во|рота* – дерев'яних та ін. (38, 70, 79).

Аналізовану СП назв малих архітектурних форм та елементів їх конструкції формують здебільшого однослівні назви (*во|рота*, *тин*, *к'и|р'ниц'а*, *дров'ітн'а* та ін.). Складені назви відзначено для номінації видових понять (*пліт з драпа́чки*, *пліт з рапа́чки*, *пліт з зуба́ча*, *сту́ня на жураве́ль*, *сту́дня на ко́рбу*). Окрім гіперо-гіпонімічних зв'язків, у СП засвідчено також антонімічні зв'язки (*к'и|р'ниц'а* : *с'туд'(л')н'а*, *стун:ик* : *стун':а*).

Висновки до 3 розділу

ЛСТГ назв господарських приміщень формують 3 СП.

Більшість назв мають відповідники в літературній мові чи продовжуються в інших говорах (*пр'ас|ло*, *пар|кан*, *ліса*, *тин*, *пл'іт*, *корба*, *жура|вел'*, *ц'ам|рини*, *ко|лод'аз'*, *обо|рожина*, *пи|униц'а*, *полоу́|ник*, *кур|ник*, *в'і|у|чарн'а*, *с|тайн'а* та ін.). Зафіксовано також локальні діалектні назви (*ок|лєтєни*, *в'ін:ишє*, *от'іл'ні*, *ог'невини*, *за|хаста*, *пота|ч*).

За структурою назви господарських приміщень представлені однослівними (*сто|дола*, *пе|леу́н'а*, *р'і|жок* та ін.) й аналітичними назвами (*к'інс'ка с|тайн'а*, *с|тайн'а на кон'і*, *кур'ічий|царок*, *царок п'ід по|валоу́* та ін.).

Назви господарських приміщень виявляють варіативність на фонетичному (*ко|н'ушн'а(і)*, *ко|ша(у,е)ра*, *бо(ї,йі,йа)шча(е,о)*, *при(а)сл(м)о*, *пле(у)|тар(')*,

жура|в(и, 'i)л'(ї), ци(е)м(б,мб)|рин'а) та ін.), акцентуаційному (жу|ра|вел', во|з'ї|н'а, с|та|йен'ка), словотвірному (|бойише – |бойіско, обо|рожина – обо|рожниц'а, |куч'а – |кучка, кур|ник – ку|р'атник та ін.), морфологічному (в'ї|чарн'а (ж.р.) – в'ї|чарник (ч.р.), пеле|їн'а (ж.р.) – пеле|їник (ч.р.)) рівнях.

Серед морфологічних способів словотворення найбільш продуктивними є суфіксальний (|бойише, |бойіско, с|тайанка, пеле|їн'а, в'ї|чарн'а, в'ї|чарник, поло|їник, кур|ник, ку|р'атник, во|з'ї|ниц'а, во|з'ї|н'а, во|р'їц':а та ін.) і безафіксний (за|хаста, за|гата, саж, пл'їт, на|в'їс та ін.). Малопродуктивним є префіксально-суфіксальний (супл'їтка) спосіб словотворення, непродуктивним – основоскладання (дрово|рубн'а) та префіксальний (о|бойіску).

Назви формувалися і в результаті семантичної деривації, зокрема шляхом метафоризації за зовнішньою схожістю (дра|бинка, жура|вел') чи схожістю функції (ко|ромисло); метонімізація – перенесення за суміжністю (б|рама).

Назви господарських приміщень утворені за такими ММ: 'тварина (птаха)' > 'приміщення' (кур|ник, сви|нарник, в'ї|чарн'а, ко|н'ушн'а), 'продукт' > 'приміщення' (пеле|їн'а, сол'ом'їанка), 'предмет' > 'приміщення' (во|з'ї|н'а, ко|лесн'а) 'дія' > 'приміщення' (за|гата, пл'їт, на|в'їс).

Аналізованим назвам властиві родо-видові відношення, що репрезентовані здебільшого аналітичними найменуваннями. Родовій назві *стайня* підпорядковані такі видові *к'їнс'ка с'тайн'а*, *в'ї|ча с'тайн'а*, родовій назві *куча* підпорядковані видові назви *тел'ача куча*, *свинс'ка куча*, родовій назві, *царок* підпорядковані видові назви *кур'ачий царок*, *тел'ачий царок*.

У ЛСГ назв господарських приміщень засвідчено партитивні відношення, які представлені назвами окремого місця для свійських тварин у загальній господарській чи житловій будівлі (*с'тайн'а* (ціле) – *царок*, *куча*, *потах*, *п'їд'н'їч*, *саж* (частина)) та назвами конструктивних частин споруд (*обо|р'їг* (ціле) – *обо|рожина*, *по|денок*, *шапка* (частина); *шапка* (ціле) – *ко|ромисло*, *к'рокоўка*, *в'їнчик* (частина)).

Для аналізованої ЛСГ властива синонімія: *потах*, *кур'їчий царок* (34), *кур|ник*, *царок* (50), *кур'атник*, *куча* (10) – 'відгороджене місце в хліві для курей'; *тин*, *пар|кан* (10) 'огорожа із парних колів, двох горизонтальних тонких жердин, між якими вертикально переплітають тонкими коленими дошками чи сучками'.

Деякі назви господарських приміщень та малих архітектурних форм спорадично творять семантичні опозиції за ДО 'спосіб облаштування': *к'ир'ниц'а* 'природне, не огорожене джерело в полі': *с'туд'(л')н'а* 'глибоко викопана й захищена від обвалів яма для добування води з водоносних шарів землі біля будинку', *стун'ик* 'природне, не огорожене джерело в полі': *с'тун':а* 'глибоко викопана й захищена від обвалів яма для добування води з водоносних шарів землі біля будинку'.

Серед аналізованих назв є однозначні (*ог'невини*, *за'хаста*, *п'отач*, *пр'ас'ло* та ін.) та багатозначні (*куч'і*, *царок*, *сто'дола*, *полоу'ник*, *пер'ило*, *пи'ниц'а*, *рупа*, *склеп*, *йама* та ін.). Багатозначність назв господарських приміщень зумовлена їх поліфункційністю приміщень.

Основу ЛСГ «назви господарських приміщень» формують номінативні одиниці, успадковані з праслов'янської мови (*хл'ів*, *л'іса*, *жура'вел'*, *ко'лод'аз'* та ін.) чи утворені від праслов'янських основ (*супл'ітка*, *пр'ас'ло*, *пл'іт*, *с'туд'н'а*, *по'ден'а*, *пер'ило*, *с'тайн'а* та ін.). Незначну кількість складають запозичення з німецької (*шопа*, *тин*, *шпик'л'ір* та ін.), польської (*сто'дола*, *склеп*, *корба*), румунської (*царок*, *ко'ш'ара*), італійської (*шта'х'ета*) мов.

Основні положення цього розділу висвітлено в публікаціях автора [237, 242, 243, 246]

РОЗДІЛ 4

НАЗВИ, ПОВ'ЯЗАНІ ІЗ ПРОЦЕСОМ БУДІВНИЦТВА

ЛСГ назв, пов'язаних із процесом будівництва, формують такі СП: «назви процесів традиційного сільського будівництва», «назви виконавців процесів будівництва», «назви інструментів будівельників», «назви будівельних матеріалів».

4.1. Назви процесів традиційного сільського будівництва

Цю СП у досліджуваних говірках назви загального процесу спорудження будинку та назви окремих дій у процесі спорудження – підготовка будівельних матеріалів, зведення частин будівель, внутрішні і зовнішні опоряджувальні роботи.

Спорудження будинку в бойківських говірках репрезентують назви: *буду|вати* (б.н.пп.), *будо|вати* (28, 30, 33, 34, 56, 59, 61, 63), *с|тавити* (36), *ст|ройіти* (62). У говірках фіксуємо синоніми *буду|вати*, *з|водити* (50), *буду|вати*, *к|ласти* (78). У перехідних говірках зафіксовано *будо|вати* (64, 66), *ст|ройіти* (66).

За свідченням етимологів, назва *буду|вати* запозичена з польської мови (п. *budować* ‘будувати’ походить від свн. *būden* ‘будувати’) [ЕСУМ I, с. 279]. В українській мові засвідчено значну кількість дериватів із коренем -буд- [244, с. 53], слово відоме пам'яткам української мови з XV ст. [СУМ¹⁴⁻¹⁵ I, с. 128].

Питомі лексеми *с|тавити* [ЕСУМ V, с. 399] та *з|водити* [там само I, с. 364] на позначення процесу зведення будинку функціують спорадично. Назви *ста́вити* ‘будувати, споруджувати що-небудь’ [СУМ IX, с. 629], *зво́дити* ‘тс.’ нормативні в сучасній літературній мові [СУМ III, с. 490]; пор.: ндністр. *ста́вити* ‘тс.’ [Горб. XIII, с. 163].

Лексему *ст|ройіти* фіксуємо рідко. У сучасній літературній мові лексема *стро́їти* ‘будувати’ засвідчена із ремаркою *рідковживане, розмовне* [СУМ IX, с. 784]. За свідченнями етимологів, назва відома старослов'янській та іншим слов'янським мовам [Фас. III, с. 780]. З ідентичним значенням слово *стро́їти* відоме іншим говіркам [Арк. II, с. 182; Пол., с. 346].

Значення ‘споруджувати будинок із цегли чи іншого каменю’ в бойківських говірках репрезентовано словом *мурувати* (б.н.пп.); пор.: *мурувати* ‘споруджувати щось із каменю, цегли’ [СУМ²⁰, с. 1691]. Назва *мурувати*, вірогідно, запозичена з німецької мови за польським посередництвом [ЕСУМ III, с. 535; Brück., с. 348]. Історичні пам’ятки XVII ст. фіксують велику кількість дериватів: *мурь* ‘стіна’, *муровишкь*, *мурарь*, *мулярь* ‘каменярь’, *муроване* ‘кам’яна будівля’, *муровати* ‘будувати’ [Тимч.¹ I, с. 439–440], що свідчить про стійке засвоєння лексеми *мур* в українській мові.

Будівництво житла – це тривалий процес, який передбачає й-заготівельні роботи. Основним будівельним матеріалом на Бойківщині залишається дерево, що очевидно з огляду на природно-кліматичні особливості гірської місцевості, хоча в деяких селах починають споруджувати будинки зі штучного каменю.

На позначення процесу заготівлі будівельного матеріалу з дерева в обстежених говірках засвідчено назви: *заготоу^лати* (б.н.пп.), *заготоу^лити* (78), *ла^лдити* (27, 34, 38, 41, 49, 52), *ладити* (75, 76, 77, 78), [Он. I, с. 401; 118, с. 18], *ладити дерева* [102, с. 2].

Лексема *заготовляти* сягає праслов’янських коренів [ЕСУМ I, с. 577].

Слово *ла^лдити* питоме за походженням [ЕСУМ III, с. 180]; пор.: закарп. *ладіти* ‘готувати’ [Саб., с. 158].

Із семантикою ‘здирати кору з колод, призначених для зведення житла’ у бойківських говірках відзначено номінації: *ко^лрити* (30, 34, 38, 39, 44, 49, 50, 78, 79), *кору^лвати* (75, 76, 77), [Он. I, с. 377], *лу^лпити* (66), [Он. I, с. 419], *зни^лмати луб* (58). У перехідних говірках відзначено слово *шку^лрити* (66, 68).

Спільнокореневі лексеми *ко^лрити*, *кору^лвати* утворені за ММ ‘частина матеріалу’ > ‘процес’. Слова утворені суфіксальним способом за допомогою формантів *-и-(ти)*, *-ува-(ти)* від питомого іменника *ко^ра* (дерева) [ЕСУМ III, с. 9]; пор. [СУМ²⁰, с. 1405]; пор. також: зх.поліс. *коровати* ‘облуплювати кору’ [Горб. III, с. 299].

Назва *шку^лрити* ‘здирати кору з колод, призначених для зведення житла’ мотивована верхнім покривом дерева (пор.: *шкіра* ‘розм. кора, оболонка якої-небудь рослини чи її плоду’ [СУМ XI, с. 475]). Слово утворене, очевидно, за

допомогою дієслівного суфікса *-и-* від запозиченої з польської мови назви (п. *skóra* ‘шкіра; шкура; лущиння; ст. кора’) [ЕСУМ VI, с. 436].

Значення ‘розрізати колоду вздовж стовбура’ в аналізованих говірках репрезентують однослівні номінації *трачкувати* (14), *драчувати* (66).

Лексеми *трачкувати* утворена за ММ ‘інструмент’ > ‘процес’ (бойк. *т|рачка* ‘довга пила з простими зубами, що має звужену з одного кінця основу і два дерев’яних держакі, встановлених перпендикулярно до полотна’) шляхом суфіксації (*-ува-*); пор.: бук. *трачкувати* ‘розпилювати дерево на дошки’ [СБГ, с. 551].

Схожу мотивацію має назва *драчувати* ‘розрізати колоду вздовж стовбура’ (бойк. *драч*, *д|рачка* ‘довга пила з простими зубами, що має звужену з одного кінця основу і два дерев’яних держакі, встановлених перпендикулярно до полотна’). Слово утворено суфіксальним способом (*-ува-*); пор.: закарп. *драчовати* ‘розпилювати на дошки або бруси’ [Саб., с. 78], гуц. *драчувати* ‘пиляти дошки’ [Піп., с. 51], бук. *трачкувати* ‘розпилювати дерево на дошки’ [СБГ, с. 551], зх.поліс. *драчувати* ‘розрізати вручну колоди на дошки’ [Арк. I, с. 142].

Зі значенням ‘тесати заокруглений бік півколоди’ в досліджуваних говірках відзначено назви *бл’атувати* (8, 10, 13), *брусувати* (71, 73).

МО для творення лексеми *бл’атувати*, очевидно, є предмет – дошка, який виготовляють завдяки цій дії; пор.: бойк. *блят* ‘верхня дошка стола’ [Он. I, с. 60], ‘пластина у вигляді дошки’ [179, с. 527].

Мотиватором для творення назви *брусувати*, імовірно, є також будівельний матеріал – *брус*, який виготовляють цією дією. Отже, назва утворена від слова *брус* суфіксальним способом (*-ува-(ти)*).

Процес будівництва, коли вибирають пази вздовж дерев’яного елемента, у бойківських та перехідних говірках номіновано назвами *па|жити* (10, 20, 38, 39, 53, 56, 60, 66, 68, 71, 73, 74), *ви|пажувати* (63), *жоло|бити* (27, 56, 59), *жолобкувати* (33), *ипарувати* (70), *гарувати* (75, 76, 77, 78).

Лексема *па|жити*, імовірно, утворена за ММ ‘заглибина, паз’ > ‘дія, завдяки якій виробляють отвір’ (бойк. *паж* ‘вирізи в полиці для прикраси; паз’ [Он. II, с. 34]). Слово утворено суфіксальним способом (*-и-(ти)*). Назва *паз* ‘вузька довга щілина між дошками, колодами’ має праслов’янські корені [ЕСУМ IV, с. 253].

Лексема *ви|нажувати* утворена способом (-ува-(ти) від *ви|нажити*; пор.: лемк. *нажыти* ‘вирізувати в гонтах ярки спеціальним стругом’ [Пир., с. 272].

МО для назви *жоло|бити*, слугує, очевидно, теж назва заглибини, яку виробляють у дереві; пор.: бойк. *жоліп* ‘вибоїна; жолобинка’ [Он. I, с. 254]. Слово утворено суфіксальним способом творення від -и-(ти) від *жолоб* ‘заглибина в колоді’. Назва *жолоб* має праслов’янські корені [ЕСУМ II, с. 204]; пор.: лемк. *жолобити* ‘робити заглиблення в чомусь в одному напрямі’ [Пир., с. 104].

Лексема *г|арувати* утворена за ММ ‘заглибина’ > ‘дія’ (бойк. *гара* ‘заглибина, яку виробляють у дерев’яних деталях’ (39, 75, 76, 77, 78)). Слово утворено суфіксальним способом (-ува-(ти) від бойківської назви пазу *гара*; пор.: гуц. *таровані* ‘видовбування пазів у дерев’яних брусах, у стовпах’ [Негр., с. 56], бук. *тарувати* ‘робити гари’ [СБГ, с. 81].

Для номінації процесу закладання основи хати з каменю чи бетону в обстежених говірках відзначено назви *б|ити фу|дамент* (10), *це|менту|вати* (10, 18, 20, 27, 36, 52, 53, 58, 59, 70).

Слово *це|менту|вати* мотивовано назвою речовини, яку використовують для укладання основи будинку; пор. літ.: *цементувати* ‘піддавати цементації; покривати, скріплювати цементом та іншими речовинами’ [СУМ XI, с. 175].

Важливим у будівництві житла був етап закладання підвалин майбутньої будівлі, який часто супроводжувався низкою обрядодій: *ў|нижн|ім|дерев|і|робили|три|гол|ну|й|ямочку|/і|там|к|лал|и|с|в|а|чене|з|іл|:а||хто|що|ма|ў|л|у|бого|з|іл|:а||л|:а|ў|с|в|а|чено|ў|водо|ў|по|л|:а|ў||у|ўс|і|чо|тири|уг|ли|кла|ў|грош|і|/і|то|ў|коб|і|тко|ў|шо|вы|тупи|ў|зало|жи|ў|ўс|і|ш|тири|уг|ла* (34); *к|лал|ы|пиш|ниці|і|с|цер|квы|б|рал|и|й|а|ка|с|в|и|ти|ц|:а|на|х|рамов|ый|п|разник||й|елей|у|б|рал|ы|до|ру||ў|т|ім|з|амку|вы|р|і|зали|ота|к|и|ї|три|кут|нык|/то|то|в|ід|там|вы|би|рал|и|ту|да|зак|ла|дали|того|с|в|а|ш|ченого|закри|вали|то|то||гос|подар|помо|ли|ўс|а|Оч|и|наш|і|Бого|роди|ци|/і|так|то|п|от|ім|ў|же|зак|ла|дали* (30); *с|в|а|тили|с|в|а|чено|ў|водо|ў|пл|ац|де|май|ут|хату|буду|вати* (10).

На позначенням процесу закладання дерев’яних підвалин (товстих балок – основи дерев’яної стіни)’ у досліджуваних говірках відзначені аналітичні номінації: *зав|й|азувати п|ід|логи* (10, 15, 16, 23, 28, 34, 36, 38, 39, 53, 56, 58, 59, 61, 64), *зав|й|азувати підлоги* (12) [Сіл.², арк. 6], *зав|й|азувати хату* (60), *зав|й|азувати*

трам'їа (10, 18), *зав'язувати п'ідвалини* (47, 48, 71, 73, 74, 79, 83), *вїа|зати п'ідвалини* (79), *засил'ати т'рамы* (20, 30), *засил'ати п'ідлог'и* (36), *засил'ати хату* (28, 33), *закла|дати п'ідвалини* (77).

Компонент номінацій *зав'язувати* має прозору мотивацію – вказує на схожість процесу з'єднування підвалин до зав'язування вузла; пор.: *зав'язувати* ‘робити вузол, з'єднувати, скріплювати кінці чого-небудь вузликом, петлею і т. ін.’ [СУМ²⁰, с. 943]. Слово має праслов'янське коріння [ЕСУМ I, с. 442].

Лексема *засил'ати*, очевидно, мотивована способом поєднання підвалин між собою, вставляючи одну підвалину в отвір іншої що схоже до *засілювати* ‘просовувати у вузький отвір’ [СУМ²⁰, с. 1044]. На думку етимологів, слово *силіти*, від якого утворена назва, споріднене з лит. *siėti* ‘зв'язувати’, двн. *seil* ‘канат’, дінд. *sināti* ‘зв'язує’ [ЕСУМ V, с. 230].

Етнографи відзначають, що «на Бойківщині зі самого початку заселення застосовувалась тільки зрубна техніка, за винятком деяких господарських приміщень...» [179, с. 42], тому фіксуємо—*з|водити зруб* (б.н.пп.), *вигнати с'ц'іни* (30), *вигнати ко|робку* (50).

На позначення процесу встановлення верхніх горизонтальних балок над вікнами та дверима, щоб з'єднати стіни, фіксуємо назви *очап'їати* (27, 30, 32, 34, 40, 50, 52, 53, 56, 58, 59, 63), *оче|пити* (66): *пи|талис'а так йак і|дут з будови // ну і шос' ти там |ні'н'і зро|били // а оча|пилис'м'а // та ўс'і сте ўже оча|пили // ўс'і с'м'а ўже |нин'і ўча|пили* (52). Назва процесу утворена за ММ ‘елемент конструкції’ > ‘дія’, адже у досліджуваних говірках верхню горизонтальну балку над вікнами і дверима репрезентує лексема *очап*. Слова *очап'їати*, *оче|пити* утворені шляхом суфіксації (-йа-(ти), -и-(ти)).

Зі значенням ‘закладати короткими колодами стіну’ в говірці с. Задільське відзначено назву *пишкувати* (38). МО назви процесу закладання стіни короткими колодами є назва цієї колоди – *пишчок*. Слово *пишкувати* утворено суфіксальним способом (-ува-(ти)) від *пишчок*.

Процес установлення стелі в досліджуваних говірках номіновано *пова|лити* (53, 60), *пова|лыти* (61), *под|рити* (71, 73), *к|ласти по|валу* (18, 70), *с|тавити по|валу* (38), *стелити по|валу* (63), *стелити |бал'ки* (43). У говірці с. Хітар зафіксовано функціонування синонімів *пова|лити*, *к|ласти по|валу* (56).

Слово *пова|лити* має прозору мотивацію, адже така назва вказує на процес встановлення внутрішнього верхнього покриття приміщення – *по|вала*. Лексему *пова|лити* утворено суфіксальним способом (*-и-(ти)*) від назви частини будинку.

Назва *подр|ити* має ідентичну мотивацію – номінує процес укладання верхнього внутрішнього покриття; пор.: бойк. *п'ід, по|ди* ‘верхнє внутрішнє покриття приміщення, стеля’, *подр'а* ‘горище над хлівом’. Припускаємо, що первісно лексема *подр|ити* означала ‘встановлювати верхнє внутрішнє покриття над хлівом’, а потім розширила семантику і номінує процес встановлення внутрішнього покриття загалом. Слово *подр|ити* утворено, імовірно, від *подр'а* суфіксальним способом (*-и-(ти)*).

У давніх бойківських хатах долівку вимощували з глини. На позначення процесу вирівнювання глиняної підлоги в досліджуваних говірках виявляємо назви *наби|вати* (18, 58), *трамбу|вати* (30), *тол'о|чити* (61).

Слово *наби|вати* має прозору мотивацію – вказує на процес вимощування глиняної підлоги ударами відповідного зняряддя – набивання.

Лексема *трамбу|вати* ‘тисненням або ударами ущільнювати, спресовувати яку-небудь пухку, розсипчасту масу, вирівнюючи її поверхню’, за свідченням етимологів, запозичена з німецької мови [ЕСУМ V, с. 617].

Назва *толо|чити* мотивована способом виконання дії – вимощувати глиняну підлогу шляхом тиснення. Слово *толо|чити* має праслов'янські корені (псл. * *tolk* ‘товкти, тиснути’) [ЕСУМ V, с. 594].

Після зведення стін будинку їх накривали. Зі значенням ‘встановлювати крокви’ фіксуємо номінації *з|водити к'із|ли* (63, 71, 73, 74, 75, 76, 77, 83), *к'із|лити* (50, 77), *к'із|лыти* (61), *зни|мати к'рол'і* (18), *зни|мати |рог'и* (28, 30), *з|водити |рог'и* (38, 39), *з|водити к'рокви* (13), *к'ласти зв'ід* (70), *ро|бити верх/дах* (56, 63), *зняте верха* [118, с. 22].

Назва *к'із|ли(ы)ти* утворена за ММ ‘елемент конструкції’ > ‘процес’ (бойк. *к'із|ли* ‘крокви’). Схожі назви відомі гуцульським (*кізліти* ‘класти крокви для зведення стріхи’ [Піп., с. 78]) і південнобуковинським говіркам (*к'излуват'і* ‘тс.’ [Горб. VI, с. 180]).

Із семантикою ‘прибивати рейки до кроков’ фіксуємо лексему *ла|тити* (усі н.пп.). Назва утворена за ММ ‘елемент конструкції’ > ‘процес’ (бойк. *лата*

‘двобічна обтесана жердина, прибита до кроков, до якої кріпиться покрівля’. Слово утворено суфіксальним способом (-и-(ти)); пор.: *латити* ‘прибивати до стропил лати’ [Грін. II, с. 347]. З ідентичною семантикою лексема *латіти* відома говіркам: ндністр. [Шило, с. 159], гуц. [Піп., с. 92], бук. [СБГ, с. 254], підбук. *латкувати* ‘тс.’ [Горб. VI, с. 182], зх.поліс. *латати* ‘тс.’ [Арк. I, с. 278]; пор також: бойк.-ндністр. *латкувати* ‘оббивати дранкою або ліскою стіни, стелю перед тинкуванням’ [Гнат., с. 299].

На позначення процесу покриття будинку фіксуємо питомі [ЕСУМ III, с. 95] номени *крити* (36, 47, 48, 61), *крыти* (34) *покривати хату* (б.н.пп.), *знимати вер'х* (30): *о ўже збудо^лвал^ы / ўже спова^лыл^и / ск^ізл^ыл^и / ўк^{ры}л^и // сол^омоў к^{ры}л^и // ну і к^{ры}йут сол^омоў / та^к'е вел^ик^е / та^к'е г^і стро^пак // то ск^ізл^ат / і там на то сол^ому накл^ад^ут // і спер^шу з^дол^і / ту^да в^ер^х / ту^да та^к'і стро^пак^у / і там сол^оми ба^гато // і граб^лами ч^ешут / а^би бу^ло ф^айни* (61).

Фіксуємо номінації, що вказують на покриття даху соломною: *шити* (10, 20, 27, 34, 38, 63, 70), *шиты* (68), *пошивати* (71, 73, 74, 77) *крыти соломною* (61), *крити соломною* (63).

Уживання лексеми *шити* ‘покривати будівлю соломною’, імовірно, мотивовано схожістю укладання соломи із технікою шиття. Слово *шити* утворено шляхом семантичної деривації. Назва *пошивати* утворена суфіксальним способом (-ва-(ти)); пор. також: сх.поділ. *вишивати* ‘покривати хату покрівлею’ [Пол., с. 249]; див. також: *ушивати* ‘покривати, покрити соломною (дах)’, *пошивати* ‘тс.’ відзначені в лексикографічних джерелах поч. XX ст. [Грін. III, с. 395; IV, с. 371].

На позначення процесу оббивання стелі і стін перед штукатуренням тонкими дощечками у вигляді решітки під штукатурку в досліджуваних говірках відзначено назви *дранкувати* (38, 39, 53, 71, 73, 74, 77, 78, 79), *бити дранкою* (9, 10, 20, 36, 70),

Лексема *дранкувати* утворена за ММ ‘матеріал’ > ‘дія’ (бойк. *дранка* тоненькі рейки чи жердини для оббивання стін та стелі під штукатурку’. Способом номінації назви є суфіксація (-ува-(ти)). Лексема має праслов'янські корені [ЕСУМ II, с. 40].

Із семантикою ‘оббивати тонкими півкруглими ліщиновими планками стіни і стелю під штукатурку’ засвідчено лексеми *л'іскувати* (79, 83), *латкувати* (47, 48).

Назва *л'іскувати* утворена за ММ ‘матеріал’ > ‘процес’. Бойківське *ліска* ‘кущ ліщини’, ‘огорожа з тонкої ліщини або бучини’, ‘густо пелтені ґрати для сушіння фруктів, закривання курей тощо’ [Он. I, с. 415]. Слова утворені за допомогою дієслівного суфікса *-ува-(ти)*. Назва *ліскувати* на позначення процесу оббивання стін дранкою відома також іншим говіркам: гуц. [Негр., с. 106], бук. [СБГ, с. 263].

МО слова *латкувати* також є матеріал, яким оббивають стіни і стелю. Бойківська назва *латка* ‘дранка’ фіксують лексикографічні джерела [Он. I, с. 405].

Процес покривання стін глиняним розчином у досліджуваних говірках репрезентують однослівні назви *л'їнити* (50), *мастити* (64, 68, 69, 71, 73, 74), *л'апати* (75, 76, 77, 79), *бити болотом* (59), *бити глиною* (70), *замітувати стіни* (18), *мастити глиною* (68, 73, 74, 78).

Назва *л'апати*, очевидно, є звуконаслідувальним творенням (псл. *l'арь* ‘ляп’) [ЕСУМ III, с. 341]. У досліджуваних говірках слово творить дериват – назву виконавця робіт *л'апак*; пор.: закарп. *лєпкати*, *лєпнути* ‘кидати рідку глину на стіну або стелю’ [Саб., с. 160].

Зі значенням ‘штукатурити’ зафіксовано назви *штукатурити* (30, 38, 47, 48, 49, 50, 66, 71, 73, 74, 78, 79), *штикатурити* (39), *шчикатурити* (10, 18, 20, 27, 30, 34, 36, 45, 56, 59, 62, 75, 76), *шчукатурити* (66, 70), *тринкувати* (41, 47, 48, 49) *тринковати* [Он. II, с. 301].

Лексема *штукатурити*, імовірно, утворена від запозиченої з італійської мови лексеми *штукатур* ‘робітник, що покриває поверхню стін, стелі шаром штукатурки’ [ЕСУМ VI, с. 482] за допомогою суфікса *-и-(ти)*; пор.: бойк.-ндніст. *щикату́рити* ‘штукатурити’ [Гнат., с. 623], сх.поділ. *штукату́рити* ‘покривати поверхню будівель чи внутрішніх приміщень цементним розчином’ [Пол., с. 368].

Лексема *тринкувати* утворена за ММ ‘матеріал’ > ‘процес’, адже в бойківських говірках зафіксовано *тринк* ‘розчин для штукатурення’. Назву

тринковати ‘штукатурити’ зафіксовано в лексикографічних джерелах бойківських говірок [Он. II, с. 301]. Слово походить від запозиченої з німецької мови за польським посередництвом лексеми *тиньк* [ЕСУМ V, с. 570]. Назва *трин'кувати* утворена суфіксальним способом (-ува-(ти)); пор: лемк. [Тур., с. 313], гуц. [Негр., с. 168], ндністр. [Шило, с. 251], марамор. [Горб. IV, с. 316], зх.поліс. [Горб. III, с. 322], сх.поділ. [Пол., с. 349].

Із семантикою ‘замазувати спеціальною речовиною щілини та нерівності якої-небудь поверхні’ фіксуємо однослівну назву *шпаклювати* (б.н.пп.). Лексема утворена від запозиченої з німецької мови назви *шпатель* ‘інструмент у вигляді лопатки трикутної форми, призначений для накладання на поверхню шпаклівки і її розрівнювання’ [ЕСУМ VI, с. 456]. Слово *шпаклювати* творить дериват *шпаклювка* ‘будівельна суміш’; пор.: сх.поділ. *шпаклювати* ‘замазувати в’язкою речовиною щілини і тріщини’ [Пол., с. 366].

Опоряджувальні роботи передбачали й обробку стін після нанесення розчину штукатурки. У бойківських говірках зі значенням ‘вирівнювати, загладжувати стіни після їх штукатурення’ фіксуємо назви *грасувати* (50, 52, 53, 56, 59, 63), *трисувати* (34), *затирати* (10), *затерети* (18), *шарувати* (71, 73, 75, 76, 79), *шурувати* (77), *ўпраўлити* (83). У деяких говірка фіксуємо функціонування синонімів *шарувати*, *в’іпраўлити* (78), *грасувати*, *вигладити* (28).

Слово *грасувати* в досліджуваних говірках, припускаємо, розвиває вторинну номінацію шляхом переосмислення за схожістю способу виконання дії. В українській мові назва *грасувати* репрезентує значення ‘вистругувати, розчищати, витоптувати (стежки та ін.)’ [СУМ²⁰, с. 702]. Очевидно, процес обробки і розгладжування стін схожий на розчищення і витоптування землі. Лексема *грасувати* ‘вистругувати, розчищати, витоптувати (стежки та ін.)’ утворена від запозиченої з польської мови назви *grasa* ‘мотика, скребачка’ [ЕСУМ I, с. 586]. У досліджуваних говірках слово *грасувати* творить похідну назву – *грас* ‘суміш в’язких речовин, піску, води та цементу, яким загладжують поверхню стін та стелі’ (див. підрозділ 4.4.). Назва *грасувати* поширена в інших говіркових ареалах: гуц. ‘місити, топтати’ [Піп., с. 45], ндністр. ‘розпушувати землю’ [Шило, с. 103], бук. ‘топтати, толочити’ [СБГ, с. 86].

Лексема *шару|вати*, імовірно, мотивована способом виконання дії та утворене шляхом семантичної деривації, адже процес вирівнювання загладжування стіни після їх штукатурення подібний до витирання, чищення: пор. літ.: [СУМ XI, с. 418]. За свідченням етимологів, слово *шару|вати* запозичено через польське посередництво з середньоніжньонімецької мови (снн. *schûren* ‘чистити’) [ЕСУМ VI, с. 386]. У бойківських говірках лексема є твірною для назви будівельної суміші: *ша|р'івка* ‘суміш в'язких речовин, піску, води та цементу, яким загладжують поверхню стін та стелі’; пор.: бойк.-ндніст. *шарувáти* ‘штукатурити’ [Гнат., с. 606], гуц. *шарувáти* ‘штукатурити’ [ГГ, с. 214].

Назви *зати|рати*, *зате|рети* [ЕСУМ V, с. 558], *вигладити* – питомі [ЕСУМ I, с. 519]. Лексема *зати|рати* є твірною для назви будівельної суміші *за|тирка* ‘суміш в'язких речовин, піску, води та цементу, яким загладжують поверхню стін та стелі’.

Як стверджують етимологи, слово *виправляти* є новим запозиченням із польської мови (п. *wprawiać się* ‘вправлятися, тренуватися’ < псл. *pravъ* ‘належний, такий, як слід’) [ЕСУМ I, с. 432].

У всіх досліджуваних говірках функціює лексема *б'і|лити* ‘покривати стіни розчином крейди, вапна’, утворена за ММ ‘колір розчину’ > ‘дія’. Слово має праслов'янські корені [ЕСУМ I, с. 195]; пор. літ. *біліти* ‘робити білим, покриваючи розчином крейди, вапна’ [СУМ I, с. 182]. З ідентичною семантикою лексема *біліти* відома іншим говіркам [СБГ, с. 32; Горб. VIII, с. 140; Пол., с. 236].

На позначення процесу закладання моху в щілини дерев'яних деталей, щоб утеплити стіни, зафіксовано назви *м'ишити* (6, 9, 14, 15, 16, 18, 47, 70, 47, 83), *ім'ишити* (9, 20, 33, 36, 50, 59, 60, 62), *им'ишити* (32, 52, 56, 63), *йам'ишити* (30, 59, 66), *йім'ишити* (30), *ем'ишити* (32, 38, 68). Мотиватор цих лексем – назва рослини, яку використовували для утеплення (лексема *мох* – питома за походженням [ЕСУМ III, с. 524]); пор.: бук. *миш'іти* ‘тс.’ [СБГ, с. 302].

Вікна у давніх хатах бойки зазвичай замазували спеціальною клейкою сумішшю промислового виробництва. На позначення процесу замазування вікон у досліджуваних говірках фіксуємо номінації *к'іто|вати* (38, 39, 77), *к'іту|вати* (63). Назва має прозору мотивацію, адже в бойківських говірках

функціює лексема *к'іт* 'клейка суміш'. Слово утворено суфіксальним способом (-ува-(-ова-)-(ти)).

Отже, СП назв процесів традиційного сільського будівництва репрезентовано здебільшого однослівними номінативними одиницями, МО для творення яких є: 'елемент конструкції', 'інструмент', 'будівельний матеріал'. Основними способами номінації назв процесів будівництва в бойківських говірках є суфіксація (*к'ітувати*, *трин'кувати*, *латкувати*) та аналітична номінація (*бити глиною*, *замітувати ст'іни* та ін.). Назви процесів будівництва є твірними для назв розчинів, якими виконують будівельні роботи чи матеріалів (*штукатурити* → *штукатурка*, *шарувати* → *шар'івка*, *дранкувати* – *дранка* та ін.), назв виконавців будівельних робіт (*мурувати* → *мурник*, *л'анати* – *л'анак*).

4.2. Назви виконавців процесів будівництва

Спорудженням будинку на Бойківщині від закладання підвалин до зведення кроків здебільшого займався один фахівець, тому СП назв виконавців процесів будівництва репрезентована незначною кількістю лексем.

З етнографічних джерел відомо, що до майстра-будівельника завжди ставилися шанобливо, від уміння якого залежав добробут мешканців майбутнього дому [206, с. 153]. Майстра також часто наділяли надприродними здібностями та приписували йому зв'язок з «надлюдською природою» [там само, с. 159]. Зокрема, за свідченнями респондентів, майстер, очевидно, певними словесними формулами міг створювати захист будинку від злих намірів інших людей та чогось лихого: *йа в'оде рос:и'л'аў хату / роз'іб'рав'ім хату / рос:и'лиў / а на друг'ій ден' ни можу руку п'ід'н'аты // п'ішов'ім до тако́го чолов'іка / аж у Хаи'ч'іў / ў Лопу'шанку // в'ін по'дививс'а ў х'мари / і кажи ми'н'і / хату с рос:и'лиў / а'би с заси'лиў / і шос' пошип'таў ми'н'і на руку // при'їхаў йа до'м'іў // на друг'ій ден' / п'ішоў / ру'камы / йа то'т'і т'рамы зна'ішоў / збиў до'купи // йа ше 'нав'ім' запи'таў йо'го / а де то'то за'д'іты / а в'ін кажи / на' там з'іг'нийе // от буў п'лан'іў // (20).*

На позначення фахівця, який виконує всі процеси під час спорудження будинку відзначено назви *майстер* (б.н.пп.), [Сіл.¹, арк. 44], *маїстир* (9, 10, 78,

41, 42, 62, 70), *буд'і|вел'ник* (30, 42, 45), *буд'і|вѣ|ничиї* (41), *буд'і|вѣ|н'ічиї* (38), *буд'і|вѣ|нник*, *будоўн'іч'ії* [Он. I, с. 74].

В обстежених говірках слово *ма́йишть* також зафіксовано зі значеннями: ‘ремісник’, ‘тесляр’ [Он. I, с. 427]; пор. літ.: [СУМ IV, с. 559]. Назва запозичена з німецької мови [ЕСУМ III, с. 363]; пор.: [ГГ, с. 118; Негр., с. 110; Горб. I, с. 385; Пол., с. 297]

Агенти́ви *буд'і|вел'ник*, *буд'і|вѣ|ничиї* мотивовані дією, яку вони виконують, однак утворені від різних основ. Назва *буд'і|вел'ник* утворена за допомогою іменникового суфікса *-ник*, натомість слово *буд'і|вѣ|ничиї* утворено шляхом субстантивації; пор.літ.: [СУМ I, с. 248]. Усі назви походять від запозиченого з польської мови дієслова *budować* ‘будувати’ [ЕСУМ I, с. 279]; пор.: сх.поділ. *будіве́льник* ‘майстер, який будує, споруджує що-небудь, працює на будівництві’ [Пол., с. 239].

Оказіонально відзначено назву *пла|н'ії* на позначення головного майстра-будівельника (20). Лексема утворена від *план* ‘задум, проєкт’ шляхом суфіксації (-ії).

У досліджуваних говірках фіксуємо також назви виконавців окремих процесів будівництва, мотивовані дією, яку вони виконують, чи назвою будівельного матеріалу, із яким працюють.

Для номінації фахівця, який споруджує стіни із цегли чи штучного будівельного каменю, функціують назви, мотивовані процесом будівництва: *мул'ар* (18, 20, 41, 71, 75, 76, 73, 74, 83), *мул'ар* (10), *мул'ур* (70), *мурник* (34, 28, 66, 68). Назва *му́рник*, імовірно, утворена на власне українському ґрунті за допомогою суфікса *-ник* від кореня назви процесу будівництва *мурува́ти* [ЕСУМ III, с. 535]. У бойківських говірках слово *мурник* репрезентує також значення ‘фахівець, що мурує піч’ (28, 30, 34, 38, 52, 59); пор–[Саб., с. 177; Шило, с. 178; Негр., с. 117; Піп., с. 106; Горб. VIII, с. 604].

Спорадично виявляємо слово *каменишчик* ‘фахівець, який мурує будинок’ (34). Назва утворена за ММ ‘матеріал будови’ > ‘виконавець будівництва’ суфіксальним способом (-шчик) від основи іменника *камінь*; пор.: [СУМ IV, с. 82]; пор.: сх.поділ. *ка́мінішчик* ‘той, хто мурує стіни і кладе фундамент’ [Пол., с. 273].

На позначення фахівця, що споруджував дерев'яні будинки, лексикографічні джерела фіксують назви *тєслярь*, *тесярь*, *тісля* [Он. II, с. 286]. Назва *тєслярь* утворена за ММ 'дія' > 'виконавець дії'. Спосіб номінації – суфіксальний. Суфікс *-ар/-яр* є твірним для більшості назв виконавців будівельних процесів, однак, як стверджують дослідники, є малопродуктивним в українській мові та репрезентує словотвірне значення 'особа – виконавець дії, названої словом', 'особа – носій процесуальної ознаки, що визначає її поведінку погляди соціальний стан' [180, с. 62]. На сучасному етапі аналізовані назви перейшли до пасивного словника бойківських говірок; пор.: лемк. [Пир., с. 385], пд.лемк. [Горб. VIII, с. 638], гуц. [Піп., с. 190], ндністр. [Шило, с. 253], пд.волин. [Горб. VII, с. 511].

Будівельника, який покриває будинок будь-яким матеріалом у бойківських говірках номінують: *покр'ївел'ник* (б.н.пп.), *покр'ивал'ник* (74), *к'ровел'шчик* (78), *криванник* (33), [Сіл.¹, арк. 44]. Назви мотивовані дією, яку виконує фахівець. Слова утворені за допомогою суфіксів *-а(е)л'ник*, *-шчик*, *-н:ик*; пор.: сх.поділ. *покрівельник*, *покрільщик* 'майстер, який виконує покрівельні роботи' [Пол., с. 320].

Гіпонімом до гіпероніма *покр'ївел'ник* є лексема *бл'а'хар* 'фахівець, що покриває будівлі бляхою' (38, 68, 74, 75, 76, 77, 79,) та її фонетичний варіант *бл'и'хар* (70, 78). Назва утворена за ММ 'покрівельний матеріал' > 'виконавець дії'. Лексема походить від запозиченої з німецької мови назви *бляха* за посередництвом польської [ЕСУМ I, с. 216]. Способом номінації фахівця є суфіксація (*-ар*); пор.: лемк. *бляхар* 'ремісник, який виробляє бляхи посуд, покиває бляхою дахи будинків' [Пир., с. 30], пд.волин. *бл'ахár* 'покривач дахів' [Горб. VII, с. 437], пд.бук. *бл'ехár* 'бляхар' [Горб. VI, с. 423].

Для номінації виконавця штукатурних робіт відзначено запозичену з італійської мови [ЕСУМ V, с. 482] лексему *штука'тур* (б.н.пп.) та її фонетичні варіанти *шчука'тур* (70), *шчика'тур* (10, 20, 30, 34), а також утворену від запозиченого слова за допомогою власномовного форманта *-ник* назву *шчика'турник* (56).

Відзначено також назви *л'а'пак* (79), *болот'н'аник* (56) 'той, хто покриває стіни і стелю розчином глини'.

Лексема *л'а|пак* утворена за ММ 'дія' (бойк. *л'апати* 'покривати стіни розчином глини') > 'виконавець дії'. Слово утворено за допомогою суфікса *-ак*. На позначення осіб (здебільшого виконавця дії) високопродуктивним цей словотвірний тип відзначено в закарпатських говірках [219, с. 74]; пор.: гуц. *ліпáк* 'штукатур, муляр' [Піп., с. 51], бук. *ляпáк* 'базікало' [СБГ, с. 270].

Назва *болот'н'аник* мотивована будівельним матеріалом – до якого входить болото. Цей матеріал використовує будівельник для штукатурення стін та стелі. Слово утворено суфіксальним способом (*-аник*).

СП назв виконавців процесів будівництва репрезентована незначною кількістю лексем. Відзначено гіперо-гіпонімні зв'язки. Типовими МО для творення назв виконавців є 'процес будівництва', 'матеріал виготовлення'. Продуктивний спосіб номінації виконавців будівельних процесів – суфіксація (*л'а|пак*, *болот'н'аник*, *буд'іву|ничий*), відзначено субстантивацію (*буд'і|ничий*). Репертуар СП поповнюється шляхом запозичень з інших мов, наприклад, польської (*мул'ар*) чи німецької (*майстер*). (п. *му́ляр*, н. *ма́йстер*, іт. *штукату́р*).

4.3. Назви інструментів будівельників

СП назв інструментів будівельників формують номінації знаряддя для копання рівчаків під фундамент, інструменти для виготовлення та обробки матеріалів з дерева, знаряддя ударної дії, інструменти для витягування цвяхів, прилади для перевірки горизонтального та вертикального положення площини стін, мулярські інструменти.

Важливим процесом під час будівництва є копання ровів під фундамент. Для цього бойки використовують лопату – звужену для копання та совкову для підбирання землі.

На позначення лопати для копання, звуженої та загостреної на кінці, у досліджуваних говірках засвідчено однослівні назви *рис'кал'* (40, 42, 43, 44, 45, 47, 48, 74, 75, 76, 77), *рос'кал'* (9, 10, 18, 20, 41), *лис'кар'* (30, 39, 49, 56, 58, 62, 70, 71, 73, 79), [Он. I, с. 410], *штико|ва ло|пата* (83). У перехідних говірках відзначено назви *аришин* (66) та *штико|ва ло|пата* (68).

Лексема *лискáрь*, за свідченням етимологів, запозичена в давньоруську мову з новогрецької (нгр. *λιοράρι* ‘заступ, лопата’) [ЕСУМ III, с. 243], а назва *рискáль* є результатом метатези у слові *лискáрь* [там само V, с. 81]; пор.: *рискáль* (з ремаркою *діалектне*) ‘заступ’ [СУМ VIII, с. 539]. Ареал поширення назви продовжується і в інших говірках південно-західного наріччя; пор.: закарп. [Саб., с. 164], ндністр. [Горб. IX, с. 130; Шило, с. 226], гуц. [Піп., с. 163; ГГ, с. 163; Негр., с. 153], марамор. [Горб. IV, с. 362], зх.поліс. [Арк. II, с. 120].

Назва *аршів* ‘заступ’ засвідчена в закарпатських говірках. І. Сабадош пов’язує закарп. *аршів* із угор. *ársó* ‘заступ’ [Саб., с. 18]. Так само унгаризмом вважає слова *аршів* та *аршин* на позначення заступу Й. Дзендзелівський і виявляє їх варіанти на всіх території Закарпаття [66, с. 46]. Літературній мові слово *аршин* відоме зі значенням ‘давня східнослов’янська міра довжини, яка вживалася до запровадження метричної системи; дорівнює 0, 711 м’ [СУМ I, с. 65].

Маніфестантами значення ‘лопата совкова, призначена для підбирання землі чи будівельних сумішей’ є однослівні назви *шшфл’а* (9, 10, 18, 20, 30, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 47, 48, 49, 56, 58, 62, 70, 71, 73, 75, 76, 77, 79), *шшфл’і* (70, 74), *л’опата* (66). У селі Волосянка Ужгородського району засвідчені синоніми *арш’іш* та *соўко’ва л’опата* (68).

Як стверджують етимологи, назва *шшфля* запозичена з німецької мови за польським посередництвом [ЕСУМ VI, с. 497]; пор.: [BTC]. Ареал поширення назви *шшфля* на позначення лопати продовжується і в інших українських говорах: пор.: [Пир., с. 448; Шило, с. 284; Негр., с. 192; Горб. IV, с. 373; СБГ, с. 680; Горб. VIII, с. 522; Арк. II, с. 279; Горб. XI, с. 487].

Компонент двослівної назви *соўко’ва л’опата* мотивований формою лопати у вигляді совка; див.: [СУМ IX, с. 436]. Віддієслівна лексема *совок* має праслов’янське коріння (псл. *sovati*) [ЕСУМ V, с. 342]. Натомість компонент складеної назви *шшико’ва л’опата* утворений від запозиченого з німецької мови слова *шштик* (*шштих*) ‘шпичаста палиця; гострий кінець, вістря’ (свн. *stich* ‘укол (удар списом)’ [ЕСУМ VI, с. 475]. Слово *шштик* ‘лопата’ (з ремаркою *застаріле*) зафіксовано в СУМі [СУМ XI, с. 537].

Розташування Бойківщини в гірській місцевості зумовлює необхідність розколювання гірської породи під час копання ровів під фундамент. Для цього

використовують ручне ‘лопата совкова, призначена для підбирання землі чи будівельних сумішей’, яке в досліджуваних говірках номінують: *че|кан* (31, 38), [Он. II, с. 361], *чи|кан* (39, 49, 62, 71, 75, 76), *че|канка* (45), *чо|кан* (77, 78, 79, 83), *джи|тан* (13, 18, 20, 41, 42, 44, 45, 47, 48, 71, 73, 74), *джага́н* [Он. I, с. 210], *дз'у|бан* (27, 31, 52), [Он. I, 212], *кром|нач* (68), *крем|нач* (38), *кл'оф* (9, 17), [Он. I, с. 360].

Лексема *че|кан*, очевидно, мотивована зовнішньою схожістю на старовинну ручну зброю, дет. див.: [СУМ XI, с. 290], а слово *чекань* ‘рід старовинної зброї у вигляді палиці з молотком на кінці’ – фіксують пам’ятки української мови XVII–XVIII ст. [Тимч.¹ II, с. 477]. Дослідники етимології слова *джага́н* ‘кирка, мотика’ вважають його запозиченим із тюркських мов [ЕСУМ II, с. 47]. Схожі назви відомі й іншим говіркам пор.: гуц. [Негр., с. 184; Піп., с. 221], лемк. [Тур., с. 338; 30, III, к. 95], ндністр. [Шило, с. 107, Горб. IX, с. 95], бук. [СБГ, с. 638], пд.бук. [Горб. V, с. 181], зх.поліс. [Арк. I, с. 127].

Назва *дз'у|бан*, на нашу думку, мотивована дією, яку виконують, розколюючи тверду породу, – довбають, *дзюбають* її. Слово утворено за допомогою суфікса *-ан*; пор. літ.: *дзюба́к* ‘кирка’ [СУМ II, с. 267]. Лексема *дзюба́ти* запозичена з польської мови (п. *dziubać* ‘видовбувати, робити виїмки’ відоме з XVII ст.) [ЕСУМ II, с. 61]; пор.: зх.поліс. *дзюбак*, *дзюбан* ‘кінець леза ножа’ [Арк. I, с. 129].

Лексема *кром|нач*, за свідченням етимологів, запозичена з чеської мови за посередництвом польської (ч. *krumpáč*, *krompáč* ‘кирка’) [ЕСУМ III, с. 102]. Фонетичні варіанти слова відомі також іншим говіркам: пор.: закарп. [Саб., с. 153], пд.лемк. [30, III, к. 95], нсян. [Пшеп., с. 194].

Слово *кл'оф* ‘кирка’ запозичено з німецької мови за польським посередництвом [ЕСУМ II, с. 471]. Назва *к'іл'оф* ‘кирка’ відома також південнобуковинським говіркам [Горб. V, с. 181]. На позначення кирки слова *джига́н*, *чека́н*, *кромпа́ч*, *дз'уба́н* та їхні фонетичні варіанти ілюструють карти «Карпатського діалектологічного атласу» [к. 153].

У перехідній говірці села Ялове виявляємо семантичну опозицію назв кирки за ДО ‘розмір’: *че|кан* ‘ручне знаряддя великого розміру у вигляді загостреного з одного боку молотка або стрижня для подрібнення, розколювання твердих порід,

кирка' : *сек'е|р'анка* 'ручне знаряддя малого розміру у вигляді загостреного з одного боку молотка або стрижня для подрібнення, розколювання твердих порід' (66).

Слово *сек'е|р'анка* має не зовсім ясну мотивацію. На нашу думку, може бути мотивоване дією *сікти* (каміння січуть та розколюють) та пов'язане з назвою *сокіра* (див. нижче).

Теслярські інструменти представлені назвами різних видів сокир та пили пил, свердел, стругів та спеціальних ножів.

Для номінації знаряддя у вигляді дерев'яного держака та залізної лопаті з гострим лезом з одного боку та обухом з іншого фіксуємо назви *со|к'ура* (б.н.пп.), *то|п'ір* (9, 56). Обидва слова є питомими [ЕСУМ V, с. 345; V, с. 599].

У досліджуваних говірках засвідчено гіпоніми до гіпероніма *со|к'ура*. Із семантикою 'сокира з широким продовгуватим вістрям та прямим держак' засвідчено лексеми *плен|кач* (18, 28, 32, 34, 39, 40, 45, 47, 48, 49, 52, 61, 63, 79), [Он. II, с. 80], *план|кач* (26, 27, 31, 33, 36, 38, 39, 50, 58, 62, 66, 68, 73, 75, 76, 77), *план|кач'* (23), *план|качка* (43), *план|таш* (78) та складені назви *тран|с'ка со|к'ура* (61), *тран|ц'ка со|к'ура* (56, 60, 64). Просторова поведінка назв сокири із широким вістрям і прямим держак'ом представлена на карті (додат. В, к. 24).

Важко встановити мотивацію лексеми *плен|кач*. Слово може бути мотивоване плескатою формою вістря і походити від слова *плоский*, яке споріднене з лит. *Plónas* 'тонкий' [Фасм. III, с. 273]. Також існує імовірність мотиваційного зв'язку з польським словом *řlonka* 'лісове дерево' [Brück., с. 422], оскільки на Бойківщині інструмент застосовують для тесання дерева, зокрема виготовлення *пла|ниці*; пор.: гуц. *планкач* 'т.с.' [Піп., с. 142], пд.лемк. *планкач* 'т.с.' [Горб. VIII, с. 617], *планкач*, *плénкач* та інші фонетичні варіанти 'т.с.' [30, III, к. 81].

Назва *тран|с'ка со|к'ура* утворена за ММ 'виконавець дії' > 'знаряддя праці' – бойк. *гран* 'тесляр; сокирник' [Он. I, с. 190]. Слово *гран*, імовірно, пов'язане з питомою назвою *грань* 'лінія поділу, межа, ребро' [ЕСУМ I, с. 585], адже фахівець вирівнював грані дерев'яних деталей; пор.: гуц. *гранчіти* 'обрізувати, стругати' [Піп., с. 39].

Значення 'сокира з широким заокругленим вістрям та дещо відведеним убік топорищем' репрезентують назви *то|п'ір* (13, 47, 48, 71, 74, 75, 76, 77, 78,

79), *барт* (27, 33), [Он. I, с. 45], *те|сак* (45), [102, с. 4], *-ши|рока со|к'ура* (38, 41, 43), *ши|рокий то|п'ір* (8, 11, 16, 18, 20, 23), [118, с. 18; 179, с. 327], *те|сел'с'кий то|п'ір* (39), [179, с. 327], *тесельский топор* [102, с. 4]: *ў пленка|чи |доўге топо|ришце / а ў топо|р'і / ко|ротке і в'ін кри|вий // |добри ру|ками |бити по |дерев'і // бо ти сто|йиш / бо ко|билиц'і ви|сок'і / а тої / шо |теше пленка|чом / то на ни|зу / шо |небуд' п'ідло|жиў п'ід |дерево і |теше // дв'і р'із|ниц'і // тої |може те|сати де |небуд' / а оту ўже т|реба сад|жати / ўже т|реба двох / трох чоло|в'ік / |дерево т|реба са|джати* (75). У перехідних говірках засвідчено назву *фара|г'іў* (66, 68). Ареальне варіювання лексем з аналізованою семантикою демонструють карти (додат. В, к. 25).

Лексема *ба́рда* ‘сокира, тесак’, *ба́ртка* ‘маленька сокира’ відомі літературній мові та засвідчені в лексикографічних джерелах кін. XIX – поч. XX ст.: [Жел. I, с. 13; Грін. I, с. 31; СУМ I, с. 105, 108]. Етимологи вказують, що слово походить від назви, запозиченої зі східнороманських мов або угорської мови (уг. *bard* ‘сокира, колун’), і пов’язують із двн. *bart* ‘борода’ чи фр. ст. *barde* ‘тс.’ [ЕСУМ I, с. 141]. Окрім бойківських говірок, лексеми засвідчено в інших говорах мови: закарп. *ба́ртка* ‘мала гостра сокира’ [Піп., с. 11], ндністр. *ба́рда* ‘сокира для тесання’ [Шило, с. 49], бук. *ба́ртка* ‘маленька сокира’ [СБГ, с. 25].

Слово *те|сак* мотивоване дією, яку виконують знаряддям. Назва утворена від питомого дієслова *тесáти* [ЕСУМ V, с. 560] шляхом суфіксації (-ак); пор. літ: *тесáк* ‘теслярська сокира з широким лезом, якою тешуть дерево’ [СУМ X, с. 100], а також [Пир., с. 385; Піп., с. 190; Бон., с. 189].

Лексема *фа́рагів*, за свідченням етимологів запозичена з угорської мови (угор. *faragó* ‘тесак’) [ЕСУМ VI, с. 73]. Слово *фа́рагів* ‘сокира’ фіксують також лексикографічні джерела XIX ст. [Жел. II, с. 1026]; пор. пд.лемк. *фарагу́ў* ‘теслярська сокира’ [30, III, к. 81]. Назви видів сокир для тесання перейшли до пасивного словника носіїв бойківських говірок, що зумовлено відсутністю потреби у їх використанні.

Гіпонімами до гіпероніма *со|к'ура* є: *тес|лиц'а* (59), [Он. II, с. 286], *тис|лиц'а* (33, 34), *тесанка* (83), які позначають знаряддя у вигляді сокири із заокругленим, розташованим перпендикулярно до топорища, лезом (заточений з одного боку) для вибирання пазів у колодах. У бойківських говірках назва *теслиця* репрезентує

також значення ‘знаряддя, яким довбають корито; широка сокира’ [Он. II, с. 286], а слово *тесанка* – ‘обтесана з двох боків колода’, ‘обтесана або обрізана з чотирьох боків колода як деталь зрубу’ (див. підрозділ 4.4.). МО для творення назв *теслиця*, *тесанка* є ‘процес’ обробки деревини. Слова *теслиця* (*тислиця*), *тесанка* утворені суфіксальним способом (*-иц’-(а)*, *-анк-(а)*); пор.: [СУМ Х, с. 101], а також [Шило, с. 253; Піп., с. 190; ГГ, с. 184].

Для поздовжнього розпилювання колод використовували довгу пилу з простими зубами, що має звужену з одного кінця основу і два дерев’яні держакі, встановлені перпендикулярно до полотна. Для номінації такої пили в обстежених говірках засвідчено назви *трач* (28, 30), *трачка* (9, 10, 13, 20, 41, 43, 46, 47, 48, 70, 71, 75, 76), *трачка* (6, 16, 33), *трачка* (27, 62), *драч* (63, 66), *драчка* (50, 61, 68), *драчка* (52, 59, 60, 62), *трачна пила* (2), [179, с. 328], *трачка пила* (14, 38, 39, 42, 74, 78, 79, 83), [118, с. 18], *драчка пила* (49, 62), *пила доўга* (50).

Лексема *трач*, як зазначають етимологи, запозичена з польської мови (п. *trzacz* ‘розпилювач, лісопиляня’) [ЕСУМ V, с. 625], а бойківська назва *трачка* утворена від неї за допомогою форманта *-ачк-(а)*. У досліджуваних говірках назва *трач* відома також зі значенням ‘пристрій для різання колод на дошки’, *трачка* ‘козли, на яких ріжуть дошки’ [Он. II, с. 299]. МО для номінації *трач*, *трачка* ‘пила’, очевидно, є пристрій, на якому пиляють колоди. Назви *трачка* ‘лісопиляня’, *трач* ‘пиляр’ засвідчують лексикографічні джерела кін. XIX ст. [Жел. II, с. 981]; пор.: лемк. [Пир., с. 391], гуц. [Негр., с. 170; Піп., с. 195; ГГ, с. 188], ндністр. [Шило, с. 255], бук. [СБГ, с. 550, 551].

Слово *драч* має затемнену мотивацію. Припускаємо, що виникло в результаті асиміляції від назви *трач*. Можливою є мотивація за дією від *дёрти*, оскільки колоду розрізали пилою на дошки – шматки, ніби «дерли»; пор. *драч* ‘колючий чагарник’ – похідне утворення від *драти* [ЕСУМ II, с. 124]. Назви *драч* та *трач* творять деривати – назви процесу розрізання колод на дошки *трачкувати* (14), *драчувати* (66).

Зі значенням ‘коротка пила з одною ручкою для розрізання колод та інших дерев’яних предметів’ фіксуємо синонімами *пиўка* (75, 76, 77) та *ручна пила* (75, 76, 77). Слово *pila* засвідчено у праслов’янській мові і є запозиченим

із германських мов (двн. днн. *Fīla* ‘терпуг’) [ЕСУМ IV, с. 368]. Використання означуваного слова *руч^лна* до іменника *пи^лла* зумовлено потребою уточнити її вид, оскільки сучасне будівництво передбачає автоматичний інструмент.

На позначення пили з бензиновим двигуном засвідчено композит *бензопи^лла* (б.н.пп.). Лексема *бензопи^лла* утворена, імовірно, на власне українському ґрунті від запозиченої з французької мови назви *бензі́н* [ЕСУМ I, с. 167] (пальне для автоматичного інструмента) та відомої праслов’янській мові лексеми *пи^ла* [ЕСУМ IV, с. 368].

На позначення інструмента для ручного стругання деревини засвідчено однослівні назви *ра^лбанок* (79), *х^л’банок* (83), *ге^лбанок* (20), *’гібел’* (31, 34, 36, 38, 39, 56, 83), *’г’ібел’* (68, 78), *’геб’іл’* (77), *’г’еблик* (18, 20), *’геблик* (10), *’геблык* (61). У перехідній говірці зафіксовано назву *д’аг^л’іў* (66).

У лексикографічних джерелах бойківських говірок засвідчено назву *геба́нок* ‘гібель, половину менший від *ла́вки*’ [Кміт, с. 42]. Також *руба́нок* зафіксовано в лексикографічних джерелах української мови кін. XIX – поч. XX ст. зі значеннями ‘рубанок, струг’ [Грін. IV, с. 84], ‘ру́банець’ [Жел. II, с. 840]. На думку етимологів, слово запозичено з німецької мови (нвн. *Raubank* ‘великий рубанок’) [ЕСУМ V, с. 131].

Етимологи стверджують, що слово *гёмбель* ‘рубанок’ запозичено з німецької мови, можливо, за польським посередництвом (п. *hebel*, нвн. *Hóbel*, *Hébel* ‘тс.’) [ЕСУМ I, с. 492]. Ізоглоси назви *гібель* та її варіантів на позначення теслярського інструменту для стругання деревини продовжуються в інших говіркових ареалах: ндністр. [Шило, с. 91], гуц. [ГГ, с. 45], пд.лемк. [Горб. VIII, с. 571], зх.поліс. [Арк. I, с. 87, Горб. III, с. 288], бук. [СБГ, с. 69; Горб. V, с. 152; Горб. VI, с. 426], пн.підляс. [Горб. XI, с. 459].

Слово *д’аг^л’іў*, імовірно, поширилося із закарпатських говірок. Як стверджує Й. Дзендзелівський, назва запозичена з угорської мови [ДЛАЗО I, к. 70]; пор.: угор. *gyalu* ‘рубанок, струг’ [ЕСУМ II, с. 153; Гальді, с. 180]. У закарпатських говірках лексема репрезентує також семантику ‘шатківниця’ [ДЛАЗО I, к. 70].

Для виконання отворів та заглиблень використовують інструмент, який номіновано *доло^то* (79), *’доло^то* (9, 20, 30, 34, 56), *до^лото* (78), *’дол^то* (66,

68). Слово має праслов'янські корені та походить від дієслова * *dʰlbtī* 'довбати' [ЕСУМ II, с. 107], див. також: [СУМ II, с. 360].

На позначення різального інструмента для вироблення заглибин, отворів у дереві фіксуємо назви *свердло* (75, 76), *свирло* (10, 30, 58, 62, 78); пор.: *свёрдел*, *свёрдло* 'ріжучий інструмент, обертаючи який, роблять отвори, заглибини в металі, дереві, ґрунт' [СУМ IX, с. 69]. На думку етимологів, назва є питомою в українській мові [ЕСУМ V, с. 189]; пор.: бук. *свёрдель*, *свёрдиль*, *свёрділь* 'заст. свердел' [СБГ, с. 479], зх.поліс. *свёрблик* 'невелике свердло' [Арк. II, с. 137].

На позначення металевого загостреного у вигляді ложки, стержня з гострими ріжучими гранями і дерев'яною ручкою у вигляді літери «Т» для вирізання отворів у латах відзняено лексему *латник* (9, 20, 31, 38, 40), (29), [Сіл.², арк. 10]. Слово *латник* утворене від назви дерев'яної деталі *лати* (*лата* 'двобічна обтесана жердина, прибита до кроков, до якої кріпиться покрівля' (б.н.пп.)) за допомогою суфікса *-ник-*. На позначення свердла назву фіксують також етнографічні джерелах (29) [Сіл.², арк. 10; 102, с. 6].

Для покривання даху виготовляли маленькі дощечки різного розміру – *гонт* та *драниці* – за допомогою спеціального великого ножа. Значення 'інструмент для виготовлення гонту чи драниць' у досліджуваних говірках репрезентоване атрибутивно-субстантивними словосполученнями *об'іручний ніж* (33, 34, 39, 52), *обе'ручний ніж* (38), *о'б'іручний ніж* (2, 14, 49), *о'б'іручний ніж* (10, 13, 66, 68), *в'існий ніж* (70, 73, 75, 76, 77, 78, 79), *нав'існий ніж* (70).

Компонент *об'іручний* у складених назвах-утвореннях від композита *обіруч* (*обіруч* 'обома руками' [СУМ V, с. 507]). Мотивацією для творення, очевидно, є форма ножа з двома ручками, за які тримали, виконуючи роботу. Лексикографічні джерела ХІХ ст. засвідчують слово *обіручний* 'для двох рук (ніж=вісник)' [Жел. I, с. 540]. Схожі назви засвідчені в інших говірках: лемк. *обіручний ніж* 'дворукий ніж' [Пир., с. 250], пд.лемк. *обіручний ніш* (та ін. фонетичні варіанти) 'гостре знаряддя з двома ручками для обстругування дерева' [30 III, к. 96], *обручний ніж* 'вісний, півкруглий дворучковий ніж' [Горб. VIII, с. 609], гуц. *обіручний* 'на дві руки' [Піп., с. 120].

Назва *в'існий ніж* має затемнену мотивацію. Із семантикою 'струг' лексема *вісник* (із ремаркою *діалектне*) зафіксована в сучасній літературній мові [СУМ I,

с. 684], а також в лексикографічних джерелах XIX – поч. XX ст.: *вісній*, *вісняк* ‘ніж’ [Жел. I, с. 108], *вісний* ‘вісний ніж’ [Грін. I, с. 108]. Етимологи пов’язують прикметник *вісній* з псл. *ось* ‘вісь’ [ЕСУМ I, с. 405], однак незрозумілим є мотиваційний зв’язок з ножем. Лексему *вісній* (*ніж*) для номінації струга засвідчено в інших говірках української мови: гуц. [Негр., с. 41; Піп., с. 26; ГГ, с. 39], пн.дністр. [Горб. IX, с. 84], бук. [СБГ, с. 59], пд.бук. [Горб. V, с. 148].

У говірці с. Липа виявляємо лексему *дра^лничник* ‘ніж для виготовлення драниць’ (73). МО для творення назви є ‘покрівельний матеріал’ (*драніці*). Слово утворено суфіксальним способом (*-ник-*).

Знаряддя ударної дії в бойківських говірках представлено різними видами молотків, диференційованих за розміром, формою металевого бруска, яким забивають. На позначення знаряддя для забивання цвяхів і скріплення між собою дерев’яних деталей засвідчено назви *моло^лток* (б.н.пп.), *кле^лпач* (32, 38, 39, 55, 66, 68), [Он. I, с. 357], *кле^лвець*’ (42, 43, 45, 74, 78), *кли^лвиць*’ (4, 5, 13), [Он. I, с. 357].

За ДО ‘форма’ металевого бруска у деяких говірках засвідчено семантичне протиставлення назв ‘знаряддя ударної дії з круглим металевим брусом’ : ‘знаряддя ударної дії з квадратним металевим брусом’: *моло^лток* : *кле^лвець*’ (73, 75, 76, 77). У деяких говірках лексеми *моло^лток* і *кле^лвець* ілюструють синоніміїні відношення (13, 43, 44, 45, 47, 48, 49). Причому респонденти стверджують, що літературна назва *моло^лток* поступово заміщує діалектизм *кле^лвець*’, який побутує здебільшого у мовленні старшої вікової групи і переходить до пасивного словника бойківських говірок.

Слово *клевець*, як стверджують етимологи, утворене від псл. *klývati* ‘клювати; дзьобати’ [ЕСУМ II, с. 467]; пор.: *клевець* (з ремаркою *діалектне*) ‘молоток’ [СУМ IV, с. 177]. З ідентичною семантикою лексема *клевець* та її фонетичні варіанти відомі іншим говіркам української мови: лемк. [Пир., с. 161], гуц. [Негр., с. 93; Піп., с. 79; ГГ, с. 95], дністр. [Шило, с. 143], бук. [СБГ, с. 208; Горб. VI, с. 433].

Лексема *кле^лпач* утворена за ММ ‘дія’ > ‘інструмент’. Виникнення назви пов’язано, очевидно, з тим, що подібним знаряддям клепають лезо коси, однак назва розширила свою семантику та позначає в зазначених говірках будь-який молоток; пор. бойк. *клепáчь* ‘молоток’ [Кміт, с. 111], ‘молоток для клепання

коси; мулярський молоток' [Он. I, с. 357]. Лексема *клепач* утворена від дієслова *клепати* за допомогою суфікса *-ач-* та, на думку етимологів, має праслов'янське коріння [ЕСУМ II, с. 458]. Ізоглати лексеми *клепач* продовжуються в інших говірках південно-західного наріччя [Саб., с. 144; Пир., с. 161; Піп., с. 79; СБГ, с. 208].

На позначення молотка великого розміру для подрібнення каменю та забивання чогось великого. Лексеми *млот* (б.н.пп), *к'уїан'а* (75, 76). Лексема *к'уїан'а* має праслов'янські корені (псл.* *куъ* 'молот, довбня') [ЕСУМ II, с. 430]; пор.: лемк. [Пир., с. 159], пд.лемк. [30 III, к. 93], гуц. [СБГ, с. 206], сх.поділ. [Пол., с. 276], поліс. [Лис., с. 96].

Зі значенням 'товстий дерев'яний молот, яким набивали глину на долівці чи споруджували глинобитні печі' виявляємо назви: *тоўчка* (64), *тоўкачка* (18, 27), *трамбоўка* (10, 28, 33, 58), *доўбн'а* (30, 38, 39, 53, 60, 61, 63, 70), [Он. I, с. 223], *доўбинка* (41), *доўбенка* (42, 68), [Он. I, с. 222], *доўбешка* (2, 14), *коўбан* (36, 73). У деяких говірках фіксуємо синоніми *колотушка*, *тоўкачка* (20), *трамбачка*, *доўбн'а* (77), *трамбоўка*, *доўбинка* (56).

Зауважмо, що більшість зафіксованих назв товстого дерев'яного молота, утворені за ММ 'дія' > 'знаряддя'. Лексема *дóвбня* має праслов'янське коріння [ЕСУМ II, с. 99]. Слово утворено суфіксальним способом (*-н'-(а)*); пор.: ндністр. *дóбня* (*дóбні*, *дóбинка*) 'довбня; колода, на якій рубують дрова' [Шило, с. 111], пн.підляс. *доўбня* 'довбня; дерев'яний молот' [Горб. XI, с. 461]. Лексема *тоўкачка* утворена від питомого дієслова *товкті* [ЕСУМ V, с. 588] суфіксальним способом (*-ачк-(а)*). Назва *то́вчька* 'ручна ступа', 'товкач' засвідчена у в лексикографічних джерелах бойківських говірок [Он. II, с. 294], а також поширена в інших говірках [Пир., с. 388; Негр., с. 168; Піп., с. 193].

Слово *колотушка* мотивоване процесом набивання землі та утворене від дієслова *колотити* 'бити' суфіксальним способом (*-ушк-(а)*). Назва має праслов'янське коріння [ЕСУМ II, с. 523]; пор: [Пир., с. 166], [СБГ, с. 219].

Лексема *трамбоўка* утворена, очевидно, від запозиченого з німецької мови дієслова *трамбувати* (нвн. *Trampeln* 'топати; топтати') [ЕСУМ V, с. 617] шляхом суфіксації (*-оўк-(а)*); див. також [СУМ X, с. 228].

У досліджуваних говірках для витягування цвяхів із дерев'яних деталей використовують ручне металеве знаряддя у вигляді щипців з загнутими всередину і загостреними кінцями, які номінують *об'цен'г'и* (73, 75, 76, 78), *об'цен'гл'і* (77, 83), *об'цунгл'і* (38), *опцьонгі*, *цьоньки* [Он. II, с. 366], *ц'онги* (68), *кл'ішч'і* (77, 78, 83).

За свідченням етимологів, слово *обцёньки* запозичено з польської мови [ЕСУМ IV, с.146], див. [СУМ V, с. 602]. Фонетичні та словотвірні варіанти лексеми поширені в інших говірках: лемк. [Пир., с. 253], ндністр. [Шило, сс. 76; 190], гуц. [Негр., с. 126], бук. [СБГ, с. 357], зх.поліс. [Горб. III, с. 306], поліс. [Лис., с. 140].

Лексема *кл'ішч'і* в бойківських говірках відома також із семантикою 'плоскогубці', 'верхні кінці рамки хомута' [Он. I, с. 358]. Укладачі Етимологічного словника виводять слово від псл. *klěšča, що сягає дієслова *klěs-titi* 'стискати' [ЕСУМ II, с. 463]. Назва *кліщі* на позначення інструмента є нормативною в сучасній українській мові [СУМ IV, с. 186] та функціонує в говірках українського мовного континууму: лемк. [Пир., с. 162; 31, III, к. 86], гуц. [Негр., с. 94], бук. [Горб. VI, с. 433], зхполіс. [Арк. I, с. 227].

Для перевірки положення лінії в обстежених говірках використовують декілька видів приладів. Зокрема прилад для перевірки горизонтального положення площини стін номіновано *ватер|нас* (75, 76), *уровен'* (б. н. пп.), *васер|вага* (7, 13, 14, 34, 38, 66, 75, 76, 77, 78, 79), *васерва|га* (59, 60), *водо|вага* (71, 73, 74, 77, 78).

Лексема *ватер|нас* є нормативною в сучасній літературній мові [СУМ I, с. 297]. На думку етимологів, слово запозичено з голландської мови та утворено від голл. *Water* 'вода', спорідненого з англійським *water*, та *passen* 'приміряти' [ЕСУМ I, с. 339].

Назва *уровен'* має праслов'янське коріння (псл. *orvъnъ споріднене з прус. *arwis* 'справжній, дійсний, вірний, певний') [ЕСУМ V, с. 87]; пор. сх.поділ. *уровен'* 'пристрій для регулювання рівності, для виявлення відхилень по горизонталі стіни та різних предметів' [Пол., с. 358].

Слово *васер|вага*, припускаємо, має німецьке походження: н. *wasser* 'вода' [ЕСУМ I, с. 339; Мюлл., с. 692]. Дослідниця О. Подвойська—стверджує, що

німецька мова в цьому випадку стала посередником запозичення з англійської і німецька назва є частковою калькою [157, с. 67]. Ізоглоси лексеми *васерва́га* ‘рівень, ватерпас’ поширені в більшості говірок південно-західного наріччя [Гнат., с. 48; Тур., с. 38; Пир., с. 40; 30, III, к. 94; Негр., с. 32; Піп., с. 21; ГГ, с. 33; Шило, с. 67; СБГ, с. 48; Арк. I, с. 45; Ост., с. 361; Горб. IV; с. 282]

На позначення приладу у вигляді тягарця на нитці для визначення вертикальної прямої під час будівельних робіт засвідчено назви *пйон* (73, 77), *от'в'ес* (66). Лексема *пйон*, імовірно, запозичена з польської мови (п. *piop* ‘шматок (для виявлення перпендикулярності)’, *piopowy* ‘перпендикулярний, вертикальний’ [Brück., с. 414]). Слово *пйон* ‘тс.’ відоме й іншим говіркам південно-західного наріччя: ндністр. [Шило, с. 207], бойк.-ндністр. [Гнат., с. 419], гуц. [Негр., с. 136], бук. [СБГ, с. 427].

Назва *от'в'ес*, очевидно, мотивована дією *висіти*, адже тягарець звішують вертикально на площині стіни для визначення відхилень. Слово утворено безафіксним способом від *отвесити*.

Прилад із рухомим кутником для вимірювання кута скісної зарубки дерев'яних частин у бойківських говірках номінує *ш'мига* (73, 74, 77, 78, 79, 83). Назва *ш'мига* ‘дощечка, що служить кутоміром при набиванні кутового каменя’ засвідчена в лексикографічних джерелах поч. ХХ ст. [Грін. IV, с. 506], і є запозичена з німецької мови, припускаємо, за посередництва польської (п. *śmiga* ‘вид косинця, що рухається на осі; теслярське знаряддя (кутомір)’ [ЕСУМ VI, с. 446]; пор.: [ГГ, с. 217; СБГ, с. 669; Шило, с. 281].

Серед мулярських інструментів фіксуємо знаряддя для роботи з будівельними розчинами, зокрема загладжування цих розчинів на поверхні стін та стелі. На позначення металевої трикутної лопатки на короткому держаку для роботи з будівельними розчинами засвідчено лексеми *к'ел'н'а* (б.н.пп.), *к'ел'н'і* (42), *к'ел'ма* (41, 78, 83).

Слово *кельня* (*кельма*) за свідченням етимологів, запозичено з німецької мови за польським посередництвом [ЕСУМ II, с. 422], див.: [СУМ IV, с. 140]. Зі схожим значенням слово *кельня* та його фонетичні варіанти відомі іншим говіркам: [Пир., с. 158; СБГ, с. 197]; також: зх.поліс. *к'ел'н'а* ‘черпак до вапна’ [Горб. III, с. 297].

На позначення інструмента у вигляді лопатки трикутної форми, призначеного для накладання на поверхню будівельної суміші і її розрівнювання зафіксовано лексеми *ш|пател'* (б.н.пп.), *шпик|л'арка* (9). Назва *шпáтель* є нормативною в сучасній українській мові [СУМ XI, с. 517] та запозичена з німецької мови (н. *Spatel* 'інструмент хірурга і аптекаря') [ЕСУМ VI, с. 459]. Слово *шпик|л'арка*, імовірно, утворене на власне говірковому ґрунті та пов'язане з дієсловом *шпаклюва́ти* 'замазувати спеціальною речовиною щілини та нерівності якої-небудь поверхні' (похідне від н. *Spatel*) [ЕСУМ IV, с. 456]; пор.: сх.поділ. *ш|пате"л'* 'дерев'яна або металева пластина з ручкою, для замащування чого-небудь' [Пол., с. 367].

Для номінації знаряддя у вигляді дощечки з ручкою для розгладжування штукатурки чи глиняної поверхні стін засвідчено назви *|терка* (10), *|т'орка* (20, 41, 52, 66, 68, 75, 76, 78, 79), *за|т'урка* (39), *за|т'ірка* (33), *про|т'ірка* (66). Усі форми утворені за ММ 'дія' > 'інструмент' та зберігають прозорий зв'язок із псл. * *terti* 'терти' [ЕСУМ V, с. 559], див. також: [СУМ X, с. 86]. [СУМ X, с. 86]. Назви утворені суфіксальним способом (-к-(а)) від дієслів *тэ́рти* та *затира́ти*, *протира́ти*.

За ДО 'розмір' фіксуємо семантичну опозицію назв дошки для розгладжування будівельного розчину 'велика дошка для вирівнювання будівельного розчину' : 'мала дошка для розгладжування розчину' відповідно: *полу|т'ор* : *|т'орка* (13, 47, 48, 49), *ст'і|гачка* : *шеме|т'іўка* (68).

Лексема *ст'і|гачка* утворена за ММ 'дія' > 'інструмент (знаряддя)' суфіксальним способом (-ачк-(а)). Це пов'язано, очевидно з тим, що за допомогою великої дошки стягували зайвий будівельний розчин; пор.: [СУМ IX, с. 810]; лемк. *стігачка* 'резинка в одязі' [Пир., с. 371].

МО назви *шеме|т'іўка*, імовірно, є дія *шемета́ти* 'кидати, шпурляти', оскільки будівельний розчин закидають на стіну. Лексема *шемета́ти* – звуконаслідувальне утворення [ЕСУМ VI, с. 405]. Слово *шеме|т'іўка*, імовірно, утворено за допомогою суфікса -іўк-(а) та, можливо, є ендемізмом, оскільки у доступних нам лексикографічних джерелах не засвідчено. У відомих нам діалектних словника виявляємо тільки лемк. *шешут* 'листя капусти' [Пир., с. 438].

Отже, СП назви інструментів будівельників представлено здебільшого однослівними номінативними одиницями, що утворені суфіксальним способом. Двослівні назви складають незначну частину досліджуваної СП, більшість із яких – атрибутивно-субстантивні словосполучення. МО для творення назв є ‘дія’ (*т'орка*, *ст'ігачка*, *клепач* та ін.) та ‘матеріал’ (*латник*, *драбничник* та ін.). Засвідчено також приклад семантичної деривації – метафоричне перенесення за схожістю (*джи́тан*). Найтиповіші відношення у СП – гіперо-гіпонімні, а також антонімні відношення, сформовані за певною ДО (*чекан* : *сек'ер'анка*, *полу'т'ор* : *т'орка*). Синоніми відзначено тільки в деяких говірках. Назви будівельних інструментів представлено як питомими лексемами, так і запозиченими.

4.4. Назви будівельних матеріалів

Досліджувана СП об'єднує назви, що формують СМ, «назви покрівельних матеріалів», «назви матеріалів для загорожі», а також окремі назви, що не входять до СМ: назви первинних природних порід, які без обробки використовують у будівництві; назви матеріалів, оброблених ручним чи промисловим способом; назви матеріалів, які використовують для зв'язування конструкції будинку, внутрішніх опоряджувальних робіт. Основним будівельним матеріалом на Бойківщині була деревина, а для виготовлення окремих елементів споруд використовували камінь, глину, пісок, соломку, мох та ін. [179, с. 50].

Камінь як будівельний матеріал і у давніх будівлях, і в сучасних використовують здебільшого для закладання фундаменту. За свідченням дослідників, у давніших будівлях спеціальних фундаментів не робили, а під кути підвалин укладали камені чи обрізки колод [179, с. 88]. На позначення великого каменя природного походження під підвалинами будинку в усіх обстежених говірках фіксуємо лексему *кам'ін'*: *на кам'ін'ох* / *на чо'тири ву'ли* / *сири'дина* / *де йшла пириго'родка* // *на тих кам'ін'ох п'ідн'імаю на с'к'іл'ко м'іг* / *на п'іу'метра* чи *на метир на кам'ін'ох* / *ўс'о* // *по'тому п'ідму'ровуваў* (77).

У будівництві бойки використовують також дрібний камінь природного походження і промислової обробки. За ДО ‘походження каменю’ в деяких

говірках до гіпероніма *кам'ін'* відзначено гіпоніми: *шутер* (20, 27, 38, 44, 58, 68, 75, 76, 79, 83), *шутир* (2, 13, 18, 41, 77, 78) 'дрібний камінь природного походження, що без обробки використовують для закладання фундаменту', *ш'чеб'ін'* (2, 13, 18, 20, 27, 41, 44, 58, 75, 76, 77, 78, 79, 83), *шчеб'онка* (38) 'дрібний камінь, оброблений промисловим способом, що використовують у будівництві фундаменту'. У перехідних говірках відзначено *р'ін'* (66), *р'інча* (69) 'дрібний камінь природного походження, що без обробки використовують у будівництві фундаменту', *ш'чеб'ін'* (66, 69), *шчеб'онка* (68) 'дрібний камінь, оброблений промисловим способом, що використовують у будівництві фундаменту': *ти|пер' вылы|вайут фу|даминт / бо ти|пер' йе ци|мент / шутир* (20). Натомість: *шутир ни |добре // ш'чеб'ін' то йе с ка|мен'а // кар'йер // там ма|шина то|ти мне ка|м'ін'а велик'і / і то|то|во // там йе |сито / к'рутиц':а п'ід уг|лом // то коли па|де ту|во / то |б'іл'шиї |кам'ін'ъ па|де ту|да / а др'і|бон'к'ії / в'ін |падає |першиї // то в'ін їде по сор|тах // а |шутир / то йе р'ічко|виї* (77).

За свідченням етимологів, слово *шутер* запозичено з німецької мови (н. *Schotter, Schutter* 'гравій, щебінь, жорства') [ЕСУМ VI, с. 496], див.: [СУМ XI, с. 568], а також у говірках [Пир., с. 448; Тур., с. 350; Негр., с. 192; Піп., с. 230; Шило, с. 284; СБГ, с. 680].

Слово *шчеб'ін'* на думку етимологів, має праслов'янські корені [ЕСУМ VI, с. 501]. Словотвірний варіант *шчеб'онка*, фіксують дослідники і в інших говіркових ареалах: пор.: сх.поділ. *шчи|б'онка* 'подрібнене каміння, що використовується для будівельних робіт; щебінь' [Пол., с. 369], говірки Луганщини – *ш·ч'е^u|б'онка* 'тс.' [Сік., с. 220].

Лексему *р'ін'* 'береги річки, покриті жорствою', 'місця над річкою, покриті гравієм' відзначено в лексикографічних джерелах з Бойківщини [Он. II, с. 178]. У деяких перехідних говірках слово спростило семантику і номінує тільки жорству. Етимологи вказують на праслов'янське походження слова *рінь* [ЕСУМ V, с. 96]; пор.: лемк. *рінь* 'рівна місцевість над річкою, покрита піском, камінням, землею' [Пир., с. 336], закарп. *ріннік* 'місце, де зберігається гравій, галька, рінь' [Саб., с. 308].

На позначення сипучої гірської породи, яку використовують для зведення фундамену, відзначено назву *п'ісок* (усі н.пп.). Слово *пісо́к* має праслов'янське коріння [ЕСУМ IV, с. 415].

Окрім піску, у будівництві фундаменту та для приготування будівельних розчинів на Бойківщині застосовують мінеральну порошкову речовину, яка в поєднанні з водою утворює однорідну в'язучу масу, що швидко тужавіє і перетворюється на кам'янисте тіло. В обстежених говірках таку речовину номіновано *цемент* (б.н.пп.), *цимент* (39, 68, 75, 76, 77, 79). За свідченням етимологів, слово запозичено з німецької мови [ЕСУМ VI, с. 236].

Глина як будівельний матеріал у бойківському будівництві не набула широкого застосування, однак, за свідченням етнологів, «... її вживали для скріплення кам'яних фундаментних підмурівок під підвалинами, для обмазки стін, при муруванні печей. З неї вибивали «долівку», споруджували призьбу тощо. У різних місцевостях глина відрізнялася як за консистенцією, так і за кольором» [48, с. 48]. Репрезентантом багатомінеральної гірської породи, яка з водою утворює пластичну масу і яку використовують для виготовлення різних будівельних розчинів, в обстежених є лесема *глина* (усі н.пп.), *болото* (20, 30, 33, 34, 56, 61, 62).

Функціонування лексеми *болото* на позначення глини в бойківських говірках мотивовано, очевидно, тим, що глину вибирали поблизу річок, доріг, у багnistій місцевості, а подекуди використовували саме bagno. Отже, зовнішня схожість розчину глини з болотом зумолює в обстежених говірках розгалуження семантики лексеми *болото*.

Відзначено гіпоніми до гіпероніма *глина* за ДО 'колір': *сіна глина* (13, 20, 45, 76, 79), *біла глина* (63, 71, 73, 75, 76), *червона глина* (41, 71, 73, 75, 76, 79). Ці види глини застосовували здебільшого для зафарбовування щілин між дерев'яними деталями стін чи інших частин будівлі, тобто для оздоблення: *копали таку сіну гліну / і тим білили с'їїни // бо хата бил а курна / пеца ни был о / хоба биў та'к'її / шо кл'аў во'ген' / і вон де ты гр'їў і дым їшоў дого'ры // то бил а сіна гліна / а то'та жоўта / то л'ип'чиц'а // то во'на та'ка бил а мас'на / л'ип'чиц'а бил а жоўта //* (20).

На позначення в'язкої глини жовто-червоного кольору для змащування долівки чи виготовлення необпаленої, висушеної на сонці цегли, у

досліджуваних говірках фіксуємо назви *лип^лчиц'а* (10, 18, 20, 27, 38), *лип^лчанка* (68), *ле^лпанда* (38), *л^лжоўта г^ллина* (83).

МО для творення лексеми *лип^лчиц'а* та деривата *лип^лчанка* є клейка консистенція глини; пор.: *липковиця* ‘глинистий в’язкий ґрунт’ [ЕСУМ III, с. 238]. Назви походять від прикметника *липкий*, що має праслов’янські корені [ЕСУМ III, с. 238] та утворені шляхом суфіксації (*-иц'-(а)*, *-анк-(а)*); пор.: гуц. *lípka* ‘липка глина’ [Піп., с. 93].

Лексема *ле^лпанда* ‘в’язка жовта глина’ теж, очевидно, мотивована густою, липкою консистенцією глини; пор: *lepánda* «живиця» [ЕСУМ III, с. 238].

Для будівництва житла бойки також використовували грубе волокно, яке виробляли/виготовляли, обробляючи льон і коноплі та змішуючи їх із глиною. На позначення такого будівельного матеріалу в обстежених говірках засвідчено назви: *паз^лд'ір'а* (20, 40, 59), *паз^лд'ір'а* (18, 28, 33, 61), *паз^лд'іра* (22), *паз^лд'ір'и* (44), *паз^лдир'а* (54), *к^ллоча* (50), *ко^ллоча* (9, 10), *п^лотерт'* (50).

Лексема *пазд'іря* ‘костриця’ має праслов’янські корені та відома багатьом слов’янським мовам [ЕСУМ IV, с. 254], а також іншим говіркам української мови [Горб. IV, с. 302; Горб. VIII, с. 488; Горб. IX, с. 612; Пир., с. 272; Саб., с. 216; СБГ, с. 376; Тур., с. 226].

Лексема *к^ллоча* відома сучасній літературній мові (пор. *клóччя* ‘грубе волокно, що його одержують як відхід під час обробки льону або конопель’) [СУМ IV, с. 189]. Назва має праслов’янське коріння [ЕСУМ II, с. 464].

Слово *пóтерт* утворене безафіксним способом від дієслова *потёрти*–та мотивована дією. Назва *пóтерть* зафіксована в лексикографічних працях кін. XIX – поч. XX ст. [Жел. II, с. 596; Грін. III, с. 377; СУМ VII, с. 406]; пор.: зх.поліс. *пóтерт'* ‘недоїдені худобою залишки сіна’ [Арк. II, с. 78], пд.поділ. *потеруха* ‘потертий тютюн’ [Бон., с. 161].

Репрезентантом значення ‘грудка мокрої, замішаної з соломною глини для спорудження глиняних будівель або обмазування стін’ у досліджуваних говірках є назви *вал'ок* (6, 20, 27, 28, 34, 56, 66, 68), *вац'ок* (33).

Лексема *ва́льок* в лексикографічних джерела поч. XX ст. [Грін. I, с. 124]. В обстежених говірках назва позначає також необпалену цеглу із глини з домішкою соломи (64, 66, 68, 69). Назва походить від питомого дієслова *валіти*

[ЕСУМ I, с. 325]. Лексема *ва́льки* на позначення виробу з глини та соломи для будівництва поширена в інших говірках [Горб. Х, с. 82; Піп., с. 20; Сабад., с. 34; Пол., с. 241].

На позначення суміші глини з незначними домішками подрібнених відходів із льону для оздоблювальних робіт у досліджуваних говірках фіксуємо назви *глина* (41, 70, 75, 76), *мал'та* (28, 53), *трин'к* (41, 49).

Лексема *мал'та* в бойківських говірках відзначена також зі значенням ‘розчин із суміші піску, цементу, вапна для штукатурення та інших робіт’ (18, 20, 34, 38, 75, 76, 77), ‘розчин цементу з камінням для будування криниці’ [Он. I, с. 428]. За посередництвом західнослов'янських мов слово запозичено з німецької мови (н. *Mörtel* ‘розчин вапна’). Джерелом запозичення слов'янської назви, на думку дослідників, може бути також італійська мова (іт. *malta* ‘смола; вапно’) [ЕСУМ III, 375]. Назва *мáльта* та її деривати відомі іншим говіркам [Тур., 170; Саб., с. 167; Піп., с. 9].

Бойківська назва *трин'к* запозичена за польським посередництвом із німецької мови [ЕСУМ V, с. 570]. Лексема та похідні від неї слова відомі також іншим говорам української мови; пор.: лемк. *тинкуваний* ‘тинькований; покритий розчином вапна і піску; штукатурений’ [Питр., 386], зх.поліс. *триньк* ‘штукатурка’ [Арк. II, с. 208].

На позначення будівельного штучного каміння з випаленої глини зафіксовано назви: *цегла* (б.н.пп.), *цегл-а* (61, 62, 64, 66, 68). Слово запозичено з німецької мови (н. *Ziegel* ‘цегла; черепиця’ походить від лат. *tēgula* ‘тс.’) [ЕСУМ VI, с. 234].

Залежно від кольору та речовини, з якої виготовляють цеглу, у деяких обстежених говірках фіксуємо гіпоніми *чир'вона цегла* ‘цегла з випаленої глини’ (28, 30, 31), *сил'катна цегла* ‘цегла, яка складається з кварцового піску і вапна’ (28, 30, 31).

Репрезентантом значення ‘штучне будівельне каміння, порізане на невеликі плити’ в досліджуваних говірках також є назва *блок* (б.н.пп.). Назву запозичено з німецької мови [ЕСУМ I, с. 211].

ДО ‘матеріал’, з якої виготовлений будівельний камінь зумовлює виникнення гіпонімів до гіпероніма *блок*, що репрезентовані композитами: *п'іноб'лок*

‘пористий блок, виготовлений із цементу й піноутворювачів’ (б.н.пп.), *газоблок* ‘штучний кам’яний блок із рівномірно розподіленими сферичними порами’ (б.н.пп.), *шлакоблок* ‘будівельний матеріал (здебільшого кубічної форми), виготовлений зі шлакобетону’ (б.н.пп.).

Із семантикою ‘розчин із піску, цементу чи вапна для мурування, штукатурення та інших будівельних робіт’ у бойківських говірках засвідчено лексеми *роствор* (б.нн.п.), *малта* (18, 20, 75, 76, 77), *шчукатурка* (41, 70), *штукатурка* (41).

Лексема *роствор*, припускаємо, поширилася в досліджуваних говірках під впливом російської мови; пор.: сх.поділ. *роствор* ‘розчин цементний’ [Пол., с. 330].

Для оздоблення стін та стелі бойки активно використовують сучасний матеріал – суміш у вигляді пасти, яку номіновано *шпакльоўка* (усі н.пп.) та утворена суфіксальним способом (-оўк-(а)); пор.: сх.поділ. *шпакльовка* ‘в’язка речовина для замазування щілин і тріщин, наприклад, щілин біля шибок; замазка’ [Пол., с. 366].

Для номінації суміші в’язких речовин, піску, води та цементу, яким загладжують поверхню стін та стелі, у бойківських говірках відзначено назви *грас* (38, 49, 52, 62, 63), [Кміт, с. 117], *затирка* (30), *шп’їўка* (71, 73, 74).

На позначення будівельного матеріалу лексема *грас* та її фонетичні і словотвірні варіанти відомі іншим говіркам [СБГ, с. 86; Пол., с. 253; ГЧ, с. 717; Моск., с. 28], ММ для назви *затирка* є ‘процес’ > ‘будівельний матеріал’ (див. підрозділ 4.1). Слово утворене за допомогою продуктивного в українській мові іменникового суфікса жіночого роду -к-(а).

ММ для назви *затирка* є ‘процес’ > ‘будівельний матеріал’ (див. підрозділ 4.1). Слово утворене за допомогою суфікса -к-(а).

Способом номінації слова *шп’їўка* є суфіксація (-к-(а)). Назва відзначена також у наддністрянських говірках [Шило, с. 277].

Щілини між склом та рамою у віконному прорізі замазують в’язкою речовиною, яку в бойківських говірках номінує лексема *к’ім* (б.н.пп.), що запозичена з німецької мови за польським посередництвом (нвн. *Kitt* ‘клей’)

[ЕСУМ II, с. 38]. З аналогічним значенням слово *кі(и)т* відоме іншим говіркам української мови [Пир., с. 161; Арк. I, с. 223; Лис., с. 95; Пол., с. 276].

На позначення аркуша, що складається із двох шарів будівельного паперу (картону) та сердечника із пласту затверділого гіпсового тіста з наповнювачами, який використовують для утеплення та вирівнювання стін, фіксуємо назви *г'інсокар^тон* (б.н.пп.), *су^ха шчика^турка* (9, 10, 20, 75, 75).

Лексема *г'інсокар^тон* має прозору мотивацію — пов'язна з назвою матеріалу, з яких виготовлений предмет. Як стверджують етимологи, слово *г'інс* запозичено з німецької мови [ЕСУМ I, с. 515], а *карт^он* — з французької мови через посередництво німецької [ЕСУМ II, с. 396].

Активно використовують в обстеженому ареалі для оздоблювальних робіт мінеральну речовину, яку отримують випалюванням вапняку, крейди та інших карбонатних речовин, що репрезентована лексемою *вап^но* (усі н.пп.). За свідченням етимологів, назва має праслов'янські корені [ЕСУМ I, с. 329].

Дослідження бойківського будівництва підтверджує, що дерево — основний матеріал для будівництва житла й господарських приміщень. Споруджуючи будинки, на Бойківщині застосовували здебільшого зрубну техніку, однак засвідчені випадки й каркасно-дильованої техніки будівництва [179, с. 88].

Засвідчено значну кількість назв будівельних матеріалів з дерева.

Загальну назву будь-якого матеріалу з дерева репрезентує слово *дере(и)во* (усі н.пп.); див. також: [СУМ II, с. 246]. У досліджуваних говірках ця лексема ілюструє розгалужену семантику та зокрема позначає також пластину у вигляді дошки як деталі зрубу (див. нижче).

Зафіксовано лексему *ко^лода* 'стовбур зрубаного дерева, очищений від гілля' (усі н.пп.), що нормативна в літературній мові [СУМ IV, с. 228]. Слово має праслов'янські корені (псл. * *kolda* 'колода, чурбак, пень' походить від * *kolti* 'рубати, розсікати, колоти') [ЕСУМ II, с. 517].

Відома назва *дошка* 'плоский невеликої товщини кусок дерева, випиляний із колоди' (усі н.пп.). Слово *дошка*, за свідченням дослідників, запозичено з латинської мови за посередництвом германських мов [ЕСУМ II, с. 117].

На позначення неотесаної колоди округлої форми в обстежених говірках відзначено назву *кру|гл'ак* (б.н.пп.) та її фонетичний варіант *кру|л'ик* (50, 47, 48, 70, 73, 78, 83), що засвідчена в лексикографічних джерелах поч. ХХ ст. [Грін. II, с. 312]. Назва мотивована округлою формою деталі та утворена від прикметника *кру́глий* суфіксальним способом (-ак/ик-). Слово *кругля́к* має праслов'янські корені [ЕСУМ III, с. 106]. Аналогічне значення лексема *кру|л'а(у)к* ілюструє в інших говірках української мови [Негр., с. 101; Пир., с. 177; Піп., с. 88; Арк., с. 257; Горб. III, с. 300].

Значення 'обтесана з двох боків колода' у бойківських говірках репрезентують назви: *брус* (41), *'тесанец'* (43, 47, 48), *про|тес* (20, 22, 23, 24, 28, 30, 31, 36, 37, 38), *те|саний брус* (43); описові конструкції: *брус, на два 'бок'и 'тесаний* (58), *бру|соване на два 'боки 'дерево* (82), *на два 'бок'и 'тесане 'дерево* (57, 61, 75, 83). У говірках фіксуємо функціонування синонімів *брус, 'тесанец', на два 'бок'и 'тесане 'дерево* (83), *брус, 'тесанец'* (76, 81), *брус, 'тесанка* (80, 82), *про|тес, 'тесане 'дерево* (28), *'тесанка, на два 'бок'и 'тесане 'дерево* (75),

Питома лексема [ЕСУМ I, с. 268] *брус* у бойківських говірках має розгалужену семантичну структуру (див. додат. А, табл. 2). Назву фіксують лексикографічні джерела української мови кін. ХІХ – поч. ХХ ст. [Жел. I, 45; Грін. I, 102], а також історичні пам'ятки [Рорре, с. 3]. Слово *брус* успадковане з праслов'янської мови [ЕСУМ I, с. 268].

Прозору мотивацію мають назви з коренем -тес-, ММ яких є 'процес' > 'будівельний матеріал'. У Словникові бойківських говірок відзначено лексему *про|тіс* 'колода в стіні хати' [Он. II, с. 156]; пор.: *про|тіс* 'половина дерева, розрізаного надвоє поздовж' [Грін. III, с. 485]. Бойківська назва *про|тес* утворена шляхом нульвої суфіксації від дієслова *про|тісувати*, а лексеми *'тесанец'*, *'тесанка* – за допомогою суфіксів -ець-, -к-(а). Лексеми *'тесанец'* та її словотвірні варіанти в обстежених говірках репрезентують також семантику 'обтесана або обрізана з чотирьох боків колода як деталь зрубу' (див. нижче). На думку етимологів, слово має праслов'янські корені [ЕСУМ V, с. 560]. Назва поширена в закарпатських говірках: *про|тіс* 'нижній товстий брус у зрубі стіни хати; підвалина' [Саб., с. 294].

Із семантикою ‘обтесана або обрізана з чотирьох боків колода як деталь зрубу’ в бойківських говірках фіксуємо лексеми *брус* (б.н.пп.), *тесанка* (79, 80), *тесаниці* (15), *кант’ї́йка* (1, 13, 23, 24, 49), *бал’ок* (12), *трам* (39, 64). Відзначено також двослівну назву *тесан’ї́ бал’ок* (11) та описову конструкцію *в’їтесано до канта дерево* (81). У деяких говірках функціують синоніми та *брус*, *тесанець*, *тесанка*, *обрі́зано на кант дерево*, *дерево*, *тесане на штири канти* (83), *брус*, *трам*, *тесане дерево* (38), *брус*, *тесанка* (75, 76), *кант’ї́йка*, *брус* (2), *тесаниці*, *тесане дерево*, *дерево*, *тесане на штири канти* (16), *брус*, *ушпароване дерево* (57), *тесанка*, *дерево*, *тесане на штири канти* (82). Ареальну поведінку назв колоди, обтесаної чи обрізаної із чотирьох боків, демонструють карти (додат. В, к. 21). Етнографічні джерела відзначають також назви: *тесанець*, *тесане дерево*, *бальки*, *тесані бальки*, *бруси*, *кантівка* [179, с. 527].

МО назв із коренем *-кант-* — ‘гранчаста форма дерев’яної деталі’. Лексема *кант*, за свідченням етимологів, запозичена з німецької мови, можливо, за польським посередництвом (нім. *Kante* ‘ребро, край’) [ЕСУМ II, с. 365]. Бойківська назва *кант’ї́йка* утворена суфіксальним способом (*-ї́йк-(а)*); пор.: лемк. *кантівка* ‘теслярський брус’ [Пир., с. 153], гуц. *канто́вий* ‘ребристий’ [Негр., с. 88], бук. *канто́вий* «гранчастий» [СБГ, с. 186].

На позначення пластини у вигляді дошки як деталі зрубу в обстежених говірках відзначені назви *дериво* (1, 2, 3, 4, 5, 10, 12, 13, 18, 28), *дерево* (8, 9, 10, 15), (Коб., 19), *дерво* (20), *шпароване дерево* (2), *блятоване дерево* (11), *планниця* (50), *пле́ниця* (76), *пли́ниця* (39, 40, 49, 52, 53, 54, 55, 56, 58, 59, 62, 63, 77, 75), [Он. II, с. 81], *пли́ниці* (47, 48, 71, 73, 74), *трам* (33, 34, 76, 80, 81, 82, 83) *брус* (76, 79, 80, 82, 81, 83). Етнографи фіксують на Бойківщині також назви *дерево*, *шпароване дерево*, *різане дерево*, *блятоване дерево*, *блят* [178, с. 527]. Географію назв пластини у вигляді дошки представлено на картах (додат. В, к. 22).

Номінуючи дерев’яну пластину у вигляді дошки, з якої споруджують стіни будинку, лексема *дерево* в досліджуваних говірках поряд із загальним значенням (будь-який матеріал із дерева) набуває також вузького значення.

Не зовсім ясне походження лексеми *пла|ниця*'а, яку ми зафіксували в бойківських говірках. Можливо, має зв'язок з польським словом *plonka* 'лісове дерево' [Brück., с. 422]. В обстежених говірках слово має розгалужену семантичну структуру (додат. А, табл. 3); пор.: [Негр., с. 136; Лис., с. 162].

Складена назва *бл'а|товане |дерево*, очевидно, мотивована дією, яку виконують, щоб заготовити будівельний матеріал деталі на *блят* 'дошка для малювання, дошка стола'. Через польську запозичено з німецької мови (нвн. *Blatt* 'лист, дошка, бедро') [ЕСУМ I, с. 216].

Атрибутивний компонент назви *шпа|роване |дерево* мотивоване дією *шпарувати*, у результаті якої будівельний матеріал набуває форми дошок, яку обтесують по краях, щоб вони щільно прилягали одна до одної (див. підрозділ 4.1.).

Репрезентантами значення 'півколода' в бойківських говірках є назви *трам* (68), *про|т'іс* (18, 20, 23), *пли|ниця*'а (46, 49, 70, 77, 78), *п|линиця*'а (47, 77, 83), *пл'а|ныця*'а (66), *п|линиця*'і (47, 48, 71, 73, 74), *брус* (38), *половинкове дерево*, *половинне дерево*, *напівдерево*, *дерево*, *півкругле дерево*, *півкругляк*, *брус* [182, с. 527].

Із семантикою 'кругла, рівномірно виточена колода, виготовлена промисловим способом' функціують номінативні одиниці *ол'і|вец'* (50, 52, 53), *то|ченийі брус* (33, 34), *цилінд|рований брус*, *кал'іб|рований брус* (66).

Назва *ол'і|вец'*, очевидно, утворена шляхом перенесення за схожістю форми з канцелярським олівцем; пор.: [СУМ V, с. 689]. Слово *ол'і|вец'*, на думку етимологів, запозичено з польської мови [ЕСУМ IV, с. 181].

Компонент двослівної назви *цилінд|рований брус*, імовірно, мотивований також формою колоди; пор.: [СУМ XI, с. 214].

Номінація *кал'іб|рований брус*, очевидно, мотивована дією – надавати визначеного розміру; пор.: *калібрувати* 'надавати чому-небудь потрібного калібру' [СУМ IV, с. 77]. Слово *калібр* запозичено із західноєвропейських мов (нвн. *Kalíber* походить від іт. *cálbro* 'калібр, діаметр; розмір') [ЕСУМ II, с. 351].

На позначення короткого шматка дошки чи колоди, яким закладали стіни між стовпами та-вікнами, відзначено назви *|вос'ц'інок* (5), *|ос'ц'інок* (11), *|сунец'* (2, 15, 16, 23, 81, 82), *|сумец'* (3, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 14, 18, 49, 52, 73), [Он. II, с. 265;

121, с. 20;], *за|м'іт* (56, 71, 74, 77, 78, 79), *|пишчок* (мн. *|пишк'и*) (27, 33, 34, 39, 53, 58), *пиш|чаўка* (59), *|кусин'* (50), *с'т'іна* (45). У деяких говірках функціують синоніми *прос'|т'інок*, *за|м'іт* (75, 76), *|вос'ц'інок*, *|сумец'* (20), *за|м'іт*, *|пишчок* (38), *|сумец'*, *за|м'іт*, *ма|лий |сумец'* (70, 74), *|сунец'*, *за|м'іт*, *|пишчок* (83), *|сумец'*, *|пишчок* (57).

Спільнокореневі слова *|ос'ц'інок*, *|вос'ц'інок* утворені, імовірно, метонімічним перенесенням з цілого – *|ос'ц'інок* ‘частина стіни між вікнами’ на частину – коротку колоду, якою закладають стіни між вікнами та між дверима і кутом у приміщенні, що в бойківських говірках мають таку саму назву *|ос'ц'інок*.

Слово *с'унець*, як стверджують етимологи, запозичено з польської мови (п. *sunies* ‘одна з товстих балок, які всовують кінцями в пази вертикальних стовпів’ виникло з * *sumies* ‘тс.’) [ЕСУМ V, с. 476]; пор: зх.поліс. *сунци* (мн.) ‘поперечні бруси між стовпами у стіні будівлі’ [85, к. 9].

МО для творення лексеми *за|м'іт* є дія – закладати проміжки між кутовими стовпами: бойк. *замітувати* ‘закидати’ [Он. I, с. 276]. Назва утворена безафіксним способом і пов’язана з *метати* ‘кидати; викидати’, що має праслов’янське коріння [ЕСУМ III, с. 448]. Лексему *заміт* на позначення планки дошки чи колоди, яку закладають між стовпами в стіні, зафіксовано в з інших говірках [Гнат., с. 200; ГГ, с. 76; Моск., с. 35; Пол., с. 267].

Стіни для штукатурення на Бойківщині оббивали тонкими півкруглими ліщиновими планками. З появою промислової обробки деревини, їх замінили різними рейками. Із семантикою ‘тоненькі напівкруглі планки для оббивання стін та стелі під штукатурку’ в обстежених говірках виявляємо лексеми *|л'іска* (47, 48, 79, 83), *ре|ш'ітка* (77), *к|л'ітка* (59).

Мотивацією для творення назви *|л'іска* є, очевидно, назва гілки куща, з якої виготовляли планки; пор. бойк. *ліска* ‘кущ ліщини’, ‘огорожа з тонкої ліщини або бучини’, ‘густо плетені ґрати для сушіння фруктів, закривання курей тощо’, ‘прилад з лози, яким ловлять рибу’, ‘ціпок’ [Он. I, с. 415].; пор.: [Тур., с. 165; Саб., с. 162; Шило, с. 162; Піп., с. 94].

Назви *ре|ш'ітка*, *к|л'ітка* на позначення тонких півруглих ліщинових планок утворені шляхом метафоричного перенесення за схожістю форми, оскільки планки зроблені переплетенням ліщинових гілок, що творять дрібні

клітинки; пор.: *клі́тка* ‘чотирикутник на поверхні чого-небудь, утворений перехресними лініями; кратка’ [СУМ IV, с. 185], *реші́тка* ‘предмет, річ, зроблені з дерев’яних або металевих прутів у вигляді перехрещених, переплетених ліній’ [СУМ VIII, с. 524]. Обидва слова мають праслов’янське коріння [ЕСУМ II, с. 463; VI с. 70].

Для номінації тоненьких дощочок для оббивання стін і стелі під штукатурку в бойківських говірках виявляємо назву *дранка* (усі н.пп.), яка репрезентує також значення ‘колена дошка в огорожі’, ‘тоненькі дощечки для покриття дахів’. Лексема *дра́нка* має праслов’янські корені [ЕСУМ II, с. 40]; пор.: сх.поділ. *дра́нка* ‘одна з дощок дощаної стелі’, ‘дошка, яка використовується як покрівельний матеріал’ [Пол., с. 260].

Аналіз СП «назви будівельних матеріалів» дає змогу виділити типові ММ: ‘колір’ > ‘матеріал’ (*си́на глина, черво́на глина, чирво́на цегла*), ‘дія’ > ‘матеріал’ (*по́терт, вал’ок*), ‘складники матеріалу’ > ‘матеріал’ (*сил’і́катна цегла*), ‘форма’ > ‘матеріал’ (*цилі́ндрований брус*) та ін.

Щодо способів номінації, то найпродуктивніший є морфологічний, зокрема афіксація (*штука|турка шпак|л’оу́ка за|тирка кру|гл’ак*), основоскладання (*п’іноб|лок, газоб|лок, г’іпсокар|тон*), семантична деривація (*к’іт, ол’і|вець, реші|тка, клі|тка*). Чимало назв запозичено (*ма|л’та, шу|тер, це|мент, трин’к*).

4.4.2. Назви покрівельних матеріалів

Для покривання будівель робили сніпки двох видів – зв’язані при колосі та зв’язані при корені, що зумовлює функціонування відповідних гіпонімів: *то ўз’аў со|ломи / ўз’аў за |колос / кру|тиў / кру|тиў / і так закру|тиў // го|лоўку зро|биў // |пару с|тебл’іў / і тут за|мотуваў / то с’н’і|пок нази|ваўс’а / с’н’іп’к’и / о // і та|к’і ро|биў / по|тому ни|р’іўн’і |к’ін’ц’і пириру|баў со|к’ироў // а |були / то|то б’ралос’а с’н’іп / ўй|а|залос’а ле|гон’к’им пови|реслом / і д’і|лило|с’а / і обкру|тило|с’а / би то с’а пирикру|тило / то нази|валос’а п’ровертн’і / а|ле то|ти ўже йшли тим |колосом ўниз (77).*

На позначення невеликого сніпка соломи, зв'язаного при колоссі в головку в досліджуваних говірках відзначено назви *к'и́тиця*'а (10, 11, 12, 16, 22, 23, 32, 49), [Он. I, с. 350], *к'у́тиця*'а (20, 25, 27, 28, 30, 33, 34, 37, 38, 39, 40, 41, 50, 52, 53, 54, 55, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 70, 71, 74), *к'у́тиця*'і (41, 44, 45), *к'ы́тиця*'а (18, 19, 20, 30, 57, 59), *к'ы́тыця*'а (64, 66, 68), *с'н'і́пок* (2, 5, 8, 9, 10, 13, 14, 15, 19, 31, 77), *с'н'і́пка* (83), *го́лоўка* (79), *го́лоўн'а* (75, 76). Просторове поширення назв сніпка соломи представлено картами (див. додат. В, к. 23).

За походженням слово *к'и́тиця*'а питоме (псл. *kyta* 'гроно; пук, в'язка') [ЕСУМ II, с. 439] та утворено, очевидно, шляхом перенесення за схожістю. З ідентичним значенням назва відома іншим говіркам української мови [Шило, с. 141; Горб. VIII, с. 464; Пол., с. 276].

Прозору мотивацію має демінутив *с'н'і́пок*. Однак на позначення сніпка соломи, зв'язаного при колоссі в головку слово ілюструє звуження семантики, адже номінує не загальну назву будь-якого снопа для покривання даху, а видове значення – 'невеликий сніпок соломи, зв'язаний при колоссі в головку. Слово має праслов'янське коріння [ЕСУМ V, с. 335]. Зі схожим значенням назва *сніпо́к* відома іншим говіркам української мови; пор.: [Шило, с. 243; Пол., с. 337; 30 III, к. 32; 85, к. 22].

Лексема *го́лоўка* — це метафора за формою, адже солону зав'язували, утворювалося заокруглене потовщення, що нагадує *головку*. [179, с. 153]. У бойківських говірках також зафіксоване слово *го́лоўка* зі значення 'частина китиці до пошивання стріхи від перев'язання догори' (77), [Он. I, с. 180]. Демінутив *го́лоўка* утворений від успадкованої з праслов'янської мови назви *голова́* [ЕСУМ I, с. 550]. Назву *головáчка* 'солом'яний пучок' фіксують лексикографічні праці кін. XIX ст. [Жел. I, с. 149]; пор.: ндністр. *головáч*, *головáчка* 'сніпок для покриття даху (рогів, країв)' [Шило, с. 94; Горб. X, с. 91], зх.поліс. *головач* 'снопок з обмолоченої прямої соломи для покриття даху' [Арк. I, с. 97; 85, к. 22], *головá* 'гузір снопа' [Горб. III, с. 288].

Невеликий сніпок зв'язаних при корені стебел пшениці чи жита, номіновано *плеска́чка* (2, 19, 20), [118, с. 23; 212, с. 22], *-пласка́чка* (5, 19), [Он. II, с. 69], *плес́тачка* (2), *плас́тачка* (5), *ж́мен'а* (8, 9, 11), *ж́мен'і* (83), *ж́мин'а*

(5, 38), ж^лмен'ка (14), ж^лм'інка (73), [Он. I, с. 253], р^лучка (12, 22, 29, 33), [Он. II, с. 198], п^лровертин' (70, 77), по^лўйаз' (71, 74, 75, 76).

Лексема плес^лкачка мотивована, очевидно, плескатою формою сніпків, оскільки зв'язані у товстішому кінці, а інший кінець – плаский. Назва утворена суфіксальним способом (-ачк-(а)); пор.: плеска́ч ‘плесканий хліб; будь-який предмет плескатої форми’ [СУМ VI, с. 577]. Лексема має праслов'янські корені [ЕСУМ 439, с. 453]. Схожі назви відомі в інших говірках [Шило, с. 207; Горб. X, с. 124; СБГ, с. 428; Горб. VII, с. 441].

Лексема ж^лмен'а зі значенням ‘сніпок соломи зв'язаний при корені’, очевидно, утворена шляхом метафоричного перенесення за схожістю обсягу – невеликий сніпок, такий, що поміщається в долоню; пор.: ж^лменя ‘незначна кількість чого-небудь’ те, що поміщається в долоню [СУМ²⁰, с. 914]. За свідченням етимологів, назва ж^лме́ня походить від псл. *žeti, žyto* ‘тиснути’ [ЕСУМ II, с. 201]. Слово відоме південнобуковинським говіркам: ж^лме́н'ка ‘зжата серпом за одним разом кількість стебел’ [Горб. VII, с. 430].

Схожу мотивацію, припускаємо, має слово р^лучка зі значенням ‘сніпок соломи зв'язаний при корені’ – перенесення за схожістю обсягу. У лексикографічних працях поч. XX ст. зафіксовано спільнокореневу назву р^луча́йка ‘міра льону (стілки, скільки можна взяти рукою; тс., що жменя’ [Грін. IV, с. 90], ‘горстка’ (з ремаркою *діалектне*) [СУМ VIII, с. 916]. З огляду на це, лексема розвинула вторинну семантику. Слово р^лучка має праслов'янські корені [ЕСУМ V, с. 136]. Із різним значенням назва відома й іншим говіркам [ГГ, с. 167; СБГ, с. 471].

Назви п^лровертин' та по^лўйаз', очевидно, утворені за ММ ‘дія’ > ‘об'єкт’. Слово п^лровертин' утворено шляхом суфіксації -ин'-, а назва по^лўйаз' утворена безафіксним способом.

Як покрівельний матеріал на Бойківщині використовували також пряму тонку дошку —без паги або з пагою.

На позначення тоненьких дощечок без паги для покриття даху фіксуємо назви дра^лниці'а (19, 20, 25, 27, 49, 58, 60, 62, 63, 64, 68, 75, 76, 77, 78, 79), д^лранка (20, 34, 39, 41, 45, 47, 48, 50, 52, 53, 56, 59, 66, 68, 70), д^лрант'а (68), до^лшка (33).

Лексема *дра́ниця* ‘тоненькі дощечки для покриття дахів’ нормативна в літературній мові [СУМ II, с. 407] та засвідчена в лексикографічних працях кін. XIX – поч. XX ст. [Жел. I, с. 203–204; Грін. I, с. 440]. Назви *дра́ниц'а*, *д'ранка* утворені за ММ ‘дія’ > ‘-матеріал для покрівлі’ шляхом суфіксації (*-аниц'-(а)*, *-анк-(а)*). У бойківських говірках слово *драні́ця* відоме також зі значенням ‘колена дошка в огорожі’ [Он. I, с. 232]. На думку етимологів, назва має праслов'янське коріння [ЕСУМ II, с. 40]. На позначення покрівельного матеріалу відома також говіркам [Пир., с. 91; ГГ, с. 62–63; Піп., с. 51; Негр., с. 65; Горб. X, с. 96; Гнат., с. 170; Саб., с. 78; СБГ, с. 102; Горб. VI, с. 16; Горб. VIII, с. 451; Арк. I, с. 141; 85, к. 20; Горб. IV, с. 288; Пол., с. 260].

Тонкі дощечки з пагою для покриття дахів у бойківських говірках номіновано *гонт* (2, 10, 20, 59, 60, 63), *гонта* (24, 41, 50, 52, 53, 58, 70, 75, 76, 77, 78, 79, 83), *гонт'а* (10, 13, 18, 27, 28, 30, 33, 34, 36, 38, 41), *гонт'е* (8, 14, 16), [179, с. 317], *гонти* (39, 43, 56, 62). У перехідних говірках засвідчено *шинг'ел'* (66, 68, 69). Схожі назви покрівельного матеріалу ілюструє ЗКДА: *gont*, *gontы* ‘дощечка для покриття даху (з жолобком збоку)’, *dra'nyc'a*, *dranka* ‘дощечка для покриття даху (без жолобка збоку)’ [ЗКДА I, кк. 9, 10]. Назви *гонт*, *гонта* в обстежених говірках відома також зі значенням ‘матеріал для виготовлення гонту’ [Мат, с. 116]. Слово нормативне в літературній мові [СУМ II, с. 123]; пор. також [Грін. I, с. 350; Жел. I, с. 169]. Назву *гонт*, як вважають етимологи, запозичено з польської мови [ЕСУМ I, с. 561]. Лексема відома також іншим говіркам [Гнат., с. 144; Піп., с. 44; ГГ, с. 53; 30, III, к. 37; Горб. III, с. 289; Горб. IV, с. 286; Горб. VI, с. 156; Горб. VIII, с. 449; Тур., с. 75].

Виявлена в перехідних говірках назва *шинг'ел'* ‘покрівельний матеріал у вигляді тоненьких дощечок з пазом’, на думку етимологів, запозичена зі словацької мови (слц. *šindel* ‘гонт’) [ЕСУМ VI, с. 416]. Слово фіксують лексикографічні джерела з інших говіркових ареалів; пор.: закарп. *шійг'ла* ‘дранка, якою закривають зовні дерев'яні стіни хати замість штукатурки’ [Саб., с. 420], гуц. *шійг'ля* ‘тс.’ [ГГ, с. 215; Піп., с. 225], пд.лемк. *шы'нглі* ‘тс.’ [30, III, к. 37].

Покрівельний матеріал у вигляді випалених глиняних і цементових жолобчастих пластинок або плит в обстежених говірках номіновано *чере́ниц'а*

(5, 20, 27, 28, 33, 34, 38, 39, 52, 53, 54, 59, 60, 77, 78, 83), *чири|пиц'а* (30, 41, 70), *л'череп* (49, 50, 52, 66, 68, 69), [Он. II, 367], *да|х'іўка* (9, 13, 46, 47, 48).

Лексема *черепиця* є питомою [ЕСУМ VI, с. 303], а варіант *ч'ереп* на позначення покрівельного матеріалу поширений в українських говорах з ідентичною семантикою [Гнат., с. 600; ГГ, с. 211; Горб. IV, с. 371; Горб. V, с. 399; Горб. VII, с. 232; Горб. XII, с. 486; Негр., с. 183; Шило, с. 273; Саб., с. 414; 30, III, к. 38; СБГ, с. 641]. Слово утворено суфіксальним способом (*-иц'а*).

Способом номінації лексеми *да|х'іўка* є суфіксація (*-іўк-(а)*). Назву *дахівка* 'тс.' зафіксовано в говірках [Пир., с. 79; Тур., с. 78; Шило, с. 105; СБГ, с. 90]. За ДО 'ширина виробу' в говірці села Верхнє Самбірськог р-ну відзначено антоніми: *л'енточна чере|пиц'а* 'широка черепиця' : *л'фазочна чере|пиц'а* 'вузька черепиця' (28).

У деяких говірках лексеми *чере|пиц'а* і *да|х'іўка* є синонімами (18, 42, 45, 49, 56, 58). Натомість в інших говірках репрезентують видові відношення:

– 'спосіб укладання': *чере|пиц'а* 'випалені і цементові жолобчасті пластинки для покриття даху, які чіпляють спеціальним зубом' : *да|х'іўка* 'черепиця пряма (без зуба), яку прибивають цвяхами' (18, 33, 56, 58);

– 'матеріал': *цемен|т'іўка* 'черепиця, виготовлена з цементу' : *чере|пиц'а* 'черепиця, випалена з глини' (45, 46, 52); *ци|ментна чири|пиц'а* 'черепиця, виготовлена з цементу' : *л'выпалена чири|пиц'а* 'черепиця, випалена з глини' (30); *да|х'іўка* 'черепиця, виготовлена з цементу' : *чере|пиц'а* 'черепиця, випалена з глини' (10).

На сучасному етапі говірконосії активно вживають новотвір *металочере|пиц'а* (усі н.пп.) на позначення покрівельного матеріалу. Мотиватором композита є назва матеріалу (*метал*) та схожість за зовнішнім виглядом (листи *металочерепиці* нагадують керамічну черепицю). Назву також зафіксувала Л. Поліщук у східноподільських говірках [Пол., с. 298].

На позначення листового заліза для покриття даху відзначено лексему *л'б'аха* (б.н.пп.) та її фонетичні варіанти *б'л'иха* (70, 78), *б'л'еха* (7). Етимологи стверджують про запозичення назви з німецької мови за посередництвом польської [ЕСУМ I, с. 216]. Лексему засвідчено в пам'ятках XVII ст. [Тимч.¹, с. 59]. Варіанти назви *бляха* на позначення покрівельного матеріалу відомі в

інших говірках [Негр., с. 26; Піп., с. 14; Корз., с. 74; Арк. I, с. 22; СБГ, с. 34; Горб. VI, с. 141; Горб. VII, с. 423; Ост., с. 361; Пол., с. 236; ГЧЗ, с. 221].

Значення ‘плитковий матеріал для покриття даху’ репрезентовано лексемою *шифер* (20, 3, 46, 47, 48, 49, 66) та її фонетичними варіантами *шифир* (30), *ш'іфер* (27, 28, 33, 34, 36, 39, 41, 52, 53, 56, 59, 68, 75, 76), *ш'ифир* (10, 70, 77). Назва запозичена з німецької мови [ЕСУМ VI, с. 421].

ДО ‘матеріал’ зумовлює виникнення гіпонімів до гіпероніма *шифер*: *б'іміт* (28), *б'імет* (60), *паперовий ш'іфер* (62), *пап'ір смол'аний* (66) ‘пластина для покриття даху з паперу’; *шифир гумовий* (30), *шифер гумовий* (49), *ш'іфер гумовий* (62, 77) ‘пластина для покриття даху з гуми’.

Аналізована лексика ілюструє гіперо-гіпонімію: гіперонім *шифер* підпорядковує собі гіпоніми *б'імет*, *паперовий ш'іфер*, *шифер гумовий*. Відзначено синоніми *черепиця* і *дах'іўка*. В інших говірках ці назви репрезентують опозиції за способом укладання *черепиця* (прикріплюється за допомогою виступу в черепиці) : *дах'іўка* (пряма без виступу).

ММ для творення назв є дія > ‘об’єкт’ (*п'ровертин'*, *поўйаз'*), ‘матеріал виготовлення’ > ‘покрівельний матеріал’ (*металочерепиця*, *цемент'іўка*, *паперовий ш'іфер*, *шифер гумовий*), ‘форма’ > ‘покрівельний матеріал’ (*плес'качка*). Характерним для цієї СМ є переносне знячення слів (*жмен'а*, *ручка*).

4.4.2. Назви матеріалів для огорожі

У СП назв будівельних матеріалів виділяємо СМ назв матеріалів, які використовують для огорожі. Цю СМ формують колених дощок; тонких дерев'яних дощок.

Із семантикою ‘колена дошка для огорожі’ виявляємо лексеми *дра'ниця* (20, 28), *лата* (27, 33, 77), *ты'н'анка* (18), [Он. II, с. 288], *ти'н'анка* (10, 13, 28).

Лексема *ти'н'анка* мотивована назвою огорожі, частиною якої вона є; пор.: *тинянка* ‘дошка в огорожі’ [Грін. IV, с. 261], *тинянкi* ‘дошки, за допомогою яких укладають секції огорожі’ [Жел. II, с. 963]. Назва утворена, очевидно, на власне українському ґрунті від запозиченого з німецької мови

слова *тин* [ЕСУМ V, с. 568] за допомогою суфікса *-анк-(а)*; пор.: поліс. *тиніна* ‘жердина, колочок чи дошка в огорожі’ [Лис., с. 202].

На позначення тонкої дерев’яної планки в бойківських говірках фіксуємо назви *штах’ета* (б.н.пп.), [Он. II, с. 289], *штах’етина* (52, 77, 39), *штах’ет’і* (78). Лексема запозичена з італійської мови, можливо, за посередництвом німецької та польської мов [ЕСУМ VI, с. 473]. Схоже значення назва *штах’ета* та її деривати мають в багатьох говірках [Горб. III, с. 327; Горб. VII, с. 236; Горб. VIII, с. 522; Горб. XII, с. 487; Піп., с. 229; Шило, с. 283].

Висновки до 4 розділу

ЛСГ назв, пов’язаних із будівництвом, формують 4 СП, виділених за диференційними ознаками ‘процес будівництва’, ‘виконавці будівництва’, ‘будівельні інструменти’, ‘будівельні матеріали’.

Формальна структура репрезентантів ЛСГ неоднорідна: засвідчено прості (*жолобкувати*, *корувати*, *теслиц’а*, *буд’ївел’ник*, *дранка* та ін.) та складені назви, представлені іменниковими (*суха шчикатурка*, *тесана бал’ка*, *шифигуловий* та ін.), дієслівними (*засил’ати т’рамы*, *знимати к’рол’і* та ін.), зокрема фразеологічними (*бити фундамент*), словосполуками, а також – описовими конструкціями (*брус, на два бок’и тесаний*; *брусоване на два боки дерево*; *на два бок’и тесане дерево* та ін.).

Лексемам, що входять до цієї ЛСГ, властива варіативність на фонетичному (*шнуру(о)вати(ы)*, *буду(о)вати*, *гра(и)сувати*, *зати(е)ра(е)ти*, (*і,и,йа,йі,е*)*м’шити* та ін.), акцентуаційному (*ла’дити*, *му’л’ар*, *п’ли’ниц’а*), словотвірному (*жолобити* – *жолобкувати*, *ко’рити* – *корувати* та ін.), граматичному (*тесанка* (ж.р.) – *тесанец’* (ч.р.), *с’н’ї’пок* (ч.р.) – *с’н’ї’пка* (ж.р.)) рівнях.

Продуктивним способом номінації є морфологічне словотворення, зокрема суфікси *-ува-* (*шурувати*, *трисувати*, *трин’кувати*, *дранкувати*, *шпакл’увати*), *-ин-* (*штах’етина*, *п’ровертин’*), *-ник-* (*лат’ник*, *дра’ничник*, *мурник*, *буд’ївел’ник*), *-їўк-* (*да’х’їўка*, *кан’т’їўка*, *цемен’т’їўка*, *шеме’т’їўка*), *-иц-* (*чере’ниц’а*, *п’линиц’а*, *ли’п’иц’а*, *тис’лиц’а*), *-ок-* (*бал’ок*, *пишчок*, *вал’ок*), *-к-* (*за’тирка*, *штука’турка*, *т’орка*), *-ач-* (*кле’пач*, *кром’пач*), *-ар-* (*бл’а’хар*, *му’л’ар*),

-Ø- (*по́терт'*, *грас*, *по́ўйаз'*) та ін. Низку назв утворено основоскладанням (*бензопи́ла*, *газобло́к*, *шлакобло́к*, *п'інобло́к*, *ватерпа́с* та ін.).

У межах аналізованої ЛСГ засвідчено назви, утворені внаслідок вторинної номінації – як результат метафоричної трансформації (*голо́ўк(н)а*, *жме́н'а*, *ручка́*, *кити́ц'а* та ін.).

Назви процесів будівництва утворено здебільшого за ММ: ‘частина будівлі’ > ‘процес будівництва’ (*пова́лити*, *подри́ти*), ‘елемент конструкції’ > ‘процес’ (*очапи́яти*, *пи́скувати*, *к'ізли́ти*), ‘частина елемента конструкції’ > ‘процес’ (*ко́рити*, *и́куру́ти*, *па́жити*), ‘будівельний інструмент’ > ‘процес будівництва’ (*тра́чкувати*, *дра́чувати*), ‘матеріал’ > ‘процес’ (*це́ментувати*, *дра́нкувати*, *латку́вати* та ін.), ‘колір матеріалу’ > ‘процес’ (*б'і́лити*).

ММ для назв виконавців будівельних процесів відзначено: ‘процес будівництва’ > ‘виконавець будівництва’ (*буд'і́вел'ник*, *покр'і́вел'ник*, *л'а́пак*), ‘матеріал будівництва’ > ‘виконавець будівництва’ (*ка́мени́чик*, *бл'а́хар*, *боло́т'н'ани́к*).

Типовими ММ для творення назв інструментів є: ‘матеріал будівництва’ > ‘інструмент’ (*лат'ни́к*, *дра́ничник*), ‘процес будівництва’ > ‘інструмент’ (*дз'у́бан*, *те́сак*, *кле́пач*, *тра́мбо́ўка*, *до́ўбн'а*, *те́рка* та ін.)

Назви будівельних матеріалів утворені за ММ: ‘колір’ > ‘матеріал’ (*си́на*, *г'ли́на*, *чер'вона г'ли́на*, *чир'вона це́гла*), ‘дія’ > ‘матеріал’ (*по́терт'*, *ва́л'ок*), ‘складники матеріалу’ > ‘матеріал’ (*сил'і́катна це́гла*), ‘форма’ > ‘матеріал’ (*цилі́ндрова́ний бру́с*) та ін.

Для ЛСГ назв, пов'язаних із процесом будівництва типовими є гіперо-гіпонімні відношення: гіпероніму *ка́м'ін'* підпорядковано гіпоніми *шу́тер*, *р'ін'*, *р'інча*, *и́чеб'ін'*, *и́чеб'онка́*; гіпероніму *бло́к* – гіпоніми *ка́м'ін'*; *газобло́к*, *шлакобло́к*, *п'інобло́к*, гупероніму *покр'і́вел'ник* підпорядкований гіпонім *бл'а́хар* ‘фахівець, що покриває будівлі бляхою’ та ін.

Назвам процесів будівництва, їх виконавців, інструментів та матеріалів властиві синонімічні відношення, зокрема значення ‘обтесана або обрізана з чотирьох боків колода як деталь зрубу’ – репрезентовано лексемами *бру́с*, *те́санець*, *те́санка*, *де́рево*, *те́сане на ш'тири канти́*; *бру́с*, *тра́м*, *те́сане де́рево* та ін.), значення ‘короткий шматок дошки чи колоди, яким закладали

стіни між стовпами та між вікнами' – *прос^лт'інок*, *за^лм'іт*; *вос'ц'інок*, *сумец'* та ін.

У деяких говірках засвідчено семантичні протиставлення: *л'енточна чере^лпиц'а* 'широка черепиця' : *фазочна чере^лпиц'а* 'вузька черепиця'; *полу^лт'ор*, *ст'ігачка* 'велика дошка для вирівнювання будівельного розчину' : *т'орка*, *шеме^лт'іўка* 'невелика дошка для розгладжування розчину'

Аналізовані лексеми семантично різнооб'ємні. Більшість із них – однозначні (*к'утиц'а*, *лат'ник*, *очап'йати*, *ст'ігачка* та ін.). Серед семантично варіативних є лексеми *пли'ниц'а* – репрезентує 2 значення, *брус* – 6 значень та ін.

Значна частина назв досліджуваної ЛСГ належить до праслов'янського фонду (*сверд^лло*, *л'апати*, *ш^лити*, *со^лк'ира*, *те^лсак*, *лип'чиц'а* та ін.). Засвідчено запозичення – найбільше з німецької (*маїстер*, *ш^луфл'а*, *кл'оф*, *г^либел'*, *васер^лвага*, *ш^лутер*, *ши^лфер*, *цегла* та ін.) та польської (*трач*, *к'ел'н'а*, *об'цен'г'и*, *сунец'*, *тонт* та ін.) мов, а також з угорської (*ар^лш'іў*, *фа^лраг'іў*, *д'аг^ліў*), італійської (*мал'та*, *штука^лтур*, *шта^лх'ета*) та інших мов.

Різночасові етнографічні матеріали, лексикографічні джерела, власні експедиційні записи з досліджуваного терену дали змогу виявити процеси архаїзації (*п'ровертин'*, *поўйаз'*, *в'іс'ний н'іж*, *т'рачка* та ін.) та інновації (*г'ісокар^лтон*, *металочере^лпиц'а*, *ол'івец'*) тематичної групи лексики традиційного сільського будівництва.

Основні положення розділу висвітлено в публікаціях автора [241, 244, 245].

ВИСНОВКИ

Результати здійсненого дослідження дають змогу підсумувати:

1. Обстеження 80 населених пунктів Львівської, Івано-Франківської, Закарпатської областей, у яких, окрім бойківських, виявлено риси перехідності до лемківських (2 говірках), закарпатських (4 говірки), а також на півночі та північному сході Бойківщини – перехід до надсянських і наддністрянських говірок. Однак мета нашої роботи не дає змоги встановити межу чистого бойківського говору, але відкриває перспективи для подальших досліджень меж говору. За спеціально укладеною програмою (понад 300 питань) представлено діалектне мовлення бойків – зафіксовані на електронні носії значні за обсягом суцільні тексти про бойківське традиційне будівництво (записи зберігаються у вигляді аудіозаписів у приватній фонотеці автора). Зібрані тексти діалектного мовлення, а також етнографічні архівні матеріали і праці, лексикографічні й лінгвогеографічні джерела дали змогу представити репертуар досліджуваної тематичної групи лексики – 658 одиниць (не враховуючи фонетичних, акцентуаційних, словотвірних, граматичних варіантів).

2. Відзначено складну структурну організацію лексики традиційного сільського будівництва в бойківських говірках. За принципом системності зафіксовані назви розподілено на 3 ЛСГ, які ілюструють розгалужену ієрархічну структуру. Зокрема у ЛСГ «назви житлових будівель, їх частин та прилеглої території» виділено чотири семантичні підгрупи (СП), а СП «назви частин будинку й елементів його конструкції» формує 5 семантичних мікрогруп (СМ). ЛСГ «назви господарськи приміщень» репрезентує три СП, а ЛСГ «назви, пов'язані з будівництвом» – чотири СМ. Досліджувані ЛСГ засвідчують різні парадигматичні зв'язки.

3. Аналіз ТГЛ традиційного сільського будівництва в бойківських говірках виявляє, що значна частина назв – однозначні. Водночас відзначено й семантичну інваріантність назв, семантичну структуру яких представлено в таблицях. Основна причина семантичної варіативності лексем – поліфункційність деяких реалій будівництва, зокрема *куча* (репрезентує 8

значень), *царок* (7), *шона* (7) та ін., чи специфіка конструкції споруди: *тиу'ниці'а* (4 значення), *склеп* (4), *рупа* (4) та ін.

4. Системність лексики традиційного сільського будівництва в бойківських говірках характеризують гіперо-гіпонімійні, партитивні, синонімії та антонімії відношення. Зокрема родовій назві *покр'івел'ник* ‘фахівець, що займається покриванням будинку’ підпорядкована видова назв *бл'а'хар* ‘фахівець, що покриває будівлі бляхою’, родовій назві *штукатур* ‘виконавець штукатурних робіт’ підпорядкована видові назви *л'а'пак*, *болот'н'аник* ‘той, хто покриває стіни і стелю розчином глини’, *блок* ‘штучне будівельне каміння, порізане на невеликі плити’ – родові назви *п'іноб'лок* ‘пористий блок, що виготовлений поєднанням цементу та піноутворювачів’, *газоб'лок* ‘штучний кам'яний блок, що має рівномірно розподілені сферичні пори’, *шлакоб'лок* ‘будівельний матеріал (здебільшого кубічної форми), виготовлений зі шлакобетону’ та ін.

Також зафіксовано вживання синонімів в одній говірці. Значення ‘прибудова вздовж бічної стіни будинку чи хліва для зберігання сіна, соломи та ін.’ репрезентовано синонімами *пелеу'ник*, *пе'рило* (20), *пе'рило*, *шона*, *п'риб'ік* (56) та ін. Численними між говірковими відповідниками представлено значення ‘двері, що складаються з фасованих талин, вправлених у раму’ (9 лексем), ‘поперечна балка, яка з'єднує крокви’ (9), ‘невеликий дашок, який приєднують до фронту’ (8) та ін.

Партитивні відношення представлені як підпорядкування частини цілому: *с'тайн'а* ‘приміщення для свійської худоби та птиці (загальна назва)’ (ціле) – *царок* ‘відгородженого місця в хліві для свійських тварин’ (частина), *обо'р'іг* ‘повітку на чотирьох стовпах для зберігання сіна, збіжжя та ін.’ (ціле) – *по'денок* ‘дерев'яний настил у нижній частині оборугу’ (частина) та ін.. Відзначаємо також партитивні підпорядкування на кількох рівнях: *хата* (ціле) – *дах* (частина хати) – *к'роква* (частина даху) – *пйа'та*, *пле'че* (частини крокви).

Найменш поширені в аналізованій ТГЛ антонімії. Відзначаємо незначну кількість антонімічних пар, утворених за ДО ‘глибина та спосіб облаштування’ – *к'ир'ниці'а* ‘природне, не огорожене джерело в полі’ : *с'туд'н'а* ‘глибоко викопана й захищена від обвалів яма для добування води з водоносних шарів землі біля

будинку'; за ДО 'розташування' – *передна с'т'їна* 'стіна, розташована спереду будинку із входом (вікнами до дороги)' : *задна с'т'їна* 'стіна, розташована навпроти стіни із входом до будинку', *до'л'їшна хата* 'кімната, розташована з боку будівлі, де рівень ґрунту нижчий, удолині' : *го'р'їшна хата* 'кімната, розташована з боку будівлі, де рівень ґрунту вищий, угорі', за ДО 'розмір' – *полу'т'ор* 'велика дошка для вирівнювання будівельного розчину' : *т'орка* 'невелика дошка для розгладжування розчину' та ін.

5. Мотивація похідних назв, утворених шляхом словотворення, своєрідна для кожної СП. Назви житлових будівель і їх частин та елементів конструкції мотивовані здебільшого процесом будівництва (*бу'динок*, *зруб*, *зв'їд*, *за'м'їт* і ін.), функцією приміщення (*с'пал'н'а*, *в'їтал'н'а*, *здебка* і ін.), станом елемента конструкції (*п'їд'валина*, *попир'єчка* і ін.), місцем розташування (*п'їд'даш'а*, *при'с'їнки*, *перес'ї'їнок* та ін.); назви місця мотивовані дією (*роз'валишче*, *о'с'їдок*, *їметлишче*) та спорудою, яка на ньому стоїть (*хатишче*, *їпечишче*). МО назв господарських приміщень є назви тварин і продуктів чи предметів, що в них зберігають (*кур'їник*, *сви'їнарник*, *в'її'чарн'а*, *їпелеї'їн'а*, *дро'їварн'а*, *во'їз'її'їн'а* та ін.). Мотивацією для назв процесів будівництва відзначено назви частини будівлі (*їпова'їлити*, *їпод'їрити*), назви елемента конструкції чи його частину (*їочан'їйати*, *їк'їз'їлыти*, *їла'їтити*, *їшпару'ївати*, *їтару'ївати*), назви інструментів (*їтрачку'ївати*, *їдрачу'ївати*) чи будівельного матеріалу (*їцементу'ївати*, *їм'їшити*, *їтрин'їку'ївати*). Натомість назви виконавців процесів зазвичай мотивовані процесом будівництва (*їбуд'її'ївел'їник*, *їпокр'її'ївел'їник*, *їла'її'їпак*) чи будівельним матеріалом (*їкаменишчик*, *їбл'а'їхар*, *їболот'ї'їн'їаник*). Для назв інструментів характерні МО 'матеріал' (*їлат'їник*, *їдра'їничник*), 'процес' (*їдз'їубан*, *їтої'їкачка*, *їтрам'їбої'їка*, *їтерка*, *їст'її'їгачка*), а назви будівельних матеріалів мотивовані їх формою (*їкру'їгл'їак*, *їкан'їтії'їка*, *їплас'їкачка*), консистенцією (*їлип'їчиї'їа*), дією, у результаті якої виготовлені (*їпотерт'*, *їп'їровертин'*, *їпої'їїаз'*), та будівельним процесом (*їштука'їтурка*, *їшпак'їл'їої'їка*, *їграс*, *їзат'їирка*, *їшар'її'ївка*), кольором матеріалу (*їсина* *її'їлина*, *їчер'ївона* *її'їлина*, *їчир'ївона* *її'їцегла*), складником матеріалу (*їсил'її'їкатна* *її'їцегла*).

6. Основу лексики традиційного сільського будівництва в бойківських говірках формують однослівні назви (74 %) та аналітичні найменування (26 %) (здебільшого двослівні).

Похідні номінативні одиниці формують більшість аналізованої лексики та утворені словотвірним і семантичним способом. Найпродуктивнішим способом словотворення однослівних назв є морфологічний, зокрема суфіксальний (*пере|мичка, роз|порка, при|пустниц'а, в'ік|ниц'а, с|пал'н'а, в'і|тал'н'а, |путанец', пе|леўн'а, в'іу|чарн'а, полоу|ник, воз'іу|ниц'а, кору|вати* та ін.); менш продуктивний – префіксально-суфіксальний спосіб (*под|в'і|р'я, п|рос'т'інок, перес'|ц'інок, п|рик'ізлик, заш|читок* та ін.), основоскладання (*в'і|тро|гон, |бл'ихлата, |ш'і|ферлата, дрово|рубн'а, бензопи|ла, газоб|лок, металочере|пиц'а*) і безафіксний способи (*|п|уто, з'у|яз', зв'ід, зруб, за|хаста, за|гата, саж, пл'іт, |потерт', т|рас, про|тес, за|м'іт, |поу|яз'*) семантична деривація (*|ручка, гу|сак*); малопродуктивний спосіб – префіксація (*|п'ід'м'н'іч, за|в'із, п'ід'м'со|ф'іт* та ін.). Лексичні одиниці, що формують ЛСГ, взаємодіють між собою, формуючи словотвірну базу одних мовних одиниць для інших (*по|вала – пова|лити, т|рачка – трачку|вати, дра|ниц'а – дра|ничник, брус – брусу|вати* та ін.).

Вторинні номінації здебільшого утворено шляхом метафоризації за формою (*к|вадрат* ‘будинок квадратної форми’, *ол'і|вец'* ‘кругла рівномірно виточена колода’), зовнішньою схожістю (*ко|зел* ‘один з двох елементів конструкції даху’), схожістю функції – утримувати опору (*пйа|та* ‘виступ крокви поза площину стіни, яким вона поєднується з верхньою платвою’, *пле|че* ‘тс.’), за місцем розташування (*|чубок* ‘верхнє ребро двосхилого даху’), за способом поєднання (*зав'й|азувати* ‘встановлювати першу балку – основу хати, заси|л'ати ‘тс.’) та перенесення за суміжністю (*го|лоу|ка* ‘невеликий сніпок соломи, зв'язаний при колосі в головку’, *ко|н'ок* ‘верхнє ребро двосхилого даху’, *ко|гут* ‘тс.’ та ін.).

7. Більшість аналізованих назв традиційного сільського будівництва в бойківських говірках є питомими (85,2 %). Серед них – успадковані із праслов'янської мови (*по|р'іг, в'ік|но, р'іг, шчит, к|роква, хл'ів, |л'іса, ко|лод'аз', к'ир|ниц'а, со|к'ира, то|п'ір, ко|лода, брус* та ін.). Запозичення складають 13 % аналізованих назв, з них 5,3 % – запозичення з німецької мови (*пл'ац, |риг'ел'*,

шпунт, бан|тина, |шона та ін.), 3 % – з польської (раї|шурн'ї, |кухн'а, по|вала та ін.), решта – запозичені з інших мов (угорської, чеської, італійської, французької, латинської, грецької та ін.). Свідченням глибокого засвоєння деяких запозичених слів слугують їх деривати, утворені на власне українському ґрунті (бл'ату|вати, бл'а|хар, кан|т'їўка, к'їту|вати, штука|турити, трин'ку|вати, буд'ї|вел'ник та ін.).

8. Основу лексики традиційного сільського будівництва в бойківських говірках формують нормативні в літературній мові назви (|хата, дах, п'їд|лога, д|вер'ї, кори|дор, ве|ранда та ін.). Відзначено низку локальних бойківських назв, не зафіксованих у лексикографічних джерелах (|супл'їтка, ок|лепини, |в'їн:ишче, о|т'їл'н'ї, ог|невини, |пота́ч, л'а|пак, болот'н'ани́к, іг|лиц'а, в'їк|ниц'а, с'т'аг|лина). Водночас лексика традиційного сільського будівництва бойківських говірок має паралелі в інших діалектних ареалах мови:

– у говірках південно-західного наріччя: бойк. з|дебка – закарп. |з|дебка; бойк. |метлишче – закарп., гуц. |метлишче; бойк. кром|пач – закарп., пд.лемк. кром|пач; бойк. план|кач – гуц., пд.лемк. план |кач та ін., бойк.чву|рак – лемк. чво|рак, ндністр. чво|рак, бук. чву|рак; бойк. ко|зел – лемк., гуц., закарп. ко|зел; бойк. д|раґар' – ндністр. дра|ґар, закарп., гуц., бук. дра|ґарь;

– у говірках південно-західного та північного наріччя: бойк. ван|к'їр – гуц. ваньк'їр, ндністр. ваньк'є́р, ваньк'ї́р, пд.волин. ван'к'ир, зх.волин. ваньк'їр, поділ. ваньк'ир, сх.поділ. ван'к'їр, зх.поліс. ван'к'ї́р; бойк. по|вала – закарп., лемк., ндніст., зх.поліс. повáла;

– у говірках усіх нарічч української мови: бойк. глу|ха с'т'їна – сх.поділ., поліс., слоб. глухá ст'їна́; бойк. ко|н'ок – поділ., поліс., степ. кон'о́к; бойк. прочол|кова с'т'їна – ндністр., сх.поділ., поліс. сх.слоб. причі́лкова стіна́; бойк. ве|ранда – сх.поділ., срд.ндніпр., поліс., сх.слоб. верáнда та ін.

9. Дослідження лексики традиційного сільського будівництва аналізованих говірок свідчить про відносну стійкість цієї ТГЛ, адже більшість зафіксованих назв засвідчено в етнографічних, лексикографічних та лінгвогеографічних джерелах з Бойківщини. Деякі назви архаїзуються через зникнення реалії чи втрату потреби у її використанні (на|т'їк, план|кач, л'а|пак, од|в'їр'я, йан|к'їр та ін.). Частина назв зазнає витіснення літературною мовою,

наприклад, літ. *под'в'ір'я* ‘огорожена ділянка землі перед хатою’ – бойк. *о'к'іў*, *о'бора*, *загорода*; літ. *план* ‘місце, призначене для будівництва хати’ – бойк. *пл'ац*, *м'істо*; літ. – *моло'ток* ‘знаряддя для забивання цвяхів і скріплення між собою дерев'яних деталей’ бойк. *кле'в'ець* та ін.

Засвідчено зміни в семантичній структурі деяких назв:

– спрощення семантичної структури у результаті втрати значень (наприклад, із трьох засвідчених у лексикографічних джерелах значень слова *вар'цаб* фіксуємо тільки одне – ‘нижній горизонтальний елемент віконної обв'язки, підвіконня’; звуження семантики (лексема *х'ижа* втрачає значення ‘загальна назва житлового будинку’ і функціює як ‘старий, занедбаний будинок’) (*д'ім* ‘великий житловий будинок’; *бу'динок* ‘великий житловий будинок’, ‘будинок прямокутної форми під одним дахом із господарськими будівлями’ та ін.);

– ускладнення семантичної структури в результаті вторинної номінації: *ол'і'в'ець* ‘кругла, рівномірно виточена колода, виготовлена промисловим способом’, *гн'іздо* – ‘заглиблення у верхній балці, у яке встановлювали крокви’, *п'рос'т'інок* – ‘коротка колода, якою закладають стіни між стовпами чи між вікнами’, *за'м'іт* – ‘коротка колода, якою закладають простір між вікнами’, *с'т'і'лець* – ‘один із двох опорних брусів під кроквами’, *ск'рин'а* – ‘віконна або дверна обв'язка, у яку вставляють раму з шибками чи двері’ та ін.;

Результати дослідження свідчать, що лексика традиційного сільського будівництва бойківських говірок, відображаючи традиційну матеріальну культуру етнографічного регіону, ілюструє сучасний стан та динаміку бойківських говірок. Лінгвістичні карти, представлені в дослідженні, дють змогу унаочнити ареальне поширення назв на тлі всього бойківського говору і продемонструвати його єдність. Перспективу подальших досліджень убачаємо в поглибленому вивченні цієї та інших тематичних груп лексики бойківських говірок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бандрівський Д. Фонетичні особливості бойківських говірок Боринського і Турківського районів Дрогобицької області. *Дослідження і матеріали з української мови*. Київ, 1958. Т. 1. С. 10–23.
2. Бандрівський Д. Деякі морфологічні особливості говірок Турківського району Львівської області. *Дослідження і матеріали з української мови: у 4-х т.* / відп. ред. І.П. Крип'якевич. Київ: Наук. думка, 1959. Т. 2. С. 154–187.
3. Бандрівський Д.Г. Говірки Підбузького району Львівської області. К.: Вид-во АН Української РСР, 1960. 101 с.
4. Бандрівський Д. Матеріали до діалектного словника Бориславського і суміжних районів Львівської області. *Дослідження і матеріали з української мови: у 4-х томах* / відп. ред. І.П. Крип'якевич. Київ: Вид-во АН Української РСР, 1961. Т. 4. С. 3–14.
5. Барчук М. Гуцульсько-бойківсько-лемківські лексичні паралелі в українській літературній мові Галичини середини ХІХ століття (на матеріалі альманахів «Лірвак з-над Сяну» та «Перемишлянин»). *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Філологія (мовознавство)*. 2008. Вип. ХІХ–ХХ. С. 134–138.
6. Бевзенко С.П. Українська діалектологія. Київ: Вища школа, 1980. С. 218–226.
7. Бевзенко С.П. Історична морфологія української мови. Нариси із словозміни і словотвору. Ужгород, 1960. 415 с.
8. Бичко З.М. Історія вивчення лексики опільського говору. *Українська філологія: досягнення, перспективи: До 145-річчя заснування кафедри української філології у Львівському університеті* / ред. кол.: М.І. Гнатюк (відп. ред.) та ін. Львів, 1994. С. 167–170.
9. Бичко З.М. Діалектна лексика Опілля. Львів: Фенікс, 1997. 136 с.
10. Бичко З.М. Опільський діалект і західноукраїнський варіант української літературної мови. *Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Серія 8: Мовознавство*. 1998. № 1. С. 3–8.
11. Бичко З.М. Проблемна парадигма вивчення територіальної лексики.

Лінгвістика: зб. наук. праць. 2010. № 3. Ч. 1. С. 5–9.

12. Бігусяк М.В. Динаміка семантичної структури назв будівельних процесів, дій та їх виконавців у говірках передкарпатського ареалу. *Прикарпатський вісник НТШ. Слово.* 2015. № 2 (30). С. 76–85.

13. Бігусяк М.В. Динаміка семантичної структури назв помешкань та їх елементів у говірках Івано-Франківщини. *Вісник Прикарпатського університету. Філологія.* 2015–2016. Вип. 44–45. С. 3–8.

14. Білан Н.В. Архітектурна лексика української мови у писемних пам'ятках і лексикографічних працях кінця XVI – початку XVII ст. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://conf.vntu.edu.ua/humed/2008/txt/Bilan.php> (дата звернення: 13.03.2017).

15. Бодник А. Прядильно-ткацька термінологія в бойківських говірках. *Праці XIII Республіканської діалектологічної наради* (Київ, квітень 1969 р.) / Інститут мовознавства ім. О.Потебні. Київ, Наукова думка, 1970. С. 123–125.

16. Бойко І. Споруди для зберігання сіна та соломи в Українських, Польських та Словацьких Карпатах (XX – початок XXI ст.). *Фортеця: збірник заповідника «Тустань»: на пошану Михайла Рожка* / ред. кол.: Ю. Лукомський (відп. ред.) та ін. Львів: Камула, 2009. С. 531–543.

17. Бойко И.А. Жилые постройки бойков (верховинцев) конца XVIII – первой половины XX в. *Этнографическое обозрение.* 2002. № 3. С. 39–55.

18. Будзан А.Ф. Поселення, садиба, житло. *Бойківщина: історико-етнографічне дослідження* / відп. ред. Ю. Г. Гошко. Київ: Наукова думка, 1983. С. 159–178.

19. Булик З.В. Назви народних музичних інструментів та їх деталей в мові населення українських Карпат (Бойківщина, Гуцульщина). *Культура і побут населення Українських Карпат: матеріали Респ. наук. конф.* (Ужгород, 1972 р.) / Ужгородський державний університет. Ужгород, 1973. С. 115–117.

20. Булик З.В. Лексико-словотвірна будова бойківських і гуцульських назв музичного інструментарію. *Культура і побут населення Українських Карпат: матеріали Респ. наук. конф.* (Ужгород, 1972 р.) / Ужгородський державний університет. Ужгород, 1973. С. 216–223.

21. Вакалюк Я.Ю. Весільна лексика в говірках Прикарпаття. *Проблеми*

дослідження діалектної лексики і фразеології української мови: тези доповідей (Ужгород, 1978 р.) / Ужгородський державний університет. Ужгород, 1978. С. 9–10.

22. Возний Т. Семантико-словотворча структура дієслів у бойківському говорі. *Праці XII республіканської діалектологічної наради* (Київ, 21–23 квітня, 1965 р.) / АН УРСР, Інститут мовознавства ім. О.Потебні. Київ: Наукова думка, 1971. С. 243–251.

23. Возний Т. Семантико-словотвірна система іменників у бойківському говорі. *XIV Республіканська діалектологічна нарада: тези доповідей* (Київ, 1977 р.) / АН УРСР, Інститут мовознавства ім. О.Потебні. Київ: Наук. Думка, 1977. С. 76–78

24. Воронич Г. Бойківський говір. *Енциклопедія «Українська мова»*. Київ, 2000. URL: <http://litopys.org.ua/ukrmova/um.htm> (дата звернення: 28.04.2021).

25. Галай Ю.П. Будівельна лексика українських говорів району Карпат. *XIV Республіканська діалектологічна нарада: тези доповідей* (Київ, квітень 1977 р.) / АН УРСР, Інститут мовознавства ім. О.Потебні. Київ: Наук. Думка, 1977. С. 118–120.

26. Галай Ю.П. Строительная терминология закарпатских украинских говоров: названия, связанные с крышей дома и её окружением. *Совещание по общеславянскому лингвистическому атласу: тезисы* (Черновци, 4–7 октября 1976 г.) / АН СССР, Институт русского языка. Москва: Наука, 1977. С. 226–229.

27. Галай Ю.П. Лексика українських говорів району Карпат, пов'язана з піччю. *Проблеми дослідження діалектної лексики і фразеології української мови: тези доповідей* (Ужгород, 1978 р.) / Ужгородський державний університет. Ужгород, 1978. С. 3–14.

28. Галас Б. Бойківська народна лексика в записах В. Давидяка [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.ua.z-pdf.ru/7raznoe/858574-2-udk-81116122824-boris-galas-slovnichok-boykivskih-govirok-davidyaka-anotaciya-upershe-publicu-tsya-slovnichok-boykivskih.php> (дата звернення: 10.07.2016).

29. Галас Б. Словничок бойківських говірок В. Давидяка. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства*. 2013. Вип. 18. С. 22–31.

30. Ганудель З. Лінгвістичний атлас українських говорів Східної

Словаччини. Т. 3. Назви будівництва і транспорту. Пряшів: Вид-во ЕХСО s.r.o., 2001. 209 с.

31. Глібчук Н. Із спостережень над весільною лексикою у наддністрянських та надсянських говірках. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. 2004. Вип. 34. Ч. II. С. 120–126.

32. Глібчук Н. Реалізація діалектних норм у говірці села Волосянка Сколівського району Львівської області. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. 2006. Вип. 38. С. 149–157.

33. Глібчук Н. Стверджувальні та вказівні частки у бойківських говірках. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. 2009. Вип. 46. Ч. 2. С. 97 [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://litmisto.org.ua/?p=19279> (дата звернення: 05. 06. 2016)

34. Глібчук Н. Інтерферентні явища фонетичного та граматичного рівнів у говірці села Волосянка Сколівського району Львівської області. *Діалектологічні студії. 8.: Говори південно-західного наріччя* / відп. ред. П. Гриценко, Н. Хобзей. Львів: Інститут українознавства ім. Крип'якевича НАН України, 2009. С. 149–158.

35. Глібчук Н. Діалектні норми в говірці села Розлуч Турківського району Львівської області крізь призму текстів. *У координатах мови: збірник наукових праць на пошану професора Лідії Коць-Григорчук* / ред. кол., О.М. Костів (відп. ред.) і ін. Львів: ПАІС, 2016. С. 52–62.

36. Глуховцева Е.Д. Лексика народного быта украинских восточнослобожанских говоров : автореф. дисс. ...канд. филол. наук / Днепропетровский гос. пед. ин-т 300-летия воссоединения Украины с Россией. Днепропетровск, 1992. 19 с.

37. Глуховцева К.Д. Локалізми в системі українських східнослобожанських говірок. *Волинь – Житомищина*. 2001. № 6. С. 177–182.

38. Глуховцева К. Динаміка складу назв господарських приміщень у східнослобожанських говірках. *Український діалектологічний збірник*. Книга 3: Пам'яті Тетяни Назарової / упоряд., ред., передм. П. Ю. Гриценка; редкол.: П. Ю. Гриценко (відп. ред.) та ін. Київ: Довіра, 1997. С. 177–194.

39. Глуховцева К.Д. Говірка як об'єкт діалектологічних досліджень.

Діалектологічні студії. 4: школи, постаті, проблеми / відп. ред. П. Гриценко, Н. Хобзей. Львів, 2004. С. 262–274.

40. Глушко М. Методика польового етнографічного дослідження: навч. посібник. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені І. Франка, 2008. 288 с.

41. Горбач О. Бойківська говірка // *Енциклопедія українознавства*. Київ, 1993, т. 1, с. 150—51

42. Гошко Ю.Г. Етнографічні межі. *Бойківщина: історико-етнографічне дослідження*. Київ: Наукова думка, 1983. С. 25–28.

43. Гошко Ю.Г. Народна архітектура Українських Карпат XV – XX ст. / Ю.Г. Гошко (відп. ред.), Т.П. Кіщук, І.Р. Могитич, П.М. Федака. Київ: Наукова думка, 1987. 271 с.

44. Гошко Ю., Федака П. Звичай та вірування, пов'язані зі спорудженням житлових та господарських будівель. *Народна архітектура Українських Карпат* / від. ред. Ю.Г. Гошко та ін. Київ, 1987. С. 237–243.

45. Гощіцька Т. Вибір будівельного матеріалу та місця будівництва на Бойківсько-Підгірянському пограниччі в другій пол. XIX – першій пол. XX ст. *Народознавчі зошити*. 2009. № 5–6. С. 779–782.

46. Гощіцька Т. Традиційне будівництво Старосамбірщини (за матеріалами польових досліджень). *Humanities & social sciences*. 2009. 2 (4). С. 31–33.

47. Гощіцька Т. Традиційні господарські споруди на пограниччі Бойківщини та Підгір'я (середина XIX – перша половина XX ст.). *Народознавчі Зошити*. 2011. № 5. С. 777–796.

48. Гощіцька Т.Б. Традиційне житлово-господарське будівництво на бойківсько-підгір'янському пограниччі в середині XIX – першій половині XX ст: дис. ... канд. іст. наук. / НАН України, Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича, Інституту народознавства. Львів, 2017. 354 с.

49. Гринчишин Д. Метерологічна лексика у говірках Бойківщини. *Бойківщина: історія та сучасність: матеріали Міжнародного історико-народознавчого семінару “Населення Бойківщини у контексті загальнокарпатського етнокультурного розвитку*. Львів–Самбір, 1995. С. 156–161.

50. Гринько Р.О. Спостереження над будівельною лексикою іншомовного походження у пам'ятках української мови XVI – першої половини XVII ст. *Лексика української мови в її зв'язках з сусідніми слов'янськими і неслов'янськими мовами: тези доповідей* (Ужгород, 1982 р.) / Ужгородський державний університет. Ужгород, 1982. С. 9–10.

51. Гринько Р.О. Будівельна лексика (назви житлових споруд). *Українська історична та діалектна лексика* / відп. ред. Д. Гринчишин. Київ : Наук. думка, 1985. С. 13–24.

52. Гринько Р.О. Будівельна лексика у вінницьких пам'ятках XVI – 1 пол. XVII ст. *Третя Вінницька обласна історико-краєзнавча конференція: тези доповідей* (Вінниця, 4 вересня 1985 р.) / Вінницька обласна організація НСКУ. Вінниця, 1985. С. 61–62.

53. Гринько Р.О. Будівельна лексика в пам'ятках Львівського братства. *Прогресивна суспільно-політична думка в боротьбі проти феодальної реакції та католицько-уніатської експансії на Україні: тези респ. наук.-теорет. конф.* (Львів, 20-22 квітня 1988 р.) / АН УРСР, Ін-т суспільних наук та ін. Львів, 1988. С. 79–82.

54. Грицак Є. Лексика с. Сушиці Рикової у Старосамбірщини. *Літопис Бойківщини*. 1938. Ч. 10. Рік VIII. С. 99–112.

55. Гриценко П. Ю. Моделювання системи діалектної лексики. Київ : Наук. думка, 1984. 227 с.

56. Гриценко П. Ю. Дослідження лексики українських говорів. *Мовознавство*. 1984. № 5. С. 22–30.

57. Гриценко П.Ю. Ареальне варіювання лексики. Київ: Наукова думка, 1990. 269 с.

58. Гриценко П.Ю. Українська діалектна лексика: реальність і опис (деякі аспекти). *Діалектна лексика: лексикологічний, лексикографічний, лінгвогеографічний аспекти: матеріали доповідей Міжнародної наукової конференції* (Глухів, 2005 р.) / Глухівський державний педагогічний університет, Глухів. 2005. С. 5–23.

59. Гузар О. Спостереження над обрядовою лексикою у бойківських говірках. *Бойківщина: історія та сучасність: матеріали Міжнародного*

історико-народознавчого семінару (Самбір, 14–16 вересня 1995 р.) / Львів–Самбір, 1995. С. 161–163.

60. Гурова О.М. Лексико-семантична група «вік людини» у бойківських говірках (на матеріалі «Словника бойківських говірок» М. Й. Онишкевича). *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія Філологія*. 2009. Вип. 55. С. 111–114.

61. Данилюк А.Г. Українська хата. Київ: Наук. думка, 1991. 210 с.

62. Данилюк А. Традиційне народне будівництво. *Добромильський край* / за ред. І. Лазарика. Старий Самбір, 1999. С. 335–341.

63. Данилюк А. Народна архітектура Бойківщини. Житлове будівництво. Львів: НВФ «Українські технології», 2004. 168 с., іл.

64. Демський М.Т. Деякі особливості бойківської фразеології. *Структура українських говорів: зб. статей* / відп. ред. І.Г. Матвіяс. Київ: Наук. думка, 1982. С. 176–182.

65. Демський М. Деякі особливості бойківської дієслівної фразеології. *Проблеми дослідження діалектної лексики і фразеології: тези доп.* (Ужгород, 1978 р.) / Ужгородський державний університет. Ужгород, 1978. С. 90–91

66. Дзендзелівський Й.О. Ізоглоси угорських лексичних нашарувань в українських говорах Закарпатської області УРСР. *Українська лінгвістична географія: республіканський міжвідомчий збірник. Серія «Питання мовознавства»*. 1966. Т 9. С. 45–75.

67. Дзендзелівський Й.О. Українсько-західнослов'янські лексичні паралелі. Київ: Наукова думка, 1969. 212 с.

68. Дзендзелівський Й.О. Програма для збирання матеріалів до лексичного атласу української мови. Київ: Наукова думка, 1984. 308 с.

69. Дидик-Меуш Г. Бойківські риси в мовній тканині неканонічного євангельського тексту XVI століття. *Діалектологічні студії. 8: Говори південно-західного наріччя* / відп. ред. П. Гриценко, Н. Хобзей. Львів, 2009. С. 7–13.

70. Дика Л.В. Суфіксальний словотвір іменника в говірках полісько-середньонадніпрянського порубіжжя: автореф. дис....канд. філол. наук. / НАН України, Інститут укр. мови. Київ, 2003. 19 с.

71. Дорошенко Л.І. Методичні вказівки і матеріали для збирання

будівельної лексики та обрядів, звичаїв, повір'їв, пов'язаних з сільським будівництвом. Суми, 1995. 56 с.

72. Дорошенко Л.І. Номінація традиційних сільських будівель у східнополіському діалекті. *Полісся: мова, культура, історія: матеріали. міжнар. конф.* (Київ, квітень 1996 р.) / НАН України, Інститут економіки. К., 1996. С. 118–126.

73. Дорошенко Л.І. Східнополіське традиційне будівництво у світлі номінації й народних вірувань. *Український діалектологічний збірник. Книга 3. Пам'яті Тетяни Назарової* / відп. ред. П.Ю.Гриценко. Київ, 1997. С. 325–334.

74. Дорошенко Л. І. До питання визначення типів ареалів східнополіського діалекту (за матеріалами будівельної лексики). *Філологічні науки: збірник наукових праць*. 1998. Вип. 1. С. 18–25.

75. Дорошенко Л.І. Ареалогія будівельної лексики східнополіського діалекту: автореф. дис.... канд. філол. наук. / НАН України, Інститут укр. мови. Київ, 1999. 19 с.

76. Дорошенко Л.І. Ареалогія будівельної лексики східнополіського діалекту: дис. ... канд. філол. наук / НАН України, Інститут укр. мови. Київ, 1999. 728 с.

77. Думанська Л.Б. З історії формування української будівельної термінології (на матеріалі донаукового періоду). *Записки з українського мовознавства* : зб. наук. праць. 2005. Вип. 15. С. 53–59.

78. Думанська Л.Б. Явище синонімії в сучасній українській термінології будівництва та архітектури. *Записки з українського мовознавства: зб. наук. праць*. 2006. Вип. 16. С. 273–278.

79. Думанська Л.Б. Особливості архітектурних термінів (на матеріалі «Словника будівельної термінології» С. Булди). *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: Проблеми української термінології*. 2008. № 620. С. 208–213.

80. Думанська Л.Б. З історії походження української архітектурної термінології. *Культура народів Причорномор'я*. 2011. № 208. С. 153–155.

81. Євтушок О.М. Будівельна лексика в говірках Рівненщини. *Українське*

мовознавство: республіканський міжвідомчий науковий збірник / ред. кол., відп. ред. І.К. Кучеренко. 1984. Вип. 12. Київ, С. 87–90.

82. Евтушок А.Н. Лексика сільського строительства в українських западнополесских говорах: автореф. дисс. ... канд. філол. наук / АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. А.А. Потебні. Київ, 1989. 19 с.

83. Євтушок О.М. Народна будівельна лексика Західного Полісся. Рівне, 1990. 145 с.

84. Євтушок О.М. Ареалогія будівельної лексики західнополіського говору. *Дослідження з української діалектології: збірник праць* / ред. кол., П.Ю. Гриценко (відп. ред.). Київ: Наук. думка, 1991. С. 81–88.

85. Євтушок О. М. Атлас будівельної лексики Західного Полісся. Рівне : Держ. ред.-вид. підприєм., 1993. 134 с.

86. Євтушок О.М. Про народну будівельну термінологію [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.kulturamovy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine34-6.pdf> (дата звернення: 08.09.2016).

87. Жилко Ф. Нариси з діалектології української мови: посіб. для ф-тів мови й літ. пед. ін-тів. Київ: Рад. шк., 1955. 314 с.

88. Закревська Я. Мовний ландшафт Бойківщини. *Бойківщина: історія та сучасність: матеріали Міжнародного історико-народознавчого семінару “Населення Бойківщини у контексті загальнокарпатського етнокультурного регіону”* (Самбір, 14–16 вересня 1995 р.) / Львів–Самбір, 1995. С. 170–172.

89. Залеський А. Фонологічна система бойківської говірки. *Структура українських говорів: зб. статей* / відп. ред. І.Г. Матвіяс. Київ: Наук. Думка, 1982. С. 69–84

90. Захарків О. Діалектні відмінності у галузі словотвору. *Вісник Львівського ордену Леніна державного університету ім. І. Франка. Серія філологічна*. 1965. Вип. 3. С. 76–84

91. Захарків О. Із спостережень над семантикою і структурою негативних віддієслівних назв предметів у бойківському говорі. *XIV Республіканська діалектологічна нарада* (Київ, 1977 р.) / АН УРСР, Інститут мовознавства ім. О.Потебні. Київ: Наук. думка, 1977. С. 78–79.

92. Зілинський І. Проба упорядкування українських говорів. *Записки наукового товариства ім. Т. Г. Шевченка*. 1913–1914. Т. СХІІ–СХVІІІ. С. 333–375.

93. Зілинський І. Карта українських говорів з поясненнями. *Праці Українського наукового інституту. Серія філологічна*. 1933. Кн. 3. Т. XIV. 20 с.

94. Зілинський І. Питання про лемківсько-бойківську границю. *Lud Słowiański*. 1936. Т. IV A, z. 1. S. A 75–101.

95. Зілинський І. Границі бойківського говору (з картою). *Літопис Бойківщини*. 1938. Ч. 10. С. 75–87.

96. Зозуляк К. Бойківські назви одягу. *Вісник Львівського ордену Леніна державного університету ім. І. Франка. Серія філологічна*. 1965. Вип. 3. С. 85–89.

97. Зозуляк К.Г. Назви одягу східного походження у бойківському говорі української мови. *Вісник Львівського ордену Леніна державного університету ім. І. Франка. Серія філологічна*. 1966. Вип. 4. С. 84–87.

98. Зубрицька М.І. Бойківська іменникова словозміна: автореф. дис... канд. філол. наук. / Київський державний педагогічний інститут ім. М. Драгоманова. Київ, 1992. 19 с.

99. Зубрицька М., Яким М. З діалектології Бойківщини: іменникова словозміна, іменникова фразеологія. Дрогобич: Коло, 2002. 148 с.

100. Зубрицький М. Будинки і майстри. *Житє і слово: вісник літератури, історії і фольклору*. 1895. Т. 3. С. 71–75.

101. Зубрицький М. Село Кіндратів Турецького повіта. *Житє і слово: вісник літератури, історії і фольклору*. 1895. Т. 3. С. 104–112, 216–230.

102. Зубрицький М. Селянські будинки у Мшанци, Старосамбірського повіту. *Матеріали до української етнології*. Львів, 1900. Т. XI. С. 1–22.

103. Іваночко К. До історії дослідження ареалу бойківських говірок та етимології етноніма бойки. *Рідне слово в етнокультурному вимірі*. 2012. С. 124–139. [Електронний ресурс] Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsev_2012_2012_18 (дата звернення: 20.02.2018).

104. Іваночко К. Наголошування дієслова *бути* в бойківських говірках. *Лінгвістика: збірник наукових праць Луганського національного університету*

імені Тараса Шевченка. 2012. Вип. № 1 (25). С. 87–99

105. Іваночко К. Наголошування дієслова *бесідувати* в бойківських говірках. *Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Филология. Социальные коммуникации»*. 2013. Том 26 (65). № 3. С. 72–79.

106. Ігнатенко Д.А. Динамічні процеси в українських говірках півночі Молдови: лексика житлового комплексу. *Мова*. 2013. № 20. URL: http://nbuv.gjv.ua/UJRN/Mova_2013.

107. Ігнатенко Д.А. Динаміка назв житлового комплексу в українських говірках на півночі Молдови. *Діалекти в синхронії та діахронії: загальнослов'янський контекст*/ за ред. П.Ю. Гриценка. К.: Ін-тут української мови НАН України, 2014. С. 207–212.

108. Керницький І.М. Спостереження над назвами приміщень в українських пам'ятках XVI – XVII ст. *Питання історії української мови* / відп. ред. Л.Л. Гужецька. Київ: Наук. думка, 1970. С. 5–19.

109. Керницький І.М. Деякі морфологічні риси бойківських і лемківських говірок за пам'ятками XVI–XVII ст. *Праці XII Республіканської діалектологічної наради* (Київ, 21–23 квітня, 1965 р.) / АН УРСР, Інститут мовознавства ім. О.Потебні. Київ: Наук. думка, 1971. С. 402–411

110. Кисілевський К. Мовні особливості наддністрянського гнізда. *Збірник на пошану Зенона Кузеля. Праці філологічної та історико-філологічної секції*. Париж, Нью-Йорк, Мюнхен, Торонто, Сідней: НТШ, 1962. С. 283–294.

111. Кіщук Т.П. Інтер'єр житла. *Бойківщина: історико-етнографічне дослідження* / відп. ред. Ю. Г. Гошко. Київ: Наукова думка, 1983. С. 50–77.

112. Княжинський А. Межі Бойківщини. *Літопис Бойківщини*. 1931. Ч. 1. С. 21–38.

113. Княжинський А. Фонетика підгірського бойківського говору села Тисовиця (Турчанського повіту). *Літопис Бойківщини*. 1938. Ч. 10. С. 113–123

114. Кобирина Г.С. Акцентуація непохідних іменників у бойківських говірках: дис... канд. філол. наук / НАН України; Інститут української мови. Київ, 2002. 259 с.

115. Кобирина Г. Акцентуація непохідних іменників жіночого роду

говірки с. Бітля Турківського району Львівської області (динаміка історичних змін) у бойківських говірках. *Діалектологічні студії. 1: Мова в часі і просторі: збірник на пошану Дмитра Гринчишина* / відп. ред. П. Гриценко, Н. Хобзей. Львів, 2003. С. 222–237.

116. Кобирина Г. Напрями змін у наголошуванні о-/йо- основ чоловічого роду в бойківських говірках. *Діалектологічні студії. 5: Фонетика. Морфологія. Словотвір* / відп. ред. П. Гриценко, Н. Хобзей. Львів, 2005. С. 95–102.

117. Кобирина Г. Акцентна поляризація форм однини і множини іменників о-/йо- основ чоловічого роду в бойківських говірках. *Магістеріум: Мовознавчі студії*: зб. 2009. Вип. 37. С. 42–44.

118. Кобільник В. Матеріальна культура села Жукотин Турчанського повіту. *Літопис Бойківщини*. Самбір, 1936. Ч. 7. С. 15–67.

119. Ковалик І. Іменниковий словотвір с. Бітлі на Львівщині. *Українська діалектна морфологія* / за ред. Ф.Т. Жилка. Київ: Наук. думка, 1969. С. 57–61.

120. Корень Н.Д., М.С. Шушкевич. Полесская строительная терминология (Хата и хозяйственные постройки). *Лексика Полесья. Материалы для полесского диалектного словаря* / відп. ред. Н.И. Толстой. Москва: Наука, 1968. С. 131–160.

121. Косміна Т. Сільське житло Поділля: кінець XIX – XX століття. Історико-етнографічне дослідження. Київ: Наук. думка, 1980. 192 с.

122. Костів О. Бойківсько-наддністрянське діалектне суміжжя (фонетичні особливості). *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. 2018. Вип. 68. С. 228–239.

123. Коць-Григорчук Л. Діалектні проблеми Бойківщини. *Український діалектологічний збірник: Книга 3. Пам'яті Т. Назарової* / відп. ред. П.Ю. Гриценка. Київ: Довіра, 1997. С. 119–131

124. Коць-Григорчук Л.М. Лінгвістично-географічне дослідження українського діалектного простору. Наукове товариство ім. Шевченка в Америці. Філологічна секція. Мовознавча секція. Нью-Йорк–Львів: Вид-во НТШ, 2002. 267 с.

125. Кравченко Я. Будівельний матеріал та інструменти для спорудження дерев'яних будівель в Українських Карпатах. *Народознавчі зошити*. 1997. № 5.

С. 292–299.

126. Кушмет М.С. Назви господарських приміщень для свійських тварин в східностепових говірках Донеччини. *Мова і культура*. 2012. Вип. 15. Т. 5. С. 146–153.

127. Лесів М. Українські говірки у Польщі. Варшава: Український архів, 1997. 496 с. Бібліогр. С. 465–492.

128. Лизанець П.Н. Славянские заимствования в венгерском языке – источник исследования истории праславянских языков. *Закарпатські діалектологічні студії*. 2020. Вип. 13. Том 3. С. 19–29.

129. Лисиченко Л.А. Лексикологія сучасної української мови. Семантична структура слова. Харків: Вища школа, 1977. 129 с.

130. Лучиц-Фэдарэц І.І. Будаўнічая тэрміналогія. *Лексіка Палесся ў прасторы і часе* / ред. В.В. Мартынов. Мінск: Навука і тэхніка, 1971. С. 143–195.

131. Лютава С. Особливості парадигми лексико-семантичної підгрупи «Житло людини». *Лексикографічний бюлетень: збірник наукових праць* / відп. ред. Є.А. Карпіловська. 2010. Вип. 19. Київ: Ін-т української мови НАН України, С. 129–136.

132. Матвіяс І. Групування говорів української мови. Структура українських говорів. Київ: Наук. думка, 1982. С. 3–68

133. Матіїв М. Відображення фонетичних та морфологічних рис бойківського говору в гідронімії басейну ріки Стрию. *Проблеми української діалектології на сучасному етапі: тези доп. і повідом. XVI Республ. діалектологічної наради* (Житомир, 1990 р.) / АН УРСР; Інститут мовознавства ім. О.Потебні; Житомирський пед. ін-т ім. Івана Франка. Житомир, 1990. С. 123–124.

134. Матіїв М. Врахування діалектних особливостей та норм літературної вимови у реєстровій частині гідронімікону басейну Стрию. *Ономастика і апелятиви: збірник наукових праць* / за ред. проф. В.О. Горпинича. Дніпропетровськ, 1998. С. 31–32

135. Матіїв М. Особливості відмінювання іменників-мікрогідронімів басейну ріки Стрию. *Ученые записки Симферопольского государственного*

университета. 1998. № 8 (47). С. 86–92.

136. Матіїв М. Німецькі запозичення в говірках Бойківщини. *На терені юридичної і філологічної наук: збірник наук. праць, присвячений 50-річчю від дня народження і 25-річчю науково-педагогічної діяльності професора Прадіда Ю.Ф.* / ред. кол.: Д.Х. Баранник, О.Л. Копиленко та ін. Сімферополь: Ельїньо, 2006. С. 214 – 219.

137. Могитич І.Р. Житло. *Народна архітектура Українських Карпат XV – XX ст.* / за ред. Ю.Г. Гошка, Т.П. Кіщука, І.Р. Могитича, П.М. Федаки. Київ: Наук. думка, 1987. С. 69–82.

138. Могитич І.Р. Типи та розвиток будівель селянського двору. *Народна архітектура Українських Карпат XV – XX ст.* / за ред. Ю.Г. Гошка, Т.П. Кіщука, І.Р. Могитича, П.М. Федаки. Київ: Наук. думка, 1987. С. 29–68.

139. Німчук В.В. Спостереження над словотвором іменника в говірці села Довге Іршавського району (суфіксація). *Наукові записки Ужгородського університету: діалектологічний збірник.* 1955. Т. 14. С. 169–192.

140. Німчук В. В. Давньоруська спадщина в лексиці української мови. Київ: Наук. думка, 1992. 414 с.

141. Никончук М.В. Будівельна лексика правобережного Полісся в лексико-семантичній системі східнослов'янських мов. Житомир: РВВ облполіграфвидаву, 1990. 369 с.

142. Новіцька О. Структурування побутової лексики Підгаєччини. *Українознавчі студії.* 2012–2013. № 13–14. С. 68–84 [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Us_2012-2013_13-14_11.pdf (дата звернення: 03.04.2017).

143. Онишкевич М. Румунські елементи в бойківських говірках. *XXXIX Наукова конференція, присвячена підсумкам науково-дослідницької роботи університету за 1964 рік: тези доповідей.* Філологія і гуманістика (Львів, 18–21 травня 1964 р.) / Львівський університет ім. Івана Франка. Львів, 1965. С. 60–61.

144. Онишкевич М. Особливості бойківського діалекту. *40-ва наукова конференція, присвячена підсумкам науково-дослідної роботи університету за 1965 рік: тези доповідей: Філологія. Журналістика* (Львів, 11–16 квітня 1966 р.) / Львівський державний університет Івана Франка. Львів, 1966. С. 37–38.

145. Онишкевич М.Й. Російські лексичні елементи та паралелі в говірках Бойківщини до і після Жовтня. *Вісник ЛДУ. Філологія, іноземні мови, журналістика*. Львів, 1968. С. 36–43 [Електронний ресурс]: Режим доступу: <https://zbruc.eu/node/41922> (дата звернення 27.11.2021)

146. Онишкевич М. Словнички та словники бойківських говірок. *Вісник Львівського ордену Леніна державного університету ім. І. Франка. Серія філологічна*. 1966. Вип. 4. С. 94–100.

147. Онышкевич М.О. Очерки по лексикографии и лексикологии Бойковщины по данным словаря бойковского диалекта: автореф. дис. ... доктора филол. наук / Львовский государственный университет им. И. Франко. Львов, 1968. 35 с.

148. Ощипко І. Система словозміни іменників у бойківському говорі. *Праці XII Республіканської діалектологічної наради: тези доповідей*, (Київ, квітень 1965 р.). Київ, 1971. С. 170–180.

149. Пагіря І. До питання лабіалізації голосних в українських говорах району Карпат. *XIV Республіканська діалектологічна нарада* (Київ, квітень 1977 р.) / Інститут мовознавства АН УРСР. Київ: Наук. думка, 1977. С. 25–27.

150. Панькевич І. Відношення південно-карпатських говорів української мови до всіх інших українських говорів і передовсім до північно-карпатських. *Записки НТШ*. Львів, 1937, т. CLV, с. 173–189.

151. Парипа М. З географії бойківських слів. *Літопис Бойківщини*. 1935. Ч. 10. С. 117–123.

152. Пасічинський С. Малий словарець бойківсько-руських слів, уживаних в щоденній бесіді. *Учитель*. 1872. Ч. 33–37.

153. Пастушин В. Про деякі назви нафтового промислу в бориславській говірці. *Діалектологічний бюлетень*. 1953. Вип. IV. С. 60–63.

154. Письмиченко А.М. Номен і номенклатура (на матеріалі терміносистеми будівельної індустрії) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://kulturamovy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine25-5.pdf> (дата звернення: 23.04.2017).

155. Письмиченко А.М. Сучасна будівельна термінологія в українській і російській мовах. *Мовознавство: науково-теоретичний журнал Інституту*

мовознавства ім. О.О. Потебні та Українського мовно-інформаційного фонду НАН України. 1991. № 6. С. 46–51.

156. Пілецький В.І. Генеза лексико-семантичної групи назв будівель для худоби та птиці в наддністрянських говорах півдня Тернопільщини. *Лексика української мови в її зв'язках з сусідніми слов'янськими і неслов'янськими мовами: тези доп.* (Ужгород, жовтень 1982 р.) / Ужгородський державний університет. Ужгород: Вид-во Ужгородського державного університету, 1982. С. 103–104.

157. Подвойська О.В. Німецькі запозичення у складі львівської гвари. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Серія «Філологічні науки».* 2015. Кн. 1. С. 65–71.

158. Поліщук Л.Б. Номінація господарських приміщень для утримання тварин у східноподільських говірках. *Мовознавчий вісник. Збірник наукових праць.* 2011. Вип. 12–13. С. 129–134.

159. Поліщук Л.Б. Етапи східноподільського традиційного будівництва: номінація і народні вірування. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Філологічні науки.* 2013. Вип. 34. С. 250–254.

160. Поліщук Л.Б. Номінація будівельного матеріалу в східноподільських говірках. *Діалекти в синхронії та діахронії. Загальнослов'янський конспект: тези доп. міжнародної наукової конференції* (Київ, 31 березня – 2 квітня 2014 р.) / Інститут української мови НАН України. Київ, 2014. С. 397–401.

161. Поліщук Л.Б. Структурна організація та географія назв традиційного будівництва в східноподільських говірках: дис....канд. філол. наук. / Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. Умань, 2015. 424 с.

162. Поліщук Л.Б. Семасіологія будівельної лексики східноподільського діалекту. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія.* 2019. № 42. Т. 1. С. 49–53.

163. Поліщук С.С. Міждіалектна взаємодія говорів середньонадбузького ареалу: дис....канд. філол. наук / Одеський національний університет імені І.І. Мечникова. Одеса, 2016. 375 с.

164. Поліщук С.С. Назви приміщень для утримування свійських тварин у говірках Середнього Надбужжя. *Записки з українського мовознавства*. 2019. Вип. 26(1). С. 85–96.

165. Присяжнюк В.З. Лексика на позначення сільських будівель в українських говорах. *Проблеми дослідження діалектної лексики і фразеології української мови : тези доповідей* (Ужгород, вересень 1978 р.) / Ужгородський державний університет. Ужгород, 1978. С. 54–55.

166. Присяжнюк В.З. Еволюція назв народного житла. *Народна творчість та етнографія*. 1979. № 1. С. 87–88.

167. Присяжнюк В.З. Лексика сільського строительства в украинском языке : автореф. дисс. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.02 «Язика народів СССР (український язык)». Київ, 1981. 17 с.

168. Проблеми сучасної ареалогії / [відп. ред. П.Ю. Гриценко]. Київ: Наук. думка, 1994. 341 с.

169. Пура Я. Сполучники підрядності у говірках Самбірського і суміжних районів Дрогобицької області. *Доповіді та повідомлення Львівського педінституту. Серія філологічна*. 1956. № 2. С. 22–24;

170. Пура Я. Деякі особливості синтаксису говорів Західної Дрогобиччини. *Питання українського мовознавства*. 1960. Кн. 4. С. 168–174.

171. Пура Я. Деякі особливості наголосу в говорах Західної Дрогобиччини. *Наукові записки Рівненського педінституту*. 1961. Т. 5. С. 229–239.

172. Пура Я.О. Особливості вираження головних і другорядних членів речення у говорах Західної Дрогобиччини. *Наукові записки Рівненського педінституту*. 1961. Т. 5. С. 241–251

173. Пура Я.О. Говори Західної Дрогобиччини. Ч.1. Львів: ЛДПІ, 1958. 85 с.

174. Рабій-Карпинська С. Бойківські говірки : зб. статей / ред. М. Лесів; підгот. до друку В. Пилипович. Перемишль, 2011. 320 с.

175. Радевич-Винницький Я. Бойківський говір. *Енциклопедія сучасної України*. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=36048 (дата звернення:

12.08.2018)

176. Радович Р. Технологія зведення зрубу житла. *Полісся України: матеріали історико-етнографічного дослідження*. 1999. Вип. 2. С. 99–117.

177. Радович Р. Звичаї та обряди, пов'язані зі спорудженням житла на заході галицької Бойківщини (за матеріалами Турківського і Старосамбірського р-нів). *Народознавчі зошити*. 2008. № 3–4. С. 253–271.

178. Радович Р. Особливості техніки та технології житлобудівництва на заході Бойківщини (за матеріалами Старосамбірського району). *Фортеця: збірник заповідника «Тустань»* / відп. ред. Ю. Лукомський. Львів: Колір ПРО, 2012. Кн. 2. С. 524–538.

179. Радович Р. Народна архітектура Старосамбірщини ХІХ – першої половини ХХ ст. (Житлово-господарський комплекс). Київ: Видавець Олег Філюк, 2015. 352 с.

180. Родіна Л.О. Суфіксальний словотвір іменників у сучасній українській мові. *Словотвір сучасної української літературної мови* / І.І. Ковалик, Л.О. Родіна, А.П. Грищенко, Л.А. Юрчук та ін.; ред. М.А. Жовтобрюх.. Київ: Наук. думка, 1979. С. 57–118.

181. Рудницький Я.Б. До бойківсько-наддністрянської мовної межі. *Літопис Бойківщини*. Ч. 6. Самбір, 1935. С. 9–14.

182. Рудницький Я. З фонетики бойківського говору. *Літопис Бойківщини*. Самбір, 1936. Рік VI. Ч. 7. С. 13–16;

183. Рудницький Я. Важливіші ізофони на півночі центральної Бойківщини (з мапкою). Відбитка з *Літопису Бойківщини*. Ч. 10. Самбір, 1938. С. 1–7

184. Свенціцький І.С. Бойківський говір села Бітля. *Записки НТШ*. 1913, Т. СХІV, кн. II. С. 117–153.

185. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: Підручник. Полтава: Довкілля-К, 2008. 712 с.

186. Сердега Р.Л., Сагаровський А.А. Українська діалектологія: навчальний посібник. Харків, ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. 156 с.

187. Сердега Р.Л. Сільськогосподарська лексика в говірках Центральної Слобожанщини (Харківщини). Харків, 2012. 218 с.

- 188.** Сілецький Р. Сільське поселення та садиба в Українських Карпатах XIX – початку XX ст. Київ: Наук. думка, 1994. 140 с.
- 189.** Сілецький Р. Опалювані пристрої народного житла Середнього Полісся (конструктивно-функціональний та світоглядний аспекти). *Вісник Львівського університету: Серія історична*. 2008. Вип. 43. С. 134–183.
- 190.** Сокіл Н. Географічні терміни в мікротопонімії Центральної Бойківщини: порівняльний аспект. *Проблеми української термінології*. 2006. № 559. С. 288–292.
- 191.** Сокіл-Клепар Н. Землеробська лексика як складова мікротопонімів. *Народознавчі зошити. Серія філологічна*. 2015. № 3 (123). С. 660–667.
- 192.** Сокіл-Клепар Н. Номінація вершин Бойківщини: семантико-мотиваційний аспект. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. 2016. Вип. 63. С. 186–195.
- 193.** Сокіл-Клепар Н. Соматична лексика в номінації географічного простору Карпат. *Народознавчі зошити*. 2016. № 3 (129). С. 642–648.
- 194.** Сологуб Н.М. Криниця, колодязь... *Культура слова*. 1992. Вип. 43. С. 72–75.
- 195.** Солодка С. Динаміка семантичної структури назв житлових будівель в українській мові. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*. 2011. Вип. 100. С. 170–173.
- 196.** Солодка С. Динаміка семантичної структури лексем *буда, хороми*. *Лексикографічний бюлетень*. зб. наук. праць/ відпов. ред. І.С. Гнатюк. 2011. Вип. 20. С. 121–127.
- 197.** Солодка С. Динамічні процеси в семантичній структурі назв будівель, призначених для зберігання сільськогосподарської продукції (на матеріалі української мови). *Філологічний вісник Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини: збірник наукових праць / гол. ред. Л.М. Полюга*. 2011. Вип. 1. С. 151–159.
- 198.** Тимошенко А. Граматичні особливості бойківських фразнологізмів (за матеріалами “Словника бойківських говірок” М. Онишкевича). *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. 2012. Вип. 56. Ч. 1. С. 144–149.
- 199.** Тищенко Л.М. Двокомпонентні номінації в «Словнику побутової

лексики південнословобожанських говірок». *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства: зб. наук. праць / відп. ред. І.В. Сабадош. 2008. Вип. 12. С. 192–194.*

200. Тищенко Л.М. Лексична реалізація семи “бічна стіна хати” в південнословобожанських говірках. *Лінгвістика: зб. наук. праць. 2010. № 3 (21). С. 130–135.*

201. Тищенко Л.М. Південнословобожанські назви приміщень для зберігання зерна та снопів у просторовій та часовій проекції. *Лінгвістика: зб. наук. праць. 2006. № 1. С. 157–164.*

202. Тищенко Л.М. Структурна організація й динаміка побутової лексики південнословобожанських говірок: автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.01 / НАН України; Інститут української мови. Київ, 2002. 19 с.

203. Тищенко О. Із спостережень над обрядовими номінаціями на українсько-польському порубіжжі. *Ucrainica II. Současná ukrajinistika. Problémy jazyka, literatury a kultury / ed. Josef Anderš. Olomouc, Univerzita Palackého v Olomouci. Olomouc, 2006. S. 525–531.*

204. Годер Д.Д. Лексика, пов’язана з житлом та прилеглою до нього територією, в українських говорах Закарпаття. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства: зб. наук. праць. 2012. Вип. 18. С. 78–88.*

205. Годер Д.Д. Будівельна лексика українських говорів Закарпаття як предмет наукового дослідження. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства: зб. наук. праць. 2012. Вип. 17. С. 63–67.*

206. Файник Т.М. Житло та довкілля: будівельні традиції українських Карпат. Львів: Інститут народознавства НАН України, 2007. 208 с.

207. Фальковські Я. Село Волосате Ліського повіту (Начерк матеріальної культури). *Літопис Бойківщини. Самбір, 1935. Т. 4–5. С. 14–28.*

208. Федака П. Давні печі у народному житлі Закарпаття. *Народна творчість та етнографія. 2007. №. 3–4. С. 48–51.*

209. Федака П.М. Народне житло українців Закарпаття XVIII – XX ст. – Ужгород: Вид-во «Гражда», 2005. 352 с.

210. Франко І. Етнографічна експедиція на Бойківщину. *Зібрання творів: у 50 т. Київ: Наук. думка, 1982. Т. 36: Літературно-критичні праці (1905–*

1906). С. 68–99.

211. Франко І. Моя вітцівська хата. *Зібрання творів: у 50 т.* К.: Наукова думка, 1985. Т. 39: *Літературно-критичні праці (1911–1914)*. С. 243–247.

212. Франко І. Уваги про походження назви «бойки». *Навчально-наукові праці*. Перше книжкове видання з приводу століття народин 1856–1956 / за ред. Я. Рудницького. Вінніпег, 1957. С. 47–52.

213. Франко І. Галицько-руські народні приповідки: У 3 т. / Зібрав, упорядкував і пояснив Др. Іван Франко: 2-е вид. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. Т. I–II; 2007. Т. III.

214. Харківська О.В. Суфіксальний словотвір апелятивних іменників в українських говорах Закарпаття: дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Ужгородський національний університет. Ужгород, 2015. 397 с.

215. Хібеба Н.В. Структурно-семантична організація весільної лексики бойківських говірок: дис....канд. філол. наук. / Інститут українознавства імені І. Крип'якевича. Львів, 2007. 394 с.

216. Хібеба Н. Весільні агенти в бойківських та поліських говірках: етнолінгвістичний аспект. *Волинь-Житомирщина. Історико-філологічний збірник з регіональних проблем*. 2008. № 18. С. 75–89. [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vg_2008_18_8 (дата звернення: 18.05.2017)

217. Хібеба Н. Іншомовні нашарування у весільній лексиці бойківських говірок. *Діалектологічні студії. 9: Запозичення та інтерференція* / відп. Ред. П. Гриценко, Н. Хобзей. Львів: Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича НАНУ, 2010. С. 141–158.

218. Хібеба Н. До питання про північну межу бойківських говірок: говірка села Росохи Старосамбірського району Львівської області. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. 2012. Вип. 57. С. 311–321 [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnu_fil_2012_57_35 (дата звернення: 23. 09.2019).

219. Хібеба Н.В. Номінація обрядодій дня шлюбу в бойківських говірках. *Лінгвістика: зб. наук. праць*. 2012. № 3(1). С. 107–116. [Електронний ресурс] Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ling_2012_3\(1\)_15](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ling_2012_3(1)_15) (дата звернення:

12.03.2019).

220. Хібеба Н. Угорські запозичення у весільній лексиці бойківських говірок. *Українсько-угорські міжмовні контакти: минуле і сучасність: матеріали міжнар. наук. конф.* / ред. Є. Барань, С. Черничко. Ужгород: Вид-во В. Падяка, 2014. С. 304–313.

221. Хібеба Н. Весільні агенти в бойківських говірках: назви чоловіків. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. 2016. Вип. 63. С. 208–219. [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlpu_fil_2016_63_24 (дата звернення: 16. 08. 2017).

222. Хібеба Н. Номінація весільного хліба в бойківських говірках. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. 2018. Вип. 68. С. 240–249. [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlpu_fil_2018_68_25 (дата звернення: 21. 10. 2018).

223. Хібеба Н.В. Фонетичні особливості бойківських говірок Рожнятівщини. *Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки*. 2020. № 1. Ч. II. С. 65–76.

224. Хібеба Н. Фонетичні особливості бойківських говірок Турківщини. *Діалектологічні студії*. 13. Збірник пам'яті Наталі Хобзей / відп. ред. П. Гриценко, Т. Ястремська. Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, 2020. С. 334–359.

225. Хобзей Н.В. Міфологічна лексика Бойківщини в «Галицько-руських народних приповідках». *Бойківщина: історія та сучасність: матеріали Міжнародного історико-народознавчого семінару «Населення Бойківщини у контексті загальнокарпатського етнокультурного розвитку»* (Самбір, 14-16 вересня 1995 р.). Львів–Самбір, 1995. С. 180–181.

226. Хобзей Н., Хібеба Н. Бойківський говір. *Наукове товариство імені Шевченка. Енциклопедія*. Том 2, Бібл. Вес. Київ–Львів–Тернопіль, 2014. С. 256–259

227. Царалунга І.Б. Помешкання українців кінця XVI – початку XVII століття (на матеріалі Житомирських актових книг). *Волинь – Житомирщина: Історико-філологічний збірник з регіональних проблем*. 2010. № 22(1). С. 186–199.

228. Цимбал Н. Мотиваційний словник будівельної лексики української мови: концепція створення. *Вісник Нац. Ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології»*. 2008. № 620. С. 139–143.

229. Цимбал Н.А. Мотиваційний термінологічний словник як лексикографічний тип. *Лінгвістичні дослідження*. 2014. Вип. 38. С. 230–237 [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znprkhnpu_lingv_2014_38_37 (дата звернення: 09.10.2018).

230. Цимбал Н.А. Сучасна термінологія будівництва та архітектури в аспекті лексичної парадигматики. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: філологічні науки*. 2014. Вип. 37. С. 247–251.

231. Чаган О.І. Назви житлових приміщень у бойківських говірках. *Записки з українського мовознавства: збірник наукових праць*. 2017. Вип. 24. Том 1. С. 50–57.

232. Чаган О.І. До питання дослідження будівельної лексики говорів української мови. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Філологічні науки*. 2017. Вип. 44. С. 312–317.

233. Чаган О. І. Назви підсобних господарських приміщень у бойківських говірках. *Мовознавчий вісник: збірник наукових праць*. 2018. Вип. 24–25. С. 167–177.

234. Чаган О. І. Будівельна лексика у лексикографічних працях із Бойківщини. *Діалектологічні студії 11. Слово – словник – корпус. Світлій пам'яті Наталі Хобзей / відп. ред. П.Ю. Гриценко. Н.В. Хобзей.* Львів, 2018. С. 198–206.

235. Чаган О.І. Архаїзація будівельної лексики бойківських говірок. *Лінгвістика: збірник наукових праць*. 2018. Вип. 1 (38). С. 62–70.

236. Чаган О.І. Репрезентація етапів будівництва у бойківських говірках. *«Дарагое мне – і маё – беларускае»: навуковы зборнік да 100-годдзя з дня нараджэння прафесара Ф. М. Янкоўскага / рэдкал.: Г.М. Валочка [і інш.], навук. рэд. Д.В. Дзятко. Rīga, 2018. С. 398–402.*

237. Чаган О.І. Номінація процесів традиційного сільського будівництва у бойківських говірках. *Spheres of Culture. Journal of Philology, History, Social and Media Communication, Political Science and Cultural Studies*. 2018. Volume XVII. С. 249–257.

238. Чаган О.І. Номінація приміщень для свійських тварин та птиці (на матеріалі бойківських говірок). *Проблеми загального і слов'янського мовознавства: науковий журнал*. 2019. № 3. С. 135–144.

239. Чаган О.І. Назви малих архітектурних форм у бойківських говірках. *Записки з українського мовознавства: збірник наукових праць*. 2019. Вип. 26. Том 1. С. 97–111.

240. Чаган О.І. Назви покрівельних матеріалів у бойківських говірках. *Мовознавчий вісник: збірник наукових праць*. 2020. Вип. 28. С. 84–92.

241. Чаган О.І. Номінація будівельних матеріалів у бойківських говірках. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*. 2020. № 14. С. 197–204.

242. Чаган О. І. Номінація верхнього покриття будинку, його частин та елементів конструкції в бойківських говірках. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія: Філологічні науки (мовознавство) : зб. наук. праць*. Дрогобич, 2022. № 17. С. 145–155.

243. Чепіга І.П. Будівельна лексика староукраїнської мови (загальні поняття). *Мовознавство*. 1982. № 2. С. 51–61.

244. Черкес Н. Вираження квантитативних відношень у бойківських говірках. *Бойківщина: історія та сучасність: матеріали Міжнародного історико-народознавчого семінару «Населення Бойківщини у контексті загальнокарпатського етнокультурного розвитку» (Самбір, 14-16 вересня 1995 р.)*. Львів–Самбір, 1995. С. 182–184.

245. Черняк В. Із спостережень над системою голосних фонем бойківського говору. *Доповіді та повідомлення Львівського університету*. 1957. Вип. 5. Ч. 1. С. 92–96.

246. Черняк В. Характеристика системи голосних фонем бойківського говору. *Питання українського мовознавства / відп. ред. І. Ковалик*. Львів, 1960. Кн. 4. С. 150–167.

247. Шило Г.Ф. Будівельна лексика в західноукраїнських говорах. *Лексика української мови в її зв'язках з сусідніми слов'янськими і неслов'янськими мовами : тези доповідей* (Ужгород, жовтень 1982) / Ужгородський державний університет. Ужгород, 1982. С. 117–118.

248. Шило Г. Ф. Із спостереження над лексикою (будівельною) в західноукраїнських говорах. *Проблеми дослідження діалектної лексики і фразеології української мови: тези доповідей* (Ужгород, вересень 1978 р.) / Ужгородський державний університет. Ужгород, 1978. С. 83–84.

249. Шляхов О. Народні назви одягу в говірках Івано-Франківщини. *XIV Республіканська діалектологічна нарада* (Київ, квітень 1977 р.) / Інститут мовознавства АН УРСР. Інститут мовознавства АН УРСР ім. О.Потебні. Київ: Наук. думка, 1977. С. 117–118.

250. Яким М. Фраземна номінація в бойківських говірках (матеріали до ідеографічного словника). *Лінгвістика: зб. наук. пр.* 2003. Вип. 1. С. 142–148.

251. Яким М. До проблеми синоніміїності ареальних фразеологізмів (на матеріалі бойківських говірок). *Українська лексикографія в загальнослов'янському контексті: теорія, практика, типологія* (Київ, 12–13 травня 2011 р.) / Інститут української мови. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2011. С. 216–255

252. Яким М. Полісемійність ареальних фразем (на матеріалі іменних фразем бойківського говору). *Науковий вісник ДДПУ ім. І. Франка. Серія «Філологічні науки». Мовознавство.* 2017. Т. 2 (№ 8). С. 151

253. Яремко Б. Народна термінологія в Карпатському традиційному музично-інструментальному виконавстві: матеріали до словника. *Культура України. Мистецтвознавство: зб. наук. праць Харківської держ. Академії культури.* 2001. Вип. 8. С. 220–225

254. Ястремська Т. Діалектний простір Галичини: говірки української мови. *Українська мова в Галичині: історичний вимір* / відп. ред. Я. Ісаєвич, М. Мозер, Н. Хобзей. Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2011. С. 55–106.

255. Ястремська Т. Традиційне гуцульське пастухування. Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2008. 424 с.

256. Domaradz K. Słownictwo wsi Żernica na pograniczu łemkowsko-bojkowskim. *Studia nad słownictwem gwar ukraińskich w Polsce: Łemkowszczyzna i gwary nadszańskie* / red. J. Riger. Warszawa, 2002. S. 65–106.

257. Lewicka U. Słownictwo wsi Terka na pograniczu łemkowsko-bojkowskim. *Studia nad słownictwem gwar ukraińskich w Polsce: Łemkowszczyzna i gwary nadszańskie* / red. J. Riger. Warszawa, 2002. S. 107–180.

258. Nowak K. Śląskie słownictwo gwarowe dotyczące domów mieszkalnych, zabudowań gospodarczych orazich wyposażenia. *Studia śląskie*, Opole, 2015. T. LXXVII. S. 185–200.

259. Rudolf-Ziółkowska E. Dawne słownictwo pogranicza bojkowsko-łemkowskiego. *Studia nad słownictwem gwar ukraińskich w Polsce: Łemkowszczyzna i gwary nadszańskie* / red. J. Riger. Warszawa: Wydawnictwo naukowe Semper, 2002. S. 181–322

260. *Studia nad dialektologią ukraińską i polską. Z materiałów b. Katedry Języków Ruskich UJ / Oprac. I przygot. Do druku. M. Karaś. Zeszyty naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. T. CCCLXXVI. Z. VII. Kraków; Warszawa: Państwowe wydawnictwo naukowe, 1975. 244 s.*

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Арк.** – Аркушин Г.Л. Словник західнополіських говірок: у 2 т. Луцьк, 2000. Т. 1–2.
- АУМ** – Атлас української мови: в 3-х т. / ред. Кол.: І.Г. Матвіяс (голова), Я.В. Закревська та ін. Київ: Наук. думка, 1984–2001. Т. I–III.
- Біл.-Нос.** – Білецький-Носенко П.П. Словник української мови / підг. до видання В.В. Німчук. Київ: Наук. думка, 1966. 422 с.
- Бичк.** - Бичко З.М. Словник діалектної лексики села Грабовець, Стрийського р-ну, Львівської обл. Матеріали до вивчення курсу «Українська діалектологія». Львів, 1992. 27 с.
- Бон.** – Словник українських говорів Одещини / за ред. О.І. Бондаря. Одеса: Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, 2010. 222 с.
- Брил.** – Брилінський Д.М. Словник подільських говірок. Хмельницький : Ред.-видав. Відділ, 1991. 115 с.
- Ващ.** – Ващенко В.С. Лінгвістична географія Наддніпрянщини. Лексичні матеріали. Дніпропетровськ, 1968. 158 с.
- ВТС** – Вільний тлумачний словник: Новітній онлайн-словник української мови [Електронний ресурс]. Режим доступу: /<http://sum.in.ua/f/Shuflja> (дата звернення: 16.10. 2020)
- Гальді** – Венгерско-русский словарь / общ. ред. Л. Гальді: 2-ое изд. Стереотип. Москва; Будапешт: «Русский язык»; Издательство Академии наук Венгрии, 1987. 872 с.
- ГГ** – Гуцульські говірки. Короткий словник / відп. ред. Я. Закревська. Львів : Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1997. 232 с.
- Гліб.** – Говірки південно-західного наріччя української мови: Збірник текстів / упорядн. Н.М. Глібчук. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2000. 155 с.
- Гнат.** – Гнатишак Ю. Слова з Болехова / співатори-лексикографи: О. Сімович, Н. Хобзей (відп. ред.), Т. Ястремська. Львів, 2017 (Серія «Діалектологічна скриня»). 636 с.
- Горб. I** — Горбач О. Діалектичний словник північно-добруджанської говірки с. Верхній Дунавець біля Тульчі. *Горбач О. Зібрані статті.*

V. Діалектологія. Мюнхен, 1993. С. 362–400.

- Горб. II** — Горбач О. Діалектичний словник північно-добруджанської говірки с. Муругиль над Дунаєм. *Горбач О. Зібрані статті. V. Діалектологія. Мюнхен, 1993. С. 337–361.*
- Горб. III** – Горбач О. Західньо-поліська говірка села Остромичі колишнього повіту Кобринь. *Горбач О. Зібрані статті. V. Діалектологія. Мюнхен, 1993. С. 283–328.*
- Горб. IV** — Горбач О. Мармароська говірка с. Поляни над р. Русковою (Румунія). *Горбач О. Зібрані статті. VIII. Історія мови. Діалектологія. Лексикологія. Мюнхен, 1977. С. 276–323.*
- Горб. V** — Горбач О. Південнобуковинська гуцульська говірка і діалектний словник с. Бродина, пов. Радівці (Румунія). *Горбач О. Зібрані статті. VIII. Історія мови. Діалектологія. Лексикологія. Мюнхен, 1977. С. 123–275.*
- Горб. VI** — Горбач О. Словник говірки села Негостина (Румунія). *Діалектологічні студії 3: Збірник пам'яті Я. Закревської / відп. ред. П. Гриценко, Н. Хобзей. Львів: Інститут українознавства НАН України.*
- Горб. VII** — Горбач О. Словник діалектної лексики південноволинської говірки сіл Ступно й Мощаниця, кол. Повіту Здолбунів. *Горбач О. Зібрані статті. V. Діалектологія. Мюнхен, 1993. С. 434–523.*
- Горб. VIII** — Горбач О. Словник діалектної лексики південнолемківської говірки села Красний Брід бл. Меджилаборець (Пряшівщина). *Горбач О. Зібрані статті. V. Діалектологія. Мюнхен, 1993. С. 558–652.*
- Горб. IX** — Горбач О. Північно-наддністрянська говірка й діалектний словник села Романів Львівської області. *Горбач О. Зібрані статті. V. Діалектологія. Мюнхен, 1993. С. 75–156.*
- Горб. X** — Горбач О. Словник діалектної лексики Тербовельщини. *Горбач О. Зібрані статті. V. Діалектологія. Мюнхен, 1993. С. 209–255.*

- Горб. XI** —Горбач О. Словник північно-підляської говірки села Добровода близько Гайнівки (Польща). *Діалектологічні студії. 3: Збірник пам'яті Ярослави Закревської* / Відп. ред. П. Гриценко, Н. Хобзей. Львів: Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України, 2003. С. 454–488.
- Гоц.** – Польові етнографічні матеріали до теми «Народне будівництво», зібрані у Сколівському р-ні Львівської обл., Долинському, Калуському р-нах Івано-Франківської обл. Гоціцькою Тетяною Богданівною 01.07. – 15.07.2010 (Архів Інституту народознавства НАН України). Ф. 1. Оп. 2. Спр. 601 а., 53 арк.
- Гриц.** – Грицак М.А. Матеріали до Словника українських говірок Закарпатської області. Вип. 1: А–Б / за ред. П.Ю. Гриценка. К.: КММ, 2017. 380 с.
- Грін.** – Словарь української мови / упоряд. з доданням власного матеріалу Б. Грінченко. К. : Наук. думка, 1996–1997. Т. 1–4.
- ГЧ** – Говірки Черкащини. Збірник діалектних текстів / упорядн. Г.І. Мартинова, Т.В. Щербина, А.А. Таран. Черкаси: ФОП Чабаненко Ю.А., 2013. 881 с.
- ГЧЗ** – Говірки Чорнобильської зони. Тексти / упорядн.: Гриценко П. Ю. та ін. К.: Довіра, 1996. 358 с.
- ДЛАЗО** – Дзендзелівський Й.О. Лінгвістичний атлас українських народних говорів Закарпатської області УРСР: Лексика. Ужгород: Вид-во Ужгородського ун-ту, 1958–1993. Ч. I.
- ЕСУМ** – Етимологічний словник української мови: в 7 т. К.: Наук. думка, 1982–2012. Т. 1–6.
- Євт.** – Євтушок О.М. Атлас будівельної лексики західного Полісся. Рівне: Державне редакційно-видавниче підприємство, 1993. 134 с.
- Жел.** — Желехівський Є. Малоруско-німецький словар: у 2 т. Львів, 1885–1886. Т. 1–2.
- ЗКДА** – Общекарпатский диалектологический атлас. Кишенев. 1989, вып. 1.
- КДА** – Бернштейн С.Б., Иллич-Свитыч В.М., Клепикова Г.П. и др.

- Карпатский диалектологический атлас. М.: Изд-во АН СССР, 1967. 271 с.
- Кміт** – Кміт Ю. Бойківський словарець зі села Гвіздця. *Літопис Бойківщини*. Самбір, 1931–1938. Ч. I–X.
- Корз.** – Корзонюк М.М. Матеріали до словника західноволинських говірок. *Українська діалектна лексика* / ред. кол.; відпов. І.Г. Матвіяс. К.: Наук. думка, 1987. С. 62–267.
- Лис.** – Лисенко П.С. Словник поліських говорів. К.: Наук. думка, 1974. 260 с.
- Мат.** – Матіїв М. Словник говірок Центральної Бойківщини. Київ–Сімферополь: Ната, 2013. 601 с.
- Мельн.** – Мельничук О.С. Словник специфічної лексики говірки села Писарівка (Кодимський р-н, Одеська обл.). *Лексикографічний бюлетень*. 1958. Вип. 6. С. 67–98.
- Моск.** – Москаленко А.А. Словник діалектизмів українських говірок Одеської області. Одеса: Вид-во Одес. пед. Ін-ту, 1958. 78 с.
- Мюлл.** – Великий німецько-український словник / укл. В. Мюллер. К.: Видавничий дім «Чумацький шлях», 2005. 792 с.
- Негр.** – Негрич М. Скарби гуцульського говору: Березові. Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2008. 224 с.
- Негр.** 2019 – Негрич М. Скарби гуцульського говору: Березови. 3-є випр., доп. Вид. Львів: «Тріада плюс», 2019. 268 с.
- Омел.** – Омельченко З.Л. Матеріали до словника східностепових українських говірок. Донецьк : Вид-во ДонНУ, 2006. 114 с.
- Он.** – Онишкевич М.Й. Словник бойківських говірок: у 2 ч. К.: Наук. думка, 1984. Ч. I–II.
- Ост.** – Осташ Н. Словник діалектної лексики переселенців із Холмщини. *Діалектологічні студії. 4: Школи, постаті, проблеми* / відп. ред. П. Гриценко, Н. Хобзей. Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2004. С. 355–378.
- Пирт.** – Пиртей П.С. Короткий словник лемківських говірок. Івано-Франківськ: Сіверсія МВ, 2004. 364 с.
- Пол.** – Поліщук Л.Б. Словник лексики будівництва в східноpodільських

говірках. *Структурна організація та географія назв традиційного будівництва в східноpodільських говірках: дис....канд. філол. наук.* / Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. Умань, 2015. С. 231–370.

- ППС** – Північно-східна Слобожанщина (Новопсковський, Біловодський, Міловський райони Луганської області): матеріали фольклорно-діалектологічних експедицій / упорядн.: І.В. Магрицька, В.Ф. Семистяга, З.С. Сікорська та ін. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2002. 256 с.
- Пшеп.** – Пшеп'юрська-Овчаренко М. Мова українців Надсяння / вступ та наук. ред. М. Лесів. Перемишль, 2007. С. 258–266.
- Саб.** – Сабодош І.В. Словник закарпатської говірки села Сокирниця Хустського району. Ужгород: Ліра, 2008. 478 с.
- СБГ** – Словник буковинських говірок / за заг. ред. Н.В. Гуйванюк. Чернівці: Рута, 2005. 688 с.
- Сік.** – Сікорська З.С. Словник діалектної лексики Луганщини. К.: Шлях, 2002. 224 с.
- Сіл.¹** – Сілецький Р.Б. Польові матеріали про сільське поселення та селянську садибу, зібрані в експедиції у гірські райони Івано-Франківської, Закарпатської та Львівської обл. у 1985 р. (Архів Інституту народознавства НАН України). Ф. 1. Оп. 2. Спр. 328. 53 арк.
- Сіл.²** – Сілецький Р.Б. Польові матеріали про сільське поселення та селянську садибу, зібрані м.н.с. відділу народознавства Сілецьким Р.Б. в ході експедиції у гірські райони Івано-Франківської, Закарпатської та Львівської областей (1985 р.) (Архів Інституту народознавства НАН України). Ф. 1, Оп. 2, Спр. 366. 47 арк.
- Сизьк.** – Сизько А.Т. Словник діалектної лексики говірок сіл південно-східної Полтавщини: навч. посібник. Дніпропетровськ: ДДУ, 1990. 100 с.
- СУМ** – Словник української мови: В 11 т. К.: Наук. думка, 1970–1980. Т. I–XI.
- СУМ¹⁴⁻¹⁵** – Словник староукраїнської мови XIV–XV ст.: у 2-х т. К.: Наукова думка. 1977–1978. Т 1–2.

- СУМ²⁰** – Тлумачний словник української мови: у 20 т. (електронна версія Українського мовно-інформаційного фонду НАН України). URL: <https://sum20ua.com/Entry/index?wordid=1&page=0>
- Тимч.¹** – Тимченко Є.К. Матеріали до Словника писемної та книжної української мови XV–XVIII ст. у 2 т. / упорядк.: В.В. Німчук, Г.І. Лиса – Київ, Нью-Йорк, 2002. Т. 1–2.
- Тимч.²** – Історичний словник українського язика / під ред. Є. Тимченка; укл.: Є. Тимченко, Є. Волошин, К. Лазаревська, Г. Петренко, 1930–32. Т. 1. А–Ж. Харків: Державне видавництво України, 1930. 948 с.
- Тур.** – Турчин Є. Словник села Тилич на Лемківщині. Львів, 2011. 356 с.
- УСГ** – Українські східнословобожанські говірки: сучасні діалектні тексти: навч. посіб. / упорядн.: К.Д. Глуховцева, В.В. Леснова, І.О. Ніколаєнко; за ред. К.Д. Глуховцевої. Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2011. 424 с.
- Файн.** – Файник Т.М. Народна будівельна термінологія українців Карпат і Прикарпаття. Етнологічний словник. Львів: Інститут народознавства НАН України, 2010. 416 с.
- Фасм.** – Фасмер М. Этимологический словарь русского языка : в 4 т. /под ред. и с предисл. Б.А. Ларина. Пер. с нем. и доп. О.Н. Трубачева: 2-е изд., стереотип. М. : Прогресс, 1986–1987. Т. 1–4.
- Шило** – Шило Г. Наддністрянський регіональний словник. Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2008. 288 с.
- AGB** – Rieger J. Atlas gwar bojkowskich: w 7 t. Wrocław; Warszawa; Krakow; Gdańsk: Wyd-wo PAN, 1991. Т. 1–7.
- Brück.** – Brückner A. Słownik etymologiczny języka polskiego. Kraków: Nakład i własność krakowskiej spółki wydawniczej, 1927. 806 s.
- Karł.** – Karłowicz J., Kryński A. A., Niedźwiedzki W., Słownik języka polskiego: w 8 t. Warsaw, 1900–1927. Т. 1–8.
- SGP** – Słownik gwar polskich / pod kier. M. Karasia, J. Reichana: W 6 t. Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk, 1979–2004, Т. 1–6.
- SGPK** – Karłowicz J. Słownik gwar polskich. W 6 t. Kraków: Drukarnia Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1900–1911. Т. I–VI.

Poppe A. Materiały do słownika terminów budownictwa staroruskiego X–XV w.
Wrocław; Warszawa; Kraków: Wyd-wo Polskiej Akademii Nauk, 1962. 93
s.

СПИСОК ОБСТЕЖЕНИХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТИВ

Районування вказане відповідно до Постанови № 807 – IX Верховної Ради України від 17 липня 2020 року «Про утворення та ліквідацію районів

1. Велика Сушиця, Самбірський р-н, Львівська обл.;
2. Терло, Самбірський р-н, Львівська обл.;
3. Росохи, Самбірський р-н, Львівська обл.;
4. Великосілля, Самбірський р-н, Львівська обл.;
5. Велика Лінина, Самбірський р-н, Львівська обл.;
6. Спас, Самбірський р-н, Львівська обл.;
7. Сушиця, Самбірський р-н, Львівська обл.;
8. Галівка, Самбірський р-н, Львівська обл.;
9. Мшанець, Самбірський р-н, Львівська обл.;
10. Грозьова, Самбірський р-н, Львівська обл.;
11. Головецько, Самбірський р-н, Львівська обл.;
12. Ріп'яна, Самбірський р-н, Львівська обл.;
13. Тисовиця, Самбірський р-н, Львівська обл.;
14. Недільна, Самбірський р-н, Львівська обл.;
15. Топільниця, Самбірський р-н, Львівська обл.;
16. Тур'є, Самбірський р-н, Львівська обл.;
17. Хащів, Самбірський р-н, Львівська обл.;
18. Лімна, Самбірський р-н, Львівська обл.;
19. Жукотин, Самбірський р-н, Львівська обл.;
20. Боберка, Самбірський р-н, Львівська обл.;
21. Розлуч, Самбірський р-н, Львівська обл.;
22. Присліп, Самбірський р-н, Львівська обл.;
23. Явора, Самбірський р-н, Львівська обл.;
24. Ісаї, Самбірський р-н, Львівська обл.;
25. Лосинець, Самбірський р-н, Львівська обл.;
26. Бориня, Самбірський р-н, Львівська обл.;
27. Закіпці, Самбірський р-н, Львівська обл.;
28. Верхнє, Самбірський р-н, Львівська обл.;

- 29.Яворів, Самбірський р-н, Львівська обл.;
- 30.Сигловате, Самбірський р-н, Львівська обл.;
- 31.Бітля, Самбірський р-н, Львівська обл.;
- 32.Комарники, Самбірський р-н, Львівська обл.;
- 33.Либохора, Самбірський р-н, Львівська обл.;
- 34.Кривка, Самбірський р-н, Львівська обл.;
- 35.Матків, Стрийський р-н, Львівська обл.;
- 36.Яблунів, Самбірський р-н, Львівська обл.;
- 37.Багнувате, Самбірський р-н, Львівська обл.;
- 38.Задільське, Стрийський р-н, Львівська обл.;
- 39.Мита, Стрийський р-н, Львівська обл.;
- 40.Орявчик, Стрийський р-н, Львівська обл.;
- 41.Новий Кропивник, Дрогобицький р-н, Львівська обл.;
- 42.Урич, Стрийський р-н, Львівська обл.;
- 43.Підгородці, Стрийський р-н, Львівська обл.;
- 44.Ямельниця, Стрийський р-н, Львівська обл.;
- 45.Крушельниця, Стрийський р-н, Львівська обл.;
- 46.Тишівниця, Стрийський р-н, Львівська обл.;
- 47.Труханів, Стрийський р-н, Львівська обл.;
- 48.Побук, Стрийський р-н, Львівська обл.;
- 49.Коростів, Стрийський р-н, Львівська обл.;
- 50.Гребенів, Стрийський р-н, Львівська обл.;
- 51.Тухля, Стрийський р-н, Львівська обл.;
- 52.Либохора, Стрийський р-н, Львівська обл.;
- 53.Головецько, Стрийський р-н, Львівська обл.;
- 54.Плав'є, Стрийський р-н, Львівська обл.;
- 55.Тухолька, Стрийський р-н, Львівська обл.;
- 56.Хітар, Стрийський р-н, Львівська обл.;
- 57.Жупани, Стрийський р-н, Львівська обл.;
- 58.Кальне, Стрийський р-н, Львівська обл.;
- 59.Опорець, Стрийський р-н, Львівська обл.;
- 60.Тернавка, Стрийський р-н, Львівська обл.;

- 61.Хащованя, Стрийський р-н, Львівська обл.;
- 62.Ялинкувате, Стрийський р-н, Львівська обл.;
- 63.Нижня Рожанка, Стрийський р-н, Львівська обл.;
- 64.Нижній Студений, Хустський р-н, Закарпатська обл.;
- 65.Лази, Мукачівський р-н, Закарпатська обл. (за матеріалами архіву Р. Сілецького);
- 66.Ялове, Мукачівський р-н, Закарпатська обл.;
- 67.Гусний, Ужгородський р-н, Закарпатська обл. (за матеріалами архіву Р. Сілецького);
- 68.Волосянка, Ужгородський р-н, Закарпатська обл.;
- 69.Лубня, Ужгородський р-н, Закарпатська обл.;
- 70.Сукіль, Калуський р-н, Івано-Франківська обл.;
- 71.Слобода-Болехівська, Калуський р-н, Івано-Франківська обл.;
- 72.Бубнище, Калуський р-н, Івано-Франківська обл. (за матеріалами архіву Т. Гошціцької);
- 73.Липа, Калуський р-н, Івано-Франківська обл.;
- 74.Розточки, Калуський р-н, Івано-Франківська обл.;
- 75.Кропивник, Калуський р-н, Івано-Франківська обл.;
- 76.Старий Мізунь, Калуський р-н, Івано-Франківська обл.;
- 77.Ангелівка, Калуський р-н, Івано-Франківська обл.;
- 78.Грабів, Калуський р-н, Івано-Франківська обл.;
- 79.Ілемня, Калуський р-н, Івано-Франківська обл.;
- 80.Луги, Калуський р-н, Івано-Франківська обл.;
- 81.Суходіл, Рожнятівський р-н, Івано-Франківська обл.;
- 82.Липовиця, Калуський р-н, Івано-Франківська обл.;
- 83.Ясень, Калуський р-н, Івано-Франківська обл.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Таблиці

Таблиця 1

Семантична структура лексеми *трам*

‘товста балка, що є основою дерев’яної стіни, підвалина’	‘обтесана або обрізана з чотирьох боків колода’	‘пластина у вигляді дошки як деталь зрубу’	‘півколода’	Говірки
+				2, 3, 8, 9, 10, 17, 18, 19, 20, 22, 26, 30, 31, 59*, 61
	+			38, 39, 64, 83
		+		33, 34, 76, 82, 81, 83
			+	68

* відзначено фонетичний варіант *трамб*

Таблиця 2

Семантична структура лексеми *брус*

‘товста балка, що є основою стіни’	‘обтесана з двох боків колода’	‘обтесана або обрізана із чотирьох боків колода як деталь зрубу’	‘пластина у вигляді дошки як деталь зрубу’	‘півколода’	‘поздовжня чи поперечна балка, яка підтримує стелю’	Говірки
+						61
	+					42, 43, 58
		+				3, 5, 8, 9, 10, 18, 20, 27, 33, 34, 36, 41, 45, 47, 48, 50, 52, 53, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 66, 73, 74, 75, 76, 78, 71 83
			+			76, 79, 81, 82, 83
				+		38

		+			+	42

Таблиця 3

Семантична структура лексеми *пла(е, у)лиц'я*

‘пластина у вигляді дошки як деталь зрубу’	‘півколода’	Говірки
+		39, 49, 50, 53, 58, 59, 62, 63, 75, 76,
	+	46, 66, 70, 78, 79, 83
+	+	47, 48, 52, 71, 73, 74, 77

Таблиця 4

Семантична структура лексеми *куча*

‘старий будинок’	‘окреме приміщення для утримання свиней’	‘відгороджене місце у хліві для свиней’	‘відгороджене місце у хліві для овець’	‘відгороджене місце у хліві для телят’	‘відгороджене місце у хліві для курей’	‘відокремлене місце для курей у хліві над свинями’	‘місце під піччю для курей’	Говірки
	+							усі н.пп.
	+	+	+	+	+			10, 18, 20
	+	+	+	+	+		+	19
	+	+						70
	+						+	48
+	+							(34, 63)

Таблиця 5

Семантична структура лексеми *царок*

‘окреме приміщення для утримання свиней’	‘відгороджене місце у хліві для свиней’	‘відгороджене місце у хліві для овець’	‘відгороджене місце у хліві для телят’	‘відгороджене місце у хліві для курей’	‘відокремлене місце для курей у хліві над свинями’	‘місце під піччю для курей’	Говірки
	+	+	+	+			9, 21, 24, 25, 27, 28, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 49, 50, 52, 54, 55, 56, 59, 60, 61, 62, 63, 71
	+	+	+	+	+		58
						+	70
	+	+	+	+	+	+	53

Таблиця 6

Семантична структура лексеми *ти́ниц'а*

‘сховище зі склепінчастим перекриттям для зберігання городини та інших їстівних припасів’	‘сховище ямного типу з плоским перекриттям з лядою та двосхилим дахом для зберігання городини’	‘приміщення під першим поверхом будинку нижче рівня землі для зберігання городини та інших їстівних припасів’	Говірки
+		+	4, 7, 9, 13, 15, 16, 18, 42, 44, 47, 48, 49, 50, 66, 68, 70, 71, 73, 74, 75, 76, 77, 79
+Δ		+Δ	20, 27, 30, 33, 34, 38, 39, 42, 44, 46, 52, 53, 59
	+Δ	+Δ	53, 55, 58
	+△	+△	9, 50, 70
+△	+△	+△	61, 63

Знаком Δ передано фонетичний варіант *п'і́ниц'а*

Таблиця 7

Семантична структура лексеми *склеп*

‘сховище зі склепінчастим перекриттям для зберігання городини та інших їстівних припасів’	‘верхнє внутрішнє опукле перекриття печі’	‘сховище ямного типу із плоским перекриттям з лядою без східців та двосхилим дахом для зберігання городини’	‘приміщення під першим поверхом будинку нижче рівня землі для зберігання городини та інших їстівних припасів’	Говірки
		+		8, 9, 18, 20, 27, 28, 29, 33, 36
+				2, 9, 68
		+	+	30
	+			13, 66
+			+	19

Таблиця 8

Семантична структура лексеми *рупа*

‘сховище зі склепінчастим перекриттям для зберігання городини та інших їстівних припасів’	‘сховище ямного типу із плоским перекриттям з лядою без східців та двосхилим дахом для зберігання городини’	‘яма, вкрита соломою та землею, для зберігання городини’	Говірки
+	+		34, 67, 66
		+	32, 52
	+	+	30, 31

Таблиця 9

Семантична структура лексеми *шоп*

‘будівля для зберігання снопів, сіна, полови, а також для молотьби, віяння’	‘примі щення для зберіган ня воза’	‘приміщен ня для зберігання дров’	‘примі щення для дрібних свійськ их тварин та птиці’	‘приміщенн я для зберігання реманенту’	‘прибудо ва вздовж задньої стіни будинку чи хліва для зберігання я сіна, соломи та ін.’	‘приміщенн я для зберігання сіна’	Говірки
		+					2, 9, 16, 18, 20, 27, 41
		+Δ				+Δ	70
	+						9, 13,
			+	+			10
						+	20, 30, 33, 56
				+			20, 27, 32, 44, 46, 48, 53, 57, 58
						+Δ	50, 52
+△		+△					71, 73, 74
					+	+	42
	+	+		+		+	28
				+		+	34, 35
		+		+			63

Знаком △ передано фонетичний варіант *шофа*, знаком Δ – демінутив *ш'інка*

Таблиця 10

Семантична структура лексики *підр'а*

‘горище у хліві’	‘горище у стодолі’	‘поміст з жердин для зберігання сіна, соломи над стодолю’	‘дерев’яний настил у нижній частині обороту’	‘місце для курей над свинями’	Говірки
+					55, 76
+		+			73, 74, 75, 76, 77
	+	+			30, 33
			+		45*
				+	56
+		+		+	55
		+			44*, 71, 83**

Знаком * передано фонетичний варіант *підр'а*, * – *підр'а*, ** – словотвірний варіант *підрина*

Таблиця 11

Семантична структура лексики *перило*

‘приміщення для зберігання воза та реманенту’	‘відгороджене місце у хліві, де зберігають снопи, сіно, солом’	‘приміщення для дрібної худоби та птиці’	‘прибудова вздовж задньої стіни будинку чи хліва для зберігання сіна, соломи та ін.’	Говірки
+				18, 20, 28, 30, 52
	+			21, 38, 45, 49, 35, 40, 42
+		+		34
			+	47, 48

Таблиця 12

Семантична структура лексики *п|риб'ік*

‘прибудова біля будинку для сіна, соломи’	‘прибудова біля хліва для реманенту’	‘прибудова біля хліва для утримання худоби та птиці’	‘комора позаду хати’	Говірки
+				7
+	+			56
		+		53, 63
			+	17

ДОДАТОК Б

Індекс аналізованих назв

(у дужках зазначено підрозділ, у якому вжито назву)

ар'ш'іў (4.3)	борт'ниц'а (2.4.2)
аршин (4.3)	брама (3.3)
балка (2.4.2)	брус'оване на два боки дерево (4.4)
бал'к'и з п'ід'шиўкойу (2.4.3)	брус (2.4, 2.4.3, 4.4)
бан'тина (2.4.3)	брус на два бок'и тесаний (4.4)
барт (4.3)	брусувати (4.1)
ба'рац'кый вер'х (2.4.4)	буда (2.1, 3.3)
бензопи'ла (4.3)	будинок (2.1)
бити бо'лотом (4.1)	будинок п'ід од'ним покри'т'ом (2.1)
бити глиноў (4.1)	будувати (4.1)
бити д'ранкоў (4.1)	буд'і'вел'ник (4.2)
бити фу'дамент (4.1)	букарт (2.4.4)
б'іла глина (4.4)	вага (3.3)
б'ілити (4.1)	вал'кувати (4.1)
б'іл'ша к'ім'ната (2.2)	вал'ок (4.4)
б'ім'іт (4.4)	вап'но (4.4)
бл'а'товане дерево (4.4)	варс'тат (2.4.4)
бл'атувати (4.1)	вар'цаба (2.4.5)
бл'аха (4.4)	васер'вага (4.3)
бл'а'хар (4.2)	ватер'пас (4.3)
блок (4.4)	ве'лика хата (2.1)
бл'ихлата (2.4.4)	ве'лика хыжа (2.1)
бойішче (3.2)	ве'ранда (2.2)
бойш'чан'і д'вир'і (2.4.5)	ве(и)р(')х (2.4.4)
болот'н'аник (4.3)	вер'шок (3.3)
бо'лото (4.4)	вигладити (4.1)
боко'ва с'т'і'на (2.4.1)	вигнати ко'робку (4.1)
борт (2.4.1)	вишна хата (2.1)

- |выгнати с'ц'іни (4.1)
 |выпалена чири|пиц'а (4.4)
 в'іў|чарн'а (3.1)
 |в'іўча с'таїн'а (3.1)
 в'і|д:аш'а (3.2)
 в'ід|кос (2.4.4)
 в'ідлиў|на |дошка (2.4.4)
 в'ік|ниц'а (2.4.5)
 в'ік|но (2.4.5)
 в'ік|но го|р'ішне (2.4.5)
 в'ік|но до|л'ішне (2.4.5)
 в'ік|но за|п'ічне (2.4.5)
 в'ік|но за|с'т'іўне (2.4.5)
 в'ік|но |нижне (2.4.5)
 в'ік|но по|личне (2.4.5)
 |в'іл:а (2.1)
 в'і|нець (2.4.1, 4.1)
 |в'ін:ишче (3.3)
 |в'інчик (3.3)
 в'іпраў|лити (4.1)
 в'іс|ний н'іж (4.3)
 в'і|тал'н'а (2.2)
 |в'ітесано до |канта |дерево (4.4)
 |в'ітриниц'а (2.4.4)
 в'ітро|ва |дошка (2.4.4)
 в'ітро|гон (2.4.4)
 в'іт|роўка (2.4.4)
 ўй|а|з'ін'а (2.4.1)
 во|з'іўн'а (3.2)
 во|р'іц':а (3.3)
 во|ротниц'а (3.3)
 газоб|лок (4.4)
- гал'ер'і|я (2.2)
 |г'ібел' (4.3)
 г'іпсокар|тон (4.4)
 г|лина (4.4)
 г|лиц'а (2.4.5)
 глу|ха с'т'і|на (2.4.1)
 гн'із|до (2.4.4)
 гобер|л'іхт (2.4.1)
 го|лоўка (4.4)
 го|р'ішна |хата (2.1)
 г|реб'ін' (2.4.4, 4.4)
 гу|сак (3.3)
 |ганок (2.2)
 |гара (2.4.4)
 гару|вати (4.1)
 г'е|ренда (2.4.3)
 гонт (4.4)
 г|рагар' (2.4.3)
 г|ранс(ц)'ка со|к'ира (4.3)
 г|рас (4.4)
 г|расу|вати (4.1)
 г|ратка (3.3)
 г|реб'ін' (2.4.4)
 дах (2.4.4)
 дах на крулях (2.4.4.)
 да|х'іўка (4.4)
 д|вер'і (2.4.5)
 д|вер'і ў сми|р'ічку (2.4.5)
 д|вер'і ў йа|личку (2.4.5)
 д|вир'і на йа|линку (2.4.5)
 д|вир'і п'ід йа|линку (2.4.5)
 д|вир'і ў йіг|лиц'і (2.4.5)

- дв'ір (2.1)
 двоскатний ви(є)р'х (2.4.4)
 |дерев|о |тесане на ш|тири |канти(4.4)
 |дерев|о (4.4)
 |джи|ган (4.3)
 |дз'|у|бан (4.3)
 |д'|л'а (2.4.2)
 д'ім (2.1)
 |доў|га |хата (2.1)
 |доў|бн'а (4.3)
 |до|л'ішна |хата (2.1)
 |доло|то (4.3)
 до с|ходу с'|ц'іна (2.2)
 |дош|ка (4.4)
 до|шчат'і д|вер'і (2.4.5)
 дра|бинка (3.3)
 д|рагар' (2.4.3)
 дра|ниц'а (4.4)
 дра|ничник (4.3)
 д|ранка (4.4)
 дра|н|кована п'ітсо|ф'ітка (2.4.3)
 дра|нку|вати (4.1)
 д|рац'ка пи|ла (4.4)
 драчу|вати (4.1)
 дри|в'іт'н'а (3.3)
 дрово|рубн'а (3.3)
 д|руга |хата (2.1)
 д|руга к'ім|ната (2.2)
 д'аг|л'іў (4.3)
 ж|мен'а (4.4)
 ж|м'інка (4.4)
 жоло|бити (4.1)
 жолоб|ниц'а (2.2)
 |жоўта г|лина (4.4)
 жура|вел' (3.3)
 за|в'із (3.2)
 заў|йаз':а (2.4.1)
 заў|йазувати |хату (4.1)
 заў|йазувати п'ід|логи (4.1)
 заў|йазувати п'ід|валини (4.1)
 заў|йазувати трам|йа (4.1)
 за|гата (3.1, 3.2)
 |загорода (2.3)
 заготоў|л'ати (4.1)
 |з|адна с'|ц'іна (2.4.1)
 за|кладини (4.1)
 закла|дати п'ід|валини (4.1)
 зал (2.2)
 за|м'іт (2.4.1, 4.4)
 за|мітувати с|тіни (4.1)
 за|порни |дерив|о (2.4.1)
 зас|новувати |хату (4.1)
 заси|л'ати |хату (4.1)
 заси|л'ати п'ід|лог'и (4.1)
 заси|л'ати т|рамы (4.1)
 зати|рати (4.1)
 за|тирка (4.4)
 за|т'ірка (4.3)
 за|хаста (3.2)
 зе(и)|м'л'а(є) (2.4.2)
 зв'ід (2.4.4)
 зў|йаз' (2.4.1)
 з|водити (4.1)
 з|водити к'рокви (4.1)

з водити к'і з ли (4.1)	к'і ту вати (4.4)
з водити зруб (4.1)	к ласти зв'ід (4.1)
з дебка (2.2)	к ласти по валу (4.1)
зни мати рог'и (4.1)	кле вец' (4.3)
зни мати вер'х (4.1)	кле пач (4.3)
зни мати к рол'і (4.1)	к лепка (2.4.3)
зруб (2.4.1)	к лепкова по вала (2.4.3)
і г лиц'а (2.4.5)	к л'ітка (4.4)
йама (3.2)	к л'ішч'і (4.3)
йан к'ір (2.2)	к лоча (4.4)
йолочн'і д вир'і (2.4.5)	кл'оф (4.3)
кал'і б рований брус (4.4)	ко гут (2.4.4)
камениц'а (2.1)	ко зел(ў) (2.4.4)
каменшчик (4.3)	ко лесн'а (3.2)
кам'ін' (2.4.1)	ко лода (4.4)
кан т'іўка (4.4)	ко лод'аз' (3.3)
ка пура (3.3)	коло тушка (4.4)
к вадрат (2.1)	комната (2.2)
квадра т'іўка (2.1)	ко мора (3.2)
квадра това хата (2.1)	ко н'ок (2.4.4)
к'ел'н'а (4.3)	ко н'ушн'а (3.1)
китиц'а (4.4)	ко пати тран шейу (4.1)
к'и йан'а (4.3)	корба (3.3)
к'ібел' (2.4.4)	кори дор (2.2)
к'і бл'овий вер'х (2.4.4)	ко рити (4.1)
к'і з лити (4.1)	ко ромисло (3.3)
к'іл'ц'а (3.3)	ко с'ак (3.3)
к'іл'ц'а би тон'і (3.3)	ко ш'ира (3.1)
к'ім ната (2.1)	к раїна с'т'і на (2.4.1)
к'інс'ка с тайн'а (3.1)	кре(о) м пач (4.3)
к'ір ниц'а (3.3)	кри ван:ик (4.3)
к'іт (4.4)	крижовий вер'х (2.4.4)

- к'рити (4.1)
 к'рити со'ломоў (4.1)
 к'ровел'шчик (4.2)
 к'роква (2.4.4)
 кро(у)л'а (2.4.4)
 кру'гл'ак (4.4)
 к'руглий вер'х (2.4.4)
 кру'тило (3.3)
 кур'ник (3.1)
 кусин' (4.4)
 кухн'а (2.2)
 куча (2.1, 3.1)
 лаўка (2.4.1)
 ла'ага (2.4.2)
 ла'ада (2.4.5)
 ла'дити (4.1)
 ла'апак (4.2)
 ла'апати (4.1)
 ла'ата (2.4.4)
 ла'тити (4.1)
 латку'вати (4.1)
 лат'ник (4.3)
 ла'єнточна чере'пиц'а (4.4)
 ле'панда (4.4)
 л'ип'чиц'а (4.4)
 лис'кар' (4.3)
 лист'ва (2.4.2, 2.4.5)
 ла'їгар' (2.4.2, 2.4.3)
 ла'їпити (4.1)
 ла'їпл'єна по'вал'а (2.4.3)
 ла'їса (3.3)
 ла'їска (2.4.1)
 ла'їску'вати (4.1)
 ла'опата (4.3)
 ла'упити (4.1)
 ла'мазанка (2.4.2)
 ла'маїстер (4.2)
 ма'ла ла'хыжа (2.1)
 ма'лен'ка к'рол'ка (2.4.4)
 ма'лий ла'сумец' (4.4)
 ла'мал'та (4.4)
 мас'тити (4.1)
 мас'тити г'линоў (4.1)
 ла'межи ла'в'ікнамі (2.4.1)
 межи'ла'в'ікна (2.4.1)
 ла'менша ла'хата (2.1)
 ла'менша к'ім'ната (2.2)
 металочере'пиц'а (2.4)
 ла'метлишче (2.3)
 м'іжв'і'кон':а (2.4.1)
 ла'м'істо (2.3)
 млот (4.3)
 моло'ток (4.3)
 ла'мул'ар (4.3)
 мур (2.4.1)
 му'рована ла'хата (2.1)
 му'рованка (2.1)
 муру'вати (4.1)
 м'шити (4.1)
 ла'набі'вати (4.1)
 на'біван'і д'вир'і (2.4.5)
 на'ла'в'іс (3.2)
 на'ла'в'існий н'іж (4.4)
 на два ла'бок'и ла'тесане ла'дерево (4.4)

накладуван'ї д'вер'ї (2.4.5)
 нал'ічник (2.4.5)
 на'т'ік (2.4.2)
 'нижна 'хата (2.1)
 н'ім'ец'к'ї 'вер'х (2.4.4)
 обер'баў (2.4.1)
 обер'л'іх(ф)т (2.4.1)
 обе('і)'ручний н'іж (4.3)
 о'бис'ц'а (2.1)
 обна'л'ічник (2.4.5)
 о'бора (2.3)
 обо'р'іг (3.3)
 об'р'ізано на кант 'дерево (4.4)
 обо'рожина (3.3)
 об'рубина (3.3)
 об'цен'г'и (4.3)
 ог'невини (3.3)
 од'в'ірок (2.4.5)
 о'к'іў (2.3)
 ок'лепини (3.3)
 ол'і'вец' (2.4)
 о'с'ідок (2.3)
 ост'р'ішник (2.4.1)
 'ос'ц'інок (2.4.1)
 о'т'іл'н'ї (3.3)
 от'кос (2.4.4)
 о'чап (2.2.1)
 очап'їати (4.1)
 па'жил'ниц'а (4.3)
 па'жити (4.1)
 паз'д'ір'я (4.4)
 па'кунок (2.4.5)

папе'ровий 'ш'іфер (4.4)
 'пап'ір смол'а'ний (4.4)
 пар'кан (3.3)
 пелеўн'а (3.2)
 пере'городка (2.4.1)
 пе'редна с'ц'і'на (2.4.1)
 пе'реруба (3.2)
 перес'ц'інок (2.4.1)
 пе'рило (3.2)
 'перша к'ім'ната (2.2)
 'перша 'хата (2.2)
 'печишче (2.2)
 'пиўка (4.3)
 пи'ла 'доўга (4.3)
 пишку'вати (4.1)
 пиш'чаўка (4.4)
 'пишчок (4.4)
 п'іў'ниц'а (3.2)
 п'іўто'рачка (2.1)
 п'іўпе'речка (2.4.4)
 пів'кругле дерево (4.4)
 пів'кругляк (4.4)
 п'ід (2.4.3)
 п'ід'аш'а (2.4.4)
 п'ід'вал (3.2)
 п'ід'валина (2.4.1, 2.4.2)
 п'ідв'і'кон:ик (2.4.5)
 п'ідв'і'нечник (2.4.1)
 'п'ідлаўк'и (2.4.2)
 п'ідл'і'гарок (2.4.2)
 п'ід'лога (2.4.1, 2.4.2)
 п'ідост'р'ішник (2.4.4)

п'ідр'а (3.1, 3.3)	покр'івел'ник (4.2)
п'ідст'р'ішниц'і (2.4.4)	половинкове дерево (4.4)
п'ідсоф'ітка (2.4.3)	половинне дерево (4.4)
п'іноб'лок (4.4)	по'р'іг (2.4.5)
п'ісок (4.4)	покривати хату (4.1)
пйа'та (2.4.4)	полоў'ник (3.2)
план (2.3)	полу'т'ор (4.3)
пла'ниц'а (4.4)	попе'редна с'т'і'на (2.4.1)
п'латва (2.4.1)	попи'речка (2.4.4)
п'латоўка (2.4.4)	п'отерт' (4.4)
п'латоўка м'іжст'іл'цева (2.4.4)	п'отач (3.2)
пл'ац (2.3)	поши'вати (4.1)
плен'кач (4.4)	пр'ас'ло (3.3)
пле'тар' (3.3)	п'риб'ік (3.1, 3.2)
плес'качка (4.4)	п'ридашок (2.4.4, 3.2)
пле'че (2.4.4)	п'риз'ба (2.2)
пл'інтус (2.4.2)	при'к'ізли'на (2.4.4)
пл'іт (3.3)	п'рикозеў (2.2.4)
пліт з драпа́чки (3.3)	при'пусниц'а(і) (2.4.4)
пліт з зуба́ча (3.3)	при'с'інок (2.4.1)
пліт, кла́дений верну́ньом (3.3)	п'рис'па (2.4.1)
п'обік (2.4.1)	при'ч'ілк'и (2.4.1)
по'вал (2.4.3)	п'ровертин' (4.4)
пова'лина (2.4.3)	п'рог'ін (3.1)
пова'лити (4.1)	про'л'от (3.3)
п'оўйаз' (4.4)	прос'т'і д'вер'і (2.4.5)
по'денок (3.3)	п'рос'т'інок (2.4.1)
по'ди (2.4.3)	про'тес (4.4)
под'в'ір'я (2.3)	про'т'ірка (4.3)
под'рити (4.1)	про'чолок (2.4.4)
по'душка (2.4.4)	прочол'кова с'т'і'на (2.2)
по'к'ії (2.2)	прочол'кове в'ік'но (2.4.5)

п рут (3.3)	сви нарник (3.1)
пус тити зас'іда ча (4.2)	сви р'ло (4.3)
путанец' (2.4.1)	сек'є р'анка (4.3)
путо (2.4.1)	се редна с'т'і на (2.4.1)
ра банок (4.4)	сил'і катна цегла (4.4)
ра йшурн'і (2.1)	сина глина (4.4)
рама (2.4.5)	с'ідало (3.1)
ре ка (2.4.2, 2.4.4)	сі нешні двері (2.4.5)
ре ш'ітка (4.4)	с'іни (2.1)
риг'ел' (2.4.1)	склеп (3.2, 3.3)
р'іг (2.4.4)	ск'рин'ка (2.4.5, 3.3)
р'і жок (3.2)	с'н'і пок (4.4)
рі зане дерево (4.4)	сно за (2.4.5)
р'ін' (4.4)	со у кова л'о пата (4.3)
р'інча (4.4)	со к'ира (4.3)
ро бити верх (4.1)	сол'ом'йанка (3.2)
рогы мал'і (2.4.4)	со ф'іт (2.4.3)
роз валишче (2.3)	с пал'н'а (2.2)
роз кос (2.4.4)	с поди (2.4.1)
роз порка (2.4.4)	с тавити (4.1)
роз порни ї брус (2.4.4)	с тавити по валу (4.1)
ро(и) с'кал' (4.3)	стайен чина на в'і уц'і (3.1)
рост'вор (4.4)	с тайн'а (3.1)
ру(і) г (2.4.4)	ста їн'ан'і двер'і (2.4.5)
руко у йатка (3.3)	ста ра хата (2.1)
рупа (3.2)	ста ре м'ісце (2.3)
ручка (4.4)	ста ре обис'ц'а (2.3)
руч на пи ла (4.3)	ста рий бу динок (2.1)
сакас (3.2)	ста ри ї пл'ац (2.3)
саж (3.1)	старос' в'іц'ка хата (2.1)
с вердлик (4.3)	ст'аг лина (2.4.5)
сверд ло (4.3)	сте лити бал'ки (4.1)

- сте|лити по|валу (4.1)
 ст'і|гачка (4.3)
 с'т'і|лец' (2.4.4)
 с'т'і|на (2.4.1)
 стоўп (2.4.1)
 сто|дола (3.2, 3.3)
 стодо|л'ан'і д|вир'і (2.4.5)
 сто|лец' (2.4.4, 4.3)
 стрих (2.4.4, 3.2)
 ст|р'іха (2.4.4)
 ст|р'ішка (2.4.4)
 ст|ройіти (4.1)
 стро|пило (2.4.4)
 струб (2.4.1)
 с|туд'н'а (3.3)
 ст|удня з журавль|ом (3.3)
 ст|удня на ко|рбу (3.3)
 |сумец' (2.1, 2.4)
 |супл'ітка (3.3)
 су|ха шчика|турка (4.4)
 сы|ціна найнижна (2.4.1)
 та|расова |хата (2.1)
 та|фл'ов'і д|вер'і (2.4.5)
 те|л'атник (3.1)
 |терка (4.3)
 те|сак (4.4)
 |тесане |дериво (2.4)
 |тесанец' (4.4)
 те|саний брус (4.4)
 |тесан'і |бал'к'и (4.4)
 |тесано на ш|тири |боки |дериво
 (2.4)
 те|сел'с'кий то|п'ір (4.3)
 |тесл'а (4.2)
 тесл'ар (4.2)
 те(и)|слиц'а (4.3)
 тин (3.3)
 ти|н'анка (4.4)
 |типовий бу|динок (2.1)
 |типова |хата (2.1)
 т'ік (2.4.2)
 тоў|качка (4.3)
 |тоўчка (4.3)
 толо|чыти (4.1)
 |т'орка (4.3)
 то|п'ір (4.3)
 то|чений брус (4.4)
 трам (2.4.1, 4.4)
 трам|бачка (4.3)
 трамбу|вати (4.1)
 т|рац'ка пи|ла (4.3)
 трач (4.3)
 трачку|вати (4.1)
 трин'к (4.4)
 трин'ку|вати (4.1)
 у|кос (2.4.4)
 |уровен' (4.4)
 ушпа|роване |дерево (4.4)
 |фазочна чере|пиц'а (4.4)
 фазу|вати (4.1)
 фал'|цovan'і д|вер'і (2.4.5)
 фараг'іў (4.3)
 фар|тух (2.4.4)
 фац'і|ят (2.4.4)

- фел'ц (2.4.2)
 ф'іртка (3.3)
 фронто|ва |дошка (2.4.4)
 фу|ндамент (2.4.1)
 |фуга (2.4.5)
 |фундош (2.4.1)
 фут|рина (2.4.5)
 ха|лупа (2.1)
 |хата (2.1)
 |хата п'ід од|ним |дахом (2.1)
 |хата п'ід од|ним по|бойем (2.1)
 |хата п'ід од|ним ст|ройем (2.1)
 |хата п'ід од|ним укри|т'ом (2.1)
 |хата п'ід од|ноў ст|р'іхоў (2.1)
 |хата ў за|м'іт (2.1)
 |хата ў зруб (2.1)
 |хата ў стоў|пи (2.1)
 |хатишче (2.3)
 хатні двері (2.4.5)
 хаш|чина (2.1)
 |х'ижа (2.1, 2.2)
 |хижа п'ід од|ним по|бойем (2.1)
 хл'іў (2.1, 3.1)
 хл'іў дл'а о|вец' (3.1)
 ца|л'іўка (4.4)
 цап (4.3)
 цап|к'и (2.4.4)
 |царок (3.1)
 |царок п'ід по|валоў (3.1)
 це|мент (4.4)
 цег|л'анка (2.1)
 |цегла (4.4)
 цегл'а|на |хата (2.1)
 цемен|т'іўка (4.4)
 цементу|вати (4.1)
 цементу|вати фу|дамент (4.1)
 ци|ментна чири|пиц'а (4.4)
 цил'інд|рований брус (4.4)
 цимб|рина (3.3)
 |цок'іл' (2.4.1)
 |ц'онги (4.3)
 чву|рак (2.1)
 че(и,о)|кан (4.4)
 чер|вона г|лина (4.4)
 чере|пиц'а (4.4)
 чино|ват'і д|вир'і (2.4.5)
 |чиста п'ітсо|ф'ітка (2.4.3)
 чор|нобил'с'ка |хата (2.1)
 |чубок (2.4.4)
 |шапка (3.3)
 ша|р'іўка (2.4)
 шару|вати (4.1)
 шев|ченк'іўс'ка |хата (2.1)
 шеме|т'іўка (4.3)
 |шиба (2.4.5)
 ши|л'ован'і д|вер'і (2.4.5)
 |шинг'ел' (2.4)
 ши|рока со|к'ира (4.3)
 ши|рокий то|п'ір (4.3)
 |шити (4.1)
 |шифер (2.4)
 |шифер гу|мовий (2.4)
 |ш'іпка (3.2, 3.3)
 |ш'іпка на д|рова (3.3)

ш'іферлата (2.4.4)

ш|курити (4.1)

шлакоб|лок (4.4)

ш|мига (4.3)

шоп|а (3.1, 3.2, 3.3)

шпак|л'оўка (4.4)

шпакл'у|вати (4.1)

шпар|лата (2.4.2)

шпик|л'ар (3.2)

шпик|л'арка (4.3)

ш|пуга (2.4.2, 2.4.5)

ш|тап'ік (2.4.5)

шта|х'єта (4.4, 3.3)

штико|ва л'о|пата (4.3)

штука|тур (4.2)

штука|турити (4.1)

штука|турка (4.4)

шутер (4.4)

ш|уфл'а (4.3)

ш|чеб'ін' (4.4)

шчит (2.4.4)

щитни|ві (2.4.4)

шчито|ва ст|р'іха (2.4.4)

шчито|ве в'ік|но (2.4.5)

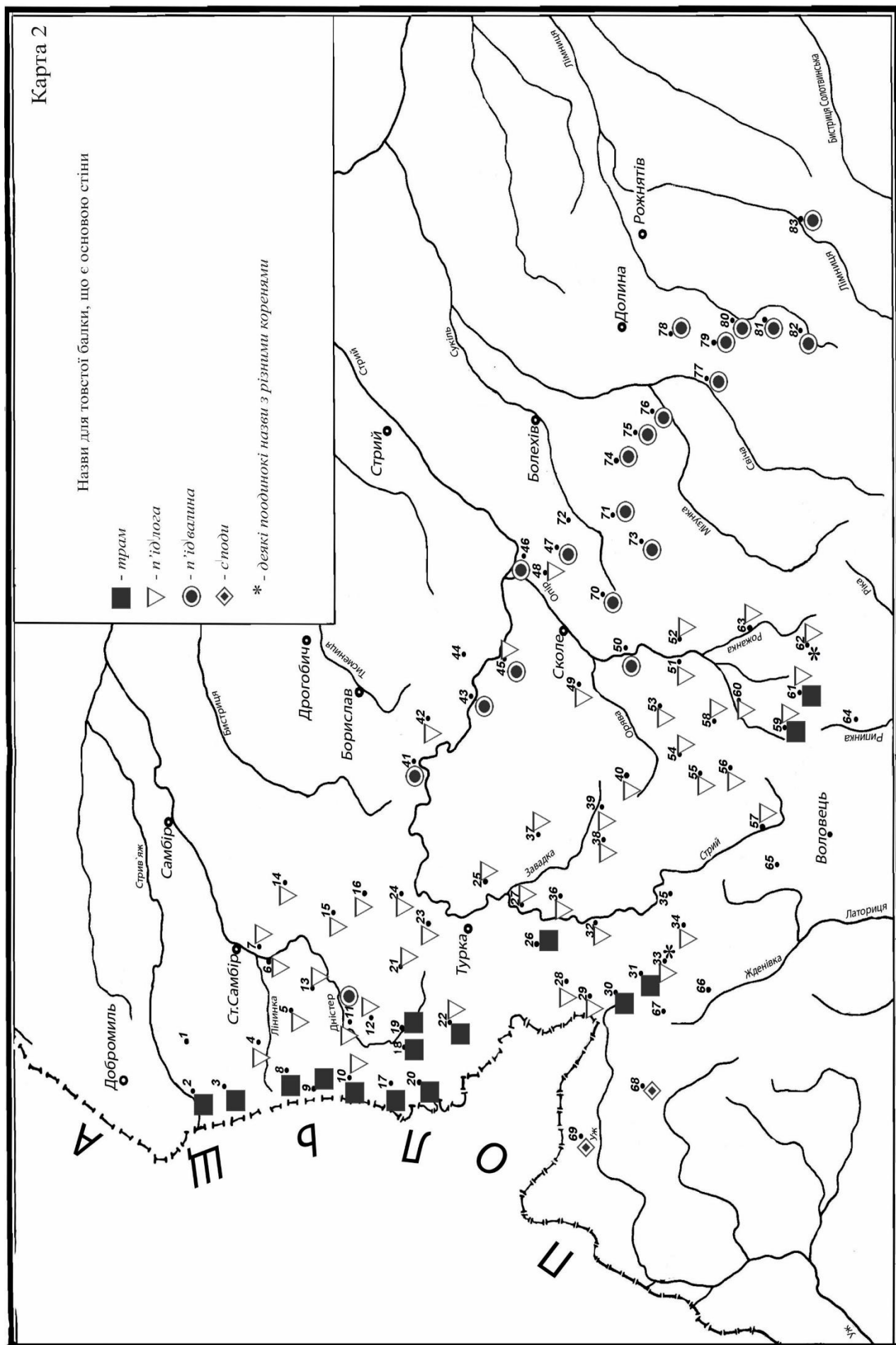
шчито|вий п'ід|водник (2.4.4)

шчито|ва с'т'і|на (2.4.1)

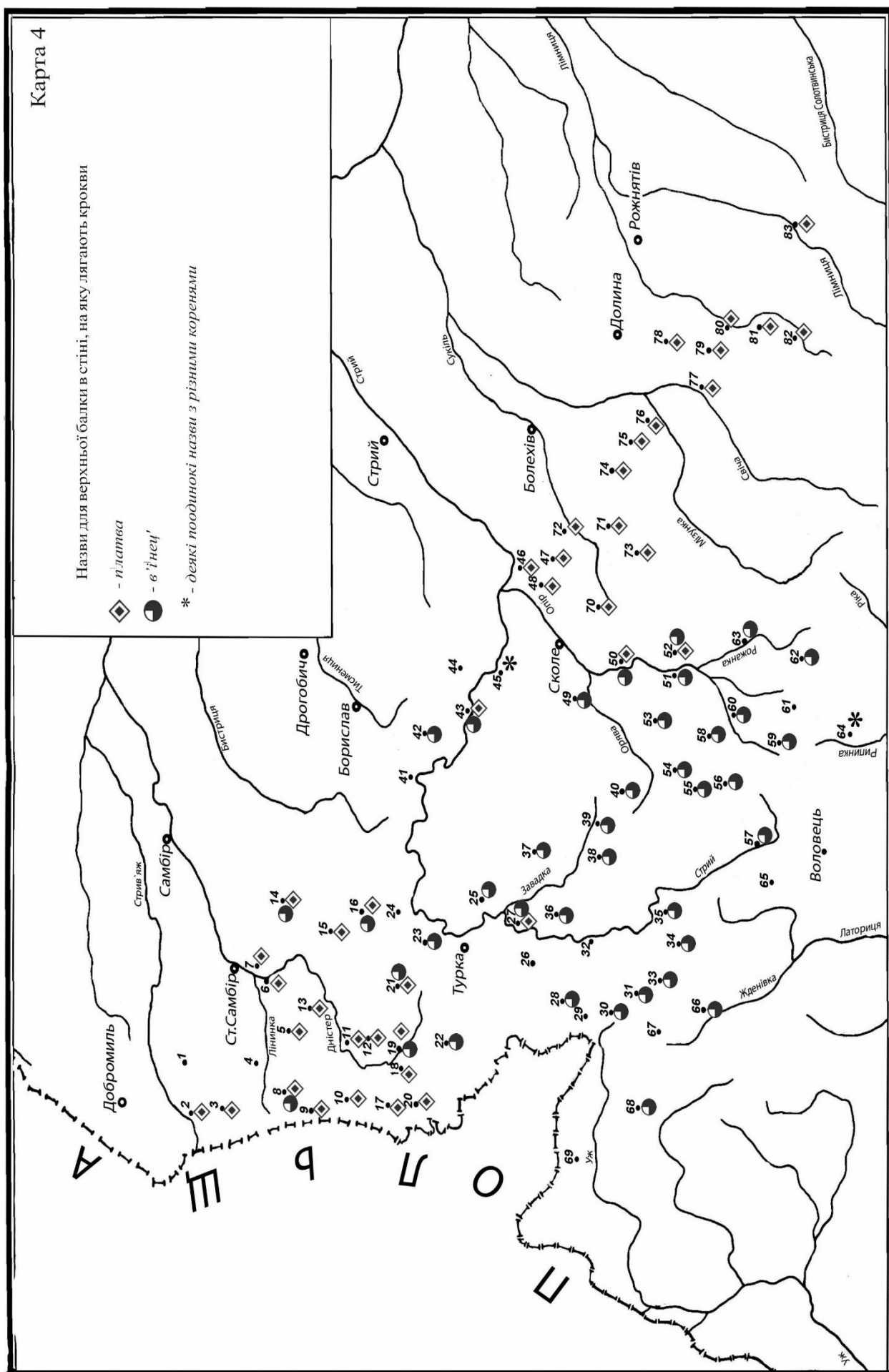
яккір (2.2)

ДОДАТОК В
Карти і коментарі

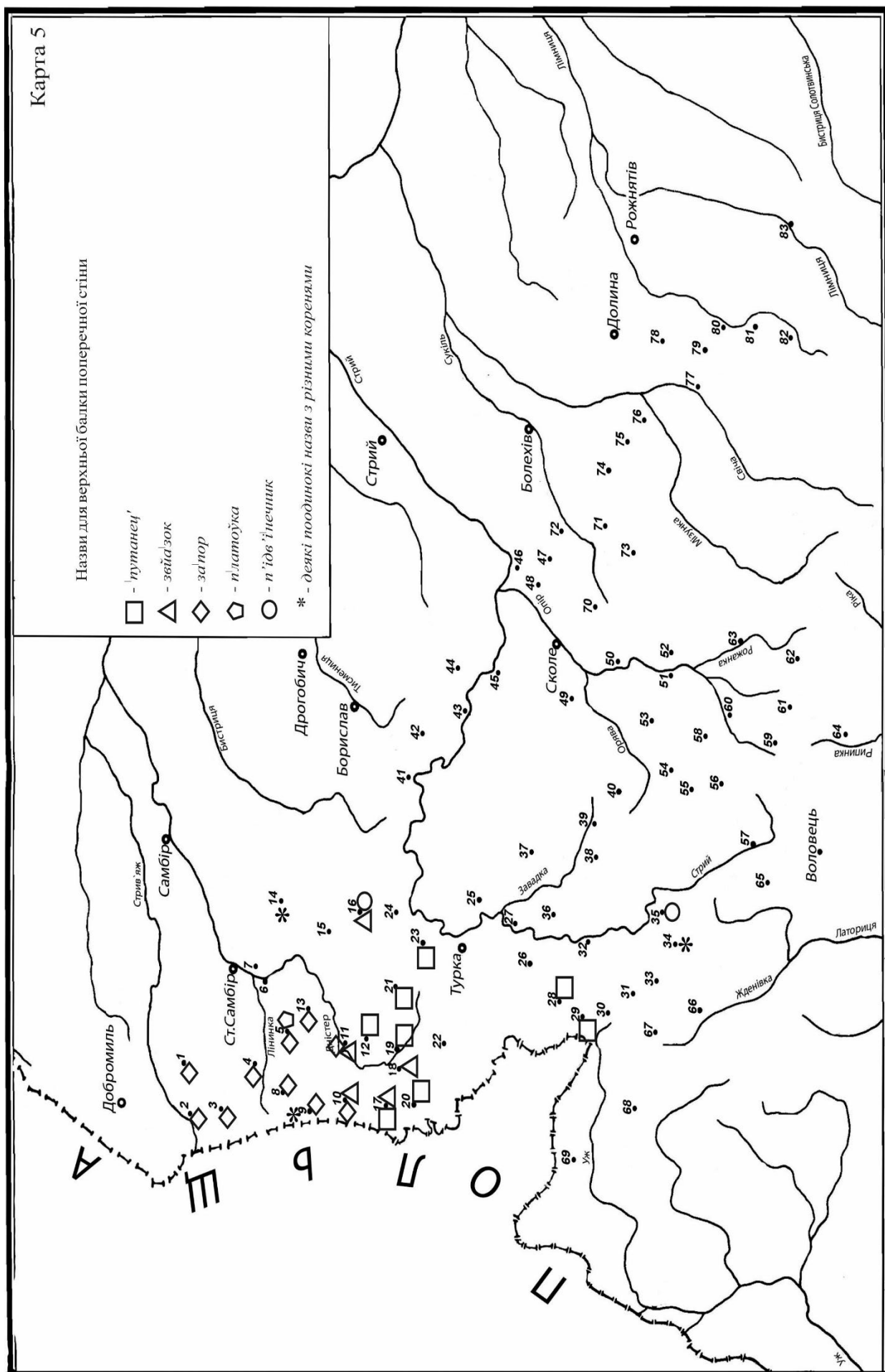

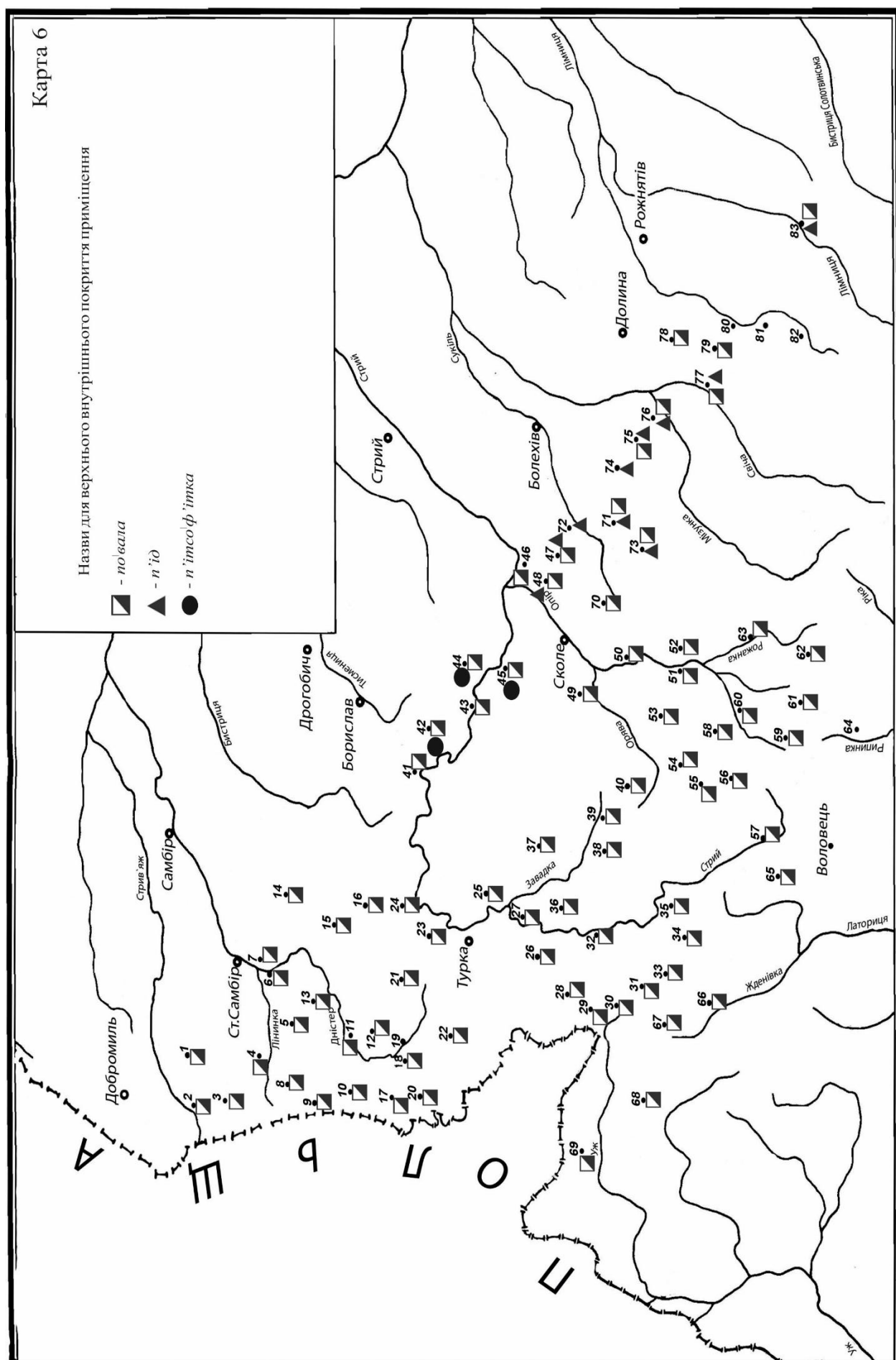

Карта 7

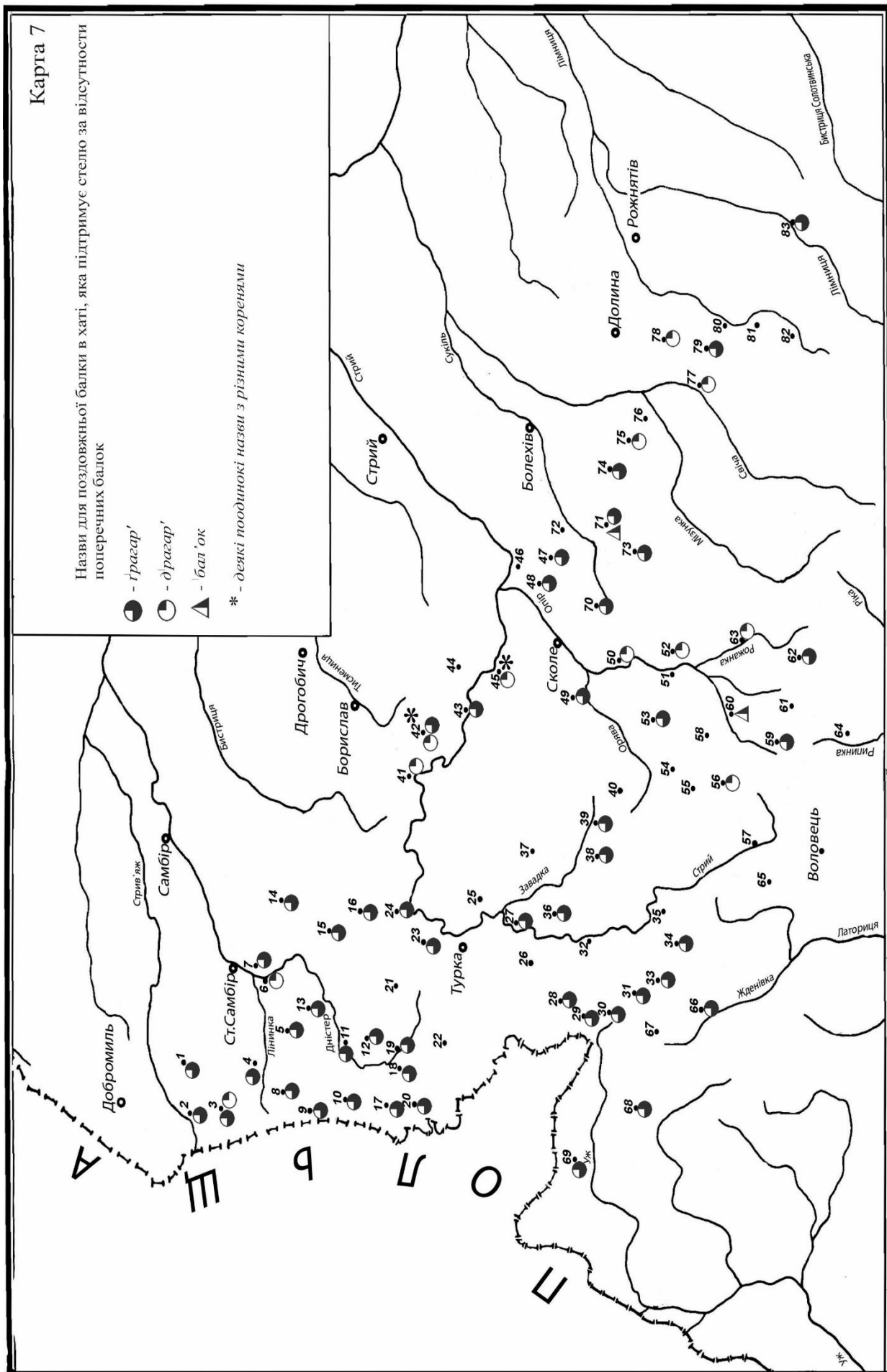
Назви для поздовжньої балки в хаті, яка підтримує стело за відсутності поперечних балок

● - 'трагар'

◐ - 'драгар'

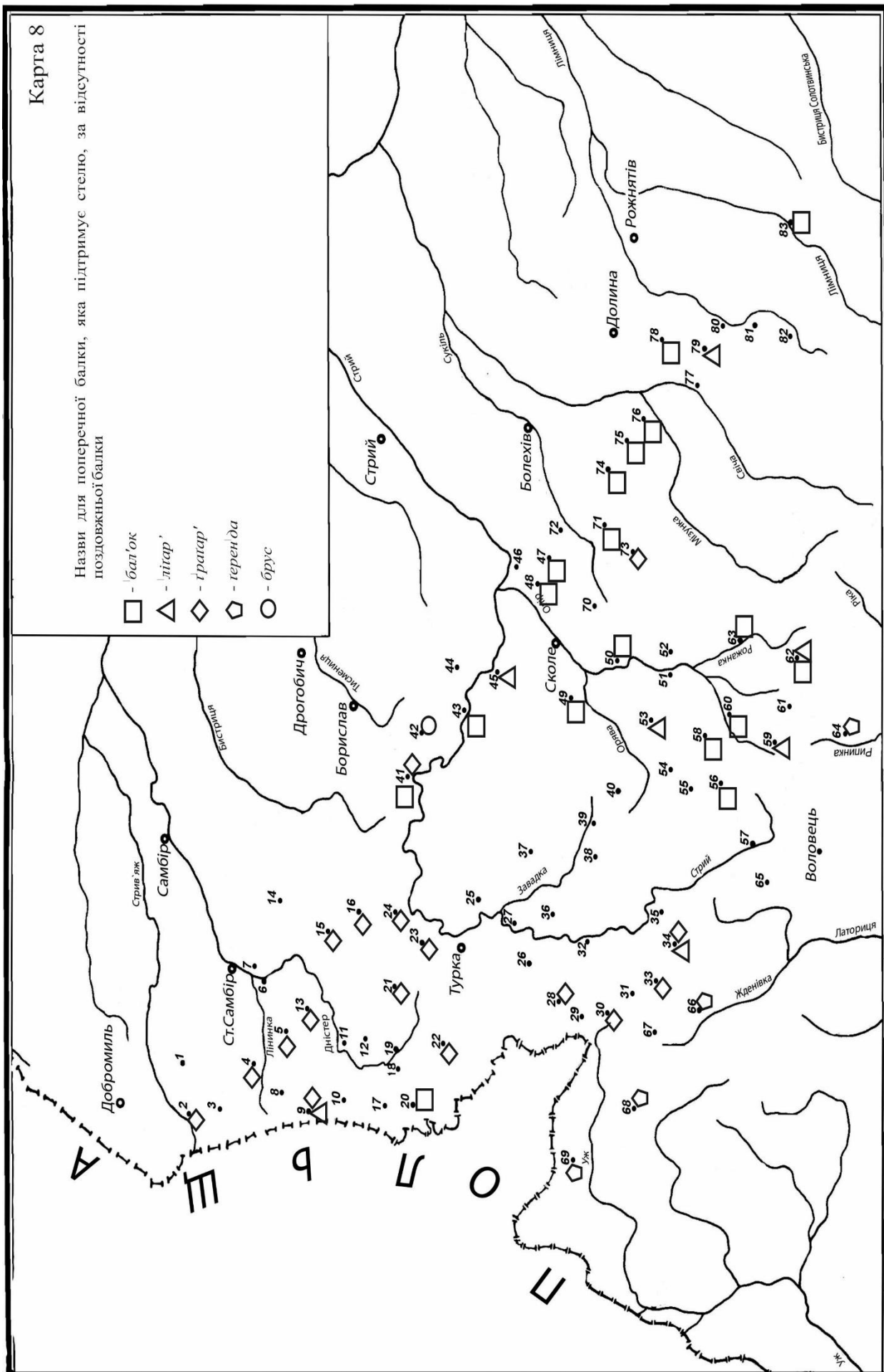
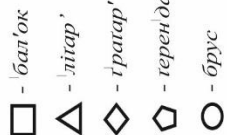
◑ - 'бал'ок

* - деякі поодинокі назви з різними коренями

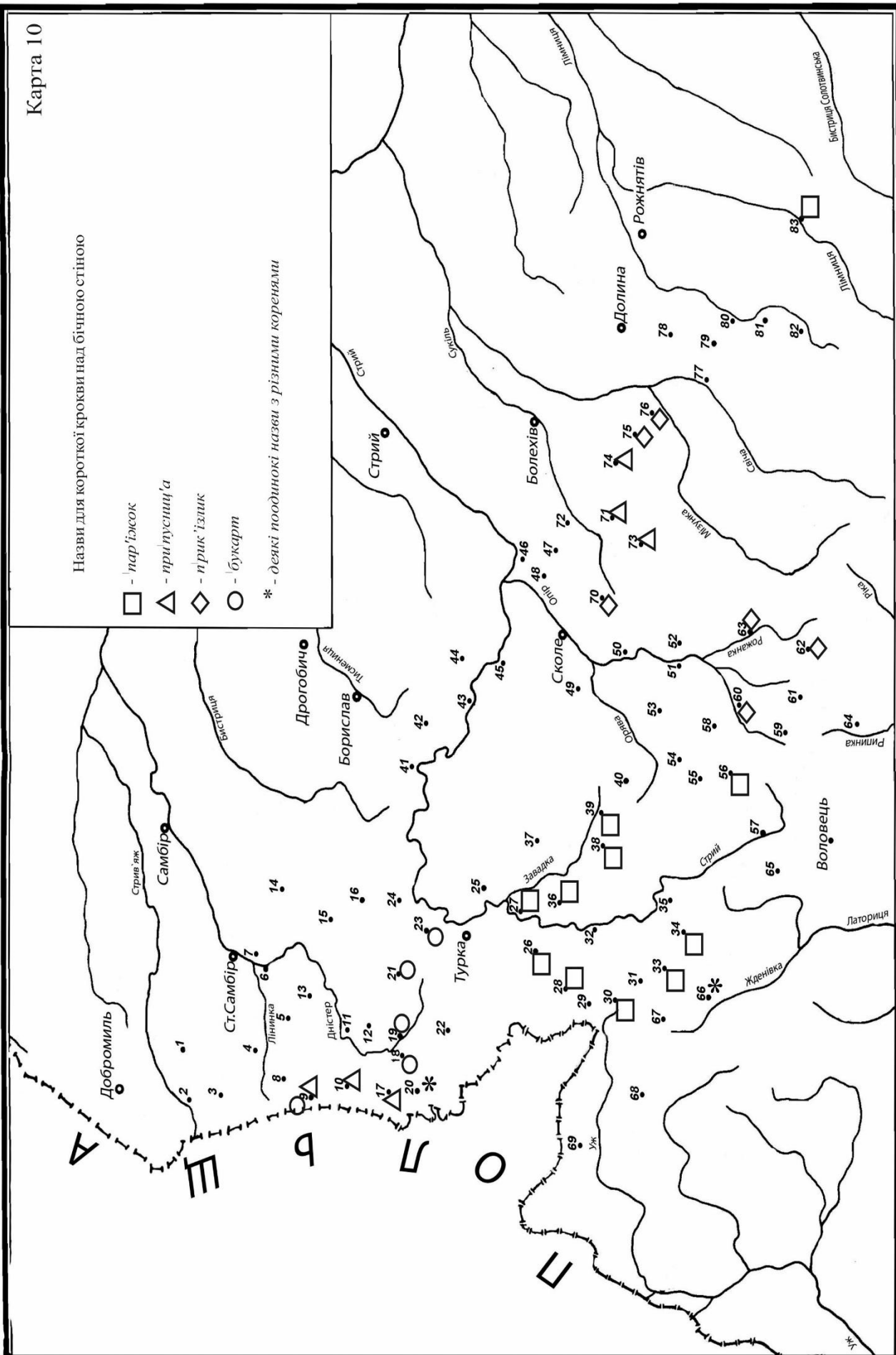
Карт 8

Назви для поперечної балки, яка підтримує стелю, за відсутності поздовжньої балки

Карта 10

Карты 11

Назви для поперечної балки між поздовжніми опорами на даху, на яких лежать крокви

- - бан'тина
 △ - попіречка
 ◇ - платівка
 ○ - розпорка
 ⬠ - перемічка

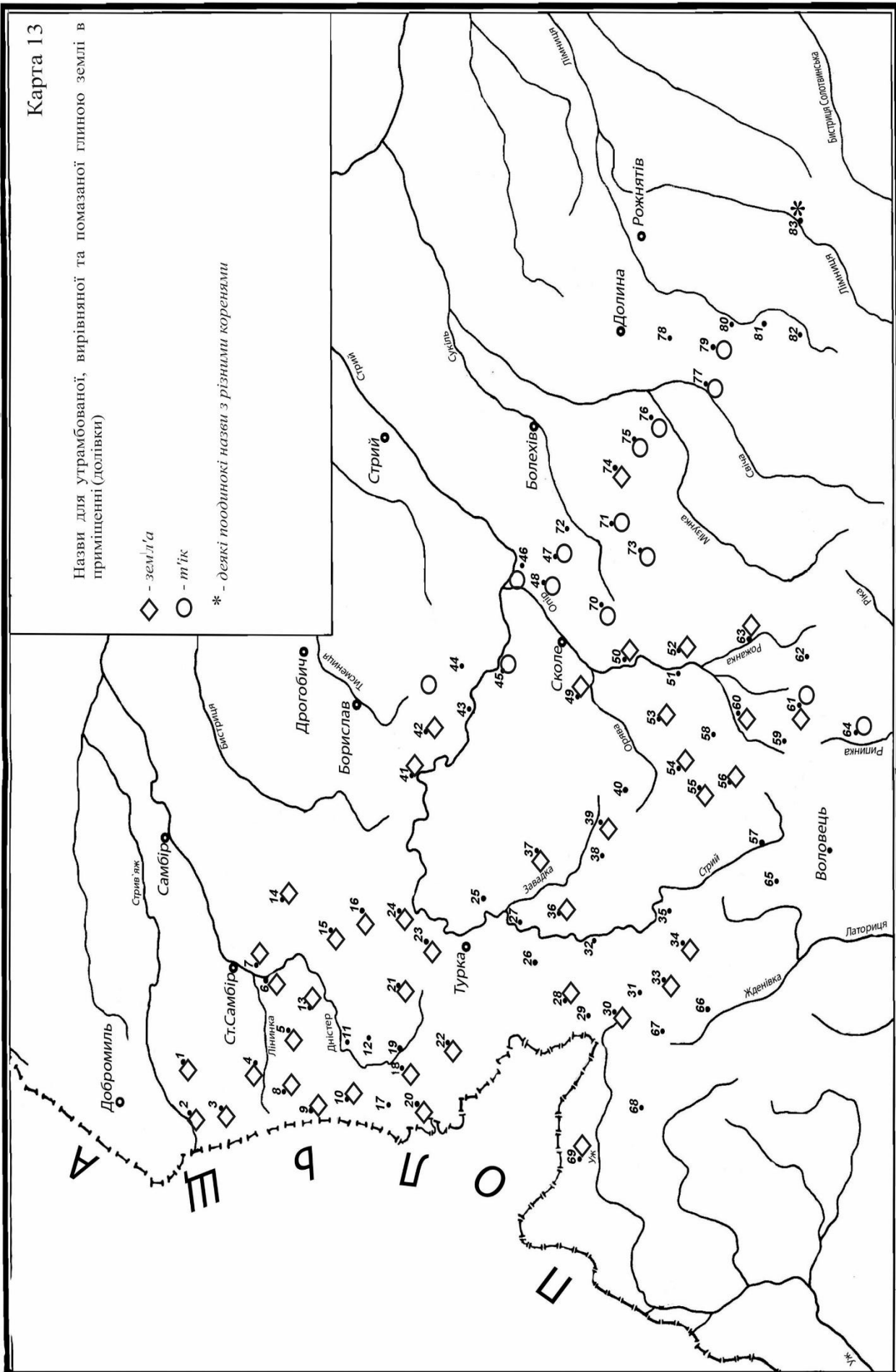

Карт 13

Назви для утрамбованої, вирівняної та помазаної глиною землі в приміщенні (долівки)

 α μ_K

* - деякі поодинокі назви з різними коренями

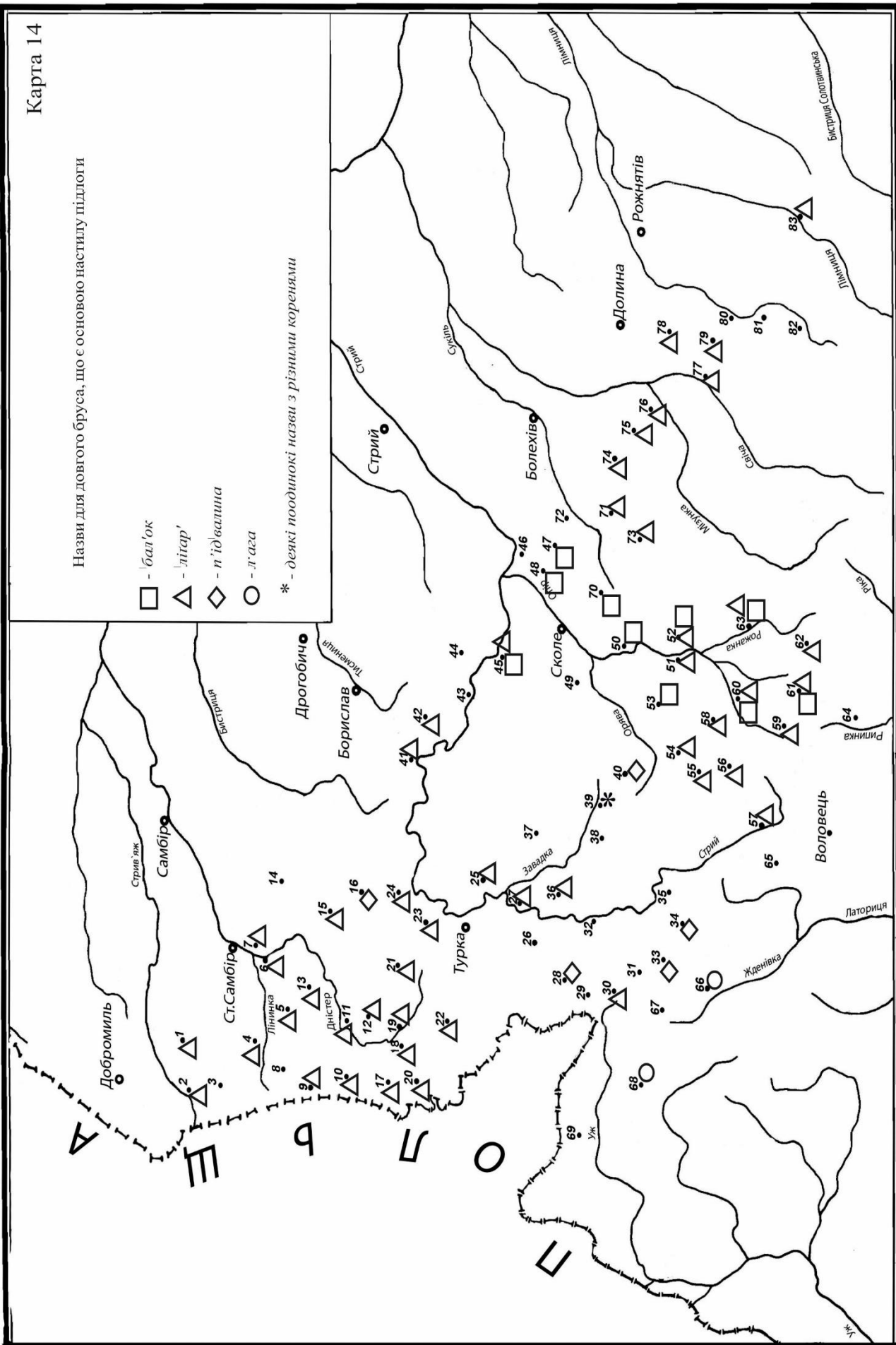

Карта 14

Назви для довгого бруса, що є основою настилу підлоги

- - бал'ок
 △ - літар'
 ◇ - п'ід'валина
 ○ - л'ага

* - деякі поодинокі назви з різними коренями

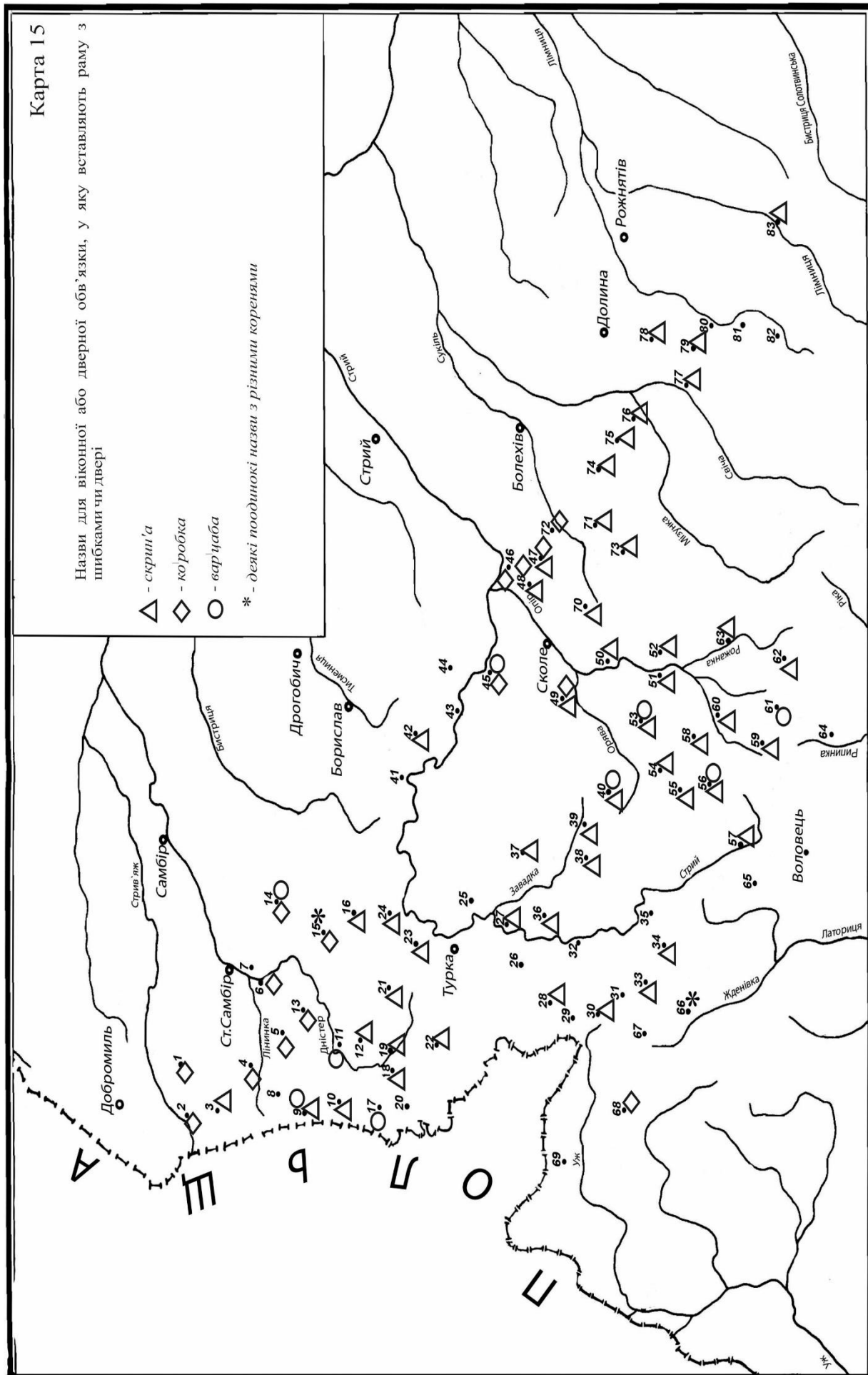

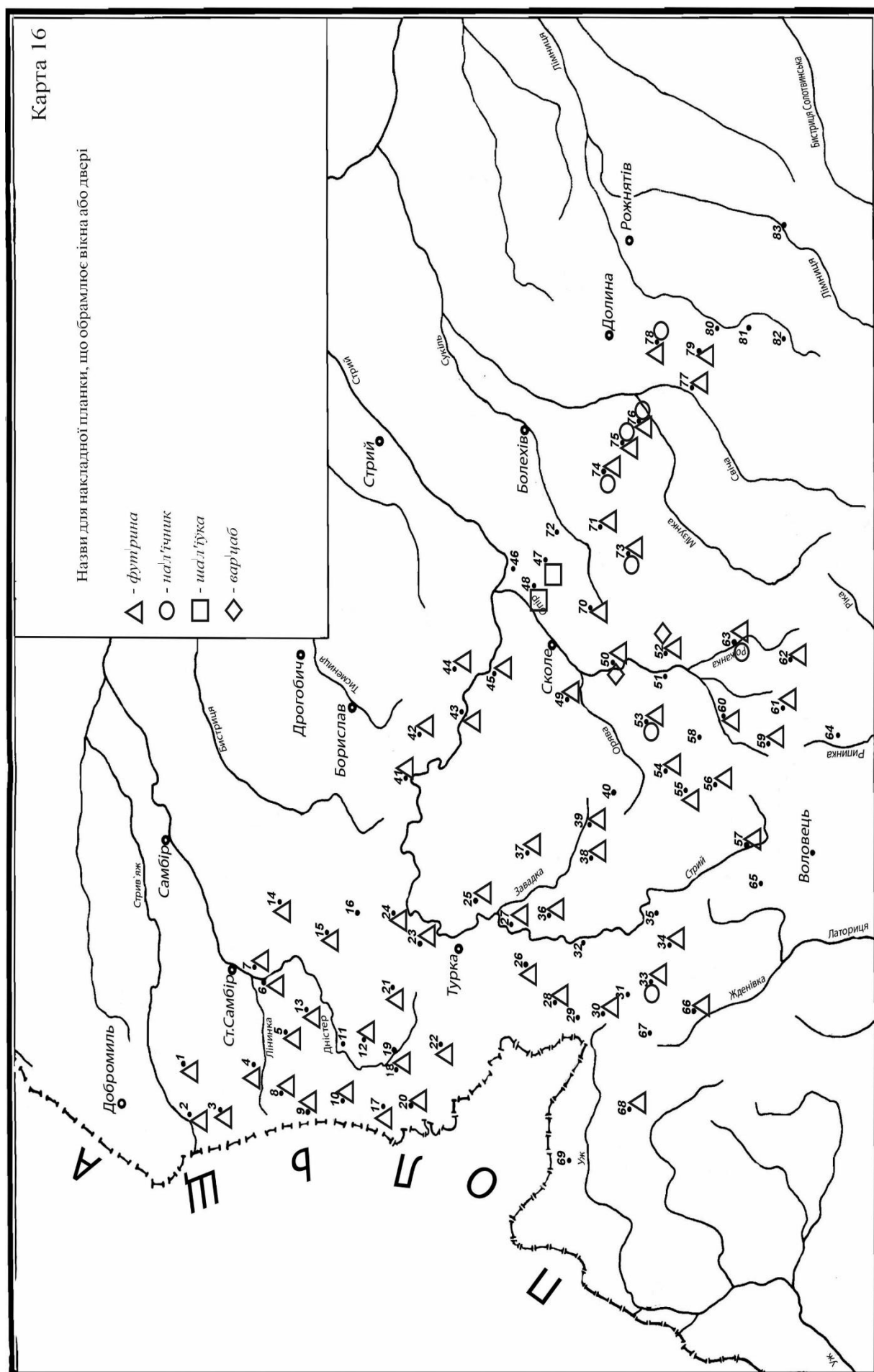
Карта 15

Назви для віконної або дверної об'язки, у яку вставляють раму з шибками чи двері

- △ - скрин'я
 ◇ - ко́робка
 ○ - вар'яба

* - деякі поодинокі назви з різними коренями

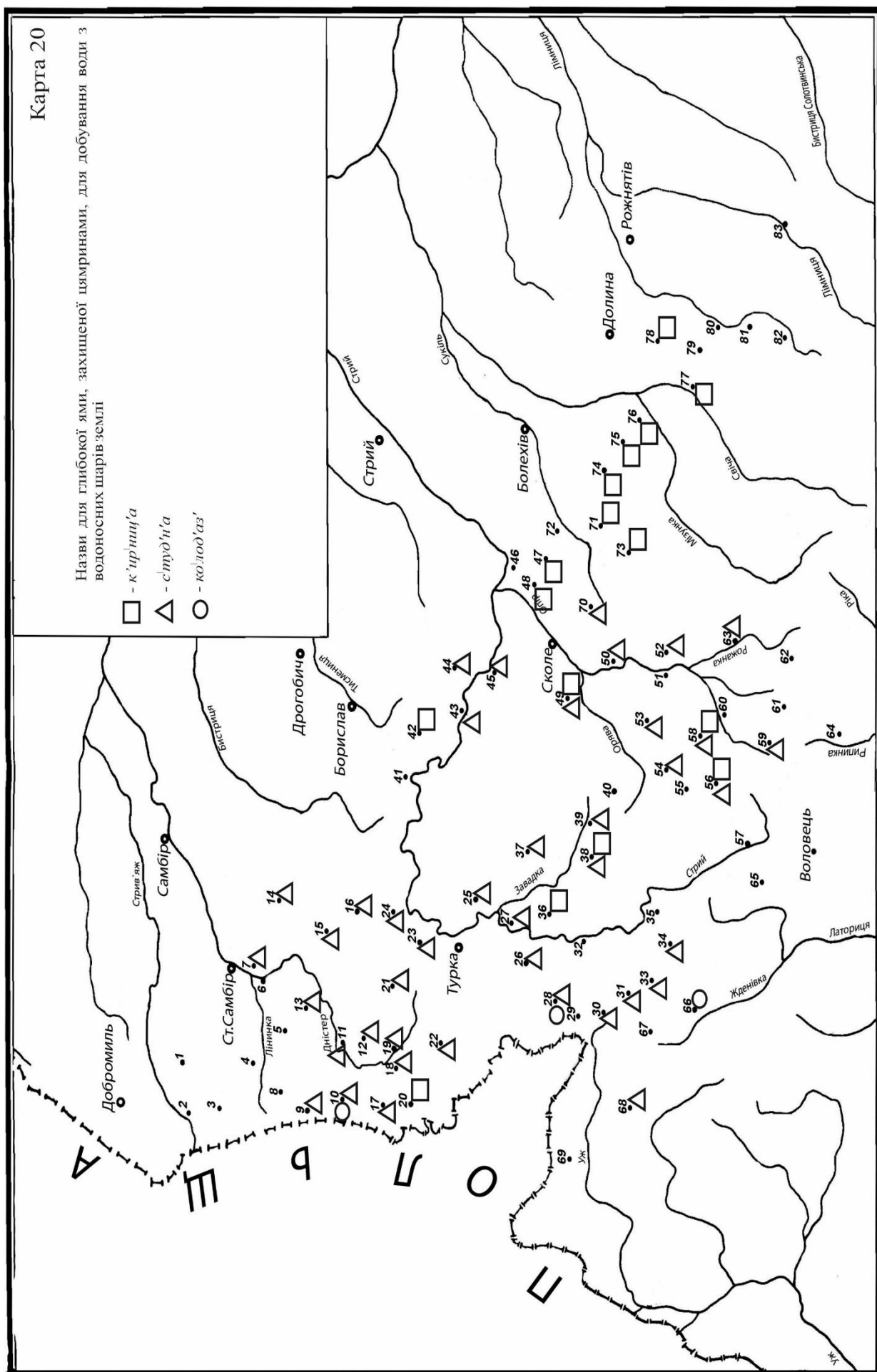

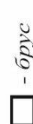

Карта 21

Назви для обтесаної або обрізаної з чотирьох боків колоди як деталі зрубів

□ - брус

△ - тесанка

○ - кант'юка

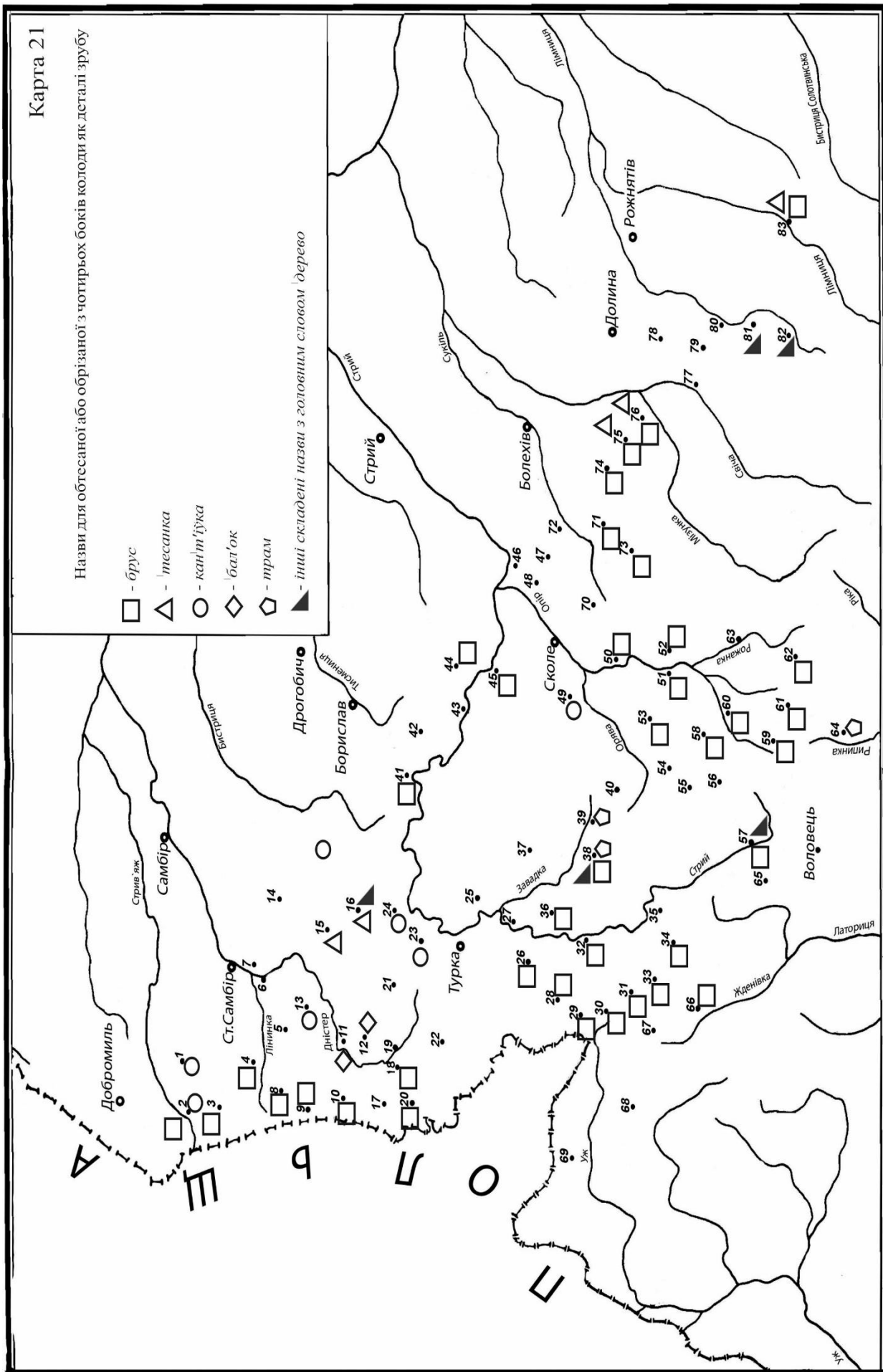

◇ - бал'ок

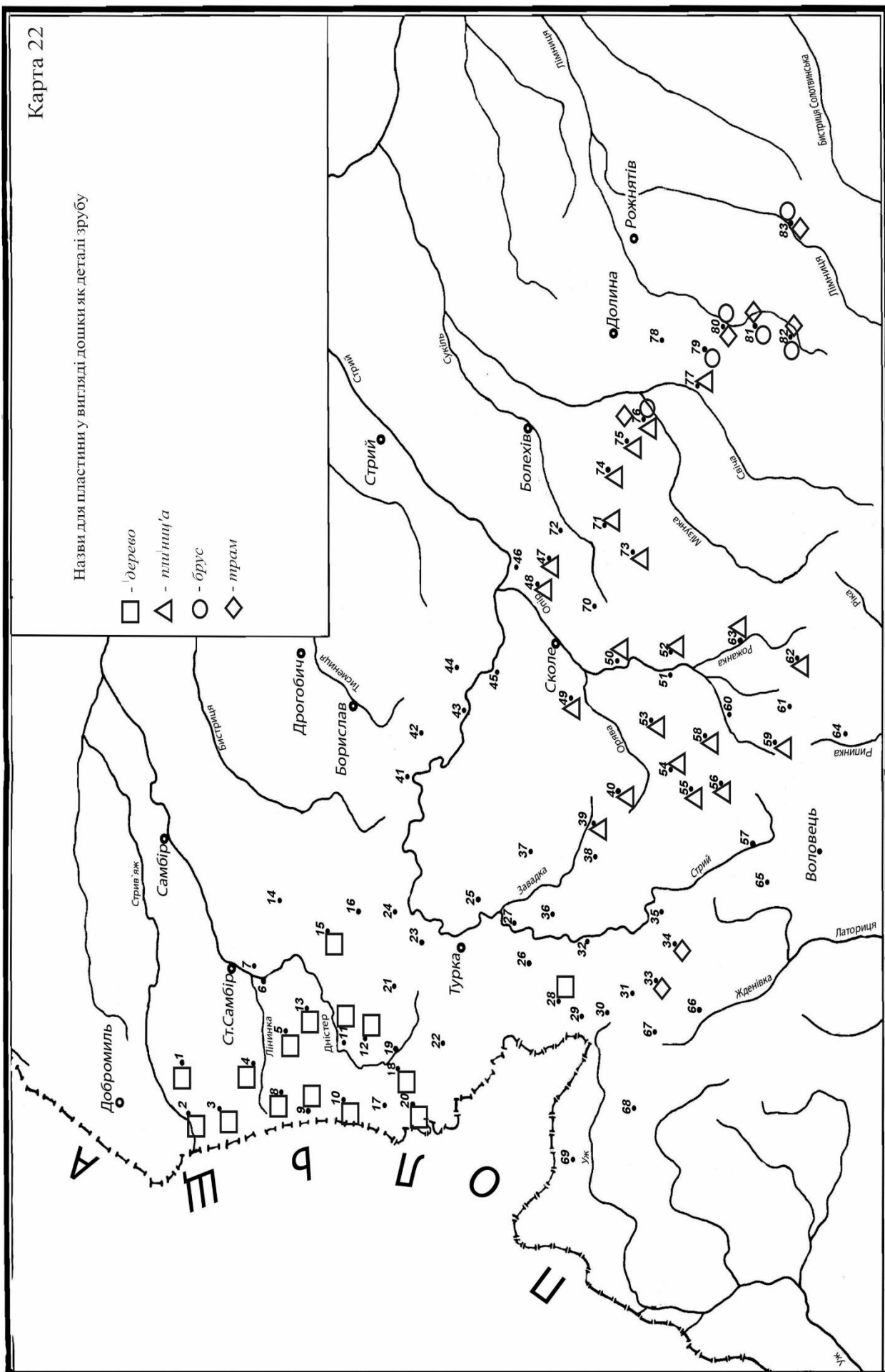
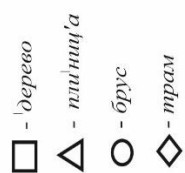
⬠ - трам

▲ - інші складені назви з головним словом 'дерево'

Карт 22

Назви для пластини у вигляді дошки як деталі зрубу

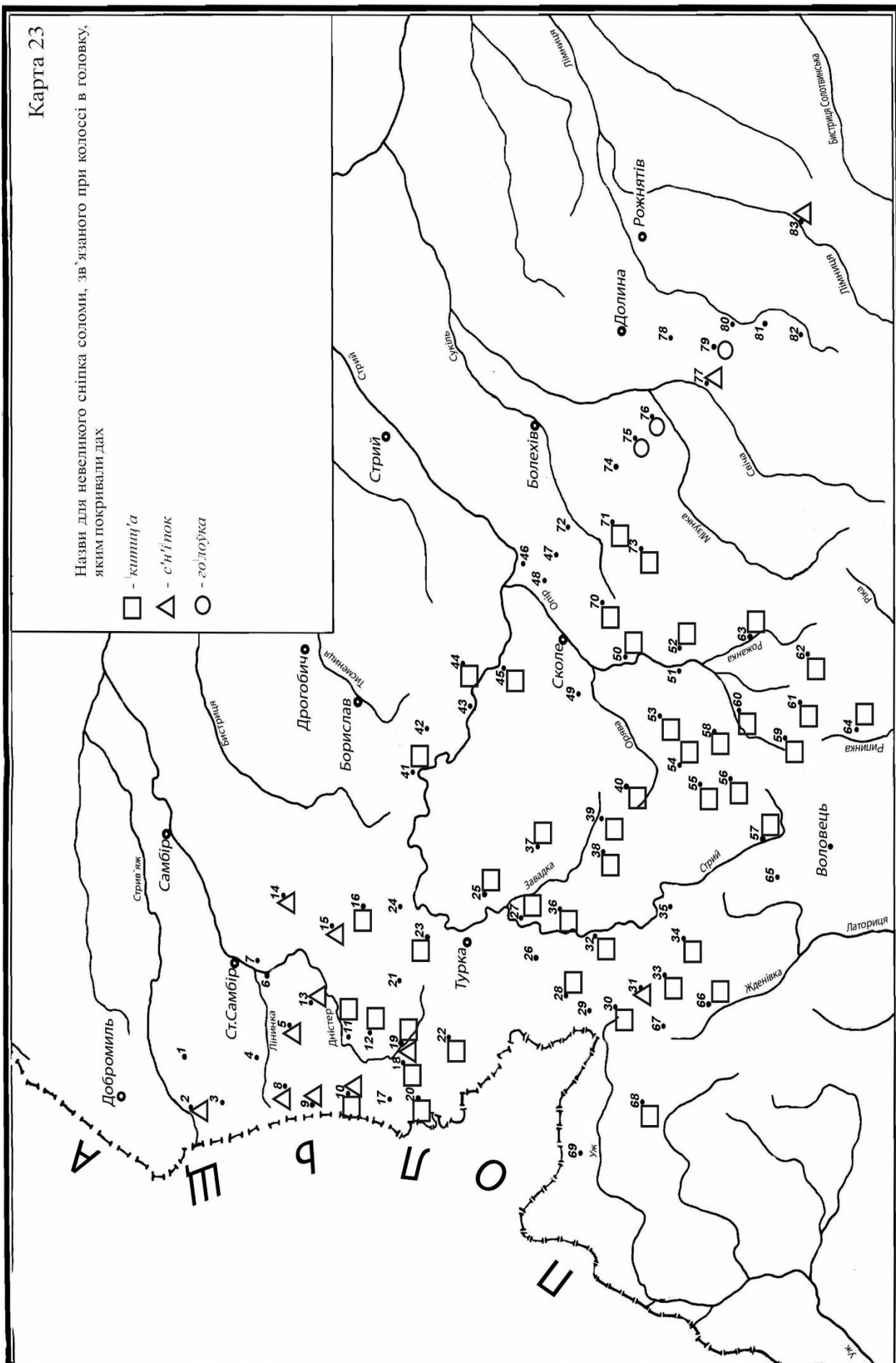

Карта 23

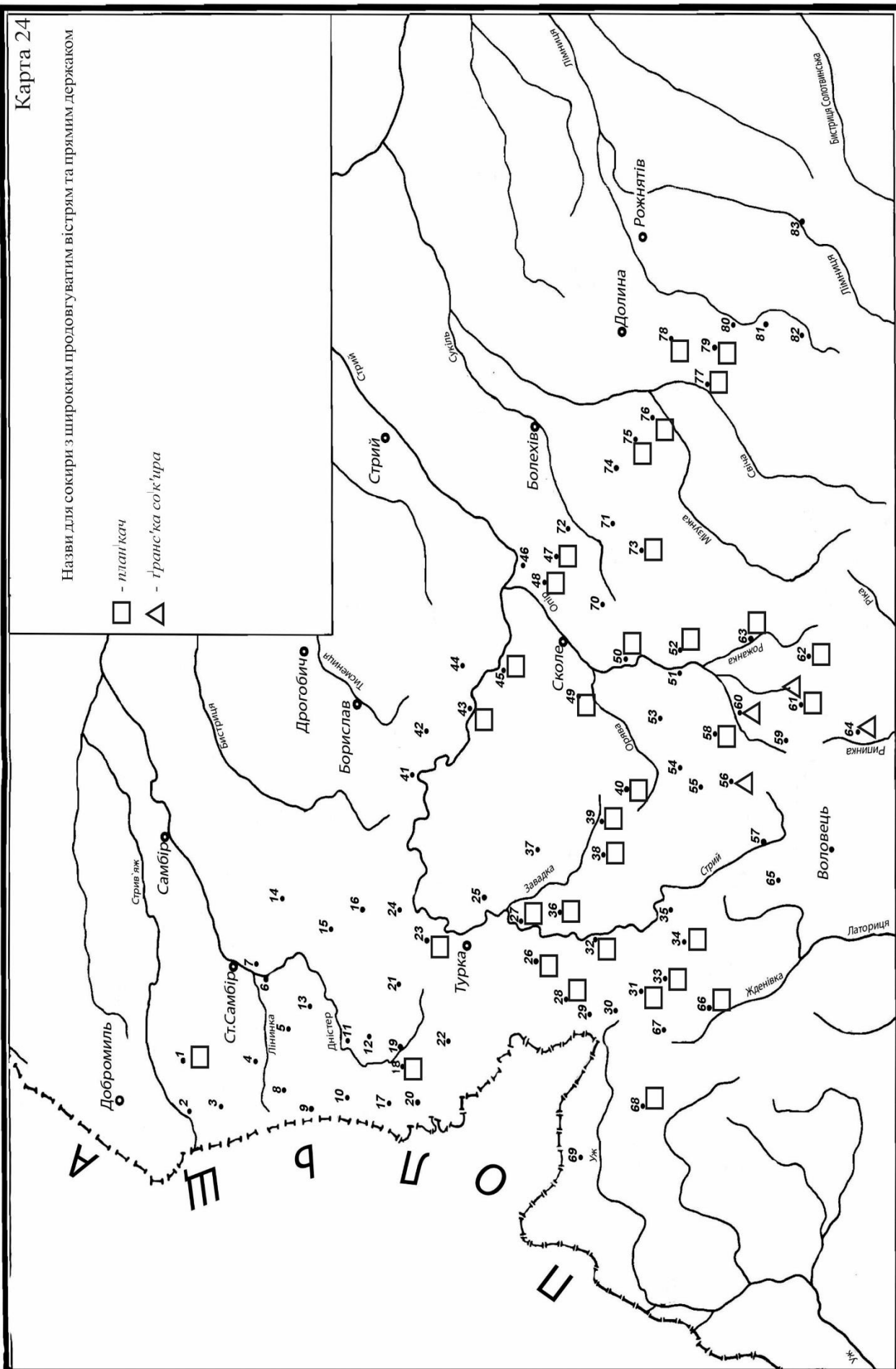
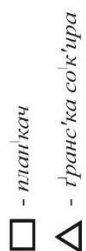
Назви для невеликого сніпка соломи, зв'язаного при колосі в голову, яким покривали дах

- - китиця
 △ - с'ніпок
 ○ - голюка

Карта 24

Назви для сокири з широким продовгуватим вістря́м та прями́м держа́ком

Карта 25

Назви для сокири з широким заокругленим вістрям та дещо відведеним
убік топоріщем

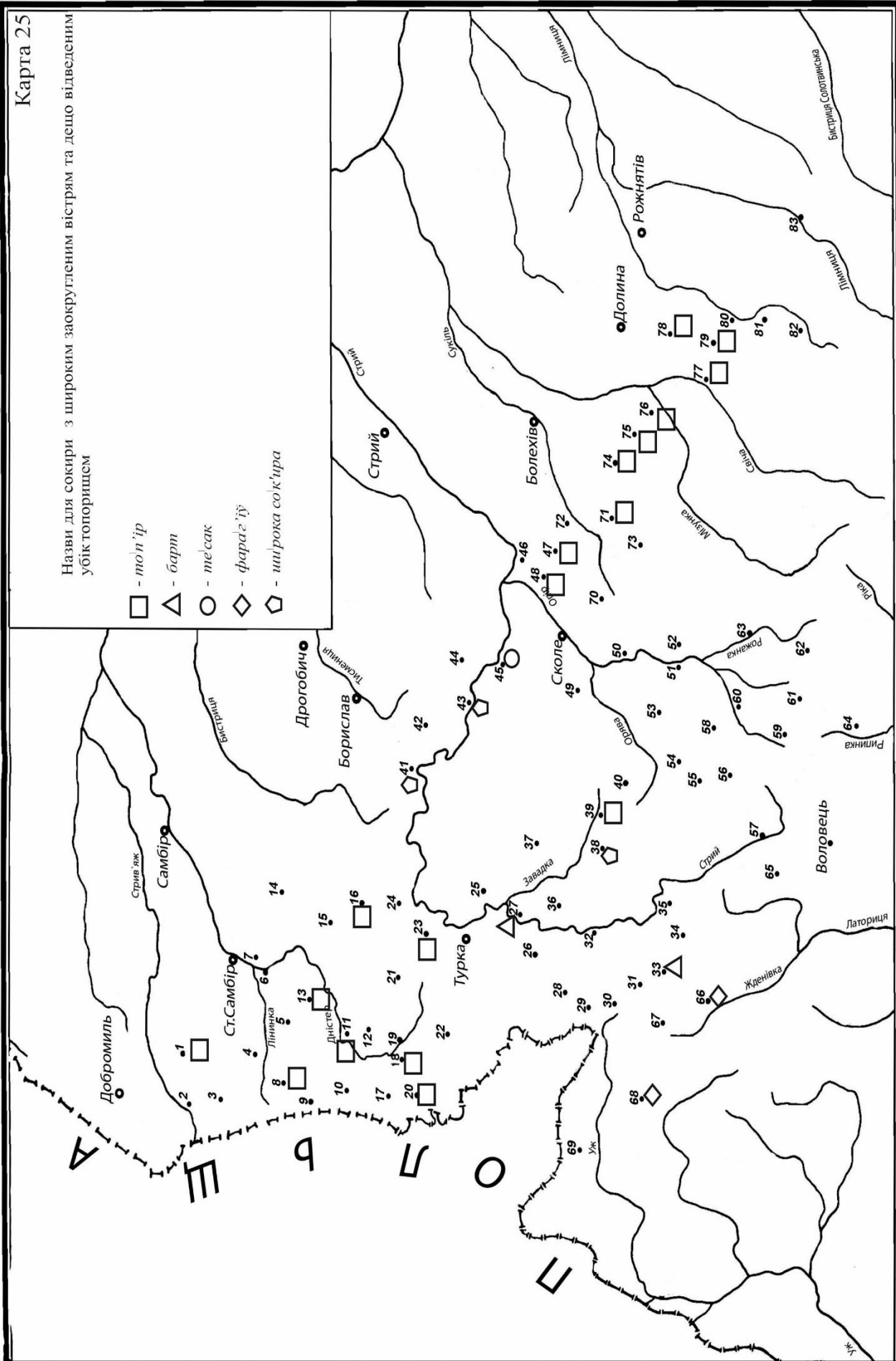
□ - топ'ір

△ - барт

○ - те сак

◇ - фараг'іу

◊ - шірока сок'іра

Коментарі до карт

Карта 1

Назви для обнесеної загорожею ділянки землі коло хати (подвір'я)

Знаком для под^вір'я в н. п. 5 скартографовано под^вір'і, у н. п. 54 – под^вир'а, у н. п. 28, 34, 50, 57, 59, 62, 67, 77, 78, 79 – под^вір'а, у н. п. 65, 66 скартографовано дв'ір, у н. п. 67, 68 скартографовано двур.

Знаком для о^к'іў в н. п. 17, 18, 19 скартографовано во^к'іў, в н. п. 20, 22, 31 – ўк'іў.

Знаком для о^бора в н. п. 16, 21, 22 скартографовано ў^бора.

Карта 2

Назви для товстої балки, що є основою стіни

Знаком для т^лрам в н. п. 59 скартографовано ^лтрамб.

Знаком для п'ід^лога в н. п. 66 скартографовано п'ід^лога, в н. п. 4, 5, 6, 7, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 21, 24, 25, 29, 32, 34, 37, 42, 45, 52, 53, 56, 57, 58 скартографовано п'ід^лог'и.

Знаком для п'ід^лвалина в н. п. 83 скартографовано п'ід^лвал'ина.

Знаком * в н. п. 33, 62 скартографовано зав'йаз':а, в н. п. 61 – брус.

Карта 3

Назви для довгої балки над віконним та дверним отвором, що протягується від кута до кута хати

Знаком для ^лвочап в н. п. 8, 9 скартографовано во^лчап, у н. п. 2 – во^лч'ін, у н. п. 16 – во^лчен, у н. п. 76, 81, 82, 83 – ўч'ін.

Знаком для о^лчап у н. п. 70, 71, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79 скартографовано о^лчена, в н. п. 7, 16, 66 – о^лчен, у н. п. 3, 14, 47, 48 – о^лч'ін, у н. п. 4, 5, 13 – ^лоч'ін.

Знаком для * у н. п. 18 скартографовано вйа^лз'ін':а, в н. п. 45 скартографовано ^лбал'ок.

Карта 4

Назви для верхньої балки в стіні, на яку лягають крокви

Знаком для п^латва в н. п. 5, 9, 10, 16, 18, 19, 20 скартографовано п^латоў, у н. п. 9, 12, 50, 76, 80, 83 – пла^лтоў.

Знаком для в'і^лнец' у н. п. 19, 22, 28 скартографовано в'і^лниц'.

У н. п. 14, 27, 43, 52 паралельно функціює п^латва, в'і^лнец, у н. п. 21 – пла^лтоў, в'і^лниц', у н. п. 8 – п^латва, пла^лтоў.

Знаком * у н. п. 45 скартографовано ^лдишел' ^ллицевий, у н. п. 64 скартографовано о^лчеп.

Карта 5

Назви для верхньої балки поперечної стіни

Знаком для ^лпутанец' у н. п. 23 скартографовано ^лпудо.

Знаком для з^лйа^лзок у н. п. 10, 11 скартографовано з^лйаз', у н. п. 17, 18 – ^лйа^лз'ін'а.

Знаком для за^лпор у н. пп. 1, 4, 5, 9, 11, 13 скартографовано за^лп'ір, у н. п. 10 – за^лп'ір, за^лпора.

Знаком для п^латоўка у н. п. 1 скартографовано п'ід^лп^латоў.

Знаком * у н. п. 9, 14 скартографовано ост^лр'ішник, у н. п. 34 – в'ін^лчур.

Карта 6

Назви для верхнього внутрішнього покриття в хаті

Знаком для по^лвала в н. п. 11 скартографовано по^лвала, у н. п. 21, 71, 73, 75, 76 – по^лвал, у н. п. 52, 77 – по^лваў.

Знаком для п'ід у н. п. 73, 74, 83 скартографовано по^лди.

Карта 7

Назви для поздовжньої балки в хаті, яка підтримує стелю за відсутності поперечних балок

Знаком для т^лрагар' у н. п. 1, 2, 3, 4, 13, 24, 42, 48 скартографовано т^лрегар, у н. п. 15, 16, 47 скартографовано т^лрагар.

Знаком для д^лрагар' у н. п. 3, 6, 41, 50, 52, 78 скартографовано д^лрагар.

Знаком * у н. п. 42 скартографовано брус, у н. п. 45 скартографовано ^ллегар'.

Карта 8

Назви для поперечної балки, яка підтримує стелю, за відсутності поздовжньої балки

Знаком для *бал'ок* у н. п. 20 скартографовано *балка*.

Знаком для *л'ігар'* у н. п. 53 скартографовано *л'ігар*, у н. п. 34 – *легар'*.

Знаком для *г'рагар'* у н. п. 2, 4, 5, 13, 24 скартографовано *г'регтар*, у н. п. 41 – *д'рагар*.

Карта 9

Назви для двох брусів, з'єднаних у горішній частині під кутом і закріплених долішніми кінцями до стін будівлі, на яких тримається дах

Знаком для *козел* у н. п. 62, 64, 70, 71, 73, 75, 76, 77, 74, 79 скартографовано *козеў*.

Карта 10

Назви для короткої крокви над бічною стіною

Знаком для *припусниц'а* в н. п. 9, 10 скартографовано *припусниц'і*.

Знаком для *п'рик'ізлик* у н. п. 75, 76 скартографовано *п'рик'ізлина*, у н. п. 62 – *п'рикозеў*, у н. п. 70 – *козеў*.

Знаком * у н. п. 20 скартографовано аналітичну назву *мален'ка к'рол'ка*, у н. п. 66 – *рогы мал'і*.

Карта 11

Назви для поперечної балки між поздовжніми опорами на даху, на яких лежать крокви

Знаком для *бантина* в н. п. 20 скартографовано *бантниц'а*.

Знаком для *попиречка* в н. п. скартографовано *п'іуперечка*.

Знаком для *платоўка* в н. п. 71, 73 скартографовано *платоўка*.

Знаком * у н. п. 47, 48 скартографовано *подушка*, у н. п. 49 – *бал'ок*, у н. п. 75, 76 – *платоўка м'іжст'іл'цева*, у н. п. 18 – *розпорниї брус*.

Карта 12

Назви для трикутної процини, зашитої дашками, обмеженої з боків двосхилим дахом (фронтоном)

Знаком для *шчит* у н. п. 68 скартографовано *шч'ит*, у н. п. 52, 70, 71, 73, 74, 79 – *зашчиток*.

Знаком для *фацц'їят* у н. п. 7, 14, 15, 16 скартографовано *фац'їят*, у н. п. 75, 76 – *фас'їят*.

Знаком * у н. п. 42 скартографовано *про'чолок*, у н. п. 66 скартографовано *к'їбел'*.

Карта 13

Назви для утрамбованої, вирівняної та помазаної глиною землі в приміщенні (долівки)

Знаком для *зем'л'а* в н. пп. 9, 18, 20, 28, 30, 33, 34, 36, 52, 53, 56, 60, 63 скартографовано *зим'л'а*, у н. пп. 2, 14, 15, 16, 61 – *зем'л'е*.

Знаком для *т'їк* у н. пп. 61, 64 скартографовано *на'т'їк*.

Знаком * у н. п. 83 скартографовано *мазанка*.

Карта 14

Назви для довгого бруса, що є основою настилу підлоги

Знаком для *бал'ок* у н. п. 61 скартографовано *балка*.

Знаком для *л'їгар'* у н. пп. 1, 2, 4, 5, 6, 7, 13, 15, 36, 41, 42, 45, 51, 52, 54, 55, 56, 57, 74, 78, 79, 60, 63 скартографовано *л'їгар*, у н. п. 9 – *л'їгарт*, у н. пп. 71, 73, 75, 76 – *п'їдл'їтарок*.

Знаком для *п'їдвалина* у н. п. 40 скартографовано *п'їдвалок*.

Знаком * у н. п. 39 скартографовано *п'їдлавок*, у н. пп. – *л'ага*.

Карта 15

Назви для віконної або дверної обв'язки, у яку вставляють раму з шибками чи двері

Знаком для *скрин'а* в н. пп. 3, 9, 10, 12, 16, 18, 22, 23, 24, 27, 28, 30, 33, 34, 36, 37, 38, 39, 41, 42, 53, 56, 79, 58, 60, 62, 63 скартографовано *скрин'ка*, у н. пп. 70, 78 – *скрин'ї*, у н. пп. 19, 21, 49 – *скринка*.

Знаком * у н. п. 20 скартографовано *па'кунок*, у н. п. 15 – *рама*, у н. п. 66 – *лада*.

Карта 16

Назви для накладної планки, що обрамлює вікна або двері

Знаком для фут^лрина в н. п. 38, 39, 79 скартографовано фут^лрин'а, у н. п. 66, 68 скартографовано ^лфутро.

Знаком для на^лл'ічник у н. п. 33, 75, 76 скартографовано на^лл'ічн'ік, у н. п. 50, 73, 74, 78 скартографовано обна^лл'ічка, у н. п. 63 – обна^лл'ічник.

Карта 17

Назви для відгородженого місця в хліві для свійських тварин

Знаком * у н. п. 13 скартографовано ко^лш'ара.

Карта 18

*Назви для будівлі для зберігання снопів, сіна, полови, соломи, а також
молотьби, віяння тощо*

Знаком для ^лбойішче у н. пп. 17, 19, 20, 22, 28, 29, 30 скартографовано ^лбойішче, у н. пп. 1, 2, 3, 4, 5, 11, 12, 13, 15, 24 – ^лбойашче, у н. пп. 8, 11, 16 – ^лбойіско, у н. пп. 5, 11, 18 – ^лбошче, у н. пп. 11, 14 – ^лбошча.

Знаком для пе^ллеўн'а у н. п. 67 скартографовано полівня.

Карта 19

*Назви для прибудови вздовж задньої стіни господарської будівлі, для
зберігання сіна, соломи та ін.*

Знаком для полоу^лник у н. п. 27 скартографовано полуд^лник, у н. п. 28 – тишу^лник, у н. п. 9 – по^лливник, у н. п. 36, 62 – пелеу^лник,

Знаком * у н. п. 66 скартографовано за^лхаста, у н. п. 68 – сол'ом^лйанка, у н. п. 47, 48 – пе^лрило.

Карта 20

*Назви для глибокої ями, захищеної цямринами, для добування води з
водоносних шарів землі*

Знаком для к'ир^лниц'а в н. п. 36, 38, 42, 58, 78 скартографовано к'ір^лниц'а.

Знаком для *с'туд'н'а* в н. п. 7, 14, 15 скартографовано *с'туд'н'і*, у н. п. 44 – *с'тудн'и*, у н. п. 16, 19, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 37, 54, 68 – *с'тун':а*, у н. п. 27, 28, 31, 34, 37, 38, 39, 49, 53, 58, 52, 54, 56, 59, 63 – *с'тул'н'а*, у н. п. 33, 49, 70 – *с'тул'н'і*.

Карта 21

Назви для обтесаної або обрізаної або обтесаної з чотирьох боків колоди як деталі зрубу

Знаком для *тесанка* у н. п. 15, 16 скартографовано *тесаниц'і*, у н. п. 83 скартографовано *тесанец'*, *тесанка*

Знаком для *бал'ок* у н. п. 11 скартографовано *тесан'і* *бал'к'и*

Знаком у н. п. 81 скартографовано *в'ітесано до канта* *дерево*, у н. п. 83 скартографовано *обр'ізано на кант* *дерево*, *дерево*, *тесане на ш'тири канти*, у н. п. 38 скартографовано *тесане* *дерево*, у н. п. 16 скартографовано *тесане* *дерево*, *дерево*, *тесане на ш'тири канти*, у н. п. 57 скартографовано *ушпа'роване* *дерево*, у н. п. 82 *дерево*, *тесане на ш'тири канти*.

Карта 22

Назви для пластини у вигляді дошки як деталі зрубу

Знаком для *дерево* у н. п. 20 скартографовано *дерво*, у н. п. 1, 2, 3, 4, 5, 10, 12, 13, 18, 28 скартографовано *дериво*, у н. п. 2 скартографовано *шпа'роване* *дерево*, у н. п. 11 скартографовано *бл'а'товане* *дерево*.

Знаком для *пли'ниц'а* у н. п. 50 скартографовано *пла'ниц'а*, у н. п. 76 скартографовано *пле'ниц'а*, у н. п. 47, 48, 71, 73, 74 скартографовано *пли'ниц'і*

Карта 23

Назви для невеликого сніпка соломі, зв'язаного при колосі в головку, яким покривали дах

Знаком для *китиц'а* у н. п. 20, 25, 27, 28, 30, 33, 34, 37, 38, 39, 40, 41, 50, 52, 53, 54, 55, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 70, 71, 74 скартографовано *к'итиц'а*, у н. п. 41, 44, 45 скартографовано *к'итиц'і*, у н. п. 18, 19, 20, 30, 57, 59 скартографовано *к'ытиц'а*, у н. п. 64, 66, 68 скартографовано *к'ытыц'а*. Знаком для *с'н'і'пок* у н. п. 83 скартографовано *с'н'і'пка*.

Знаком для *го'лоу'ка* у н. п. 75, 76 скартографовано *го'лоу'н'а*.

Карта 24

*Назви для сокири з широким продовгуватим вістрям та прямим
держакон*

Знаком для *план'кач* у н. п. 18, 28, 32, 34, 39, 40, 45, 47, 48, 49, 52, 61, 63, 79
скартографовано *плен'кач*, у н. п. 23 скартографовано *план'кач'*, у н. п. 43
скартографовано *план'качка*, у н. п. 78 – *план'таш*.

Знаком для *транс'ка со'к'ира* у н. п. 56, 60, 64 скартографовано *тран'ц'ка
со'к'ира*.

Карта 25

*Назви для сокири з широким заокругленим вістрям та децю відведеним
убік топорищем*

Знаком для *то'п'ір* у н. п. 8, 11, 16, 18, 20, 23 скартографовано *широкий
то'п'ір*, у н. п. 39 *те'сел'с'кий то'п'ір*.

ДОДАТОК Г

Добірка діалектних текстів

Записи діалектного матеріалу здійснено за допомогою фонетичної транскрипції, апробованої в АУМ.

Напівпалатальність приголосних позначено знаком апострофа праворуч угорі букви ([б']), палаталізованість позначено знаком мінусу – ([т']). Довга вимова приголосних – двокрапкою, напівдовга – однією крапкою після літери внизу (л'.али). Для передачі звука [ʒ] використано символ дж̣, для звука [ʒ] – символ [dʒ̣]. Наголос позначено вертикальною рисою перед знаком приголосного, що передує голосному наголошеного складу, або безпосередньо перед літерою голосного звука (шона). Ледь помітне пом'якшення звука – крапкою праворуч угорі (л'ип'чиц'а).

**Записано від Глюдза Юрка Федоровича, 1944 р. н.,
с. Либохора Стрийського р-ну Львівської обл.**

Як заготовляли дерево для будівництва ?

Пилка / тил'ойу руч'нойу зр'їзали / ў даўни'ну / даўни'ну шчи во'лами
во'зили // по'том ўже 'п'іс'л'а 'к'ін'ми / во'зили дес' на та'к'е 'місце од'но / 'там
або йо'го 'р'їзали // 'хати буду'вали з пли'ниц' / або з кругл'а'ка / і з б'руса //
пли'ниц'і т'реба 'боло 'р'їзати // ў даўни'ну ни 'боло тих 'пил'іў / та'к'і 'пили
'боли руч'н'і / то вир'т'їли 'сверликами / так ро'били 'наш'і бат'к'и / ко'лоли /
сок'и'ри ўже 'боли / 'тесали і так буду'вали 'хати // у'же йак йа пам'їа'тайу /
то 'боли та'к'і 'пили руч'н'і д'рачк'и // то та'к'иї с'а варс'тат ро'биў /
ви'качувалос'а дериви'ну на тої варс'тат / там п'ідкла'далос'а / о'дин
чолов'їк сто'їаў з'гор'ї / д'руг'иї з'низу і тоў д'рачкоў 'р'їзали // 'пот'ім
пуш'чали ўниз / те'сали с'ц'и // о'дин б'їк на пласт те'салос' / а д'руг'иї б'їк
нази'валос'а шпару'вали / на плаз // спо'чатку звир'тали йї'її о'так на риб'ро /
бо дериви'на 'бола г'руба // во'ни йї розр'їзали // а йї т'реба 'боло ўте'сати на
чотир'нац'ат' санти'метр'їў / і ўни йї приби'вали кл'амб'рами / те'сали на
чотир'нац'їт' / тог'ди спраў'ляли ше на плаз / і бо'к'и шпару'вали 'шоби о'на
од'на до д'ругого прис'тала //

В який час заготовляли дерево на будівництво?

Та на буд'їу^{ни}цтво загото^ул'али у л'у^бий час / а у^же на стол'арку / на в'ікна / на д'вир'і ста^ралис'а шоби зи^{мо}у загото^ул'ати / н'іби ка^зали шо то^ус'т'іше дериво / не г'нийут так в'ікна і д'вир'і //

Як будували колибу?

Та то та^к'і с'а ру^бало г'нут'і сала^тор'її нази^валос'а / то та^к'і / на тому сто^йа^у дах / та^к'е у^гнути боло / лиш то до^уг'е та^к'е / і там накри^вали // с:ми^рек'и^е дерли луб у да^ун'і ча^си / накри^вали тим лубом і так сти^реду го^р'їу о^ген' / шоби тепло боло / бо^к'и за^шиті то^жи боли лубом тим / і так ночували // як у л'іс'і ро^били л'уди // бо ко^лис' у п'аде^с'атих ро^ках / то йа у^же пам'я^тайу / прихо^дили / боли та^к'і заго^то^ук'и л'іса / і прихо^дили чу^ж'і л'уди з ру^муни / де закар^патци / прихо^дили / і ўни со^б'і ў л'іс'і ст^ройили та^ку колибу // то ўни т^рошка у^копували ў зимл'у / а пот'ім як йа ка^жу накри^вали лубом і там ж'и^ли //

Як у вас оформлювали вхід до будинку?

Ў нас буду^вали ла^ук'и^е // ў нас ста^ра хата боло / її по^том заб^рали / ў к'ийі^у ў му^зеї ми про^дали / то по^перид хато^убули / ми нази^вали ла^ук'и //

На що у вас ставили основу хати?

Ў да^уни^ну ни с'тавили фу^дамент / дес' хто м'і^з при^в'із па^ру ка^мен'ї^у / на уг^лах п'ідо^лож'и^у / а по^п'ід низ на^сипали // ко^лис' ў да^уни^ну то ни боло п'ідо^лог'и^е / а г^лина боло ў хат'і // так як ко^жедойі су^боти мийут п'ідо^лог'и / так ко^лис' б^рали мас^тили г^лино^у / шоби во^на с'в'і^тилас'а / аби блиш^чала / г^лино^у // а у^же як ви^будували хату / то п'ідму^ровували дес' т^роха ка^м'ін'ом / но ни та^к'иї фу^дамент як ти^пер кла^дут //

Як називають обряд закладання підвалин?

Зас^нова //

Як починали будувати будинок?

Розкла^дали п'ідо^лог'и / ну і там ма^йстир зам'і^р'а^у // бу^у о^дин та^к'иї шо ві^у то^ту бу^дову // по^том ко^ждий ма^йстир ма^у св'її о^бичай // на уг^лах там ви^до^убува^у та^ку шка^лу^бенку // там во^ди с'в'а^ченої л'али / кла^ли до^ри / ко^п'иї^к'и / хто шо ма^у / то кла^у //

Чи приходили люди допомагати у будівництві?

При|ходи|ли по|ма|гати // ко|лис' у да|їни|ну / та|ї будо|вали так / шо по|ма|гали / ти|пер' ўже // |рок'і|ў ш'іде|с'ат / ш'іде|с'ат п|ят' |тому |дехто |шо|ў по|ма|гати / |дехто |шо|ў заро|бити / |як хто м'і² //

Як називають товсту балку – основу стіни?

П'і|д|лог'и / бо то |їх там |к'іл'ка |було //

А одна балка «підлога» ?

Н'и / ну |їх |було / о|так |як ква|дра|т'і|ўка / кан|това |хата / |їх там |було ш'іст' //

Як називали дерево, що клали на «підлоги» ?

|Дерево // |дерево |було |як'е / |або |брус |був / |або |пли|ниц'а / |або |кру|л'ак //

Записано від Матіїв Єви Андріївни 1942 р. н.,
с. Либохора Стрийського р-ну Львівської обл.

Чи підводили у вас нові підвалини замість гнилих ?

П'і|дти|кали / |мали |як ко|лис' ка|зали |в'інди / ти|пер' |каж|ут дом|к|рати / і п'і|д|важ|у|ют і там|ки // ко|лис' |в'інди на|зи|вали / бо ни |боло так |мо|ўлен'а до|ба|гливо / |як ти|пер' // п'і|д|важ|ити і на но|ву п'і|д|логу п'і|д|сунути // а ў да|їни|ну ва|го|виц'ами / за|пи|хали //

Чи називали у вас якомсь етапи будівництва?

Пи|тали|с'а так |як і|дут з бу|дови / ну і шос' ти там |ни|н'і зро|били // а оча|пили с'м'а // та ўс'і сте ўже оча|пили // ўс'і с'м'а ўже |нин'і ўча|пили //

Де у вас тримають худобу та інші тварини?

Ў |пол'і то ко|шара // а ту ти|л'а / а ў ту па|ц'а / а ў ту ко|рова / а ў ту |дру|га ко|рова / а там над сви|н'о|ў |кури / ў |царок |меч|ут та|ї // |в'і|ўц'і|ў гет ли|ши|лис'а / не три|май|ут // ко|лис' с'тайн'а |була |то|жи / а ўл'іт'і ко|шара / а ўзи|м'і |була с'тайн'а / ок|рем'і|шна / |в'і|ўча с'тайн'а // а |як'шо в од|н'її с'тайн'і / то на|зи|ва|ўс'а |в'і|ўчий |царок // ўна |нав'іт |то|та / |в'і|ўц'і чи|с'т'іш'і та|к'і |були / |л'і|ти|шу |во|ўну |мали / та|ку |б'ілу / |як ўни ни с ко|ровами |разом / а то|та в'і|ўц'а шчо |була |разом з ко|ровами / то|то |жо|ўта // |ку|ча то|та де с'вин'і //

**Записано від Лелів Анни Михайлівни, 1932 р. н.,
с. Хащованя Стрийського р-ну Львівської обл.**

Чи були якісь обряди, пов'язані з вибором місця для будівництва?

Ни мож бул'о на ме|жи / і на чу|ж'ім ґрунт'і ни с'м'іу будо|вати / бо то|б'і ни|добри |буди / діти с'а дур|н'і |родил'и //

Як починали будувати будинок?

Поо|рал'и / ўс'о поро|бил'и / повесно|вал'и / і так // ко|пал'и |йамки / на фу|дамент / заси|пал'и ка|м'ін'ом // о|ту |йама / ту |йама / ту / ту // п'ідкл'а|дали ка|м'ін'а і так буду|вал'и // хто маў ко|н'а / |али |каждий чоло|в'ік маў ко|н'а / ўс'і |мал'и |кон'і / і |мал'и с|войу |земл'у / і св'її л'іс // ну і шо / і |йшоў / зру|баў |п'ят' / с'ім / |в'іс'ім сме|рек / при|хо|диў / і к|л'икаў ш|тыри |л'уди / |п'ят' / там брат / ст|рыко / сы|ны / і ста|вал'ы і буду|вал'ы // са|ми со|б'і / ты ме|н'і побуду|ваў / |а то|б'і п'іду ро|бити // і так в'ідраб'їал'ы / ты ме|н'і шос' по|м'іє / |а їду то|б'ї //

З якого дерева будували хату?

Хтос' с кру|гл'а|ка / а хтос' проте|саў на два |боки // сок'и|ри та|к'і |бул'и / ґран'ц'к'і / і за|готоўл'ал'ы тої матер'ї|ал / хто |к'іл'ко м'іг і ставали будо|ваты //

Чи називали якимось обряд закладання перших колод на будівництві?

Та |йак / о|то заў|йа|зан':а / заў|йазуван'.а |хаты // б|рал'ы |воду с'в'а|чену / б|рал'ы ґрош'і / |йа|к'і там |булы / ну і к|л'ал'ы // ўже кот|рий будо|ваты знаў / то ўже / шо |каждий знаў со|б'і / та|к'е шо там |бул'о // кл'аў |хату / |цы на ш|тыры / |цы на |п'ят' / |цы на |в'іс'ім / |цы |йа|ка бы |бул'а вел'ика к'ім'ната |їн':а // то так'і бул'ы ў нас ха|ты // |хата / сто|дол'а / і с|тайн'а / у нас ўс'і та|к'і ха|ты будо|вал'ы // о ўже |выбудо|вал'ы / ўже спова|л'ыл'и / ск'ізл'ыл'и / ўк'рыл'и // сол'омоў к'рыл'и // ну і к'ры|ют сол'омоў / та|к'е вел'ик'е / та|к'е ґ'і стро|пак / то ск'ізл'ат / і там на то сол'ому накл'а|дут // і спер|шу з|дол'і / ту|да в:ер'х / ту|да та|к'і стро|пак'иє // і там сол'оми ба|гато / і грабл'ами |чешут / а|би бул'о |файни // пол'о|жиў |хату / зро|биў хрест / там де |має си|д'іти ў т'і к'ім'нат'і / і то|ди |йшл'и ро|биты / |бул'і б|раты // то|ди ўже |вибрал'ы |бул'і / то|ди ўже їдут |земл'у наби|вати // то

зимл'а бул'а / ни бул'о п'ідлоги / земл'у тол'очити / називал'ос'а
тол'очити на'т'ік // п'ідлоги ни бул'о / то так с'а наби'вал'о та'кими
доўб'н'амы / то с'а називаў на'т'ік //

Як споруджували піч?

От на'нос'ат купу з'л'ини / там велік'іі к'імак заса'д'ат / і в'ін гор'ят
/ а ўны доў'кола нейі сипл'ут з'л'ины і набы'вайут так / а'бы то твыр'де
бул'о // а то де к'імак буў / кол'ода / то майе выгор'іты / і там с'а
лышайе йама / і то п'іч с'а называе //

Коли заготовляли дерево на будівництво?

У л'ім'і с'а ни рубат д'ериво / бо смола ў д'ериво вы'ходить / то с'а
рубат ўзи'м'і / бо смола ў д'ерив'і сто'їт / і так м'іц'н'іше д'ериво // д'обри
/ вы заготоў'лайте те'пер' / а смола ўс'а з'вер'ху / вытекл'а / то праўда // а
смола ўс'а с'а тримае ў д'ерив'і / ўзи'м'і / і м'іц'не //

Чи будують у вас будинки з цегли?

Шос' йа ни з'найу / ў нас та'ких ха'т'іў ни'ма / та'к'і май'же ўс'і з
д'ерива / бо т'аж'ко / з'найете / то'то цегл'у дово'зити / т'реба пл'атити /
а то ўже п'іди там па'тык ўже приве'зет / вырубайе //

Чи будували у вас колись прибудови до вхідних дверей?

А / то та'к'і при'с'інк'и с'а називал'и / та'к'іі маў метир маты // тут
п'ідлога / а тут вышче маў бути //

На що клали основу будинку?

Хто та'к'іі буў б'ідніі / то на коўби'ц'ах клаў / а пот'ім
п'ідкладувал'и кам'ін'а //

Які інструменти використовували під час будівництва?

Пил'а / со'к'ира / і сверл'ом / і ўс'о // дра'ц'ка пил'а / то йе на д'вир'і
р'ізал'а / йа ўс'о ро'бил'а / пил'оў р'ізал'а // со'к'ири бул'и мал'і і ви'лик'і /
то с'а називал'а г'ранц'ка со'к'ира / то пл'ин'кач //

Як називали у вас земляну долівку?

На'т'ік / то бул'а з'л'ина к'расно ви'быта / і л'уди хо'дил'и бо'сон'іж /
ал'и л'уди бул'здо'ров'і //

На що накладали дерев'яну п'ідлогу?

Та|к'і |бал·к'и / дереу|чата та|к'і круг|л·ен'к'і / то |бал·к'и с'а нази|вал·и
/ хто |кажи л'і|тар'і / хто |бал·к'і //

Як називають у вас вікна?

В'і|кно за|п'ічни / в'і|кно зас|т'іўни // в'і|кно по|л·ичне / |кол·о по|л·иц'і / а
то зас|т'іўни / за стол·ом //

**Записано від Дидяка Михайла Васильовича, 1941 р.н.,
с. Кропивник Калуського р-ну Івано-Франківської обл.**

Як починали будувати будинок?

То буў фун|дамент за|литий // було та|к'е / що ни було фун|даме|нту /
бо ци|менту то|д'і ни |було // с|тавили на коўба|ни / а |п'ісл'а п'ідму|ровували
ка|м'ін'ам / бо ни |було так мож|ливос'т'і наво|зити |кам'ін' / то |р'ізали
коўба|ни / в'іво|дили ўже |уровен' / йа|к'її т|реба //

Чим виводили рівень?

|Уровен' / васер|вага / ватер|пас // ватер|пас то та|к'е |саме / |уровен' / і
|має так йак теоб|разно / оту сто|їит і ту та|к'иї ц|вок і їде на шну|р'і
та|ка голоўка с |точкоў / що попа|дайи ту на уг|ли |точно / то ўже н'і ту|ди /
н'і ту|ди / н'іку|да ни с|хибиш // а васер|вага / то ўже бе|ри і горизон|тал'но / і
верти|кал'но / і та|к'ими і та|к'ими ро|били // |п'ісл'а |того / коли
п'ідму|ровували / то ко|пали с|к'іл'к'и йім т|реба // а о ў|мене |тожи на
|камени |хата // |кам'ін' п'ід|кла|дали //

Як називався перший день будівництва?

Зак|ладини / п'ідго|тоўка до зак|ладин // то с|тавилос'а п'ід|валини //
бу|ли |л'уди / йа|к'і рату|вали // вистау|л'алос'а п'ід|валини / то|д'і на
п'ід|валини плат|ви с|тавилос'а //

У вас будували з цілого дерева чи у стовпи?

У нас ни так бу|дуйут йак ту|ди бу|дуйут // там бу|дуйут ў|с'уда по
к|ругу / а ў нас у стоу|пни бу|дуйут // йа буду|ваў з ц'і|лого / али ў нас та|к'их
|мало / |чирис |то / що йак прог|нила час|тина / т|реба вир'і|зати |мучитис'а /
а так йе стоу|п // от |видиш так / в'ід п'ід|валини до плат|ви їде стоу|п / і з
д|ругойі сторо|ни так |само // а тут п'ід в'і|кном закла|дайес'а // пири|важно
п'ід |в'ікнами гни|є // то ў л'у|бий час |можеш со|б'і то |вик'и|нути і

пом'і|н'ати // ко|лис' буду|вали / ни |було та|кого |р'і|зан':а / |р'і|зали ўруч|ну /
 пи|лоў / т|рачкоў / йак на пи|ло|рам'і // н'іш о|дин буў на вир|с'і / а два з|низу //
 те|салос'а планка|чом / або топо|ром//

Чим вони відрізняються за зовнішнім виглядом і призначенням?

План|кач буў на |доўг'ім топо|ришчі і |теши|с'а з|верху / о|дин чоло|в'ік
 |теши // а то|п'ір / то |тешут ўже на ко|билиц'ах // з|руз'ат |дерево ўже на
 ко|билиц'і / і за|рубуйут план / і в'і|д|кол'уйут / а тої з топо|ром і|де |т'іл'ки
 |бери лице|ву с|торону // ни лице|ву / зачиш|чайе / а|би було |чисто і |р'іўно//

Як виглядають ці сокири?

Ў пленка|чи |доўге топо|ришче / а ў топо|р'і / ко|ротке і в'ін кри|вий //
 |добри ру|ками |бити по |дере|в'і // бо ти сто|йиш / бо ко|билиц'і ви|сок'і / а
 тої / шо |теше пленка|чом / то на ни|зу / шо |небуд' п'і|дло|жиў п'ід |дерево і
 |теше // дв'і р'і|зниц'і // тої |може те|сати де |небуд' / а оту ўже т|реба
 сад|жати / ўже т|реба двох / трох чоло|в'ік / |дерево т|реба са|джати //

Якої форми підготовлені дерев'яні деталі використовували у будівництві?

С |круглого ў нас ни буду|вали / а|ли |т'іл'ки з двох сто|р'ін / пли|ниц'і / а
 |зарас з б|руса // два бо|к'и |р'і|зан'і / а два |тесан'і / ну бо с'ц'і|на |р'і|зана / а
 |тесаній о|дин до д|ругого // ти|пер ўже ни будуйут / ти|пер ўже з блок'іў //

Як колись розміщували приміщення?

То так |було / |хата / али там ни |було бу|дінк'іў / шо |хата в'і|д':іл'но /
 сто|дола в'і|д':іл'но / п|росто бу|динок // в'ін д'і|лиўс'а // |хата / ве|лика
 к'ім'ната і йан|к'ір' ка|зали / то|д'і йшли |с'іни // |або могла |бути од|на
 к'ім'ната / а де йан|к'ір' / то могла йти ко|мора / то йшли |с'іни / на дв'і
 с|торони д|вер'і / і то|ди йшла с|тайн'а // |або йшла сто|дола |перша / а с|тайн'а
 ўже йшла |сама к|райн'а //

Як відбувався процес будівництва?

С|ход'ац':а маїст|ри / с|тав'іт п'ід|валини / то|ди в'і|д|разу плат|ви /
 роз|м'ір'уйут // то|ди йа|ку ти хоч висо|ту |хати / ўра|ховуйес'а п|латву // на
 п|латву іде ўже п'ід по|валу / то ўра|ховуйеш на стоўп // п|латва мае
 ш'іс'нац':ат' санти|метр'іў / о / і то|д'і стоўп / аби в'іхо|дило с три |метри /
 хоч два с поло|виноў / хто йа|ку / висо|ту |хочи / о // і то|д'і ўс'і стоўп|ни

заодно // так ўже в'яжеш п'ідвалини і платви по крузу на стоўні // ту іде / ідут ніжні платви / а ўже другі // і доўбайес'і д'іри / розм'іраіес'а / шоб одна м'іра // складайес'а на так'і два лати / чи на кобилиці / от / і доўбайес'а на в'ікна д'іри / на двер'і // на в'ікна ўнізу і верс'і / а на двер'і лиши верс'і / і чопуіес'а // а ў стоўні тапуйес'а д'іру / аби заходили плиниц'і // т'реба в'язати угли // угли робиц'а на кан'у // прот'ісуіец'а і робиц'а кан'у // то іе угли / і іе кан'і / то шо за подл'ец'о ідут // а ўже угли / то в'иходит так'е // с'тавиц'а стоўні на угли / с'тавиц'а в'ітрак'у / бо без в'ітрак'іў хата буде ходити / с'тавиц'а в'іт'у / в'іт'у //

Як обробляють стіни у будинку?

Коли хот'ат' шчыкапуриці / б'іут так'і лати / д'ранкоў / чи йак'іс' в'ід^мходи // і тоді при'іс вид'ро / до с'тіни к'інуў / а там йама с'а зробила / бо глина роз'ішлас'а туд'а і туд'а // то називалос'а л'анайут // зразу йак'оно с'в'іжи / р'іўн'айут с'т'іну латкоў чи чим / р'іўн'айут / і ўс'о // і да'іут аби зас'тила / м'іс'ац' чи с'к'іл'к'у / а тоді шапуйут / г'лад'ат //

Як покривали дах соломою?

То житну солом'у / жито моло'тило'с'а / витр'асалос'а / витр'асалос'а / і тоді робилас'а поўйаз' // кот'ре менчи / то випадало / б'іл'ши залишали // і ск'ручувалос'а так'іх два с'ніп'к'у нивил'ік'іх / так'іх по п'ят'нац'ет' чи по к'іл'ко с'антиметр'іў / одну і другу / і пірік'ручувалос'а так // і ўже робилос'а поўйаз' // то були голоўні / шо йшло так г'іс'ходи / а ў нас к'рілос'а / шо колос'а йшло ўніз / поўйаз' //

Записано від Кулінина Степана Михайловича, 1936 р. н.,
с. Липа Калуськогор-ну Івано-Франківської обл.

Як вибирали місце для будівництва?

Ну та йа^к / в'ібірали // були так'і стар'і л'уди ше пірид нас / то йшли до них і п'италис' / чи мош ту хату класти //

Як вони визначали?

Та ворож'бити були / піріважно ўсе на бириш'ках клали / аби сухо було / би во'ди ни було //

Як називали місце під будівництво хати?

Було та́к'є старе с'лово пл'ац / ка́зали / на т'ім пл'а́цу // бо ту хату / шо тутка / де йа жийу / то ўни / там д'ідо / баба хот'іли дужи там / а тутка ўже ска́зали / на т'ім бере́жечку / тутка / на т'ім пл'а́цу //

Як називають у вас ділянку перед хатою?

Загорода / под'в'ір'я ў нас ни ка́жут//

Як починали будувати хату?

К'лали хату ўс'і'л'ако // на фунда́ментах ни к'лали / к'лали коўба́ни / по́тому ўже п'ідму́ровували / а так на коўба́ни // п'ідва́лини то ўже к'лали на коўба́ни //

Чи називали якомсь перший день, коли закладали підвалини?

Зас'нован'і // бо то йе закла́дини і зас'нован'і / ў нас пири́важно зас'нован'і // заўйа́зали п'ідва́лини / була та́ка вода св'і́чена / оси́ночна пи́шниц'а // к'лали / чо́тири анги́ли си за́писували на ка́ждоу ка́ртку // і там ў то́ту ка́рточку к'лали оси́ночну пи́шниц'у / а́ркуш / та́кий хлі́б / і гро́ш'і // ви́р'т'іли д'ірку на ка́жд'ім у́гл'і / свир'лом / там закла́дали / і заби́вали к'і́л'ком // ко́лок маў́ бути або з ви́р'би / або три́п'ети / а йа з'найу́ дл'а чо́го // ко́ли'с' хтос' розби́раў ту хату / по́дивис'і / шо там та́к'і бу́ли гро́ш'і // ой то там / ой ко́би с'кори́ши до гро́шиї // да́лі к'лали пли́ниц'і / та́й буду́вали хату // а ти́пер буду́ють з бло́кіў / а́ли йак'шо / то ї з де́рива кла́дуть //

Як покривають хату?

З'водимо к'і́з'ли / з'води́ни // то ўже п'ід йа́ли́нку // ла́ти б'ють / ла́т'ит / і по́том по́кри'вайут //

Як покривали хату соломою?

Ро́били та́к'і ж'м'інк'у́е / ж'и́та // ро́били та́к'і п'ук'і / то переу́йазували / бра́ли дв'і три сте́бла / зв'йизували // або по́ши'вали ж'м'ін'ками / або к'у́е́тиц'ами // ж'м'ін'к'у́ бу́ли ма́лен'к'і та́к'і / а к'у́е́тиц'і ўже с'ц'і́лого с'но́па // ж'м'ін'к'у́ ўй'і́зали / ко́лос'і там бу́ло // а к'у́и́тиц'і / то бра́ли за ко́лос'і / ск'ручу́вали / в'і́т'і́гали з'в'і́т'и ко́лос'к'іў / і то зу́йизували / то к'у́и́тиц'і //

Чим ще покривали хату?

Дра|ниц'іма // хо|дили ў л'іс / |дерли / сп'іц'і|ал'но п'ід|бирали сми|реку
та|ку / ро|били дра|ниц'і // |р'ізали на в'іс'ім'с'ат санти|метр'іў та|к'і
коў|баник'у / ну і со|к'ироў то рос|кол'ували на д'войі / на |четви|ро // а по|том
та|к'іў буў н'іж сп'іц'і|ал'но / дра|ничник нази|вали // ў |мени |оде ше |е на
по|д'і // дра|ничник то буў ота|к'іў |доўгі| / жи|л'ізо так / і тут маў ка|бурку //
і тої буў та|к'іў за|би|ваў ко|лок / ота|к'іў за|доўг'і / ну і ту накла|дайеш ўже у
шп|ронци з|водиш / тої шо дра|ниц'і / і |доўб'ін'коў бйеш по т'ім дра|ничнику //
і ко|лоли / та|к'і санти|метр'ов'і ко|лоли дра|ниц'і // а |гонта то ўже ни то //
то |тожи |дериво // |али дра|ниц'і були по в'іс'імди|с'ат санти|метр'іў / а
|гонти були по |сорок / і та|к'іў стан|дарт ро|били // а дра|ниц'і ни було
стан|дарту / |а|к'і зро|биў / так'і |були // п'ідби|раў там / а |гонти |були
стан|дартн'і // і то буў та|к'іў сто|лец' / закла|даў в'ін там |дес'іт' |штук //
та|к'іў буў н'іж кри|виў / так в'ін то|то так прор'і|заў / тим но|жом / а |гонту
за|т'ісуваў / |в'ідси з|рубо / а з он|тойі сторо|ни / де ўна / і закла|даў ў тої фуг
// |гонта сто|йала напо|ловину |доўше н'іж дра|ниц'і // а |пот'ім покри|вали
|ш'іф|и|ром // чери|ниц'і ў нас ў си|л'і ни |було / ў сло|бод'і |було / то|му шо ту
йшла вузкоко|л'ейка / і то ўже пол'аки / ўни ку|да |пойїзд про|хо|диў / то ўни
да|вали чере|ниц'у / бо с паро|воза йшоў о|ген' / а|би ни |було по|жару // там
|було |пару хат / ку|да вузкоко|л'ейка йшла //

Які дахи робили у вас?

Пири|важно двос|кат'н'і / по бо|ках заробл'али дош|ками / заш|читок //

Чи укріплювали конструкцію даху чимось колись і зараз?

Ко|лис' с|тавили крижбан|тин'у / |межи к'із|лами / а ти|пер сто|лец'
кла|дуть // так |як з|вод'іт / ну а |тутка да|йуть дв'і п|латви / бо то ўже
ши|рок'е // або / |д'іл'іт нат|роє пири|важно / дв'і поло|вини |іде на |ту / а
од|на поло|вина на т'ім ст'іл'и|ци / а|би ни |було про|гину // |пом'іж с|т'іл'и|ці
там да|йуть та|к'і спец'і|йал'но платоў|к'у / а на заш|читк'у / то да|вали
та|к'і |к'ізлик'у / то нази|вали при|пусниц'і / і ти|пер да|йуть //

Чи прикривали у вас чимось вершок солом'яного даху?

С|тавили цап|к'у / |або сп'іц'і|йал'но та|к'і нахо|дили ў л'іс'і кри|вул'і / шо
з|вер'х'у притис|кали // ме|тали там со|ломи на то|то / і то|ти да|вали / |або
ро|били дереу|йан'і та|к'і |прор'ізи / нази|вали цап|к'у //

Як називали земляну підлогу?

Нази|вали т'ік // ой |жили / в'ік зв'іку|вали на т'ім |тоц'і // була та|ка
стиц'і|ал'но г|лину но|сили / та|к'і бу|ли коу|баник'и / і приби|вали на т'і
коу|баник'и та|ку |ручку / і так у |хат'і йшли то|то тоу|кли // а по|тому
ж'ін|к'и йшли г|лину / ка|лин:ц'і нази|вали / |миска та|ка / лах / і то|то з|вер'х'и
г|ладили // де йам|к'и / |пал'ц'ом зати|рали то|то //

Як роблять прості двері?

Та йак / г'ібл'у|вали три |дошк'и / і г'ібл'у|вали / скла|дали йід|на до
д|ругойі / і там дв'і |з:аду / то нази|вали із|лиц'і //

Як називають різні житлові приміщення в хаті?

|Нижна |хата / |вишина |хата // нап|приклад то йе |нижній к'і|нец' / то йе
|нижна |хата // а та шо йде го|р'і сило / то йе |вишина |хата //

Як зводили піч?

Ро|били о|палубку з дош|чок / і ко|пали г|лину // ро|били |толоку / і
ро|били та|к'і доу|б'н'і / та|к'е г'і со|к'иру / за|т'ісували / да|вали |ручку і
|сипали ту г|лину / тоу|кли / тоу|кли / тоу|кли // а п'іч / ро|били ко|лоду та|ку /
йа|ка у|же та п'іч за|доу|га // то так |файно ту ко|лоду з|робийт / і там
пос|тауйт / і у|же об:и|вайут г|линоу // по|том у|же за|пал'ит ту ко|лоду / та
ко|лода в'іга|райе і |робис'і п'іч // зато|пили у| хат'і // у| хат'і ди|ми // |тутка
в'ік|но / і о|там над сир|вантом д|руги в'ік|но / і то йак за|тон'ит / |поу|на // а
по|том у|же так по|мален'ко дим у|же с'і п'ідни|має / так с'і г|р'ійут // |али
вс'і|но дим с|тойт / а |л'уди у|же |ход'ит / дим у|же с'і три|має в:ир'ху //

Де у вас зберігають сіно?

Ў обо|рогах / у| сто|гах / пири|важно обо|роги |були / у| сто|дол'і / у|
|шоф'і // |шофа / то у|же раху|валос'а / шо то |дужи ви|лика // ви|лик'е кла|де /
то |шофа / а сто|дола то та|к'е |сами / лиш то |назвиско // |було і так / і
так // |али |шофа була |б'іл'ша / сто|дола |менча / то по роз|м'ірах //

Записано від Славича Івана Яковича, 1936 р. н.

с. Боберка Самбірського р-ну Львівської обл.

Чи були якісь перестороги, де не можна будувати хату?

Де ме|дѣ|а ны будо|вали // три бу|динк'и ны |майут |быты на йід|н'ім
г|рун'т'і //

Які загорожі у Вас колись робили?

Лісу клали / або пліт / паркан // з дерева такого / з ліси / наколоу дралиць / і тим загородиу / то с'а називау паркан // по типу рішному паркан / а коліс' били дралицьі // пліт то буу високий з драниць / а ліса то саме // шо паркан / а шо ліса // паркан / то уже типер' паркан / бо уже на тилорам'і нарізау / а ліса / бо то з ліса / таї ліса // типер' с'еткою обгороджуют / шо типер' / та йе ше і так'і ліси // типер ше ліси сохраниауц':а і паркан с'а сохраниае / бо то м'у шо ту так то старі ше // то то пліт називали / шо обгороджено доукола било / ни било ни ліси / ни паркана / просто латы так'і нарізані // коліс' дауно як ти хочиш знати йа ти пов'ім / та як ми н'і розказували / хата була побудована / і була // пеца ни было / была курна хата / клау ўген' ту / і дым йшоу на хату / а ту было в'ікно вирізано // у хат'і то в'ікно / в'ійко так'е // казали / та в'ідкрый в'ійко / то наї дым іде нагору //

Чи знаєте ви що таке віблиця?

В'іблиця / то такый тонко м'ір / така то нен'ка смирічка доўга / і то зрізали / і тим городили // і п'ідлоги ў хат'і ни било / а была зимл'а //

Як починали будувати хату?

Трамы // за т'аг штири трамы // трам то така була груба смирічка // ўти сау на чо тири бок'и широким топором // а были пинкач'і / то іниий биу / то так'ий з ручкою // типер' уже і тим топором ти сау // а были колуны так'і на два боки / вострий / тым ўбрубубау смирічку // ўбрубубау / ўбр'ізау / при т'аг к'ін'мы / прив'із / і ўти сау // і засилили штири трамы / і на т'ім будували // казау / шо засилиу штири трамы // ставили вир'бу і само с'іу / ўбс'івали мак // ўбс'івали жиби там нич ни зал'ізло до хати // а там клали на трам грош'і / мох // пос'в'атиу с'в'аченоу водоу / зробиу хрест // коліс' клали на дерево мох / а типер' п'інку // а потом клали дерево і будували //

З якого дерева будували?

Смирічк'и // хто буу б'ідний / то той с круглого клау / а хто багатий / то клау с такого // то уже ўптесалы / то то ўптесани називалос'а

про|теси // брус то буў штирикан|товый / а про|тес / то буў на чо|тири
|канти / |тесаны| / ко|лис' к|лали |б'іл'ши с про|тес'іў //

Чим різали дерево?

Руч|ноў пи|лоў / і та|ку ше маў т|рачку / шо йі|ден буў наго|р'і / а два
надо|лин'і / і так |т'ізали // ў |мени ше та|ка йе // то |р'ізали так про|теси //
мож |було і топо|ром ро|бити про|теси // |р'ізали пи|лоў // за два дны
на|р'ізали на ц'і|лу хату // |дес'ат' кама|к'іў / |в'іс'ім |сами |мениши розр'і|заў //
ш|нур'іў |в'іс'ім / по ш'іст' |метр'іў чи по |в'іс'ім |метр'іў доўжи|ни // до
ш'іс|нац'іт' ди|реў |выр'ізаў за йі|ден ден' / за два дны т|рийц'іт' два / і |хата
йе //

Як називали короткі колоди, які вкладали в стіни?

|Вос'ц'інок / ну а йак // та|к'і |вос'ц'інкы |мали / а ту ўже д'вир'і // з
|того |боку то с'а нази|вало |сумц'і / |вос'ц'інкы у нас і |зарас |кажут / а |сумц'і
ни |кажут // по|том пос|тавили вод|в'ірья / стоўп|кы на вод|в'ірья //
стоўп|кы / до тых стовп|к'іў вйа|залос'а д'вер'і / а по|том на |в'ікна |тожи
клаў стоўп|кы // а |дехто ни клаў // а |дал'ши пос|тавиў |вочап нази|валос'а /
над двир'іми / і по|тому |выбудуваў ўже там два |метри / чи три / і к|лали
по|валу // на с'ц'іни / на то|ти / |гра|тар'і к|лалы / а по|том по|валу / а по|тому
к|лалы п|латвы // по|вала йш|ла з|вер'х'и на с'ц'і|ну / а по|тому к|лалы п|латвы
по двох бо|ках с'ц'ін // а по|тому к|лали п'іўп|речн'і та|к'і на ш|чит / |путанц'і
нази|валис'а / |тожи з |дерива // по п|латв'і / з|ўйазувалис'а з п|латвом то|ти
|путанц'і // і по|том пос|тавили к|рол'і // по|тому ла|тили / по к|рол'ах йшли
|латы // а по|тому ўже кру|тили |кытиц'і і |шили // |али |першу к|рол'у
приби|ралы / йа|лінку та|ку к|лалы / |видно |було / шо побуду|ваў // ко|лис'
|хата була |поўн'іст'у по|шита |кытиц'ами / а по|тому п'із|н'іши / с |того
|боку / і с |того / заби|вали фрон|тони / то с'а нази|ваў ш|чит / дош|ками //

Чим прив'язували китиці до лат?

|Кытиц'а |мала / ўз'аў т|рохы с |кытиц'і ж|мин'у со|ломи / та|й кру|гом
|латы / та|й за |кытиц'у // пови|ресло спиц'і|йал'но ни кру|тилос'а / то с
|кытиц'і //

Чим покривали верх даху?

Або дош'ками / а йак ни маў дош'чок / клаў соломѹ / і клаў к'із'лини / коро'тен'к'і та'к'і / по метри п'іўтора // і так 'были за'р'ізано / і 'выдоўбано і 'йідне ў д'руги за'ложено так'во / і к'і'вок провир'чено / а'би ни 'падало // пок'рито 'было дош'ками 'жиби ни тик'ла во'да / то г'реб'ін' нази'вали //

З яких приміщень складались будинки?

'Хата 'была 'доўга // 'была 'выбудувана 'хата / 'с'іни / ко'мора // а по'тому за ко'мороў 'було 'бойици / за 'бойчим с'тайн'а / і там та'к'е шче на в'із / воз'іўн'а би'ла / 'шопа / і воз'іўн'а ка'зали // а ти'пер'к'и квад'рат 'кажут / ти'пер' 'кажут сто'дола / 'хата / ти'пер'к'и 'кажут р'і'жок / а ко'лис' казали сто'дола // бо то там ў тої р'і'жок скла'дайут 'с'іно // ко'лис' 'с'і'яли з'біж':а / 'с'і'яли 'жито // то ўс'о ў 'бойици моло'тили // а р'і'жок / то'то там с'а к'лало 'с'іно //

Як називають огорожену ділянку землі перед будинком?

Ўк'іў / то 'пирид 'хатоў / с'тайниў // ко'лис' ка'зали 'хыжа / а ти'пер' 'кажут 'хата //

Як називали стару хату?

То'то 'була розва'л'уха / кот'ра ўже 'падала / а ўс'о 'хата 'було таї ўс'о // ста'ра 'хата / но'ва 'хата / 'кажут і ха'лупа, –

А великий новий будинок?

То ни 'маи 'разн'іци // а 'ран'иши 'можи ше за тих ча'с'іў / 'можи хтос' с'а побуду'ваў / кра'с'іву йа'ку 'хату / то 'можи 'йакос' нази'валы // ка'зали д'ім / нази'валы вонде 'барон'іў д'ім / ни ка'зали ны 'хыжа / ка'зали 'барон'іў д'ім //

Чи будують у вас будинки з цегли?

'Наша ўбму'рована кру'гом 'цеглоў / а 'воде йе ў су'с'іда з б'лок'іў побудована // 'кажут му'рована 'хата / ўже ни 'кажут / шо побуду'ваў / а 'вымуруваў //

У який час починали зазвичай будівництво?

Б'іл'шинст'во вис'ноў начи'наў буду'вати / ко'ли 'тепло // зи'моў 'нихто ни буду'ваў //

А коли заготовляли матеріал на будівництво?

Зи'моў / то'му жи твир'де 'дери'во / а 'л'ітом / то ўно м'яг'к'е / ка'зал'и 'л'адити на 'хату 'дери'во //

Як розміщували будівлі стосовно вулиці?

Б'їл'шинст'во п'їд сонци // ўс'ї с'тар'ї хати / ше за Аўстр'її / йак
выр'їзали до'рогу / ку'да мае буты / йак вызначили / то б'їл'шинст'во
с'таралыс'а до до'рогы в'їкнами // і ўс'ї в'їкна йшли с'ходу сонц'а / або п'їд
полудни / а ти'пер' кру'гом //

Чи робили у вас в лісі спеціальні будинки для пастухів?

Там би'ла ко'либа / ко'моры ни буду'вали // там де в'їўц'ї пасли / та'ка
хатинка / та'ка ниви'личка / ма'лен'ка та'ка пиринос'на // засилиў та'к'им /
даў стоўп'ки / ўбиў кру'гом / або д'еривом та'кым / тонко'м'їром / л'їсом / і
там ро'били сир // хто маў в'їўц'ї надвор'ї / горо'дили л'їсоў ко'шары // ден'
пиристо'яла / на д'ругий ден' с'в'їжи // так по'ли ўдоб'р'алы //

Чи будували невеликі прибудови коло хати?

З'аду буду'вали за'гаты / а п'риз'би напи'ред'ї / то'го шо хо'диў /
по'пирид в'їкна / то називалас'а п'рис'на // с' хаты в'ийшоў / і п'їшоў аж до
с'тайн'ї / бо бу'динок буў доўгий //

Як робили призьбу?

Пос'тавиў п'їўп'ерчк'и / таї настелиў / та'к'ї доўг'ї дири'ва /
топо'ром ши'рок'им проти'саў і пости'лиў / і с'їни / і ко'мора бы'ла / і быў
та'к'ий за'мок / д'выр'ї / с'їц'їны кусин' д'ерива // та ти'пер'ки хата мае
квад'рат / та ї ўс'о // ти'пер' ўже в'їд'їлно // хата / с'тайн'а / лїтна кухн'а /
в'їранда // ти'пер' в'їранда / а то ганок ко'лис' ка'зали / в'їранда зарас
зас'т'їклена / а ганок ни маў / ганок йїначи // ко'лис' был'ы ган'кы /
по'вар'їзу'вані пирид в'їк'ном / йак п'рис'на / хо'ба по'выр'їзу'вани // п'їд
т'рамы кам'їн'а п'їдмуру'ваў кру'гом / а на ку'ты ви'лыкий кам'їн' клаў //
выкопаў кам'їн' / в'ывезлы к'їн'ма / чи т'рактором // та то'ди т'рактора ни'
было / выт'їгнули кам'їн' на кам'їн' / пос'тавиў до уроўн'а і / т'рамы і ўс'о //
і по'чаў буду'вати / а п'їдмуру'ваў по'п'їд т'рамы // ко'лис' ка'зали жи
заўйа'заў хату / а ти'пер' кажут жи засилиў хату // ти'пер' вылы'вайут
фу'даминт / бо ти'пер' йе ци'мент / шутир //

Які інструменти використовували при будівництві?

То'п'їр / пи'ла / до'лото і с'верл'ик // вир'т'їў ру'камы на тибл'ї /
заби'ваў та'к'ї дири'їані кїўкы / і д'ерво на д'ерво быў / а'би ни схо'дило //

Чи по-різному називали у вас стіни залежно від їх розташування?

Та с'ц'і'на то було йід'нако / чи 'задна / чи пи'редна / то с'ц'і'на та і с'ц'і'на // а то йе пириго'родка / то йід'на 'хата / то д'руга 'хата // то йе пириго'родка / то ўже ти'пер' / а тог'ды ни було пириго'родки / 'хата йед'на / та ха'ты йе старо'даўн'і ше //

Як називали приміщення всередині будинку?

Ка'зали їди до д'ругої 'хаты / йак'шо д'руга ше 'хата 'была / ви'лика 'хата // 'перша 'хата / д'руга 'хата // 'хыжа то йе 'обшчи // ў нас і ти'пер' так 'кажут / 'перша 'хата / д'руга 'хата //

Які інші приміщення є в будинку?

'С'іни / ко'мора / 'разом с 'хатоў // а ти'пер' в'ід':іл'но ко'мора // 'булы 'с'іни і ко'мора // до с'і'ний с'а захо'дило / і йшоў до 'хаты / выхо'диў с 'хаты / йшоў до ко'мори // буў ок'ремиў ў'хід / 'али п'ід од'ним 'дахом // 'хата 'мала д'вайц'іт' / т'рійц'іт' 'метр'іў // шо ту була 'хата / 'хата / ко'мора / 'с'іни / аж^ш по'тому йшло 'бойше / по'тому с'тайн'а / 'шопа / за'гата // 'шопа нази'вайут / де 'с'іно о'д':ел'но скла'дають / а за'гата нази'вайут / ко'ли ў'б:ито кру'гом с'тайн'і / та'к'е сто'йіт 'с'іно / то та'к'е во'зоін'и в'ід с'тайн'і / то 'кажут 'зара за'гата //

Яку колись робили підлогу в хаті?

З:им'л'і // зим'л'у нато'чиў / на'биў / на'биў / на'биў / змас'тиў р'іў'но / таї ўс'о / таї ўже 'была п'ід'лога //

Чим набивали?

Бо'лотом / г'линоў / 'коўбициў на'биў / на'биў //

Як називалося знаряддя, яким набивали глину?

Коло'тушка / 'або тоў'качка // з бо'лота м'і'сили / таї звал'ку'вали на 'самий 'перед / бо йак'бито / бо'лото м'і'шали с паз'д'ір'ам // ко'лис' 'с'ійали лен / 'било 'пазд'ір'а / пириаб'л'али // ти'пер' пило'рама р'і'жи / 'повно тра'чин'а / а то та'к'е са'ме / то с'а т'римало т'вердо // а по'тому бы ўже 'л'іпиши / би кра'с'іво 'било / то ўже са'мим бо'лотом 'жовтим // ко'пали та'ку 'сину г'лину / і тим б'і'лили с'ц'і'ни // бо 'хата 'била кур'на / 'пеца ни 'было / хо'ба биў та'к'и' / шо ти клаў во'ген' / і вонде ты гр'іў / і дым йшоў дого'ры // то би'ла 'сина г'лина / а то'та 'жоўта / то лип'чиц'а / то во'на та'ка 'била мас'на //

лип'чиц'а била жоўта // по'валу поб'ілыли / і ше пас'кы пода'валы с' тойі
 г'лыни / по по'вал'і / бы бил'а кра'с'іва кур'на хыжа // ўна кур'на би'ла / бо
 білы та'к'і то'ты / д'рыва су'шил'ы / г'рады // на тих г'радах су'шил'и
 д'рыва // ну а п'ід п'ецом білы кури // ни д'рыва / а су'шили с'к'іны / та'к'і
 наколоті / др'іблейк'і с'к'іны // поўно нало'жиў / то'му жи' тими с'к'інами
 с'в'і'тили // на при'п'ічку запа'лиў / с'тойачи нак'лаў / і с'в'і'тиў //

Як називають стіни сукупно без перекриття?

Струп / ви'будуваў струп // а ти'пер' т'реба при'кр'ити //

Як називають щілини між зрубними колодами?

Ту'ди шо мох клалы / ш'пары //

Як називали процес напихання моху в щілини?

Ім'шити / треба поім'шити с'ц'і'ни // хату / ўс'о поім'шити // а по'тому
 болотом т'і ш'пары мас'тил'и / а'би тоі мох не выла'зиў / бо ў'л'іт'і п'ташк'и
 т'игайут на гн'із'до //

На що лягав выпуск даху?

Клаў п'іўне'речн'і п'латвы / на то'то доўг'і п'латвы // 'выпустиў / та і
 з'йеднуваў / то п'утан'ц'і // п'утан'ц'і выпус'каў за с'ц'і'ну // клаў п'латви / а на
 п'латви л'і'гаў дах / к'рол'і / а к'рол'і с'а выпу'шчал'о / то с'а называло ў
 к'рол'ах п'я'ти //

Як називається додатковий дашок, приєднаний до фронтона?

То ўс'о к'рол'і 'выпушч'і / із п'латвы фар'тух / л'а'гае з'низу на
 п'утан'ц'і / з'верху ни'ма п'утан'ц'іў / то с'а на'зиват фар'тух // а то іде в'ід
 к'рол'і до к'рол'і / то с'а на'зиват бант'ниц'а // ўна ўже ту навир'ху / 'вонде
 'вышче / там де тоі с'т'і'л'ец' с'ходыт // во'на ту при'бита / і то'ти к'рол'ки
 іду'т п'ід ту бант'ниц'у // а бант'ниц'а при'бита до к'рол'і //

Як називають кутові з'єднання?

То с'а нази'вало ву'гла // буў н'і'мец'к'и' вугол і прос'тий вугол // зар'і'заў
 прос'тий во с'у'да / та йак кл'амра / таі зало'жиў н'і'мец'к'и' // а прос'тий / то
 'були кос'а'кы та'к'і // йа буду'ваў ў'с'ак'і / і н'і'мец'к'і / і прос'т'і // н'і'мец'к'и'ў
 буў без 'выпуску / а прос'тий маў 'выпуск / 'али ўже с'і не зби'вали до'купи //

Чи оббивають хату дошками?

Та / та / то с'а нази'вало шил'у'вати / дош'ками обиш'л'овуваў //

Чи називають ту дошку якимось?

Шил'унок с'а називаў / али то ўже тил'пер' / по воїн'і / дошкы с'а нажили од'на за д'ругу //

Які види дверей у вас роблять?

З дошчок / тоди називалис'а прост'і двир'і / а тил'пер' називають так'і таф'л'ов'і //

Як робили прості двері?

Та йа сам робіў // ўпте'саў / ўпте'саў дошкы р'іўно / ўшву гебанком выр'ізаў / зложиў докупы / выр'ізаў так'і ка'наўкы / зробіў с'т'аг'лини / збіў / ўс'о // а с'т'аг'лина то така з д'ерева п'ланка трикан'това / називалас'а с'т'аг'лина / бо с'т'іг'ала докупы // і докупы тим збіў / прибіў за'в'іси / і ўс'о // і гакы ў стоўп закру'тиў / ў од'в'ір'а / і по'в'ісиў двир'і // двир'і були на зав'ісах / хо'ба во'рота были на ч'опах / отак'иї біў г'рубий тонко'м'ір / і то'то про'доўбаў г'ором і низом / і даў та'ку нап'іўперек в'ібличку / по'біў дош'ками / і то'то завест'риў з'долы / і ў т'ім зробіў йамку ў т'рам'і / і то'то пост'авиў ў йамку // а там з'гор'і прибіў або д'ротом / або чим / і та'ку во'роту / ўна так с'а запи'рала // двир'і были на ч'опах / хот' до боїшча / хот' во'рота / хот' і хата / за'в'іс'іў ны било // з дошкы п'ід'р'ізаў / а ту ли'шиў ку'сок / бо то і ту / і наго'р'і чоп біў // ўно с'а кру'тило / двир'і с'а запи'ралы //

Як вставляли одвір'я?

Вод'в'ір'я / такы'во были стоўп'кы йак ту йе ў м'ени заши'л'овано / а то с'а да'вало так'і два стоўп'ни ўп'тесані ши'роким топо'ром / і кос'а'ка ўр'ізано в'іт'и і в'іт'и // а ту так'иї с'а з'вер'х'и накла'дало / о // ў стоўп'і было вылажено / і то'ти сумц'і клали ту'да //

Як називалася загострена частина стовпця?

То с'а на с'тоўп'і називаў пишчик / то кот'ре ўхо'дило ў с'п'ід / али бити ўже били до'лота //

Куди вставляли стовпки?

Ў гн'із'до / а з'верху било / так'е шо насквоз' прохо'дило // так'е ў д'ерво аж ўхо'диў // та то'ты хи'ж'і йа с'тар'і розби'раў / та йа то з'найу ту буд'ову //

Як називається дверна коробка?

То с'я на|зиват па|кунок / а фут|рини з|боку / а па|кунок то та|ка |дошка
|в'іт:и ї в'іт:и //

Як робили склеп?

Муру|вали с |камен'а / ко|паў |йаму / |вымуруваў склеп / кру|гом стар'і
с'ц'іны // склеп / то ка|м'ін'а // даў по|валу / в'ік|но ў по|вал'і так зла|дили
|тамка // по|тому ўже на|чали ро|бити та|к'і жи |мали д|вер'і / склеп / а
п'іў|ниц'а то ўже та|ка |вишче з|млі / му|рована / а|бо п'іт |хатоў //
п'іў|ниц'а / то ўже |маіе д'вир'і // а |чирис по|валу / то склеп / а |йак |маіе
д'вер'і / то с'я на|зиват пиў|ниц'а // ў |кажд'ім ск|леп'і |е |выт'ажка //

Як називають глибоку яму, з якої беруть воду?

І к'ир|ниц'а / і с|туд'н'а / то ни|ма р'із|ниц'і / хо|ба шо тої наз|ваў си
к'ир|ниц'а / а тої с|туд'н'а //

А колись як частіше казали?

С|туд'н'а |пеўно // то |е // ми |воду ни бере|ме / хо|ба |йак с'в'ітла
ни|ма // |дал'і |мотор |качи // та то ти|пер' ка|чи / а ко|лис' хто ка|чаў // у
ме|ни ў |т'і |кухни |е / ту |вода / ту д|рива / ту |кухні / |ноги ў с'н'і² ни
замас|тиш //

Як обробляли криницю?

|Кам'ін'ом / а по|тому цимб|рина / то |були на|гор'і / |вышче з|млі //

З чого робили?

З |дери|ва / |йак хто зу|м'іў / і ў|с'ак'е / і на|кри|вали так / і так // ти|пер'
кла|дут |к'іл'ц'а // а ко|лис' с |кам'ін'а // хо|ба |йен:о |к'іл'це |е / п'іў у с|под'і /
п'іў на|гор'і //

Чи є у вас криниці із жердиною?

|Йе / |е / |доста |е / жура|вел' /

Як називали жердину, на яку чіпляли відро?

Та |жердка / а н'и / то ни |жердка / даї бог |памйіт' / то с'і на|зиват
стоўп / а на с|тоўп'і сто|йит жура|вел' / на с'в'ірн'у // с'в'ірин' та|к'иї |е /
т|рахторниї |палец' там с'а за|биват //

Чи робили у вас обороги коло хати?

А |обор'іг то |є о|д':ел'но // то |є да|леко в'ід |хыж'і // там с'а ск|ладу|є
|с'іно / а р'і|жок то |є та|к'є |коло |бойшча // |є р'і|жок / і |бойшче / і с'тайн'а /
там сто|йала / |єс'о та|кий інвен|тар' // а наго|р'і / на по|вал'і там сто|йало
|с'іно п'ід |йінчим |дахом / там сто|йіт' інвен|тар' / мли|нок / с'іч|карн'а /
|борона / плу|г^x / там |єс'о сто|йіт |т'ім р'іж^u|ку // а наго|р'і |є по|вала та|ка
на|метана / там |с'іно кла|дут //

Чи відрізняється у вас за будовою «половник» і «загата»?

Пили|у|ник то ши|рок'є / а за|гата то вуз'к'є // пили|у|ник то та|ке
ши|роке на три |метри / там с'і ск|ладит с'іно / |шопа то |є на д|рива /
от|д'ел'но //

Як будують возівню, - окремо чи під одним дахом із господарськими будівлями?

Ок|ремо ни|ма / то пок|р'і|ул'а // |є пок|р'і|ул'а / з|начит мож і во|з'і|ун'у
зро|бити // ко|лис' ро|били во|з'і|ун'у / то|му жи к|рали / а во|з'і|ун'а |є |мала
д|вир'і / і зами|калас'а // і зат'а|гну|в'із / і зами|ка|у //

Як називали місце, де стояла хата?

Пл'а|ц нази|вали / ста|рий пл'а|ц / бо |хата с'а розва|лила / ста|рий пл'а|ц //

Як називають приміщення, де тримають дрова?

|ї |шоп'і / |ї |шоп'і |що |хо|чи|и мож три|мати / і ко|лоти д|рива / і
ру|бати / і р'і|зати / і скла|дати // |єс'о |ї |шоп'і / |єс'о // |шопа ви|лика // |шопа
|їк|реми / то ни |коло |хати //

З яких чатин зроблена криниця?

Та с'тудн'а / |йак с'тудн'а / а |воду п'ід|нимат |корбо|у //

Чи викопували у вас яму на зиму для картоплі?

|Были / с'т'і|г^x // |бул'ба |была |нав'іт' у с'тоз'і // |що |хо|чи|и / прикри|вали
ча|тино|у / со|ломо|у / по|тому ча|тино|у / а по|тому г|лино|у // за|мерзло си і
так сто|йало / і |то|жи душ'ник то|ї ро|били // |в'ідти та|ка |дошка / з|вир'ха /
з|доли / шо д|вир'і с'а до |н'ого припи|райут / а до|ї|кола них |є фут|рини //

Чи робили утеплення зі соломи для обрамлення дверей взимку?

Так / |косу та|ку п|л'ил'и / |косу і|ж:ита // |жито |мало п'і|уто|ра |метра
/ два |метра висо|ти // |выпл'і|у та|ку |косу / при|би|у / |шоби мо|роз ни т'ах² //

видити то|ті в'ікна / д|вир'і йа ро|биў // йа |вымуруваў в'іс'імде|с'ат
кафел'них |печ'іў //

Як вставляють скло у віконну раму?

Скло / та ти|пер' ц'і|вочками / |б'іл'ши ні|чим / п|ланкы да|йут /
ш|тап'ікы / а коли|с' ни |было |того // ўсири|дину зало|жил'и / шкл'о заш|ло
ўсири|дину / ни т|реба |було ни ш|тапика / ни|чого // ни за|маишували / ўно
заш|ло п|отно і ўс'о // а ти|пер'ка шо то|то|во |мойи скло / то с'а на|зиват на
к'іт / шо п|росто |выложено // і скло при|биў ц'і|ваиками / а жы |бы масти|ти
йо|го / то т|реба ко|та |того // то купу|вали / а |можна |було зро|бити з
г|реїди і о|л'іфи // то ўже ро|били в'ід ш'іс'тде|с'атих ро|к'іў / а |ран'ши ўс'о
йшло ўсп'ід //

Чи були якісь обряди, пов'язані з переходом до новозбудованого житла?

Пуш|чали сми кугу|та / зас'і|датил'а // хто кугу|та / а хто |кота / а ми
захо|дили з хл'ібом / |солиў / і ви|дро |води / а|би нам йш|ло так / йак з |водоў //
пус|тити зас'іда|ча нази|вали // побуду|вали / зайш|ли ў |хату / то|ди к|ликали
с'в'аш|ченика / таї в'ін ос'ва|тиў / то ка|зали т|реба ро|бити
по|с'в'ашчуванк'и //

Записано від Шипіди Івана Федоровича, 1939 р.н.,

с. Сигловате Самбірського р-ну Львівської обл.

Як колись заготовляли будівельний матеріал для хати?

Ну йак заготовл'али / та|кого йак |зараз ни |було / нап|риклад / ро|били
план п'ід |хату / а так / в'ідр'ізали та|к'і чо|тири клабу|х'и / пос|тавили на
|зимл'у / нару|бали |дерева / і так засил'али / і так буду|вали // та|к'іх во
|печий ни |було / ха|ти |були кур|н'і / |тобто дим ішоў не ў_дах / а |тото /
ў_комин / а ішоў на |хату / а ў_хат'і |было |выр'ізано ў_по|вал'і пова|л'ани
в'ік|но нази|вали / і ту|да йшоў дым // і |мусили ўтво|р'аты д|вир'і на_хат'і /
бо і|накши |було ў_хат'і ни|мо|в'ірно //

Яке дерево обирали для будівництва?

|Дериво вы|бы|рали / назы|вали ста|рол'іс / к|ритый л'іс / |тобто л'іс //
по|ритый та йак ў нас та|кы |були у|частк'і |С'игла / К'ругла // там буў л'іс
|дужи |доўг'ії / по в'іс'ім|нац':т' / по д|вац':іт' шос' там |метр'іў // висо|та

була // то дерево рудалы староліс / о і так то то кололи наїп'їу р'їзали / р'їзали / бо тилиїу ни було // а р'їзали так'ї були трач'ї / трач / один стоїаїу їнизу / або два їнизу / а один їгор'ї // так'ї робили козли / на т'їм складали дерево / і так р'їзали // і наполовину їруч'ну / то с'ї називало протес // будували с круглого / то с'ї називало с кругл'ака //

Чи будували з бруса хату?

Н'ї / н'ї / то їже піз'н'їши поча'лос'а / ну дес' їже / ну / н'їс'ла в'їїни // ї ра'д'ан'с'к'ї ча'си / їже з с'їмди'с'атих ро'к'їу / так / почали будувати типов'ї ха'ти / так'ї мени біл'ш // а то будували / хата / с'їни / там ко'мора була / то були так'ї будинок'ї доїг'ї / шо були і по вісім'нац'їт' / по двац'їт' метр'їу / будинок називали // то називали хижа по старому / а ти'пер' хата // к'рити були китиц'ї ми називали / ни со'ломоїу / а китиц'ї // то с'ї о'зїме їжито так'е во'сок'е / крутили спец'їїал'не / до реч'ї а китиц'ї їа ї'м'їїу крутити / от / і то так к'рили / латили // ц'в'ах'їу ни було / то робили так'ї з дерева з твир'дойї по'роди / або з' їас'їн'а / або з' бука // робили так'ї колушк'ї // і тим вир'т'їли свир'лом їруч'ну лати / і тим // ро'г'ї ї нас називаїут крокви / і так вир'т'їли / крутили так'е пере'весло і так до лати приїїазували / і так їшло та'коїу ц'епкоїу їже //

Як називали місце під будівництво хати?

Пл'ац називали //

Чи ставили колись у вас загорожі?

Ну с'тавили так'ї пло'ти називали // п'летена л'їса / там лати були // могли р'їзати ла'ту / а могли с кругл'ака // навіт' ни було ни д'рота / то робили із смер'їчок с'уча / голуз':а // голуз':а / крутили так'її у'їжоїу / то на'т'їгали на колошк'ї // а були п'летена л'їса біла / т'реба було бити їїд'ну лату так'во в'їд зим'л'ї / д'ругу посири'дин'ї / т'рету т'р'їшки ви'шче / і так то п'лети по'межи тото'во // а п'їс'л'а в'їїни їже п'їшли пили // елект'ричн'ї пили // їже пило'рама // то їже р'їзали шта'х'ети //

Як називають будинки новішого типу на чотири кімнати?

То їже називали типовий будинок // то їже були три / ш'тири к'їм'наты /

Як називали приміщення в будинку колись, а як тепер?

Колис' хижа / а ти пер / та хата називайут // то йідна хата / то друга // та йак ѓе ше баба / шо майи в'іс'імди'с'ім' рок'іу / то ше кажи х'ижа / а ўже так'іво / то то ўже //

Як починали будувати будинок і чи були якісь обряди, пов'язані з початком будівництва?

Ну обр'ади йа'к'і би'ли // прии'шли / пок'ликали май'стр'іу / розло'жили 'дери'во / йа'ку 'м'іру в'ін ўже там хо'т'іу / п'ід кут / повироб'йали 'замк'и / повир'тали / кл'али с'в'аш'чени // кл'али / нап'риклад ши'ниц'і / іс 'цир'кви б'рали / йака с'в'и'тиц':а на п'разник / на х'рамови' п'разник // нап'риклад там іде все ос'в'ачен':а / там ос'в'а'чайец':а там ши'ниц'а / йе'леї / і ўс'і тото б'рали там ши'ниц'і / йе'леї / б'рали с'в'а'чени там / до'ру // то ў т'ім замку вир'ы'зали так'і'во три'кут'нык / то'то 'в'іт:ам ви'бы'рали / туд'а закла'дали 'того с'в'аш'ченого / закр'ывали то'то там / гос'подар мо'ли'ўс'а // помо'ли'ўс'а Оч:и 'наш і Бого'родиц'у / і так то 'пот'ім ўже закла'дали //

Як називають перше дерево, на яке закладають будинок?

Тра'мы / йіх і 'дал'ши так називайут / 'перш'і де'рева / на йа'к'і заси'л'али / т'ра'мы // по'том ўже с'тавили / то ўже с'і раху'вала ўже с'т'і'на // ўже 'выгна'ў по 'в'ікна с'т'і'ну / 'понад 'в'ікна / то ўже назива'ли о'ч'ап / то'му шо ту йи'шли ти'ти кус'к'и / і з уг'л'іу // 'пиш'чок / 'пот'ім / ко'ли 'вийшли ўже до висот'и о'к'ен йа'к'і там ўже гос'подар со'б'і захо'т'іу / то да'вали су'ц'іл'ни 'дери'во / то ўже називали о'ч'ап // то з'начиц':а / з'у'й'азало ўс'і уг'ли / ўс'о на'куп'у // то'ди 'маїти п'ід по'валу / то'ди да'ли по'валу / а з'верха по'вали / то ўже називали 'в'і'нц'і / то ўже 'було та йак то осно'ў'не за'у'й'азани / ўс'о ўже / ўже на 'в'і'нц'і с'тавили то'ти ро'ги //

Де у вас зберігають сіно?

'С'іно / 'або 'шоп'а ѓе ок'ремо / 'або ў буди'нку // а шче ў нас та'к'і обо'рог'и ро'били / називали обо'р'іг // ш'тири с'тоў'на заби'вали 'понад ш'тири 'метра / і та'к'і'й да'шок / то п'іт':і'гали дого'ри / і то с'а назива'у обо'р'іх' // ро'били з д'роту 'або з т'рос'іка / називали у'жо'у // у'жо'у бу'у ко'ло с'тоў'на / і там то'то с'а при'у'й'азувало / ко'ли ўно с'і'дало // ўжо'у с'а у'й'і'да'у ў 'дери'во і ўниз ни пуш'чало //

Де у вас зберігають картоплю на зиму?

То ў нас нази|вайут с'клеп // то ў зим|ли |вымурувано / вму|ровано
|камен'ом / з|вер'ха |пovala |дана // у|тепл'уйес'а / |шоби мо|роз не буў // і ше
п'ід |п'ічоў ро|били скле|пок //

Як називають глибоку яму, з якої беруть воду?

С|туд'н'а |кажут / ў нас кир|ниц'а / де їде во|да при|родна само|т'оком /
а так с|туд'н'а //

Чи робили криниці?

Жура|вел' / жураў|л'і ў нас і за|рас |е / то за|гал'ну |назву / ўно |майи
жура|вел' // |жердка то|то / шо с'а опу|скайи / а сто|йіт на стоў|п'і // а ўни|зу
доў|кола |кам'ін'ом обкла|дали // а ти|пер |к'іл'ц'а би|тон:і пуш|чайут / вид|ром
а|бо |корму |роб'іт //

Чи ставили загорожі?

Ну с|тавили та|к'і пло|ты нази|валы / там |л'ати |були / мог|ли |р'ізати
|л'ати / а мог|ли кругл'а|ком // |нав'іт' ни |було н'і д|роту / то ро|бил'и
с:ми|р'ічок |суча та|к'е // а |бул'а пл'етена |л'іса // т|реба |бул'о |биты |йд'ну
|л'ату та|ко в'ід зим|л'і / д|ругу посири|дин'і / тре|ту т|р'ішк'у^е |вышче // і так
пл'и|л'и |пом'іж то|то |сучам // |п'іс'л'а в'іў|ни ўже |р'ізал'и шта|х'еты //

Як у вас називають приміщення для худоби?

Ў нас с|тайн'а // |царок / то ў с|тайни / в'ідго|роджэно г|раткоў та|коў
там // сви|неі |тожи ў |царку / на д|руг'ій сторо|н'і / де ко|рова / на
проти|лежн'ій сторо|н'і // та на па|ц'а заго|роджуйут доў|кола // а дл'а
ти|л'ати х'і|ба пири|бите / таі ни т|реба наў|коло обго|роджувати // |али
|кажут |царок таі ўс'о // |в'іўц'і |тожи ў |царку / но то за|гал'на |назва |царок
// там ци ти|л'а сто|йіт / ци сви|н'а / ци в'іўц'а / то |царок // |е |доста л'у|деі
шо |майут ок|ремо // ў нас нази|вайут |куча // там су|губо с|вин'і / дл'а сви|неі
ок|ремо // а дл'а |в'іўц'іў |тожи ок|ремо / хто де маў |доста о|вец' / |можи шо
ни полу|чалос'а / |мали в'іў|чарники // а |кози / хто три|маў / то ў с|тайни // ў
нас |доста ни три|мають / ў нас ўзага|л'і |мало хто |мае / |е дес' там / |али
|мало // |коней і вол'іў |тожи ў с|тайни / ўни були в'ідго|роджэні в'ід ко|рови /
там пири|б'іў буў // а так ўзага|л'і то ў с|тайни // ко|н'ушн'і |були ў кол|госп'і //
та ро|били / хтос' будо|ваў |можи при с|тайни |а|кус' |кучу та|ку / ок|ремо при

с|тайни // |було та|к'е п|росто на ко|с'ак // мож там с|вин'ї три|мати / могли
і |в'і|у|ї три|мати //

Записано від Гакавого Михайла Григоровича, 1937 р. н.

с. Волосянка Ужгородського р-ну Закарпатської обл.

Як у вас називали житловий будинок колись, а як зараз?

|Хижа |ран'ши ка|зали / а |зараз |хата //

З якого матеріалу у вас будували будинки колись?

Ну з |я|кого / ро|бил'ы / у нас ото ка|зал'ы |ран'ши |вал'ки / са|ман та
г'и / по ук|райінс'ки // |вал'ки / |вал'ки ро|бил'ы / то так г|ліноу / г|ліноу //
то|то ко|пал'ы г|ліну на зим'л'ы / і так пири|м'ішувал'ы |ї / с:о|л'омоу /
ми|тал'и сол'оми / пири|м'ішувал'и / і с |того |форми ро|бил'и // та|к'і |форми
/ і |я ро|би|у та|ку |форму / щоб там к|л'асти та|ку г|ліну // і то
притоло|чил'и / так то примас|тил'ы / і то усы|хал'о / ут'і|гал'ы то // і то
посх|ло / і выт'і|гал'ы |в'іт:ам то|то / ну / то доста|вал'ы / то |їно |їже
пов'іси|хал'о / то|ти |вал'к'і / |як го|вор'ат'са / і по|тому сх|л'ы // высы|хал'о / і
то к|репкойе//

Чи обробляли стіни будинку зовні і всередині?

Оброб'л'ал'ы / та г'і штука|турил'ы // мас|тил'ы так / жи би ни |було
|видно / по тых |вал'ках / п|росто на то / то с'а і|мал'о |добри / г|ліна д
г|лін'і / та| так штука|турил'ы / мас|тил'ы//

Які огорожі робили колись, а які зараз?

Ну та / |ран'шы пл'іт плі|л'и / пл'іт с'а нази|ва|у // |кол'ы |бил'ы /
пирипл'і|тал'ы то|то / а по|том ш'е та|кої ро|бил'ы / шо кол'ол'ы |дериво /
со|к'ирамы так кол'ол'ы / та|к'і |як |доск'і / ал'и то пил ни |було / щоб /
|р'ізал'ы на // а просто кол'ол'ы со|к'ирами / про|сто так кол'ол'ы / і так
|тыма//

Чи будували у вас ще з іншого матеріалу будинки?

Та дири|в'іан'і |ї основ|ном / дири|в'іан'і ро|бил'ы // |ї |л'іс'і дерево |було / і
|в'іл'ха |бил'а / і то|то // та і в'іл'ху ро|бил'и / ру|бал'ы / |р'ізал'ы / і по|том
к|л'ал'ы / і з |я|ліни / і с:мерек'і //

Як заготовляли дерево на будівництво?

Ну та йак / та п'ід|р'ізувал|ы руч|намы |пил|амы / та|к'іма // но / ни
 |бул|о бинзо|тил'іу / ўруч|ну / |р'ізаў / п'ід|р'ізаў / по|тому |к'ін'ма пирит'|гал'ы /
 приво|зил|и до|дому у|же / |кон'і // ў осноў|ному |кон'і ў нас ро|бил'и / і так на
 тил'із'і з тим де / ну тил'іга / йак с'а к|ликал|о ў нас / п'ід|вода та|ка / і на
 т'ім |к'ігал'ы / де ўже ст|ройіти // і там тил|сал|и / ўб|рубувал|и / об|т'ісувал|и
 //

Як обробляли дерево на будівництво?

Тил|сал|и / кл|ал|и на то|то / на |дери́во / п'ідк|ладувал|и / і потом
 тил|сал|и / на о|ден б'ік / на д|руг'іў //

З якого дерева будували?

В осноў|ному |тесани бул|о / т|рамы //

Якими інструментами тесали дерево?

|Бил'и так'і руч|н'і то|ти / шо ро|бил'и ў |кузн'ах / топо|ры / ўни так'і
 ўже |б'іл'ші |бил'ы / план|кач' // а фара|г'іў / то ўже |мен'ши / в'ін та|к'іў
 шы|рок'іў //

Як називають місце під хату?

|Фундош ка|зал|и / |фундош // |фундош то |м'істо / де |хата/ т|реба жи
 би |хата / там ст|ройіл'ы / то |фундош казал'ы //

Як починався процес спорудження будинку?

|Перши|й |кам'ін' с|тавил|и / йо|го т|реба бул|о посв'я|тити / по|том
 ўже кл|ал|и / сп'ід // по|том ўже і к|ругл'и кл|ал|и / і т|рамы кл|ал'ы |вер'х'и і
 ўс'о //

Як будували у вас будинки – з довгого чи в стовпи?

Ў нас в осноў|ном по|доўге |дери́во / ш|тири / п|ят' / шо ўйа|зал|и по|том
 на ву|гл'ах //

Записано від Бурдюха Василя Юрійовича, 1932 р. н.

с. Ялове Мукачівського р-ну Закарпатської обл.

Як робили у вас загорожі?

|Бил|и ко|лі на |метыр йі|ден в'ід д|ругого / і п|рут'ом горо|дил|и // а
 |бул|и та|к'і пл|оты / шо |бил'ы два |кол'ы / |р'ізал'ы |дерево пус|тойе /
 ко|лол'ы / на пл|аниц'і / і ск|ладувал'ы // перев'язувал'ы о|жоўкоў дерев'яноў

// ро|бил'и с тон|кого |дерива / ну с п|рут'а та|ку о|жоўку / кл'ал'и і по|том
так накла|дал'ы // і та|к'і пло|ты |бил'ы //

З якога матеріалу будують у вас будинки?

В осноў|ном будо|вал'и з л'іса // л'іс ру|бал'и восе|ни / ў к'ін|ци |рока /
ко|л'ы во|да сте|че з |дерева // то|д'і ру|бали л'іс на буд'іў|ництво // і то |дериво
ус|тойчive / о|но сто|йит / бу|де сто|йати п'я|ц:от |рок'іў // с к|ругл'ого
будо|вал'и / круг|л'ак / будо|вал'и з |р'ізанаго / с пл'а|ниц' / ми казали пл'а|ниц'і //

Як обробляли дерево для будівництва колись?

Драч / так нази|вал'ас'а пил'а то|та // ти|пер' на пил'о|рам'і // о|на
нази|вал'ас'а драч // там при|а|дили дв'і |ручки з|низу / а дв'і |ручки в:ер'ху //
ро|бил'и коз|л'ы // |дериво ка|чал'ы на ко|зел' // |бил'и на |дериво два ш|нуры //
йі|ден чол'ов'ік в:ер'ху сто|йаў / шо пил'у |т'агне д гоп'р'і / а два ў|ни|зу / шо
при|жи|мал'и в:ер'ху драч / то нази|вал'ас' дра|чоўка //

Чи були якісь сокири для тесання?

|Бил'и / |бил'и / то нази|вал'ис'а пл'анка|ч'і // они |бил'и з |доўгоў |ручкоў //
ну хто |як с'а при|сто|суйе ти|сати // |бил'о так / шо до|пус'т'ім хто с'а
при|спо|собыў ти|саты |поми|жи со|б'і ног / а |бил'ы та|к'і / шо сто|йаў на
|дeryв'і з |доўгоў |ручкоў / і так ти|саў //

Чи були сокири з кривою ручкою?

|Бил'и / |бил'и // то нази|вал'ис'а фара|тови / фара|т'іў // до|пуст'ім ти|саў
тоўс|тойе |дериво / а |ручка кри|ва |бил'а // так шо|би пал'ц'ами ни биў по
|дeryву / то|то |ручка |бил'а к|рива / а то|пор буў ши|рокий та|кий / с к'ін|ц'ами
к|ругл'ими //

Як будують будинок?

Ўйа|зал'ы п'ід|л'огы на фун|дамент // на п'ід|л'огах ру|бал'ы хрест // де
ма|йе с'а заў|йазуваты // там ро|бил'ы хрест / там кл'ал'ы до|ру / |воду
с'в'а|чену зли|вал'ы на то|то |м'істо / шо|бы зл'і |духы ни при|хо|дил'ы д |хыж'і
/ і так |дeryво ўйа|зал'ы / і йшли аж до вер|ха // а с:ере|дини |бул'о так / шо ў
|кого|с' |бул'о к|ругл'ойе поб'і|л'ено |дериво / |як ти|пер'ка кал'і|б|роване // |бул'о
так шо с круг|л'а|ка а |бул'о так / шо |бил'ы |тыча / д|ранку і мас|тил'и гл'иноў
/ і шчыка|турил'и // вйа|зал'ы дом / ро|бил'и |с'іны // посир|дин'і |с'іни бу|ли / і
сп|рава / з |л'іваго |боку там бул'а / де с|пал'и / де |жил'и / з д|ругойі сторо|ни

там бу|л|а до|пус|т|ім ко|мора // лав|іч|кы выхо|дил|и до ко|мори // то д|вер|і
о|д|:іл|но бу|л|и / не с|:і|ный / з лав|і|чок // а |дал|і с|тайн|у ст|ройі|ў о|д|:іл|но // а
хтос| с|тайн|у ст|ройі|ў |разом // с|тайн|а / сто|дол|а //

Як роблять дерев'яну підлогу?

К|л|алы п|ід|логы // вы|р|і|ўн|увал|ы / і на то к|л|алы |доскы / а п|ід|
л|агами |тыма ма|ў |бути |воздух // к|л|алы |лагы в|ід ст|і|ны до ст|і|ны / з
й|ід|нейі |бока |файно пос|тесан|і / п|ід |уро|ўн|ом ск|л|алы і так скл|а|далы //

Як роблять дах?

Нази|вал|ы к|ругл|ый верх // к|і|б|л|овый верх з|боку дос|ками за|бито / т|і
дош|кы нази|вал|ы к|і|бл|і / к|і|бел| // а се|с|і з|дол|і / шо п|ідби|вал|ы /
шабл|оны // |рогы укр|іп|л|ал|ы / л|а|тил|ы / і так / ро|бил|ис|а г|н|ізда у
в|ін|ц|овы // та|к|і |шоби / і на ро|говы с|а так ро|бил|о / та|кий| |выступ // а
го|р|і з|ўй|а|зал|ы // к|л|алы бан|тину / а на шы|рок|і хы|ж|і та|к|і к|л|ал|ы
сто|лец| // а де вуз|к|і |бул|и хы|ж|і / там ст|іл|ц|а ни т|реба / |рогы ко|ротк|і
// де |рогы |до|ўг|і / п|йат| / ш|іст| |метр|і|ў / там |мусиш| с|тавити / би с|а ни
прог|нул|ы |ўзи|м|і //

Як покривали дах соломною колісь?

|С|і|йал|ы |жито / |жито |вымолотил|и // |жито вы|сокойе рос|те /
|до|ўгойе / та|койе п|і|ўто|ра |метра // с |того ро|бил|ы |кытыц|і // |кытыц|і
|ўй|а|зал|ы / там голо|ўкы та|к|і / назы|вал|ос|а голо|ўку |ўй|а|зал|ы // і |тимы
|кытыц|а|мы по л|атах вык|л|адувал|ы / і з |дерева / із |ел|мы // у л|іс|і / ру|бал|ы
|ил|му / ко|л|и |ўже к|ірка в|ідста|йе // то|ды на|дерл|ы з |йо|го ш|куру то|ту з
|ел|мы / к|л|алы |ўм|л|аку / замо|чил|и // о|на посто|йал|а два / три |тыжн|і / і з
|йо|го с|а ро|бил|о |лыко // бо ни |бул|о чим при|ўй|азуват|ы / то ро|бил|и |лыко //
і тим |лыком |кожну| го|л|о|ўку при|ўй|азувал|ы до л|аты / і так і скл|а|дал|ы //
го|л|о|ўку за го|л|о|ўко|ў / і |ўсе прик|ручувал|и / і так |йшл|о р|а|дамы // а на
вер|шок на|кл|адувал|ы со|л|ому // по|том |бул|о |доста то|го / шо |терл|ы
ко|нопл|і / тым насте|л|ал|ы // по|том оп|ят| со|л|ому накл|а|дал|ы / |то|ўсто
/ прыбл|изно| тры |метра то|ўшчи|ны / к|л|ал|ы на то|то |дручки //

Записано від Васи́лишина Миросла́ва Микола́йовича, 1938 р. н.
с.Ангелі́вка Калу́ського р-ну Івано-Франкі́вської обл.

Як обгороджували колись садибу?

Под'в'ір'а штах'етником горо́дили // пло́ти дере́вл'ан'і // то ти́пер
у́з'али йа́кус' бл'аху // оде во ше пл'іт у́ су́с'іда //

Як робили пліт?

Та йшоу́ у́ л'іс / ру́бау́ дере́во / то́то лати́ кору́вау́ / стоу́ни за́копувау́
ішоу́ // ко́лис' са́мий мо́дний бу́у пл'іт не р'і́заний штах'етин'ам / а йшли / де
моло́дий л'іс р'іс / і зразу́ йак с'а за́с'і́ау́ / так гу́сто йак коно́пл'а / в'ін р'іс
до́го́ри // і ко́триї́ ви́жиу́ / де гу́сто бу́ло / там сла́бийі́ сох // ну і по́тому
л'і́зли у́ то́й гу́шчок / ви́рубували то́ти та́к'і су́х'і сми́р'іч'к'и / ко́рували /
то то́т пл'і́т сто́́ау́ ду́жи до́у́го // п'ро́сто лати́ / за́т'ісували на о́стро /
на шти́л' / при́би́вали до лати́ / та́к'і сми́р'іч'к'и дес' п'ят' сан'ти́метр'іу́ /
чо́тири за́ру́бо //

Як закладають підвалини?

На ка́м'ін'а // на чо́тири ву́гл'и / си́ри́дина / де йшла пи́ри́го́родка / на
ти́х ка́м'ін'ох п'і́дн'і́мау́ на с'к'і́л'ко м'і́г / на п'і́у ме́тра чи на ме́тир на
ка́м'ін'ох / у́с'о // по́тому п'і́дмуру́вау́ / та́й дош'к'и / та́й за́л'ау́ тро́шк'и с
кра́йі́у ци́ментом / та́й у́с'о // ну ти́пер п'і́зн'і́ше / йак то ка́жут / ро́били
фу́нда́менти л'е́нточні // у́же ро́били / ко́пали с'к'і́л'ко там фак'ти́чно ма́́йе
бу́ти за́копани́ї фу́ндамент // то до п'і́у́тора ме́тра / на́в'і́т' з'луби́и /
ме́тир в'і́с'і́мде́с'ат // і от // за́си́пали ка́м'ін'ам / п'і́с'ком / за́ли́вали / і так
по́тому фу́ндамент / і сто́́йит //

З чого роблять фундамент?

Шу́тир ни до́бре / шче́б'ін' то́́йе с' ка́мен'а // кар'йе́р / там ма́шина
то́ти́ мене́ ка́м'ін' ве́лик'і́й / і то́то́во / там́́йе сито́ / к'ру́тит'с'а п'і́д у́гло́м
// то ко́ли / па́де ту́во / то б'і́л'ши́ і́ка́м'ін' па́де ту́да / а д'р'і́бон'ки́й в'ін
па́да́́йе не́рши́ї́ // то в'ін і́де по сор'тах / шу́тир / то́́йе р'і́чко́ви́ї́ //

Яка технологія будівництва у вас поширена?

Ко́ло ка́ждого в'і́к'на сто́́у́п // с' пли́ни́ц' у́йа́зало́с'а у́ ка́н'у́к // по
і́ншому́ то х'і́ба ро́били у́ за́м'і́т / ро́били // при́во́зи́ли л'іс / л'ісо́ру́би
ру́бали л'іс / а по л'і́с'і́ бу́у то́й су́хо́с'то́й / шо́ в'ін са́м ви́сох // та́й по́тому

стоу́ни / а ў стоу́нах ро́били |д'іри та́к'і / |жолобом зви́чайним / ўс'о // і
ту́да за́т'ісуваў / і за́би́ваў // на ви́рху |то́жи с |пли́ниц' по́ди |бу́ли там // то
там |шли |угли / то́ди / |як ка́зали / то́то |дери́во о́чена // о́чена / то ў́же
зў́йазувала ўс'і с'т'іни // а по́тому по́верх |того |ще |плат'ви / а́би ў́же
с'та́вити с'т'і́лець |поси́ри́дин'і // а там к'і́зли |зароб'л'али / |рубали |гн'і́зда /
за́р'ізаў |пилкоў / то́то |сти́саў |дз'обом / |в'ідоўбаў |ше |йі́дну |йамку / а ў
к'і́злах |ли́шаў та́к'і́й зуб //

Як робили земляну підлогу?

Наво́зили |гліну // наве́зут |гліну і |ро́сп'раўл'ат / ўс'о // по́тому
|ро́бл'ат |ко́лисанку // або дв'і / або і́ три // і́д'іт |д'іти / ми |зро́били
ко́лисанку // |д'іти |так с'а |тоу́чут |ц'і́лий |м'іс'аць / то́то |ўтрам'бу́ють / |лиш
|при́ходит'с'а |по |кра́йах |до́трамб'увати // ро́били та́ку / до коў́биць
|при́би́вали дв'і |ручк'и / та́ка |трам'ба́чка //

Як роблять дах на чотири схили?

Б'ра́ли ро́били |сто́лець // тут |пос'та́виў |стоу́н / тут // а |в'і́т:и с |ку́та
о́дин |шоу́ ко́зеў / а |в'і́т:и |д'руги́й / а |в'і́т:и |т'рети́й / а |в'і́т:и |чет'верти́й //
а по́тому то́то |мален'к'і́й |к'і́злик до |того |кос'а́чка / а по́тому |доу́ши' і //
то ў́же та́ка ро́билас' |за́то / а́би |в'і́тир |фрон'тони |ни |зати́нав // |поли́вайе
то́т'и / бо |при́чолок ўс'о |ни |зах'у́с'тит / а там |ни́ма / там |дах ўс'о //

Як роблять «повалу»?

Б'ра́ли |гліну / |нали́вали |во́ди / |ру́бали |сн'і́п / |али |ж'итни́й // |топ'тали //
|м'і́сити |т'реба́ |було / |бу́ли та́к'і / |шо |к'і́н'ми |м'і́сили // |поп'ро́буї́ |ноги
|ви́т'ігну́ти с |тойі́ |гліни // |но́сили до |хати / |виси́пали на |риш'то́ўку // то́д'і
|гладі́ў |дошко́ў // то́ди |сохла / |по́пука́лас'а // то́ди |дал'ши́ |шару́вали // |шли
до |госпо́дар'іў / |хто |ма́йе |кон'і́ / |б'ра́ли |к'і́нс'ки́й |гн'і́й / |м'і́шали с |тоу́ |гліно́ў
/ то ў́же |три́мало та́ |як ну //

Як покривали дах соломою?

То |ж'ито́ |моло́тили / |вит'р'асу́вали |пук'и // то ў́з'аў |со́ломи / ў́з'аў |за
|ко́лос / |кру́тиў / |кру́тиў і |так |закру́тиў / |го́лоўку |зро́биў // |па́ру с'те́бл'іў / і
|тут |за́мотуваў / |то |сн'і́пок |нази́ваўс'а // |сн'і́пки / о / і та́к'і ро́биў //
|по́тому |ни́р'іўн'і́ |к'і́нц'і́ |пи́риру́буваў |со́киро́ў // а |бу́ли // то́то |б'ра́ли с'а
|сн'і́п // |ў́йа́зало́с'а |ле́гон'ким |пови́реслом / і |д'і́лило́с'а і |обкру́тило с'а / |би то

с'а пирикру|тило / то нази|валос'а п|ровер'тн'і // але то|ти ўже йшли тим
|колосом ўниз //

Як колись робили гонт?

Ко|лис' ста|р'і л'уди |гонту ни |р'ізали // йшли ў л'іс / шу|кали / йак у нас
|кажут / |файну |р'іўну три|пету / то йе о|сика // |тожи ко|лоли та|к'им / йак
|конусом / а ту ше та|к'иї буў н'іж // к|лалос'а / а н'іж маў та|ку / шо
виби|рало |жолоб / жоло|би робиў ў |гонт'і // то|та |гонта / йак йі зро|били /
ўс'о / йі|йі н'іх|то ни |мазаў / н'і н'і|чо / сто|йала на да|ху сто |рок'іў //

Записано від Бобра Андрія Мироновича, 1951 р. н.

с. Нижній Студений Хустського р-ну Закарпатської обл.

Як будували колись у вас будинки?

Та ти бы то |выд'іл'а / йа|к'і ста|р'і |хыж'і бу|л'ы // то дра|ниц'і
ко|л'ол'и з |дерева // |пару |камен'іў / |дол'і з |дерева / трам |дол'і // а то|ды
будо|вал'ы там // ну ти|пер'ка ўже |б'іл'ша / бо ты|пер'ка два п'іі|с'ат / три //
то|ды дра|ниц'ами к|рыл'и / |л'ати |л'уди ти|сал'ы // ко|л'ол'и та|к'і із до|шок /
іс:ме|рек // а то|ды / бол'ота / вап|на / та вап|на ни бул'о / бо йа|ке то|ды
вап|но / поб'і|л'ил'ы // на|токи |был'и / т'ік / бол'ото та|койе // дош|кы ни
|бул'о // |печ'і |бил'ы із г|лины / тоўч|кы та|к'і |бил'ы // і то так |бил'ы / і то
так хл'іб пек|ли //

На що клали основу хати?

На |камен'і / а то|ды то|ты т|рамы / заў|йазка // а то|ды начи|найеш //
то|ды кла|деш д'в'і |дерева так / то|ды |к'іко на йа|ку |хыжу |хочеш ўже /
там йа|ку на д'в'і |комнаты чи на три // заў|йазувал'и дереў|чата / ўже д|руг'і
маї |курч'і // то|ды будо|вал'ы там з|гор'і // х'іба до в'і|кон мал'і кус|кы /
шул'ач|кы / і то|ды оп'ят' заў|йазку // о|то о|чепы / і ўс'о / і к'із|л'ы // і там
х'іба / і дра|ниц'і / і ўс'о // і то|ды на|т'ік тоўк|л'ы |л'уды так / сол'ому
на|сипал'ы //

Чи покривали у вас дахи солом'ю?

Т'ам|л'у / |кытыц'і / та|к'і ўйа|зал'ы |кытыц'і / а ту сол'ому та|ку із
в'іў|са / мол'о|тил'и / |бил'и / і так |л'уди ро|бил'и //

Записано від Мельниччина Олекси Михайловича, 1935 р. н.

с. Кривка Самбірського р-ну Львівської обл.

Чи робили колись у вас загорожі?

Ставил^и / с:уча / стої^{ли} / л:аты / і пл:ил^и та^{ким} с:ми^{реки}
ру^{бал}ы т'і су^{ки} / і так пл:ил^и // йї^{ден} у́ тот б'ік / д^{руг}'їй у́ тот б'ік / йї^{ден}
у́ тот б'ік / д^{руг}'їй у́ тот б'ік / так до^{ку}пы / верти^{кал}'но / то^{му} шо
ц'о^{вак}'іу ни бу^ло // ко^л:и^с' ма^ло бу^ло / ц'о^{вак}'іу //

Як її називали?

Пл'іт // ну а йак дес' ка^{зал}и го^{роди}ц' // йак пе^{ред} хато^у йе го^{род} /
го^{роди}ц' іїм загоро^{ди}у / хату ўбгоро^{ди}у чим / пл:отом //

Як оформлювали в'їзд у двір?

Ну та во^{рота} / ота^к'і бу^{ли} / с та^{кого} са^{мого} во^{рота} / так і
нази^{вал}ис'а во^{рота} // а ма^лен'ка то бу^{ла} г^{рат}ка / с та^{кого} са^{мого} / а^{ли}
ўна бу^{ла} ко^{рот}ка / во^{рота} би^{ли} т^{рим}етров'і / ш^{тири}метров'і / а то
бу^{ла} г^{рат}ка //

З якого дерева будували будинок?

Бу^ло так / шо с кру^{гл}'а^{ка} та^{кої} // по^{ко}рил^и / п'ітси^{ха}у / або
в'ід^{разу} навис^н'і ўже заў^йазува^у / і будо^{ва}у // бу^ло так шо ти^{сал}и
со^{ки}рами ти^{сал}и // хто ма^у п^{ро}сту со^{ки}ру / то п^{ро}стими / а хто ма^у
пл:инка^чом / то пл:инка^чом // в'ін т^{рий}ц'ат' сан^{тим}етр'іу заў^{ши}ришки
в'істр'а / так на о^{ден} б'ік / загост^рений та йак н'іж / то л:ехко ти^{сати} //

Як називали тесане дерево на будівництво?

Трам / р^{аз}них роз^м'ір'іу бу^ло // бу^ло так йа^к'е де^{ри}во бу^ло // йа
нап^{ри}мер будо^{ва}у хату / ти^{са}у йа ўс'о на ши^сна^ц:ат' / а ў тот б'ік йа^к'е
вихо^{ди}ло // мог^ло бу^{ти} на д^{ва}ц:ат' ш^{тири} / мог^ло бу^{ти} то^{жи}
ши^сна^ц:ат' на ши^сна^ц:ат' / йа^к'е де^{ри}во при^{бл}изно бу^ло // пи^{ри}важно
т^{ра}ми бу^{ли} йак ми будо^{ва}ли тот б'ік ши^сна^цат' / тот б'ік д^{ва}ц:ат' т^{ри}
/ д^{ва}ц:ат' ш^{тири} // ши^сна^ц:ат' на ши^сна^ц:ат' ро^бил^и стої^пки на в'ікна /
на д^{вир}'і / бо ко^л:ис' ўкл^адал^и стої^пки / ти^{пер} ни ўкл^ада^йут // бу^ло так
/ шо будо^{ва}у с кру^{гл}'а^{ка} / ни ти^{са}у н'ічо / с кру^{гл}'а^{ка} // з б^{ру}са ти^{пер}'
на^{чал}и будо^{ва}ти / а ко^л:ис' да^уно з б^{ру}са ни будо^{ва}ли / т'іл^{ки} с т^{ра}му /
кру^{гл}'а^к де^{ри}во / і тесани де^{ри}во //

Дерево тесали у вас на два боки чи на чотири?

Обоўйас|ково на чо|тири / то|му шо ко|ли будо|ваў / то йо|му ни
п'ітхо|дил'о будо|вати // тот б'ік |дужи то|нойкі / а ту ши|рокий / і ко|ли
будо|ваў то йо|му с'а ни схо|дил'о на |угл'і // |угол зар'і|заў / і йо|му ни
п'ітхо|дил'о //

Як у вас називають житлову будівлю?

|Хата або |хижа / ми пири|важно гово|рил'и |хата //

Чи колись у давнину говорили хижа?

|Хижа / хо|ди до |хижі / буду|ваў йім |хижу / а ти|пер ўже |кажут |хата
// ти|пер ўже |панство п'іш|л'о //

Як називають стару похилену хату?

|Куча / |кажут |жійе ў йа|к'іс' |кучи //

Як закладали підвалини будинку?

Та йа буду|ваў |доста хат'іў // заўй|азуєм п'ід|логи / ўже
вы|л'адж|уєш / вы|з'начуєм / выр'і|зайєш |угл'а // выр'і|зайєш |дерево // бо
ти|пер' с'тав'іт кан'у|ком ўс'о / ко|л'ыс' о|так ро|бил'ы |угл'ом // чим йіс
буду|вав |хату / кан'у|ком |або |угл'ом // кан'у|ком то о|так / шо ни йє тых / а
|угл'ом о|так / з |выпуском // ў |нижн'ім |дерев'і ро|бил'и три|угол'ну |ямочку /
і там к|л'ал'и с'в'а|чене |з'іл':а // хто шчо маў / л'у|бого |з'іл':а / л'аў с'в'а|ченоў
во|доў / по|л':аў / у ўс'і чо|тири угл'и клаў г|рош'і / і тоў |коб'іткоў / шо
|выл'уц|іў / зал'о|жиў ўс'і ш|тири угл'а //

Як починається будівництво цегляного будинку?

Цег|л'ан'і ти|пер' бу|дуйут / ў нас ни будо|вал'и // копл'ат тран|шейі /
зал'ы|вайут / |роб'іт о|палубку / зал'ы|вайут фу|даминт // мурован'і хати
ро|бил'и фу|да|менти та|к'і / в'ідпо|в'ін':і // то та|к'і ха|ти / ту |кам'ін'ом
|выл'о|жиў / таї ўс'о // таї по|том ко|лис' йак маў час / заш|чика|туриў / а йа'
ни маў / таї сто|йал'а так ни ш|чика|турина / таї так //

Чи називають йакось брус, який кладуть на підвалину?

П'ід|лога / |нижна п'ід|лога / а по|том |дериво / л'у|бе // там ўже ни
|має |дерево |разниці // там |пок'и ше йє / шо |мають дере|ва |назви // от /
будо|вал'и п'ід |в'ікна / по|том поми|жи |в'ікна / а по|том о|чан //

Чи називали якось коротке дерево, яким закладали поміж вікна?

Н'іт / йа|ку / ўні ни |мал|и н'і|йакойі / там метир д|вац|ит' / метир т|ри|ц|ат' / |али ўс'о йін:о |дери|во //

Чи кажуть у вас слово «пишки»?

|Кажут / тот |пиш|чок / тот |пиш|чок / тот |пиш|чок на тот |угол // х'і|ба шо ў за|гал'ному |дери|во // то ўже ўго|р'і |майут |наз|ву // |по|верх о|кен / там ўже |е о|чап / і |жол|об|ни|ц'а / і в'і|не|ц' //

Як називають у вас кімнати?

|Кол|ис' бу|л'а |е|н:а |ха|та / |хы|жа / ну а |ти|пер' |йа' |нази|вайут / |нази|вайут по роз|м'іру / |вил'и|ка |ха|та / |мен|ча |ха|та / |кухн'а / там |е |б'і|л'ша |ха|та / |мен|ча |ха|та / і |кухн'а / або |ше |ти|пер' |нази|вайут по|к'і|й / |л'і|пша / а то |ха|та //

Як у вас роблять підлогу?

|К'л|али п'і|д|вал'ини і на то скл'а|дал|и дош|ки //

Чи знаєте, що таке «лігарі»?

|Ле|тар'і наго|р'і / а то п'і|д|вал'ини / п'іт п'і|д|л'огоў п'і|д|вал'ини //

Як у вас виконували кутові з'єднання?

|Бул'о даў|но / даў|но ро|бил'и |чи |угол|о |чи шо // буў ўсири|дин'і |за|мок / так і |нази|вал'и / з |зубом // там |усири|дин'і ро|бил'и |за|мок / ў |угл'і / на|й бу|де |чи кан'у|ком |чи |угл'ом / то |ни|ма |разн'і|ци // |вы|доў|бувал'и |кус|ничок |того |дери|ва / так |вир'і|зал'и / а ў |вишн'ім |ли|шал'и |кус|ничок / то |захо|дил'о са|мо со|боў |угол|о ў |угол|о // |ал'и |ше ўсири|дин'і буў та|к'і|й |за|мок / шо|би |ни |прис|тал'о |дери|во / шо|би |пара |ни |прохо|дил'а / |угол|о з |за|мком а|бо ка|н'ук з |за|мком / |ал'и ўс'о йін:о з |за|мком / з |зубом / і з |за|мком // |пири|важно ка|зал'и з |зубом / а биз |зуба |сами |б'і|л'ши |будо|вал'и // з |зубом |т'а|шчи бу|л'о ро|бити / і |ти|пер та|к'е |ни |роб'іт / бо то баб|рачка доўга // а ко|л'ис' даў|но ста|р'і ха|ти с'ме розби|рал'и / |бул'и та|к'і та|з|ди // |йа |хочу |жи|би |ти |ми|н'і |буду|ваў з |зубом //

Як називають обтесану чи обрізану з чотирьох боків колоду?

Оп|тесані|й трам / а об|р'ізані|й брус //

Чи будували у вас будинки з вертикальними по кутах стовпами?

Тут у нас ни|ма / у стоу|ни ни буду|вал|и // ту|да на с|кол'їушчин'ї |доста
будо|вал|и / а у нас н'їт //

Як настеляли колись підлогу?

Нї|де ни |бул'о п'їдл'оги / а |бул'а зимл'а // зл'иноу / а по|тому мас|тил|и
бо|л'отом //

Чи робили пази в колодах для з'єднання між собою?

У будинку у сил'ї та|к'е ни |є // на |церкв'ї |є / що ро|бил|и у |нижн'їм
|дерив'ї / у |вишн'їм / і так зало|жил|и // жол'обок |выдоу|бал|и // |был'а
тесл'иц'а та|ка / |выдоу|бал|и / уно |бул'о та|к'е к|ругл|и / і спец'ї|ал'ни та|к'е /
тесл'иц'оу |видоу|бал|и //

Як зводили стіни?

До|шл|и до |в'їкон / ішоу о|чеп / над в'їк|ном /у|со оча|пиу / д|вер'ї /
|в'їкна / у|со / то с'а нази|ває о|чеп // а по|том |є жол'об|ниц'а / по|валу
|будут кл'асти на то|то // там с'а бор|тит о|так / к|раїн'ї |дерева / кол|и
да|йут кл'епки / або з дош|чок або с кл'епк'їу / а |п'їсл'а жол'об|ниц'ї в'ї|нец' /
а по|том |п'їсл'а в'їнц'а в'їнчу|ры на кра|її // |є гра|тар'ї їдуть // кол|и їде
жол'об|ниц'а / то|ди їдуть гра|тар'ї на по|валу / |к'їл'ко там |ци три / |ци ш|тири
/ |ци два / то |разом п'їд |уровен' з жол'об|ниц'ами / а |п'їсл'а жол'об|ниц'ї їдуть
в'їнчу|ры / то|т'ї |жиби дер|жал|и |в'їнц'ї / і у|с'о / і ро|г'ї на |в'їнц'ї //

Чи обшивають у вас будинки тонкими дошками?

Ко|лис' н'їт / по|том |уже |начал|и опиш|вати // а ко|лис' |дау|н'ї бу|динки
/ що сто|йал|и / ни |були |ничим / ни |гонт'ом о|б:ити / ни опиш|вал|и дош|ками
/ |ничим // |дериво |хто |як'е мау / або кругл'ак / мау с т|рам'їу /
нашпал'ували ш|парі / поза|машчувал|и бо|л'отом / і поб'їл'ити вап|ном
|б'їл'им //

Чим заробляли щілини між дошками?

Шпарл'ати / то с'а нази|ває шпа|ра / таї шпарл'ата //

Чи робили у вас дошки, які заходили одна в одну?

Фал'цовал|и // бул|и |з'їбл'ї / |дошку с|тавил|и на ри|бро і |з'їбл'ом то|то
// з|робїїт то|ту / у |їн':ї з|роб'їт шпа|ру / у |друг'ї зуб / або по|ло|вину на

пол'овину // такого ни робили кол'ис' / ти'пер 'роб'іт 'у'сак'е / бо ти'пер
 'май'ут стан'к'и і 'у'с'о // кол'ис' такого ни робили / пири'важно 'у'пиал'у'ва'у
 дош'ками / по'би'у шпар'лати і 'у'с'о //

Як називають верхнє внутрішнє покриття в будинку?

По'вал'а // с'тавил'и гра'тар'і / да'у'но робили з дош'чок / а 'дал'і ти'пер
 'й'ак нача'ли ст'рой'іти бу'динки / с'тавил'и гра'тар'і // приби'вали гра'тар'і на
 л'ат'ки / с 'того 'боку л'ату / с 'того 'боку п'ят' на пайт' // ви'р'ізували
 кл'епк'і // з 'дерива то бул'о на пол'овину / бо буде промир'зати // а то з'руб'і
 / на два'нацат' на п'ят'нацат' / 'у'с'ак'і в'іт'ходи з 'дерива / шо ст'рой'і'у / і то
 вир'і'за'у // 'й'ак'шо з'руб'і кл'епки / гра'тар'і 'укла'да'у / і 'в'іт'ам пол'о'жи'у
 то'то / би'у д'ранку і ш'чика'тури'у // а 'й'ак дош'ки / то дош'ки кл'а'у на гра'тар'і
 / і н'і'чого // дош'ки 'були п'іде'с'атка або сорок'і'ука // і ше 'зара з'гор'і
 при'мазували з'лино'у або чим / шо'би ни промер'зал'о / то кол'ис' // то 'доси /
 а то шо ти'пер 'поми'жи гра'тар'і / то кл'епка с'а нази'ває / по'вал'а с
 кл'епки // 'ал'и 'в'іт'ам обо'у'яс'ково т'реба 'бити д'ранку і ш'чика'турити //
 дош'ки мож ни ш'чика'турити / пог'ібл'у'вали з'низу / та'ї гла'ден'ка / та'ї
 'можна к'расити / хто 'й'ак хо'т'і'у //

Що таке підсофітка?

П'ід'со'ф'ітка / то шо ми го'вориме за то / бу'у пос'тави'у кл'епки /
 то'ноїку 'дошку п'ітиал'у'ва'у //

Як покривали дах солом'ю?

Ну та 'шил'и // приши'вали / 'у'й'а'зал'и та'к'і кити'ц'і // с'і'й'ал'и 'жито /
 мол'отил'и / і по'том т'і кити'ц'і 'у'й'а'зал'и 'й'а з'най'у 'й'а'ку то'у'ш'чи'ну // с
 'того са'мого кити'ц'у пол'о'жи'у / 'у'на за'у'й'азана так / пол'о'жи'у так / ту
 л'ати 'і'дут / 'пару с'тебел / і так 'й'і'н'у д'ругу / 'поза л'ату / і то'то
 притис'ну'у / і так 'й'і'н'о за д'руги //

Як роблять конструкцію даху?

С'тавит'с'а ш'тири сто'у'п'ки / ш'іс'т' / і 'дериво // і то п'іт'пи'райе ро'з'и
 / там 'у'ни'зу на 'дерив'і сто'й'ат на ст'і'н'і / о'ту на ст'і'н'і / ту на ст'і'н'і // на
 си'редних с'т'і'нах / та 'й'ак ти ка'зала // 'робит'с'а ч'іп / с'тавит'с'а сто'у'п'ки 'у

дериво / ст'іл'ец' / с того боку / с того боку д'руг'ий / і по'том да'ють
ро'порки попи'речн'і / тому шо ро'ги до'ўг'і / мо'жи виги'нати сн'іг //

Як робили гонти?

Йш'ли ў л'іс / зна'ли ў 'як'ім л'іс'і де 'як'е ф'айни дериво // 'выруба'ў
то дериво / р'іза'ў на ш'ісде'с'ат / коло'ў і по'том ро'би'ў ст'іл'ц'і та'к'і //
о'так 'ногу тисн'ат / а то'то дер'жит / стру'га'ў з 'й'н'ого боку об'і'ручним
но'жом / то стру'га'ў // на'стру'га'ў сто 'ци дв'іста тых / по'том бу'ў д'руг'ий
н'іж // кл'а'ў ту до'шку ў та'к'ий то'жи стол'ец' і ро'би'ў па'гу //

Як називали приміщення, де тримали свійських тварин?

Ко'рова ў с'тайні сто'їт / ту ко'рова / а ту 'царки заго'роджен'і / там
поро'с'а / там тил'а // 'кон'і то'жи ў с'тайні с ко'ровами // с'тайн'і вил'ик'і
'були / тил'пер' мал'ейк'і // 'як поча'ли за хруш'чова будо'вати мал'ейк'і //
кол'ис' 'бул'и с'тайн'і вил'ик'і // шо ма'ў / к'ін' сто'їа'ў / і ко'рова / і бык / і 'ўс'о
на 'й'н'ім бо'ц'і / а на д'руг'ім бо'ц'і 'царки на с'вин'і / на 'кури / на 'ўс'о //

Як називають приміщення для утримування домашньої птиці?

Дес' мал'и / ту с'тайн'а / а ту мо'гло 'бути ше пил'ил'о 'як'е / та 'як
с'тайн'а / там мо'гли 'бути в'і'ц'і //

**Чи по-різному називали приміщення для коней у домашньому
господарстві та громадські приміщення?**

Йе ко'н'ушн'і / то кол'гозна / а ў л'уде'ї ни 'було ко'н'ушн'і / а 'л'уди
три'мали ў с'тайні

**Записано від Соломона Антона Миколайовича, 1942 р.н.,
с. Грабів Калуського району Івано-Франківської обл.**

Як заготовляли дерево на будівництво?

То зр'і'зали 'ран'ши / 'док'и ни 'було пил'і'ў та'к'их дру'жб'і'ў / р'і'зали
руч'но'ў пил'о'ў // пил'о'рам'і'ў ни 'було / 'була руч'на пи'ла / тра'ц'ка пи'ла / і один
наго'р'і т'а'га'ў / а два нани'зу / о / і так роз'р'ізували л'іс / о / на пил'ниц'і //

Які загорожі робили у вас колись і тепер?

Та коли'с' шо / коли'с' ро'били ўс'о ўруч'ну / руч'ну пи'лу маў / маў руч'н'і
свир'ла / до'лото / 'уроўн'і / ш'мигу // коли'с' ў нас ро'били / да'вали три 'лати /
да'вали йі'дну на 'низ / за'копували стоў'ни / о / і 'мижи стоў'ни да'вали три
'лати / да'вали нани'зу / посири'дин'і і ўго'р'і // о / і ру'бали 'суч'і / о / і сук / о /
ту пхаў / ў то'ту 'лату / виги'наў с'у'да / по'тому с'у'да / і тої йі'ден сук ту'да
/ д'руги'ї сук с'у'да / по'тому ўже 'р'ізали шта'х'ет'і //

В який час заготовляли дерево на будівництво?

Коли'с' за 'Пол'шч'і загатоў'ли 'дери'во ўзи'м'і / бо ўзи'м'і в'імир'заў
сок / шо 'дери'во 'доўши сто'йало / а ти'пер / то ўже коли хоч //

Як зводили будинок?

Спо'чатку заў'йазували п'ід'валини // а 'дал'і да'валос'і з йі'д'нойі сторо'ни
/ 'йак п'латоў 'майи п'ят'нац'іт / да'валос'і з йі'н'ойі сторо'ни на с'ім
сан'ти'метр'іў 'доўш'і стоў'ни // стоў'ни 'були на 'в'ікна / на д'вер'і / і вйі'заў
п'латоў ту / і стоўп / і ўже с'і три'мали плат'ви // да'вали стоў'ни / 'ригл'і /
за'м'іт // то даў'но стоў'ни ни да'вали / даў'но к'лалі 'ц'ілу пли'ниц'у // 'хата
так / 'через 'хату да'валос'і пли'ниц'і / п'ід'йш'ло п'ід в'ік'но / там ўже
'в'іробили на в'ік'но / і да'вали ко'ротк'і' та'к'і' стоў'пок // при'йш'ло до в'ік'на
/ о / де в'ік'но 'мало 'бути / і да'ваў пли'ниц'у зноў 'ц'ілу 'доўгу // по'тому ўже
йшла о'ч'ена // по'тому ўже о'ч'ени да'йут / а по'тому ўже д'руг'і плат'ви
да'йут // о'ч'ена / то с'і ч'і'пало ўже ўс'о 'купи / ото'ти стоў'ни 'нишч'і / тої і
ўтої / а ото'ти 'вишч'і // шче їде обер'л'іхт / ну 'йак де / п'аде'с'ат с'імде'с'ат
сан'ти'метр'іў // коли'с' ни ро'били / коли'с' в'іраб'ли'ли / 'али ўже ў п'латв'і //
коли'с' ли'ше да'вали о'ч'ену і п'латоў // то вираб'ли'лос'і а'бо ў о'ч'еп'і а'би
по'вала захо'дила / а'бо ў п'латв'і // по'вала л'і'гала на о'ч'ену / бо ка'зали шо
зараб'л'ити ў 'вишн'і' на по'валу // то 'буди студе'н'іши ў 'хат'і / по'п'ід 'тото
'буде їти с'туд'ін' // а зараб'ли'ли ў о'ч'еп'і / ка'зали шчо тип'л'ішча 'хата 'буди
ў о'ч'еп'і // на о'ч'ену по'вала / а верх по'вали да'валас'і п'латва // то ко'лис'
'були кур'н'і ха'ти / 'яа шче йі'н'у 'хату памйі'тайу // то п'іч 'була і ко'мина ни
'було // д'і'ра 'була ў ст'і'н'і бис 'комина // 'була ше шо 'комина 'тожи наго'ру
ни 'було / а на по'д'і / 'кагла / і дим і'шоў на 'с'іни / на то'то ўс'о // коли'с' 'йак
'були / нап'риклад / 'були два б'рат'і / о / то буду'вали с 'тойі сторо'ни 'хату і

с тойі / а ўсередині були с'іни // і ўже то́ти два б́рат'і на тих йі́н:их
с'і́н'ох / то́й ту́да маў д́вер'і / то́й ту́да маў д́вер'і //

Яку підлогу укладають у вас?

Коли́с' була дири́л'ина / а була і з ѓлини // б́рали / і ѓлиноў мас́тили /
мас́тили / і ўс'о // б́рали так на м'і́тлу во́ди / скро́пили а́би п́орох д́уже ни
ўста́ваў / то́ди за́мели / та́ї //

Як роблять у вас підлогу?

Ту йа поро́биў / шчо йа да́ваў гн'і́т / то йа ѓі́бл'іў ни маў ше та́к'их / йа
маў цирку́л'арку / і йа вир'і́заў // клаў дв'і мал'і́ п'иўки до́купи / і прор'і́заў
ка́наўку / у ўс'і́х дош́ках // то́ди вир'і́заў та́ку на два сан́тиметри п́ланку
та́ку / і закла́даў ўси́ри́дину п́ланочку / і д́ругу до́шку до́нейі // то йа
руч'ними ѓі́бл'іма то́то ро́биў / ту п́ланку йа на цирку́л'арці́ вир'і́заў // а
ко́лис' ѓі́бл'ом // ѓі́бл'илос'і́ / два́ручний ѓі́бел' буў / і два с́толи / і ѓі́блили //
і буў доў́г'і́й та́к'і́й ѓі́бел' / а́би од́на до́д́ругойі́ приста́вала //

Записано від Гаєва Миколи Михайловича, 1930 р. н.,
с. Сукіль Калуського району Івано-Франківської обл.

Чим обгороджували у вас будинки?

парка́ном / а п́от'ім ў л'і́с'і во́рину ру́бал'и і так з́верху штах'е́тини
// ро́бил'и п́летений́ пл'і́т з суч'а́ / ро́бил'и пл'і́т з ош́вар'іў // ти́пер ў́же
жи́л'ізний́ роб'і́т пар́кан //

Як робили підлогу?

Ну йак / бал'к'и́ клали́ два́ бал'к'и́ на в'і́с'ім'с'ат сан'т'і́метр'іў / до́ск'и
/ а п́оп'ід с'т'і́ну́ листви //

Де зберігають сіно?

Ў́обороз'і́ / обо́р'із' //

Де зберігають картоплю?

Ў́ п'иўни́ці // та́ йа́му / ко́пли с'і́ йа́му чика́ном / і там ќлал'и
ка́м'ін'а // му́рує с'і́ бо́ком / і ўс'о́ / і п'иўни́ці // а з́верха на́кри́вали

п'ідл'огоу / ха|тина / та г'і ў |мени ха|тина // ў |мени там |є пиў|ниц'а / |або
п|росто да|шок / с|тавил|и |к'ізл|ики / пола|тил|и таї ўк|рил|и чи бл'ихоу чи
со|л'омоу / таї // і по|вау буу / то пиў|ниц'а //

Звідки беруть воду?

С:|тул'н'і / к'ир|ниц'а ни |кажут / |кажут с|тул'н'а // к'ир|ниц'а п|росто
в'ідк|рито / д|жсерел'о / а с|тул'н'а |кол'о |хати / то ўна ўже |в'ікупана // і
там да|йес'і |кол'ца би|тон'і // ко|лис' с |камен'у муру|вал|и / |деривом
обк|а|дал|и // циб|рин'і то з |дерива //

Де тримають худобу?

Ў стаї|н'ох //

Чи багато корів тримали колись?

Та |мал|и по чет|веро / по п'я|теро //

А коней де тримали?

Ўс'о ў с|тайни // |а три|мау до|пус'т'ім / |ше ми|не ни заб|рал|и |бул'и / а
по|том |а вир|нуўс'і |тожи / о|дин к'ін' буу / а по|том |а вир|нуўс'і / |тожи
ку|пиу / і так на |пенси'йу п'ішов'ім с |к'ін'ми // то |а со|б'і три|мау ў с|тайни
/ ко|рови |було т|ройе |штук ху|доби / і |пара |кони'ї //

Чи були люди, що тримали окремо?

Та то |дошк'и п|росто о|б'іб'є то|то //

Чи не мерзли взимку?

Н'и / ни |мерзли / на |зиму / пири|важно ро|били |к'ін'ми і ти|пер' |роб'іт /
|кони'ї |купа |є ў си|л'і //

Де тримали вівці?

Та ў с|тайни |тожи / в'ідго|род|жсин'і / то ўже ту|да |боїк'и / то там
|в'іуц'і |б'іл'ши три|мал'и / та |тут три|мал'и // |куч'і то |є на с|вин'і // |була
і ок|ремо і ў с|тайни / де би ўна ни |була / |ал|и |куч'і // раз с|вин'у |є там / то
|куч'і //

А кури де тримали?

|Кури / то |є в'і|конци та|к'е ў с|тайни про|р'ізани / дра|бина та|ка / і
ўни |дуть / і там со|б'і си|д'ит //

А бойки це де?

То в'їд С'кол'ого / ми тут о'то Фран'к'їўска 'обл'ас'т' / тут ни 'боїк'у //
то 'боїк'у / л'у'деї нази'вайут 'боїк'у / о'тут до пири'валу / виш'е С'кол'ого /
то ўже 'боїк'у / л'у'деї нази'вайут 'боїк'у / а ў нас / ми 'л'емшин'ї / нази'вайут
'л'емк'у / 'Л'емичина / до По'д'їл'а / то ми ўже до По'д'їл'а / то 'Л'емшина /
то їде Фран'к'їўс'ка 'област' / 'Л'емшина / а там їде ўже го'цули / о / ўже за
Фран'к'їўс'ком ту'да / а тут 'чириз 'гору то ўже 'боїк'у //

Записано від Кудрича Григорія Миколайовича, 1937 р. н.,

с. Верхнє Самбірського району Львівської обл.

Які загорожі у вас роблять?

Ў даўни'ну пли'ли з 'суца / з 'л'їса // об'рубували 'йалиц'у чи сми'р'їчку і
запл'їтали // а по'т'їм ўже цив'їл'їзац'їя п'їшла / ўже 'дерли д'ранку // ни
'було пило'рами шо'би 'р'їзати / а 'дерли // б'рали з'начит та'к'е 'дерево / а'би
рос'ло 'коло по'тока / і во'но 'дужи прик'расно с'а 'дерло // ти'н'анк'у с'а
нази'вали / то 'так'ї с'а в'їд'р'їзували по 'метир д'вац':їт' // т'реба 'було йо'го
ко'лоти ў торс так // і там на то'ноїко ўно с'а рос'кол'увало // т'реба
г'л'адати та'ку сме'реку 'було // ц'вак'у 'були доро'г'ї за 'Пол'шч'ї //
нази'вайес'а заго'род'їсена 'л'їса / а'бо шта'х'ети / а'бо 'л'їса //

Як заготовляли матеріал для будівництва колись у давнину?

Ну дл'а буд'їўництва заготоў'ляли матер'їал / хто маў л'їс св'їй /
госпо'дарс'к'їй / а буў л'їс 'панс'к'їй // ў нас ту буў у 'С'анку / где то'ты
поло'нини // то б'уло ўс'о до Укра'їїни / до по'в'їту 'було 'Турк'їўського / а
ти'пер' ўже С'тал'їн ў 'сорок 'сесому 'роц'ї в'їд'аў то 'Пол'шч'ї // хто маў
св'їй л'їс / то с'вого 'л'їсу буду'ваў / а хто хо'т'їў у скар'бови / ў 'пан'скїй
нази'вали лїс // ў 'С'анку буў Ст'рон'скїй та'к'їй / ну і в'їн там / там до 'н'ого
на ро'боту хо'дили / то буў пан лїс'ничїй // до 'н'ого хо'дили на ро'боту / ўже
во'зити лїс / да'вали 'с'аг'у / або к'лепк'у // вузкоко'л'еїка йшла ту'да на
Пол'шчу // і заготоў'ляли 'дерво // хо'т'їў 'мати 'дерво / п'їшоў ў 'пан'ск'їй л'їс
// пан ўже 'кажи / 'к'їл'ко в'їн там 'вив'їз у 'пана / ни з'найу / ўже 'кажи 'л'уди

с'а так буду|вали / возили с |панс'кого |л'ісу // а хто маў с'в'її л'іс / бо ўс'і |мали
ў си|л'і с'в'її л'іс / м'її д'ід маў ба|гато |л'іса / то буду|ваў с:|вого

З якого дерева будували будинки?

Ну / с кругл'а|ка / дес' т|роха м'іг проти|сати / а остал'не с кругл'а|ка //
бо та|кого со|б'і ни поз|волиў / бо ни |було пило|рами / |була х'і|ба вод'а|на
пило|рама // на два |бок'и |тесани буду|вали / но то си треба |було си |кажи
ба|гатишій |шоби буў / то та|к'її м'іг си поз|волити //

Як тесали дерево?

Ну йак ро|били / плин|кач / |були та|к'і со|к'ири ви|лик'і / так'і|во / ўни
нази|валис'а плин|кач'і // ну і ўсе / і зби|рали л'у|дїї |кажи / хто хо|т'їў
буду|вати / там су|с'іди //

А чи розрізали дерево?

Розр'і|зали / |кажи с'і / буў та|к'її руч|ний |гатур / і ру|камы |р'ізали //
|была пи|ла / та|ка |доўга / |мала |ручку так / і наго|р'і була |тожи |ручка // і
о|ден сто|йаў наго|р'і / і так розр'і|зали // ну вы|кочувалы / б|ралы та|к'і
стоў|ны за|копувалы по два по три |метра / |во йї|ден і д|ругий // |пот'ім б|ралы
та|к'і в'і|т':ажк'и так'іво / |шоби с того боку пос|тавити на той стоўп / і
так |шоби ту|да пос|тавити ту|да // і |пот'ім ўже то|то |дерево вы|качувалы
ту|да // і |пот'ім то|то |дерево за|качувалы / ўже х|лопы там три чи ш|тири /
к'і|л'ко йїх |було / за|качувалы ту|да дого|ры // от // і там приби|валы
кл'амб|рам'і // і йї|ден сто|йаў наго|р'і чоло|в'ік / а йї|ден удо|лин'і // і та|ка
|ручка |була |доўга / |я дес' то|то маў / |али ўже |неўно за|верг даў|но // і так
той наго|р'і т'аг'нуў дого|ры / а той ўдо|лину / і так |р'ізали //

Як називали вже розрізане дерево?

Про|теси // с та|к'их про|тес'їў будо|вали / |али то ўже си поз|волиў
та|к'її гос|подар бо|гач:її / а |бін:її ўже си ни м'і² так поз|волити //

Чи будували колись будинки з бруса?

|Нихто ни буду|ваў / |нихто // то ўже п'із'н'іши з б|руса бу|дуйут / бо
ўже пило|рама ти|пер' |е / та ўже пос|тавыт на ш|тири |бок'и / та ўже / то
|лег'ко та|кого буду|вати // а ко|лис' то |було ўс'о доро|ге //

Як називали на два боки обтесане дерево?

Тесане |дерево / те|сали плин|ка|чами // |то|жи кл'амб|рами приби|вали // м'її о|тец' бу|у ко|вал' / в'ін / |ка|жи / |к'ін'ми |її|ха|у аж у Ра|дех'ї| / за Л'в'ї| // |в'іт:ам во|зи|у |му|ку / |гон':ц'ї // о //

Як вибирали місце під будівництво хати та чи були якісь обряди, пов'язані з будівництвом?

Обр'ади |були та|к'ї / шо |л'уди / |ка|жи / |ду|жи ц'ї|нили пол'а сво|її // ни будо|валос'а дес' на йа|к'их ши|ротах кра|сивих / а |у|се ста|ра|у|с'а |хату по|с|та|вити так / шо|бы би|у ма|у |по|ли / шо|бы / |ка|жи / ма|у на ч'ім ро|бити / а |хата бу|де сто|їати де |бут' // а ты|пер' у|же с|та|у|л'ат де на|їб'їл'ши де на|ївы|и|че / ни пи|тай|ут //

Як називали те місце, на якому ставили хату?

Ну / пл'а|ц / так ка|зали // ти|пер' |ка|ж|ут план //

Як називають усі будівлі, оточені огорожею, без городу?

Ну йа ни з|най|у //

Чи казали у Вас слово «обистя»?

О|бис'ц' / |було та|к'е сло|во / дес' то|то |вид|жу хтос' вам то по|в'ї|у // |мо|йи о|бис'ц'а / |або на сво|їм о|бис'ц'у / а ти|пер' то |у|с'о / то |у|же в'їд'їш|ло //

Як колись називали житловий будинок?

|Хи|жа ка|зали / ну а |пот'їм |хата // то |у|же |хи|жа ка|зали / ко|лис' ка|зали |хи|жа // ну йа ж то гово|р'у / шо ти|пер' ус'о с'а м'їн'айи / а ти|пер' |ка|ж|ут |хата //

Чи будують якісь прибудови коло хати?

Ну йа з|най|у // мїї о|тец' ма|у од|ну то|ту / |ка|жи / |хату / а при|б|удови / |ка|жи / на в'їз т|реба бу|ло с|та|вити|и |у|же від:а|л'а / шо|бы в'з зат'а|нути / |шо|би до|ж|д'ї / |шо|би ни бу|у на до|ж|д|жи //

Як називали прибудову на віз?

|Шо|па / так / або на|в'ес

Як називають яму для води?

К'ир'ниц'а // хтос' 'кажи ко'лод'аз' / а хтос' 'кажи с'тул'н'а // обкла'дали 'кам'ін'ом // цимб'рин'а то з'вер'ху йшло за'м'істо 'того 'кол'ца шо ти'пер' // цимб'рин'а 'було з 'дери'ва / і коли то за'клади'но // ни мо'гли си 'л'уди та'к'е поз'волити / бо ни 'було 'в'ідк'и 'їз'ити // а то 'їже ти'пер' / шо п'і'шо'ї ци'мент / 'кол'ца / а то'ди ни 'було //

Де тримають картоплю взимку?

А та 'ї ск'леп'і / хто з'і с ка'м'ін'а ма'ї // 'я ма'ї с ка'м'ін'а / 'али 'я 'їже то пириб'ра'ї / 'я 'їже би'тоном за'л'а'ї // то 'роби'ц':а 'яма / ви'копуйе'ц':а / і ста'їл'а'ц'а п'лити // а 'поп'ід п'лити шо'би во'да йшла / с'ц'іни вили'вали / 'вишчи зим'л'і // 'али 'їб'м'ітуйу'ц':а з'ли'но'їу дл'а 'того / 'шоби 'інийу ни 'було 'їзи'м'і на с'ц'і'нах // на ск'леп'і вер'х // п'і'ї'ниц'а / то 'їже п'іт 'хато'ї нази'вайут / а ск'леп / то 'їже на'зиват с'а з'боку // обо'їаз'ково 'є винтил'а'ц'і'їни в'ік'но //

Записано від Бориса Миколи Миколайовича, 1955 р. н.,
с. Лімна Самбірського району Львівської обл.

Які колись у вас робили загорожі?

До'ї'кол'а 'хати заго'ро'ж'і нази'вал'ы і п'іт / і тын // тын то 'їже та'к'і 'кол'от'і тын'ан'кы / та'к'і 'кол'от'і / так запл'і'тайу'ц':і // а шче ро'бил'и з га'луз':а та'к'е запл'і'тал'и // а ти'пер хто ба'гач'и'ї / купуйе 'с'ітку / а'бо го'род'іт та'кым са'мим // п'іт з га'луз':а / а тын то то'то 'їже 'кол'оте // а ты'пер 'їже ни 'кол'ут / а 'р'іжут на ци'кул'ар'ц'і / і так 'само нази'вайут / то 'є тын / з тын'а'нок // зарас так 'само 'роб'іт / хо'ба 'їже ни 'кол'ут / а 'р'іжут //

Як називають отвір, через який входять у двір?

Ну 'є во'рота / і 'є 'ф'іртка ма'лейка / 'ход'іт 'л'уди // ну а во'рота / то 'їїдут //

Чи робили загорожі з довгих тонких жердин?

А та то по пол'у йе доста // то робил'ы два кол'ы / колис' зв'язувал'ы вир'бовим прут'ом // драпачка // а ў Жукотин'і то там називайут зубачка / то к'іл'а / ну і драпачкы //

Як вибирали місце під будівництво хати?

То то йа ни знайу йак выбырал'и / знайу / шо побуду'ють хату / хто хочи / йде до св'аш'чен:ика / і пос'в'ашчу'є // йа тинер' див'ус'а / хто де і задумаў / тої там і буду'є //

Чи існують якісь повір'я, пов'язані з початком будівництва?

Ў нас йе пириступний р'ік // то тоді буду'вати почи'нати ни мож було / трам'йа заўйязувати ни мож було // а йак заўйязуваў тарм'йа / то мож було і в'исокосний буду'вати / ну почи'нати / ніхто ни почи'наў //

Як починали будувати будинок?

Говорил'и план / є план / ну таї ўс'о / начи'нал'и / розм'ір'увал'и / таї / то було так // заўйязувал'и трам'йа / то брусы квад'рат'н' / і в'уг'л'і / по уг'лах видобувал'ы х'решчик // ал'и ўни с'а там хо'вал'и ў сп'ід / бо то'то с'а зак'рива'є / ту х'решчик / і тутка х'решчик / ви'рубувал'и / і тамка с'тавил'и йак'ес' там / і тинер' ше став'ім / риби'зови гн'із'до / і з'іл':а тамка / шче дажи хтось л'убит ко'п'йку там пос'тавити // йа розби'раў / та йа в'ід'іў // а буду'вав'ім тожи л'уди // йа ма'їстром буў / то ми'не то ни обхо'дило / ал'и го'ворут / шо там бе'ре с'в'і'ченої в'оди т'рохи // то'то йак хто // і заўйязувал'и трам'йа // на трам'йу с'тавил'и го'р'іўку / за по'чаток / ма'їстри пил'и со'б'і / ну а по'тому ўже буду'вал'и // нижн'і трам'йа / ос'нова / а остал'не по'тому ўже йш'ла / хто маў д'ериво р'ізани / хто маў тесан'і б'русы // і д'ериво / і б'русы / бо ўс'ак'і йе // таї так буду'вал'и ч'исто аж до вер'ху // дал'і хто по'валу с'тавиў / бо називайут жи то по'вал'а / а хто ни маў / то ни // а по'тому вже с'а ли'шал'о / то з'в'аз'ін'.а / йак ўже йш'ло по'над в'ікна / по'над д'вер'і / то з'в'аз'ін'.а / т'реба зв'аз'ати / доўге д'ериво / там йде два в'інц'і / йід'но д'ериво / а по'том ше йід'но / а йак'шо б'русы / то можи п'іти і б'іл'ши // а дал'і ше йшоў о'дин в'і'нец' д'ерива / а по'тому ўже йш'ло / називайут за'порни д'ериво // а за'порни д'ериво / то тутк'и де

стої́ит / а тутк'и по́вал'а / то ў́же посл'і́дни |дериво // а на т'ім |дерив'і
стої́ит п'латоў / на п'латв'і стої́ят к'рол'і / ў́добу́йес'а |тамка к'рол'і // ну
а по к'рол'ах іш'ли |лати //

«Платов» кладуть на дві стіни хати чи на чоири?

Ти́пер' і́де по дво́х / а ко́лис' іш'ло по шти́р'ох // бо то́то ко́лис' ше
|бил'и та́к'і фарту́хы // бо да́х стої́аў та́к / по́тому буў шчи́т / а по́тому
ше фарту́хы та́к'і / а то́ти к'рол'і ма́л'е́йк'і / то на́зи|вал'и |букарты //

Як встановлювали «букарти»?

Ту бу́л'о п'латоў / а ту пи́рида|вал'и / на́зи|вал'и ба́н|тина // |то́жи
та́к'е |са́ми йа́к к'рол'і / в'і́д к'рол'і до к'рол'і пи́ри|бил'и / з|до́л'и п'латоў і́де /
а |тутки во / і за́п'хал'и та́к / і ў́на |тамка та́к са́ма і стої́ал'а //

Із якого дерева колись частіше будували хати ?

З бру́с'іў // ти́сал'и на шти́ри |канти // ў́ нас ту с к'ругло́го ни
буду́вал'и // буду́вал'и дес' / |ал'и ту ў́ нас н'и // ту о́бично ти́сал'и // бру́с / ну
а то́то |дериво / йа́к ў́же |ко́л'оте // та́к і |за́рас на́зи|вайу́т // ти́пер' ў́же
йа́к пи́л'ора́ма йе / то ти на́р'і́жи хоч йа́к'е |дериво // |дериво іш'л'о на
ш'і́с'на́йц'і́т' / а бру́с то на шти́ри канти о́п'тесани́й / а то |дериво // а
про́теси / то ў́ нас ту ни буду́вал'и с про́тес'іў / то дес' |та́мки аж за
|Туркоў // про́теси ў́ни / і́й|д'на сторо́на |дерива |б'і́л'ши і́с'тесана / а д'руга
сторо́на чу́т'чу́ть х'і́ба // то то́та |ши́рша сторо́на ішла ў́сир'ди́ну / а
надво́р'і то |бу́ло та́к'е йа́к к'ругли́ // та і з |д'руго́го |бо́ку т'ро́ха ти́сал'и /
|ал'и ў́се ста́раліс'а оден б'і́к //

Якими інструментами тесали дерево?

То́пори / ши́ро́кий то́п'і́р // а п'ли́н|ка́ч то буў ше і́на́кшы́й // то́то в'і́н
л'і́з на |дериво / і ти́саў |по́при |но́гу / шо ви́ла|зиў на |дериво // а ў́ни |дериво
п'і́дни|ма́л'и / то в'і́н о́та́к ішоў ти́саў / і́й|ден зл'упу́ваў / д'руги́й ти́саў // то
ши́ро́к'і то́пори ше |л'у́ди |ма́йу́т / та́м |ру́чка та́ка к'рива //

Де тримають у вас овочі взимку?

Ко́лис' на́зи|вал'и то скл'е́п / а ти́пер пи́ў|ни́ц'а // то скл'е́п та́к'е
|бу́л'о ў́ зи́м'ли за́копани / а пи́ў|ни́ц'а би́тон'а // то скл'е́п быў та́к'і́й ў́

зем|ли // а з|верха та|к'її да|шок би|ї / і там т|реба |бул'о с'ка|каты ў с'п'ід / ў
 |йаму' // то т|реба |бул'о дво|їїх / |жиби там в'іт:ам |бул'бу |выт'агнути // ну
 а ў пи|ўниц'у за|їшоў |йак до |хати // ви|копуют |йаму дес' хтос' у деб|р'и / а
 та|к'е |йак ў |мени / то ни |бул'о де / то ўна оти|л'ена / ўна оп|сипана тим /
 ст|рушкоў //

Як називають глибоку яму з водою?

С|туд'н'а // і с|туд'н'а |кажут / і |кирниц'а |кажут // |кирниц'а то на
 |пол'і // кир|ниц'а |йак|шо ни об|робл'ена |каминем / биз накри|т'а // а |йак|шо
 об|робл'ина / |є цимб|рин'а і то ўс'о / то с|туд'н'а // цимб|рин'а то |є оз|рада /
 |жиби ни ўнаў дах ў с|туд'н'у // ко|лис' |бул'о дири|їйани цимб|рин'а // у |мени
 |є жура|вел' / стоўп |є // а то|то шо ў с|туд'н'у с'а п|хайи / |жердка / а
 |жердку трима|їє с|вор'ін' //

ДОДАТОК Д

СПИСОК РЕСПОНДЕНТІВ

1. Барабаш Ганна Семенівна, 1943 р. н., с. Урич Стрийського р-ну Львівської обл.
2. Барабаш Іван Дмитрович, 1938 р. н., с. Тисовиця Самбірського р-ну Львівської обл.
3. Бобер Андрій Миронович, 1951 р. н., с. Нижній Студений Хустського р-ну Закарпатської обл.
4. Богдан Юрій Петрович, 1946 р. н., с. Розлуч Самбірського р-ну Львівської обл.
5. Боднар Микола Іванович, 1948 р. н., с. Орявчик Стрийського р-ну Львівської обл.
6. Божко Данило Богданович, 1943 р. н., смт. Бориня Самбірського р-ну Львівської обл.
7. Бойко Віктор Петрович, 1954 р. н., с. Багнувате Самбірського р-ну Львівської обл.
8. Бойко Петро Миколайович, 1938 р. н., с. Матків Самбірського р-ну Львівської обл.
9. Борис Микола Миколайович, 1955 р. н., с. Лімна Самбірського району Львівської обл.
10. Бринчак Іван Степанович, 1948 р. н., с. Либохора Самбірського р-ну Львівської обл.
11. Бурдюх Василь Юрійович, 1932 р. н., с. Ялове Мукачівського р-ну Закарпатської обл.
12. Васишин Ганна Миколаївна, 1947 р. н., с. Ясень Калуського р-ну Львівської обл.
13. Васишин Мирослав Миколайович, 1938 р. н., с. Ангелівка Калуського р-ну Івано-Франківської обл.
14. Васишин Яків Данилович, 1940 р. н., с. Ясень Калуського р-ну Івано-Франківської обл.
15. Ватраль Федір Михайлович, 1937 р. н., с. Грозьова Самбірського р-ну Львівської обл.

- 16.Вдовчик Борис Васильович, 1953 р. н., с. Хітар Стрийського р-ну Львівської обл.
- 17.Гаєв Микола Михайлович, 1930 р. н., с. Сукіль Калуського району Івано-Франківської обл.
- 18.Гакавий Михайло Григорович, 1937 р. н., с. Волосянка Ужгородського р-ну Закарпатської обл.
- 19.Гальович Василь Васильович, 1950 р. н., с. Кальне Стрийського р-ну Львівської обл.
- 20.Глюдз Юрко Федорович, 1944 р. н., с. Либохора Стрийського р-ну Львівської обл.
- 21.Голодяк Дмитро Федорович, 1936 р. н., с. Мшанець Самбірського р-ну Львівської обл.
- 22.Гончарук Юрій Михайлович, 1949 р. н., с. Бітля Самбірського р-ну Львівської обл.
- 23.Даниленко Юрій Миколайович, 1942 р. н., с. Жукотин Самбірського р-ну Львівської обл.
- 24.Данилів Зиновій Богданович, 1960 р. н., с. Побук Стрийського р-ну Львівської обл.
25. Дерев'янка Василь Григорович, 1941 р. н., с. Велика Сушиця Самбірського р-ну Львівської обл.
- 26.Дидяк Михайло Васильович, 1941 р. н., с. Кропивник Калуського р-ну Івано-Франківської обл.
- 27.Дяків Микола Романович, 1952 р. н., с. Слобода Болехівська Калуського р-ну Івано-Франківської обл.
- 28.Желізник Микола Панасович, 1936 р. н., с. Тишівниця Стрийського р-ну Львівської обл.
- 29.Жук Андрій Юрійович, 1944 р. н., с. Сушиця Самбірського р-ну Львівської обл.
- 30.Журчак Андрій Григорович, 1947 р. н., с. Галівка Самбірського р-ну Львівської обл.
- 31.Завида Микола Левкович, 1952 р. н., с. Лосинець Самбірського р-ну Львівської обл.

- 32.Ковалів Федір Іванович, 1944 р. н., с.Гребенів Стрийського р-ну Львівської обл.
- 33.Ковальчук Іван Володимирович, 1949 р. н., с. Ямельниця Стрийського р-ну Львівської обл.
- 34.Колісниченко Богдан Іванович, 1945 р. н., с. Ріп'яна Самбірського р-ну Львівської обл.
- 35.Колодій Микола Юліанович, 1935 р. н., с. Жупани Стрийського р-ну Львівської обл.
- 36.Конар Євдокія Федорівна, 1927 р. н., с. Опорець Стрийського р-ну Львівської обл.
37. Костів Василь Іванович, 1933 р. н., с. Головецьке Стрийського р-ну Львівської обл.
- 38.Котляр Марія Максимівна, 1945 р. н., с. Ангелівка Калуського р-ну Івано-Франківської обл.
- 39.Коцко Володимир Петрович, 1954 р. н., с. Недільна Самбірського р-ну Львівської обл.
- 40.Кравець Дмитро Михайлович, 1942 р. н., с. Яблунів Самбірського р-ну Львівської обл.
- 41.Кудрич Григорій Миколайович, 1937 р. н., с. Верхнє Самбірського району Львівської обл.
- 42.Кузьмин Микола Михайлович, 1945 р. н., с. Ілемня Калуського р-ну Львівської обл.
- 43.Кулинин Степан Михайлович, 1936 р. н., с. Липа Калуського р-ну Івано-Франківської обл.
- 44.Кушнір Дмитро Павлович, 1945 р. н., с. Труханів Стрийського р-ну Львівської обл.
- 45.Левко Ігор Федорович, 1949 р. н., с. Ісаї Самбірського р-ну Львівської обл.
- 46.Лелів Анна Михайлівна, 1932 р. н., с. Хащованя Стрийського р-ну Львівської обл.
- 47.Леньо Микола Петрович, 1943 р. н., с. Явора Самбірського р-ну Львівської обл.

- 48.Марикань Віктор Петрович, 1946 р. н., с. Ілемня Калуського р-ну Львівської обл.
- 49.Маслаган Кирило Пилипович, 1926 р. н., с. Закіпці Самбірського р-ну Львівської обл.
- 50.Матіїв Єва Андріївна 1942 р. н., с. Либохора Стрийського р-ну Львівської обл.
- 51.Машталір Іван Зеновійович, 1941 р. н., с. Старий Мізунь Калуського р-ну Львівської обл.
- 52.Мельник Павло Іванович, 1946 р. н., с. Верхнє Самбірського р-ну Львівської обл.
- 53.Мельниччин Олекса Михайлович, 1935 р. н., с. Кривка Самбірського р-ну Львівської обл.
- 54.Мичин Анна Дмитрівна, 1938 р. н., с. Мшанець Самбірського р-ну Львівської обл.
- 55.Мігаль Анна Степанівна, 1932 р. н. с. Лубня Ужгородського р-ну Львівської обл.
- 56.Мігаль Михайло Михайлович, 1930 р. н., с. Лубня Ужгородського р-ну Львівської обл.
- 57.Морочук Богдан Федорович, 1946 р. н., с. Закіпці Самбірського р-ну Львівської обл.
- 58.Огородник Іван Михайлович, 1942 р. н., с. Суходіл Калуського р-ну Львівської обл.
- 59.Олійник Михайло Семенович, 1948 р. н., с. Новий Кропивник Дрогобицького р-ну Львівської обл.
- 60.Павлечко Іван Прокопович, 1951 р. н., с. Грозьова Самбірського р-ну Львівської обл.
- 61.Павлів Віктор Іванович, 1945 р. н., с. Комарники Самбірського р-ну Львівської обл.
- 62.Паращенко Анатолій Вікторович, 1951 р. н., с. Головецько Самбірського р-ну Львівської обл.
- 63.Пилипчук Зеновій Федорович, 1948 р. н., с. Яворів Самбірського р-ну Львівської обл.

- 64.Піхур Данило Миколайович, 1948 р. н. с. Липовиця Калуського р-ну Львівської обл.
- 65.Поясник Степан Михайлович, 1938 р. н., с. Тухля Стрийського р-ну Львівської обл.
- 66.Рудник Павло Степанович, 1953 р. н., с. Крушельниця Стрийського р-ну Львівської обл.
- 67.Савчук Михайло Іванович, 1947 р. н., с. Мита Стрийського р-ну Львівської обл.
- 68.Свистун Юрій Якович, 1942 р. н., с. Коростів Стрийського р-ну Львівської обл.
- 69.Сивоус Федір Федорович, 1943 р. н, с. Ялинкувате Стрийського р-ну Львівської обл.
- 70.Сідельник Максим Григорович, 1947 р. н., с. Луги Калуського р-ну Львівської обл.
- 71.Сікач Яким Петрович, 1939 р. н, с. Тернавка Стрийського р-ну Львівської обл.
- 72.Славич Іван Якович, 1936 р. н., с. Боберка Самбірського р-ну Львівської обл.
- 73.Собко Григорій Михайлович, 1939 р. н, с. Хащів Самбірського р-ну Львівської обл.
- 74.Соломон Антон Миколайович, 1942 р. н., с. Грабів Калуського району Івано-Франківської обл.
- 75.Сорока Петро Юрійович, 1950 р. н., с. Спас Самбірського р-ну Львівської обл.
- 76.Столяр Броніслав Петрович, 1939 р. н., с. Плав'є Стрийського р-ну Львівської обл.
- 77.Телегій Андрій Андрійович, 1930 р. н., с. Хітар Стрийського р-ну Львівської обл.
- 78.Терновський Дмитро Григорович 1936 р. н., с. Велика Лінина самбірського р-ну Львівської обл.
- 79.Турчин Федір Андрійович, 1939 р. н., с. Великосілля Самібрського р-ну Львівської обл.

- 80.Фединяк Петро Максимович, 1942 р. н., с. Нижня Рожанка Стрийського р-ну Львівської обл.
- 81.Филимон Василь Степанович, 1931 р. н., с. Задільське Стрийського р-ну Львівської обл.
82. Филимон Катерина Михайлівна, 1943 р. н., с. Задільське Стрийського р-ну Львівської обл.
- 83.Флінтер Павло Бориславович, 1947 р. н., с. Топільниця Самбірського р-ну Львівської обл.
- 84.Хащів Микола Федорович, 1943 р. н., с. Підгородці Стрийського р-ну Львівської обл.
- 85.Худаш Максим Андрійович, 1934 р. н., с. Присліп Самбірського р-ну Львівської обл.
- 86.Чепандюк Зеновій Ількович, 1937 р. н., с. Тур'є Самбірського р-ну Львівської обл.
- 87.Чепара Володимир Дмитрович, 1943 р. н., с. Росохи Самбірського р-ну Львівської обл.
- 88.Шевчук Микола Федорович, 1937 р. н., с. Терло Самбірського р-ну Львівської обл.
- 89.Шипіда Іван Федорович, 1939 р. н., с. Сигловате Самбірського р-ну Львівської обл.
- 90.Шипіда Микола Іванович, 1961 р. н., с. Сигловате Самбірського р-ну Львівської обл.
- 91.Якимів Степан Андрійович, 1948 р. н., с. Розточки Калуського р-ну Івано-Франківської обл.
- 92.Яромій Володимир Іванович, 1953 р. н., с. Тухолька Стрийського р-ну Львівської обл.

ДОДАТОК Е

Світлини бойківської хати

Бойківська довга хата з дахом на чотири схили в селі Ілемня Калуського р-ну (колишній Рожнятівський р-н) Івано-Франківської обл.

Світлина автора, зроблена в 2019 році.

Бойківська хата (дах на два схили з фронтоном та приєднанням до нього додатковим дашком) у селі Ілемня Калуського р-ну (колишній Рожнятівський р-н) Івано-Франківської обл.

Світлина автора, зроблена в 2019 році.

*Бойківська хата з дахом на чотири схили в селі Хітар Стрийського р-ну
(колишній Сколівський р-н) Львівської обл.
Світлина автора, зроблена в 2017 році.*

*Бойківська хата в селі Головецько
Стрийського р-ну (колишній
Сколівський р-н) Львівської обл.*

*Світлина автора, зроблена в 2017
році.*

*Бойківська хата в селі
Крушельниця Стрийського р-ну
(колишній Сколівський р-н)
Львівської обл.*

*Світлина автора, зроблена в 2018
році.*

*Бойківська хата в селі Головецько Стрийського р-ну (колишній Сколівський
р-н) Львівської області. На світлині – залишки колишнього покриття
драницями, зверху накрито шифером.*

Світлина автора, зроблена в 2017 році.

*Бойківська хата в селі Козьова Стрийського р-ну (колишній Сколівський р-н)
Львівської обл.*

Світлина автора, зроблена в 2020 році.

*Бойківська хата (кутове з'єднання
«канюк») в селі Мишанець
Самбірського р-ну (колишній
Старосамбірський р-н) Львівської
обл.*

*Світлина автора, зроблена в 2018
році.*

*Бойківська «хата під одним дахом»
разом з господарським
приміщенням у селі Погар
Стрийського р-ну (колишній
Сколівський р-н) Львівської обл.*

*Світлина автора, зроблена в 2019
році.*

Бойківська хата з дахом на чотири схили («барацький верх») (кутове з'єднання без випуску) в селі Нижній Студений Хустського р-ну (колишній Міжгірський р-н) Закарпатської обл.

Світлина автора, зроблена в 2020 році.

Господарське приміщення з прибудовою під солом'яним покриттям в селі Погар Стрийського р-ну (колишній Сколівський р-н) Львівської обл.

Світлина автора, зроблена в 2019 році.

Кутове з'єднання з випуском («простий угол») у господарському приміщенні в селі Либохора Стрийського р-ну (колишній Сколівський р-н) Львівської обл.

Світлина автора, зроблена в 2017 році.

*Двері «стодоляні» в селі Либохора
Стрийського р-ну (колишній
Сколівський р-н) Львівської обл.*

*Світлина автора, зроблена в 2017
році.*

*Бойківська хата в селі Либохора Стрийського р-ну (колишній Сколівський р-
н) Львівської обл.*

Світлина автора, зроблена в 2017 році.

*Двері «стайняні» в селі Либохора
Стрийського р-ну (колишній
Сколівський р-н) Львівської обл.*

*Світлина автора, зроблена в 2017
році.*

*Бойківська хата в смт. Славське
Стрийського р-н у(колишній
Сколівський р-н) Львівської обл.*

*Світлина автора, зроблена в 2020
році.*

*Розширена частина димоходу над
припічок («кіш») в селі Либохора
Стрийського р-ну (колишній
Сколівський р-н) Львівської обл.*

*Світлина автора, зроблена в 2017
році.*

*Бойківська хата в смт. Славське
Стрийського р-н у (колишній
Сколівський р-н) Львівської обл.*

*Світлина автора, зроблена в 2020
році.*

*Бойківська хата в смт. Славське
Стрийського р-ну (колишній
Сколівський р-н) Львівської обл.*

*За свідченням напису над дверима,
збудована 1900 року.*

*Світлина автора, зроблена в 2020
році.*

*Бойківська хата в селі Хітар
Стрийського району (колишній
Сколівський р-н) Львівської обл.*

*Світлина автора, зроблена в 2017
році.*

(вигляд іззаду)

(вигляд збоку)

(вигляд спереду)

Бойківська хата в смт. Славське Стрийського р-н у(колишній Сколівський р-н) Львівської обл.

За свідченням власників, збудована 1901 року.

Світлина автора, зроблена в 2020 році.

Бойківська хата з присінком уздовж хати в селі Либохора Стрийського р-ну (колишній Сколівський р-н) Львівської обл.

Світлина автора, зроблена в 2017 році.

Бойківська хата з присінком біля входу в селі Либохора Стрийського р-ну (колишній Сколівський р-н) Львівської обл.

Світлина автора, зроблена в 2017 році.

Бойківська хата з присінком біля входу в селі Либохора Стрийського р-ну (колишній Сколівський р-н) Львівської обл.

Світлина автора, зроблена в 2017 році.

Комора, що стоїть окремо від інших будівель, («шпихлір») в селі Либохора Стрийського р-ну (колишній Сколівський р-н) Львівської обл.

Світлина автора, зроблена в 2017 році.

*Знаряддя для тесання дерева
(«пенкач») в селі Кальне
Стрийського р-ну (колишній
Сколівський р-н) Львівської обл.*

*Світлина автора, зроблена в 2017
році.*

*Склеп у селі Тисовиця
Самбірського р-ну (колишній
Старосамбірський р-н) Львівської
обл.*

*Світлина автора, зроблена в 2021
році.*